

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

«ӨРЛЕУ» БАҒО» АҚ ФИЛИАЛЫ ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ ИНСТИТУТЫ
ФИЛИАЛ АО «НЦПК «ӨРЛЕУ» ИНСТИТУТ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ
ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ПО ЖАМБЫЛСКОЙ ОБЛАСТИ



**«Инклюзивті білім беру:
зерттеу, практика, тәжірибе»
тақырыбында
Халықаралық ғылыми-тәжірибелік
on-line конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ
29 қазан**

**МАТЕРИАЛЫ
международной научно-практической
on-line конференции
«Инклюзивное образование:
исследования, практика, ОПЫТ»
29 октября**

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН

«ӨРЛЕУ» БАҰО» АҚ ФИЛИАЛЫ ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ
БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ ИНСТИТУТЫ

АО «НЦПК «ӨРЛЕУ» ИНСТИТУТ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ
ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ПО ЖАМБЫЛСКОЙ ОБЛАСТИ



«Инклюзивті білім беру: зерттеу, практика, тәжірибе» тақырыбында
Халықаралық ғылыми-тәжірибелік on-line конференциясының

МАТЕРИАЛДАРЫ
29 қазан

МАТЕРИАЛЫ
международной научно-практической on-line конференции
«Инклюзивное образование: исследования, практика, опыт»

29 октября

Тараз, 2020

**ӘОЖ 376 (063)
КБЖ 74.3
И 65**

Рецензенты/Рецензенттер:

Калматаева А.М. к.п.н., доцент кафедры «Специальная и социальная педагогика»
НАО «Таразский региональный университет им. М.Х. Дулати

Мирзалиева Э.Б., – доктор философии PhD, заведующая кафедрой «ИОиИТ»
ФАОНЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области

Редакция алқасы: п.ғ.к., доцент Онланбекқызы Г., ә.ғ.қ Абилова А.Б., Шевченко С.М.

Редакционная коллегия: к.п.н., доцент Онланбекқызы Г., к.с.н. Абилова А.Б., Шевченко С.М.

«Инклюзивті білім беру:зерттеу,практика,тәжірибе» тақырыбында Халықаралық ғылыми-тәжірибелік on-line конференциясының жинағы/ Материалы международной научно-практической on-line конференции «Инклюзивное образование: исследования, практика, опыт»- Тараз, ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области 2020 г.- 280 лист.

ISBN 978-601-7653-09-5

«Өрлеу» Біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» Акционерлік қоғамының филиалы Жамбыл облысы бойынша Педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының /«Өрлеу» АҚФ Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ/ Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылған (02.11.2020 ж. Хаттама № 8)

Рекомендовано решением Ученого Совета ФАО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» института повышения квалификации педагогических работников по Жамбылской области /ФАО НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области/ протокол(№8 от 02.11.2020 г.)

**ӘОЖ
КБЖ**

ISBN 978-601-7653-09-5

**© «Өрлеу» АҚФ Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ
ФАО «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области**

АЛҒЫ СӨЗ

*«Инклюзивті білім беру: зерттеу, практика, тәжірибе»
Халықаралық ғылыми-практикалық конференция
қатысушыларына алғы сөз 29 қазан 2020 ж., Тараз қ.*

Құрметті әріптестер, конференцияға қатысушылар!

«Инклюзивті білім беру: зерттеу, практика, тәжірибе» Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясына қош келдіңіздер және қатысып отырғандарыңыз үшін алғыс білдіремін.

Бүгінгі конференция қазіргі таңдағы ең өзекті және өткір мәселелердің бірі - ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту және әлеуметтік бейімдеу, оларды қолжетімді ғана емес, сонымен қатар сапалы біліммен қамтамасыз ету мәселелеріне арналып отыр.

Бүгінгі таңда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды жаппай білім беру ұйымдарына интеграциялау — бұл барлық жоғары дамыған елдердегі жаһандық қоғамдық процесс. Білім-әр адамның құқығы. Отандық білім беру жүйесінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар ерекше орын алады. Жалпы білім беретін мектептерде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды бейімдеу мамандандырылған ұйымдарға қарағанда жақсы өтеді, өйткені балалар мектепте әлеуметтік тәжірибе алады. Сонымен қатар, дені сау балалар ерекше қажеттіліктері бар балалармен бірге оқып, толеранттылық пен жауапкершілікті дамытады.

Бүгінгі конференция жұмысы осы негізгі бағыттар бойынша жоспарланып, филиал оқытушыларының жетекшілігімен инклюзивті білім берудің әдіснамалық негіздері, инклюзияны жүзеге асырудағы теориялық және әдістемелік мәселелер, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдаудың модельдері мен технологиялары, білім беру бағдарламалары мен оқу ресурстарын бейімдеу және түрлендіру тәжірибесі, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған жеке білім беру траекториясын жобалау және инклюзивті білім беруді дамытудың заманауи мәселелері мен болашағы қаралатын болады. Ресей, Белоруссия, Дания және отандық әріптестеріміз өз тәжірибелерімен бөліседі.

Конференция қатысушылары көптеген қажетті де пайдалы мәліметтер алады және өз тәжірибелерінің нәтижелерімен бөліседі деп үміттенемін.

Барлық конференция қатысушыларына сәттілік тілеймін!

Приветственное слово

*к участникам международной научно-практической конференции
«Инклюзивное образование: исследования, практика, опыт»
29 октября 2020 г., г. Тараз*

Уважаемые коллеги, участники конференции!

Разрешите поприветствовать вас на международной научно-практической конференции «Инклюзивное образование: исследования, практика, опыт» и выразить вам благодарность за участие.

Конференция посвящена одному из самых актуальных и острых вопросов сегодняшнего дня - обучению и социальной адаптации лиц с особыми

образовательными потребностями, обеспечению их не только доступным, но и качественным образованием.

В современном мире интеграция детей с особыми образовательными потребностями в массовые образовательные учреждения — это глобальный общественный процесс, затрагивающий все высокоразвитые страны. Его основой является готовность общества и государства переосмыслить всю систему отношения к лицам с особыми образовательными потребностями.

К большому сожалению с каждым годом количество детей с особыми образовательными потребностями увеличивается, и чтобы отвечать запросам общества, необходимо поддерживать культуру инклюзивного образования, реализовывать инклюзивную практику. Основные принципы инклюзивного образования: ценность человека не зависит от его способностей и достижений. Каждый человек способен чувствовать и думать. Каждый человек имеет право на общение и на то, чтобы быть услышанным. Все люди нуждаются друг в друге. Подлинное образование может осуществляться только в контексте реальных взаимоотношений. Все люди нуждаются в поддержке и дружбе ровесников. Образование — право каждого человека. Сегодня в нашей республике через развитие вопросов инклюзии претворяется в жизнь идея равного доступа к образованию всех категорий лиц вне зависимости от их социального положения и состояния здоровья. Всем детям должны быть созданы особые образовательные условия, при этом коррекционное и инклюзивное образование должны развиваться параллельно, чтобы у родителей детей с особыми возможностями здоровья был выбор образовательного маршрута.

Инклюзивное образование в Казахстане начинает развиваться как целостная система: от дошкольного до вузовского образования, при этом очень важна опора на опыт и серьезные научные исследования, сотрудничество и созидательную работу организаций образования с фондами, общественными организациями, которые вносят значительный вклад в развитие инклюзии в стране. Тем не менее остаются очень много вопросов, на которые я надеюсь сегодня мы найдем ответы.

В ходе работы конференции будет обсуждаться широкий круг вопросов: научные, нормативно-методические и организационные проблемы совершенствования инклюзивного образования; знакомство с опытом работы наших коллег из России, Белоруссии, Дании; знакомство с опытом деятельности образовательных организаций в обеспечении инклюзивного образования.

Будут рассмотрены теоретические и методические проблемы в реализации инклюзии, модели и технологии психолого-педагогического сопровождения детей с особыми образовательными потребностями, практика адаптации и модификации образовательных программ и учебных ресурсов, проектирование индивидуальной образовательной траектории для детей с особыми образовательными потребностями, современные проблемы и перспективы развития инклюзивного образования.

Данная конференция – еще один шаг на пути осознания вызова, перед которым стоит современное образование, и тех задач, которые встают перед педагогическим сообществом.

Надеюсь, что участники конференции смогут подчерпнуть для себя много нужной и полезной информации, встретить единомышленников и поделиться результатами своей практики.

Желаю всем участникам конференции плодотворной работы!

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ЖАМБЫЛСКОЙ ОБЛАСТИ

Абилова Айгуль Булатовна

**кандидат социологических наук, старший преподаватель
кафедры «Дошкольное воспитание и инклюзивное образование»,
филиала «АО «НЦПК Орлеу» институт повышения квалификации
педагогических работников по Жамбылской области**

Одним из главных итогов развития инклюзивного образования в Казахстане стала трансформация понимания инклюзивности в образовании. На сегодняшний день в Казахстане постепенно формируется то широкое понимание, которое не ограничивает круг детей с ограниченными возможностями только лишь состоянием здоровья. В круг детей с особыми образовательными потребностями (ООП) включены также дети, которые не имеют доступа или ограничены в доступе к качественному образованию в силу правовых, языковых, социально-экономических и других барьеров. Укрепление расширенного понимания инклюзивного образования является очень важным моментом, так как логично приводит к пониманию того, что принцип инклюзии является универсальным и безусловным фундаментом качественного образования для всех и, по сути, способствует полноценной реализации статьи 30 Конституции РК.

Инклюзивное образование основывается на идеях единого образовательного пространства, исходя из позиции общей педагогики и психологии, ориентированной на ребенка с учетом его индивидуальных образовательных потребностей. 1 января 2016 года вступили в силу 17 Глобальных целей в области устойчивого развития (ЦУР), принятые 193 государствами-членами ООН. ЦУР 4 провозглашает обязательность «обеспечения инклюзивного и справедливого качественного образования и поощрения возможности обучения на протяжении всей жизни для всех».

Реализация ЦУР 4 и Рамочной программы действий в области образования до 2030 года зависят от огромной приверженности всех заинтересованных сторон - от правительств, международных и неправительственных организаций, гражданских сообществ, администрации школ, педагогов, обучающихся и их семей. В условиях усиления урбанизации и миграции в глобальном масштабе система образования должна быть нацелена на обеспечение доступности и инклюзивности на всех уровнях, а также подготовку кадров, отвечающих как текущим запросам рынка труда, так и будущей экономики. Поэтому с учетом современных образовательных тенденций Жамбылский филиал АО «НЦПК «Орлеу» спланировал свою деятельность в системе повышения квалификации педагогов по развитию инклюзивного образования, где главной задачей стоит обучить педагогов изменению способов подачи информации или модификация учебного плана (общего, специального или индивидуального) с целью успешного освоения обучающимися с особыми образовательными потребностями образовательной программы соответствующего вида образования.

Получение образования детьми с ООП является одним из основных и неотъемлемых условий их успешной социализации, обеспечения их полноценного участия в жизни общества, эффективной самореализации в различных видах профессиональной и социальной деятельности.

Дети с ООП адаптируются к жизни в общеобразовательных организациях более эффективно, чем в специальных: ощутима разница в приобретении общественного опыта; вместе с тем, у окружающих детей также улучшаются учебные способности, развивается самостоятельность, активность и толерантность.

Однако до сих пор открытым является вопрос о формировании процесса обучения и развития детей с ООП в массовых школах. Главным образом это связано с нехваткой

специалистов, неподготовленностью кадров, недостаточным опытом менеджмента у администрации школ в организации службы психолого-педагогического сопровождения и другими причинами.

Администрация и педагоги общеобразовательных организаций, которые приняли идею инклюзивного образования, остро нуждаются в помощи по отработке механизма взаимодействия между участниками процесса образования и формированию педагогического процесса, где основной фигурой является ребенок.

Пространство инклюзии подразумевает доступность и открытость, как для детей, так и для взрослых. Чем больше партнеров у общеобразовательных организаций, тем более успешным будет школьник. Круг партнеров весьма широк: специальные организации, общественные и родительские сообщества, центры реабилитации и другие.

Организация совместного обучения предусматривает не только вовлечение детей с ООП в образовательный процесс, но и их активное участие в жизни школы. Однако следует помнить, что включение детей с ООП в систему общеобразовательной школы - это не самоцель, а способ создания наиболее благоприятных условий для развития ребенка. Процесс включения может быть эффективным только тогда, когда усилия семьи и школы будут направлены не только на обучение и воспитание, но и на формирование у членов общества гуманного отношения, сочетающегося с реальным знанием о возможностях детей с ООП, конкретной практической помощью во всех сферах его жизни.

Таким образом, развитие интеграционных процессов в образовании, деятельность центров и служб психолого-педагогического сопровождения детей, нуждающихся в поддержке; экспериментальная и проектная работа по выстраиванию условий для детей с ООП в организациях образования обеспечили возможность серьезного эволюционного скачка в развитии и понимании инклюзии как реальной возможности для казахстанского образования.

Рассмотрение образования через призму инклюзии означает изменение представления о том, что проблемой является ребенок и переход к пониманию того, что в изменениях нуждается сама система образования.

Школа, которая выбрала для себя путь реализации инклюзивного процесса, должна принять соблюдение основных принципов инклюзивного образования как свою школьную культуру. Их восемь:

1. Ценность человека не зависит от его способностей и достижений.
2. Каждый человек способен чувствовать и думать.
3. Каждый человек имеет право на общение и на то, чтобы быть услышанным.
4. Все люди нуждаются друг в друге.
5. Подлинное образование может осуществляться только в контексте реальных взаимоотношений.
6. Все люди нуждаются в поддержке и дружбе ровесников.
7. Для всех обучающихся достижение прогресса скорее может быть в том, что они могут делать, чем в том, что не могут.
8. Разнообразие усиливает все стороны жизни человека.

Реализация основных принципов инклюзивного образования детей с ООП в организациях образования базируется на следующих содержательных и организационных подходах, способах, формах:

- индивидуальный учебный план и индивидуальная образовательная программа учащегося - ребенка с ООП - по развитию академических знаний и жизненных компетенций;
- социальная реабилитация ребенка с ООП в организации образования и вне него;
- психолого-педагогическое сопровождение ребенка с ООП в процессе обучения и социализации;
- психолого-педагогический консилиум образовательного учреждения;

- индивидуальная психолого-педагогическая карта развития ребенка с ООП;
- портфолио учащегося - ребенка с ООП;
- компетентность учителя в области общего образования с элементами специального образования, в области социальной адаптации и реабилитации;
- повышение квалификации педагогов организаций образования в области инклюзивного образования;
- рабочие программы освоения предметов образовательной программы в условиях инклюзивного образования детей с ООП в соответствии с образовательными стандартами;
- тьюторское сопровождение ребенка с ООП в процессе обучения;
- адаптивная образовательная среда - доступность классов и других помещений учреждения (устранение барьеров, обеспечение толерантной среды учреждения);
- адаптивная образовательная среда - оснащение образовательного процесса ассистирующими средствами и технологиями (техническими средствами обеспечения комфортного и эффективного доступа);
- адаптивная образовательная среда - коррекционно-развивающая предметная среда обучения и социализации;
- сплочение ученического коллектива, развитие навыков сотрудничества, взаимодействия и взаимопомощи;
- ориентация воспитательной системы учреждения на формирование и развитие толерантного восприятия и отношений участников образовательного процесса.

Сегодня стало понятно, что школа сама должна измениться для того, чтобы стать инклюзивной, ориентированной на любого ребенка с любыми образовательными потребностями. Это сложный процесс, требующий организационных, содержательных, ценностных изменений. Нужно менять не только формы организации обучения, но и способы учебного взаимодействия учеников. Традиция школьного преподавания, как трансляции знаний, должна стать специально организованной деятельностью по коммуникации участников обучения, совместному поиску новых знаний. Профессиональная ориентировка учителя на образовательную программу неизбежно должна измениться на способность видеть индивидуальные возможности ученика и умение адаптировать программу обучения. Профессиональная позиция специалистов сопровождения должна быть направлена на сопровождение учебного процесса, поддержку учителя на уроке, помощь ученику в овладении программным материалом и способами общения с другими детьми.

Инклюзивное образование предполагает целый комплекс серьезных изменений во всей школьной системе, в ценностных установках, в понимании роли учителя и родителей, в педагогике (педагогическом процессе) вообще.

Можно назвать ряд основных трудностей, с которыми встречается школа, реализующая инклюзивный процесс:

1. Ограниченность нормативного правового поля (только рекомендации).
2. Отсутствует механизм реализации специальных образовательных условий обучения детей с ООП в организациях образования.
3. Профессиональная и психологическая неготовность педагогов к работе с детьми с ООП (явно недостаточное владение специальными методами, приемами, средствами обучения, недостаточный уровень академической подготовки, психологическая неготовность педагогов).
4. Психологические «барьеры», связанные с общественным мнением (отношение к детям с ООП со стороны родителей детей с нормой, общественности в широком смысле слова).
5. Недостаточная обеспеченность учебниками, учебно-методическими комплектами, методическими пособиями, программами для работы с детьми с ООП.
6. Неготовность (не адаптированность) архитектурной и материально-технической среды образовательных учреждений.

Сегодня инклюзивный процесс в образовании понимается как специально организованный образовательный процесс, обеспечивающий включение и принятие ребенка с особыми образовательными потребностями в среду обычных сверстников в организациях образования, обучение по адаптированным или индивидуальным образовательным программам с учетом его особых образовательных потребностей.

Главное в инклюзивном образовании для ребенка с особыми образовательными потребностями - получение образовательного и социального опыта вместе со сверстниками.

Основной критерий эффективности инклюзивного образования - успешность социализации, введение в культуру, развитие социального опыта всех детей, в том числе детей с особыми образовательными потребностями.

с 23 сентября 2019 года Филиалом АО НЦПК Өрлеу ИПК ПР по Жамбылской области и КГУ «СШ №18 отдела акимата образования г. Тараз» на основании Договора о сотрудничестве разработан опытно-экспериментальный проект по теме: «Инклюзивное образование в системе повышения квалификации педагогических работников Жамбылской области», в рамках программы развития СШ №18 «Доступная школа».

Цели и задачи:

1. Создать нормативно-правовые, кадровые, программно-методические, материально-технические условия, необходимые для реализации проекта.
2. Создать доступную образовательную среду для КАЖДОГО ребенка.
3. Сформировать социально-психологическую культуру, толерантное сознание всех участников образовательного процесса.
4. Совершенствовать условия, обеспечивающие развитие здоровьесберегающей среды, способствующие качественному образованию и социализации учащихся в обществе.
5. Предоставить условия для самоутверждения ребенка в значимых сферах жизнедеятельности, где в максимальной степени раскрываются его способности и возможности.

Проект предполагает достижение поставленных целей и задач через три этапа.

1 ЭТАП: Организационно-аналитический

1. Создание проектной группы
2. Анализ результатов деятельности.
3. Разработка методических рекомендаций. Разработка методических рекомендаций.
4. Презентация модели инклюзивного образования.
5. Создание нормативно-правовой базы эксперимента.
6. Сбор, анализ, подбор необходимых информационных источников по теме проекта. Составление индивидуальных психолого-педагогических, медико-социальных карт обучающихся.

2 ЭТАП: Адаптационный

1. Разработка плана-графика по реализации проекта
- 2 ЭТАП: Адаптационный
1. Формирование комфортной образовательной среды.
2. Реализация коррекционно-развивающих, индивидуальных образовательных программ обучения детей с ООП, детей-инвалидов.
3. Создание системы психолого-педагогического сопровождения детей с ООП, детей-инвалидов.
4. Внедрение технологий инклюзивного обучения.
5. Привлечение родителей к реализации индивидуальных образовательных программ.
6. Корректировка системы воспитательной работы с учетом принципов инклюзивного образования.

7. Информационно-просветительская работа со всеми участниками образовательного процесса.

8. Привлечение социальных партнеров для успешной реализации проекта (ЦРБ, работники юстиции, спонсоры и др.)

9. Популяризация опыта введения инклюзивного образования.

10. Включение детей в общеобразовательный процесс через арт-терапевтические методы.

3 ЭТАП. Полного включения в программу.

1. Полное включение детей с ООП в общеобразовательный процесс.

2. Анализ результатов экспериментальной деятельности.

3. Оценка эффективности проекта.

4. Разработка методических рекомендаций.

5. Презентация модели инклюзивного образования.

6. Тиражирование опыта инклюзивного образования.

Ожидаемые конечные результаты реализации проекта:

1. Создание условий, обеспечивающих доступность образования для детей с ослабленным здоровьем, в том числе учащихся с особыми образовательными потребностями. Усвоение учебных программ по предметам детьми с ООП на базовом уровне и выше.

2. Создание системы комплексной психолого-педагогической и медико-социальной помощи детям с ООП, а также родителям, испытывающим трудности в воспитании и обучении детей с ООП для снижения уровня тревожности, приобретение коммуникативных навыков.

3. Внедрение новых педагогических технологий и программ работы с детьми с ООП, детьми с инвалидностью.

4. Приобретение детьми с ООП навыков трудового обучения с целью дополнительного профессионального самоопределения.

5. Разработка методических рекомендаций, обобщающих опыт развития инклюзивного образования в школе.

6. Развитие привлекательного имиджа и конкурентоспособности школы в образовательном пространстве: сохранение (возможно увеличение) контингента обучающихся, привлечение внимания общественности, общественных организаций и спонсоров к проблеме обучения и воспитания детей с ООП.

7. Формирование в обществе толерантного отношения к людям с особыми образовательными потребностями, получающими инклюзивное образование.

8. Создание инклюзивного образовательного пространства в школе.

9. Создание модели инклюзивного образования.

Риски:

1. Инерция и непонимание педагогами сути инклюзивного образования.

2. Недостаточная подготовленность педагогических кадров по инклюзивному образованию.

3. Недостаточность специализированного оборудования для инклюзивного образования.

4. Отсутствие локальных актов инклюзивного образования.

5. Недостаточная психологическая готовность родителей к обучению детей в инклюзивной среде.

Инклюзия является социальной концепцией, которая предполагает однозначность понимания цели - гуманизация общественных отношений и принятие права лиц с ООП на качественное совместное образование. Инклюзия в образовании - это ступень к инклюзии в обществе, одна из гуманитарных идей его развития. Развитие инклюзивного образования – не создание новой системы, а качественное и планомерное изменение системы образования в целом.

Процессы обновления содержания образования, идущие в стране, нацелены на соблюдении принципов индивидуализации и дифференциации, личностно ориентированных подходов в обучении. В учебных программах обновленного содержания отечественного среднего образования центральное внимание уделяется навыкам, имеющим широкий спектр применения в современной жизни, - творческое применение знаний; критическое мышление; выполнение исследовательских работ; использование ИКТ; применение способов коммуникативного общения, включая языковые навыки; умение работать в группе и индивидуально.

Базируясь на общечеловеческих и этнокультурных ценностях, эти навыки позволяют учащемуся решать проблемы как учебного, так и жизненного характера. Школа в условиях обновления отличается тем, что учебные достижения имеют продуктивный характер, а учебный процесс характеризуется активной деятельностью самих учащихся по «добыванию» знаний на каждом уроке. В этих условиях ученик – субъект познания, а учитель выступает организатором познавательной деятельности учащихся. Необходимо стремиться к тому, чтобы каждого школьника, вне зависимости от возраста и успешности, воспринимали как личность. Именно в этом заключается педагогический аспект обновления содержания образования, когда цели обучения становятся общими для ученика и учителя. Для достижения этого каждый учитель начинает с себя, что отражает социальный аспект процесса обновления. Учителю необходимо преодолеть инертность педагогического мышления и вместе с учеником учиться самому. Принципиально важным является создание дружелюбной среды, благоприятной для развития обучающегося.

В рамках обновления содержания образования в школе предполагается: смещение акцентов с обучения, направленного на передачу фактологического материала энциклопедического характера, на обучение способам получения информации; социализация личности, способной к сотрудничеству и самостоятельности; формирование умения самостоятельно добывать, анализировать и эффективно использовать информацию; отход от традиционной организации учебного процесса, когда, прежде всего, определялось содержание образования, отражаемое в учебных программах, и акцентирование на ожидаемых результатах, определяемых по образовательным областям и отражающих деятельностный аспект, т.е. учащиеся «знают», «понимают», «применяют», «анализируют», «синтезируют», «оценивают».

Процессы обновления содержания образования, идущие в стране предполагают, что все участники образовательного процесса будут:

- рассматривать разнообразие возможностей как ресурсы, а не барьеры и проблемы. Ресурсы для воспитания толерантной культуры поведения в обществе, для совершенствования педагогического мастерства учителя и обеспечения высокого качества преподавания. Работа в отношении преодоления трудностей одного ученика, как правило, приносит пользу и другим детям;

- строить учебный процесс с ориентиром на всех учеников класса, а не только на тех, которые имеют высокие достижения в обучении;

- обеспечивать поддержку учеников с особыми образовательными потребностями со стороны всех участников образовательного процесса, а не только специалистами (логопед, специальный педагог, психолог, индивидуальный помощник);

- использовать командный подход к решению вопросов помощи ученикам в учебном процессе;

- отказываться от навешивания «ярлыков» при организации и оказании поддержки учащимся. Помощь оказывается ученикам – полноправным членам ученического сообщества, а не «инклюзивщикам», «особым», «кризисным», «подлежащим инклюзии» детям.

Таким образом, важной особенностью деятельности современного педагога в условиях инклюзивного образования является многовекторность и разновариантность

профессиональных действий. Каждый учитель, организуя образовательный маршрут обучающегося, решает множество полифункциональных педагогических задач. Главной из них является включение каждого ребенка в различные виды деятельности в сочетании с созданием ситуации успеха. Безусловно, это требует от учителя знания особенностей каждого ребенка, умения находить сильные стороны и возможности для реализации его образовательных потребностей.

БІЛІМ БЕРУІНДЕ ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ҮШІН ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ

**Абдуалиева Роза Серикбайқызы
Көкшетау қаласы білім бөлімінің,
«№ 19 орта мектебі» КММ педагог-психологы**

Білім - кез-келген елдің басты ресурсы, ол ұлттық қауіпсіздігінің кепілі. Халықтың физикалық және рухани-адамгершілік денсаулығы мемлекеттің өркениеттік деңгейін анықтайды, ұлттың тұрақты дамуының көрсеткіші болып табылады. Қоғамның қазіргі даму кезеңіндегі білім беру мекемесі оқушылардың денсаулығын қалыптастыру мен нығайтудың маңызды буыны болуы керек. Денсаулықты қорғау бүгінде бүкіл қоғам үшін қызметтің басым бағыты деп аталады, өйткені дені сау балалар ғана алған білімдерін дұрыс игере алады және болашақта нәтижелі және пайдалы еңбекпен айналысады. Білім берудегі денсаулықты сақтау құндылық ретінде өзара байланысты үш блокпен ұсынылады: денсаулықты сақтау мемлекеттік, әлеуметтік және жеке құндылық ретінде [1].

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланың физикалық және психикалық денсаулығы мен интеллектуалды дамуын сақтау және нығайту интегралды тұлғаны қалыптастыру жүйесіндегі бірін-бірі толықтыратын және өзара анықтайтын компоненттер болуы керек. Адамның денсаулығының бір шарты оның қызметіндегі сәттілік болып табылады, біздің жағдайда бұл ЕББҚ ететін балалардың мектептегі белсенділігі. Көп жағдайда мектептегі белсенді позициялар, ЕББҚ ететін оқушылардың оқу үлгерімі бар балалардың әл-ауқатының факторлары болып табылады. Өз кезегінде жеке қабілеттерін дамыту және шығармашылық әлеуетін ашу мүмкіндігі қолайлы жағдаларды қамтамасыз етудің басты шарты болып табылады.

Отандық тәжірибеде балалар ұжымының денсаулығын сақтау туралы В.А.Сухомлинский, П.Ф.Лесгафт сияқты отандық мұғалімдер жазды.

Денсаулықты сақтау технологиялары - баланың мектептегі білім алуының шарттары (стресстің болмауы, талаптардың жеткіліктілігі, оқыту мен тәрбиелеу әдістерінің сәйкестігі); оқу процесін ұтымды ұйымдастыру (жасына, жынысына, жеке ерекшеліктеріне және гигиеналық талаптарға сәйкес); оқу және дене белсенділігінің баланың жас ерекшеліктеріне сәйкес келуі; қажетті, жеткілікті және ұтымды ұйымдастырылған қозғалтқыш режимі. «Денсаулықты сақтайтын білім беру технологиялары» (бұдан әрі - ДСТ) кез-келген білім беру технологиясының сапалық сипаттамасы ретінде, оның «денсаулық қауіпсіздігі сертификаты» ретінде де, дәстүрлі оқыту мен тәрбиелеу технологияларынан басқа еншілес болатын педагогикалық жұмыстың принциптері, әдістері, әдістерінің жиынтығы ретінде де қарастырылуы мүмкін. олардың денсаулықты сақтаудың белгісі [2].

Егер біз ЕББҚ балалардың санатын қарастыратын болсақ, онда, әрине, психикалық, физикалық, эмоционалды және сөйлеу дамуындағы бұзылуларды түзету үшін тағы бір бағыт қосылады.

ЕББҚ балалардың санаты әр түрлі болуы мүмкін. Оған дамуында ауытқулары бар балалар жатуы мүмкін: есту, көру, сөйлеу, тірек-қимыл аппараты, интеллект, аутизм спектрінің бұзылуын қоса алғанда, эмоционалды-ерік саласының ауыр бұзылыстары бар; психикалық дамуы тежелген, сондай-ақ дамуында күрделі бұзылыстары бар балалар. Сондықтан мұғалім барлық оқушылардың эмоционалды көңіл-күйін және жұмыс нәтижелерін арттыратын денсаулықты сақтау (түзету) педагогикалық шараларын оңтайлы кешенді қолдануды табуы керек. Бұл қарапайым балалар мен ЕББҚ балалардың денсаулығын сақтау мен нығайтуға ықпал етеді. Бірақ ең маңызды жетістік ЕББҚ балалардың бейімделген бағдарламаларын игерудегі жетістік, олардың дамуындағы кемшіліктерді түзету, олардың сау құрдастарынан артта қалмауын қамтамасыз ету болып табылады.

Денсаулықты сақтайтын (коррекциялық) педагогикалық технологиялар балалардың денсаулығын қорғау, нығайту және ЕББҚ балалардың дамуындағы кемшіліктерді түзету жөніндегі шаралар жүйесін білдіреді [3].

Мектептегі денсаулықты сақтау қызметі әр түрлі бағыттарды қамтуы мүмкін:

- медициналық-профилактикалық технологиялар;
- дене шынықтыру және денсаулық сақтау технологиялары;
- баланың әлеуметтік және психологиялық әл-ауқатын қамтамасыз ететін

технологиялар [4].

Сабақтағы ЕББҚ оқушыларымен жұмыс барысында біз балаларға арналған тұлғалық-бағдарланған көзқарас негізінде әр жастағы ерекшеліктерге сәйкес келесі денсаулық сақтау технологиясын қолданамыз.

Динамикалық ойындар мен үзілістер

Ойды түзету үшін адамға қозғалыс қажет. И.П. Павлов кез-келген ой қозғалыспен аяқталады деп сенді. Көптеген адамдар қайталанатын физикалық жаттығулар арқылы ойлау оңай, мысалы серуендеу, аяқты сермеу, үстелге қарындашпен тоқылдату және т.б. Барлық жүйке-психологиялық түзету-дамыту бағдарламалары физикалық белсенділікке негізделген.

Сондықтан қозғалысы жоқ баланың оқымайтынын есте ұстаған жөн. Жұмыс барысында мен балалардың психо-эмоционалды тұрақтылығы мен физикалық денсаулығын жақсы дамытып, мидың функционалды белсенділігін арттырып, бүкіл денені тонусқа айналдыратын динамикалық ойындар мен паузаларды кеңінен қолданамын.

Кинезиология жаттығулары

Кинезиология - дененің бұлшық еттеріне әсер ету арқылы денсаулықты сақтау әдісі, яғни. физикалық белсенділік арқылы.

Кинезиологиялық әдістер ми қабығының әртүрлі бөліктерін белсендіруге мүмкіндік береді, бұл адамның қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Кинезиологиялық жаттығулар - бұл жарты шарлар өзара ақпарат алмасқанда, олардың жұмысы синхрондалған кезде, аралық сфералық өзара әрекеттесуді белсендіруге мүмкіндік беретін қимылдар жиынтығы. Кинезиологиялық жаттығуларды жүйелі қолдану барысында балада аралық сфералық байланыстар дамиды, есте сақтау қабілетін жақсартады және зейіннің шоғырлануын жақсартады, оның эмоцияларын басқаруда айтарлықтай прогресс байқалады. Балаларға ауыр жүктеме түскен жағдайда кинезиологиялық кешенмен жұмысты бастауға болады, мысалы, «Айна Суреті»: - Үстелге ақ парақты қойыңыз. Екі қолмен бір уақытта сурет сала бастаңыз, айна-симметриялы өрнектер (квадраттар, үшбұрыштар, көлденең сызықтар), әріптер. Бұл жаттығу кезінде сіз көзіңіз бен қолыңыздың қалай босаңсығанын сезесіз. Екі жарты шардың белсенділігі синхрондалған кезде бүкіл мидың тиімділігі айтарлықтай артады.

Көзге арналған жаттығулар

Балалар ақпараттың негізгі бөлігін визуалды анализатор арқылы алады. Кең кеңістіктік көзқарас жағдайында визуалды қабылдаудың тиімділігі арта түсетіні анықталды. Балаларды «көрнекі горизонт» режимінде оқыту әдістемесінің айрықша

ерекшелігі - дидактикалық материал балалардан мүмкін болатын максималды қашықтықта орналастырылады.

Әр жаттығуды ойын немесе шығармашылық түрде жасауға болады. Мысалы, меңзердің ұшына сары жапырақтың бейнесі бекітілген және берілген траектория бойынша желдің екпіні астында жапырақ қалай айналатынын көздеріңізбен қадағалау ұсынылады. Сызба бойынша жүйелі жаттығулар психикалық шаршауды, шамадан тыс жүйке қозғыштығын, агрессияны азайтуға көмектеседі.

Көз жаттығулары жалпы жаттығулармен жақсы жұмыс істейді. Мысалы, «Көңілді адамдар» ойыны. Мұғалім тез көрсететін карталарда әр түрлі гимнастикалық жаттығуларды орындайтын адамдар схемалық түрде бейнеленген. Кескіннің өлшемі 1-2 см құрайды. Балалар алдымен кішкентай адамды қарастырып, содан кейін оның қимылын қайталау керек.

Мұрынмен хат жазу (көздің шаршауын басады) - көзіңізді жұмыңыз. Ұзын қарындаш сияқты мұрынды қолданып, ауада жаз немесе сурет сал. Сонымен қатар, көздер жұмсақ түрде жұмылады.

Мимикалық жаттығулар

Карточкалар әр түрлі өрнектермен жүздерді (смайликтер деп аталады) бейнелейді: күлімсіреген, қайғылы, қорқынышты. Балалар оларды көшіреді. Сіз сондай-ақ эмоциялар бейнеленген карталарды ұсына аласыз. Балалар оларды қайталайды.

Релаксация

Релаксация - бұл қол мен аяқ бұлшықеттеріндегі, мойын бұлшықеттері мен сөйлеу аппараттарындағы кернеуді жеңілдететін босаңсыту жаттығуларының кешені. Барлық релаксация жаттығулары тыныш, босаңсытатын музыкамен орындалады.

Денсаулық сақтау технологиясын жұмыста қолдану білім беру процесінің тиімділігін арттырады, мұғалімдер мен ата-аналардың тәрбиеленушілерінің денсаулығын сақтау мен нығайтуға бағытталған құндылық бағдарын қалыптастырады және әр балаға жеке көзқарас ұсынады.

Жоғарыда аталған ДСТ-ны ЕББҚ балалармен коррекциялық-дамытушылық жұмысты жүргізу кезінде қолдану, сондай-ақ бала үшін әр түрлі, қызықты дамытушы органы құру:

- балалардың жұмыс қабілетін, төзімділігін арттыру;
- психикалық процестерді дамыту;
- қимыл-қозғалыс дағдылары мен дағдыларын қалыптастыру, дамыту;
- жалпы және ұсақ моториканы дамыту;
- ЕББҚ балалардың әлеуметтік бейімделуіне ықпал етеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Самар. обл. ин-т повышения квалификации и переподгот. работников образования. — М.: НИИ СиМО РАО; Самара: ГОУ СИПКРО, 2007. — 314 с.: ил.
2. Н. К. Смирнов. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе - М.: АПК и ПРО, 2002. — 121с.
3. Здоровьесберегающая система ДОУ. Авторы-составители М.А. Павлова, М.В. Лы-согорская. – Волгоград: Учитель, 2008.
4. Ястребова Э. Р. Использование здоровьесберегающих технологий как основы повышения качества обучения // Педагогика: традиции и инновации: материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, февраль 2015 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2015. — С. 231-234.

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ӘЛЕУМЕТТІК ОРТАҒА БЕЙІМДЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Абитаева Гульзира Лесовна
Тараз қаласы әкімдігінің білім бөлімінің
мектептен тыс жұмыс және балалар шығармашылық

орталығы» КММ қосымша білім беру педагогі Тараз қаласы

Қазіргі таңда, еліміздегі мүмкіншілігі шектеулі балалар санының көбеюі денсаулық сақтау, білім және әлеуметтік қорғау салаларының осы мәселеге көңіл бөлуін талап етіп отыр. Жылдан жылға мүмкіншілігі шектеулі балаларға деген қоғамның көзқарасы өзгеріп, оларды қоғамның бір мүшесі ретінде қарауға бет бұрып келеді. Елімізде мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған көптеген көмектерінің ішінде үйде әлеуметтік көмек беру ерекше орын алады. Үйде әлеуметтік көмек беру барлық мүгедек балаларға емес, олардың ішінде өз-өзіне қызмет етуі төмен, қозғалысы нашар, үйде оқитын, үйде тәрбиеленетін және ешқандай бағдарламамен оқуға жарамсыз балалар мен жасөспірімдерге көрсетіледі. Тәрбиелеу барысында, жас ерекшеліктерін ескере отырып, балаларды шешім қабылдай алуға, өзін-өзі қамтамасыз етуге, еңбекке, тәртіп мәдениетіне, ұжымда еңбек ете алатындай деңгейге бейімдеу қажет. Әлеуметтік бейімделу – тек дені сау адамдардың ғана емес, сонымен қатар мүмкіндігі шектеулі балалардың да әлеуметтік ортаға қосылуы, қоғамда өмір сүруге бейімделуі. Мүмкіндігі шектеулі бала – тіршілік-тынысының шектелуіне және оны әлеуметтік қорғау қажеттігіне әкеп соқтыратын аурулардан, жарақаттардан, олардың салдарынан, кемістіктерден организм функциялары тұрақты бұзылып, денсаулығы бұзылған тұлға.

Әр адам қайталанбас тұлға болып есептеледі, сондықтан адам, адамгершілік тұрғылық қарым-қатынасқа құқылы. Әлеуметтік ортаға енгізу – әлеуметтік қатынастың жалпы жүйесіне және баланың өз жағдайына қарай білім алу ортасына мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік бейімделуін қалыптастыру. Бейімделу – бұл жеке тұлғаның әлеуметтік құрылымдарға енуі. Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік ортаға енгізудің негізгі бір факторы, ортаны мүмкіндігі шектеулі баланы қабылдауға дайындау. Мүмкіндігі шектеулі баланы әлеуметтік ортаға енгізудің екі жолы бар. Бірінші жолы, мүмкіндігі шектеулі баланы қоршаған ортаға бейімдеу. Бұл жолдың кемшілігі – біржақтылығы. Бұл жолмен керекті нәтижеге жету мүмкін емес, әлеуметтену процесі екі жақтылы болуы керек. Бұл дайындық процесінде интеграцияның объектісі ғана емес, сонымен қатар белсенді субъектісі болу керек. Екінші жолы мүмкіндігі шектеулі баланы әлеуметтік ортаға енгізу дайындығымен бірге, әлеуметтік ортаны мүмкіндігі шектеулі баланы қабылдауға дайындау. Негізгі факторы да осы. Мемлекет даму мүмкіндігі шектеулі азаматтардың білім алуына, дамуында ауытқуды түзетуіне және әлеуметтік бейімделуіне жағдай жасауды қамтамасыз етеді. Қазақстан Республикасының азаматтарының денсаулығын қорғау жөніндегі заң құжаттарында айтылғандай, мүгедектер, оның ішінде мүгедек балалар және бала жасынан мүгедектер медициналы-әлеуметтік көмек алуға, оңалтылуға (реабилитация), дәрі-дәрмектермен, протездермен, протездіортопедиялық бұйымдармен, жеңілдік жағдайларда қозғалыс құралдарымен қамтамасыз етілуге, сондай-ақ, кәсіби даярлану мен қайта даярлануға құқықтары бар

Мүмкіндігі шектеулі балаларда бейімделу процесі үнемі сәтті, қиындықсыз бола бермейді. Кейде, адекватты емес мінез-құлық реакциялары, қиын психологиялық ситуациялар туындайды. Бір сөзбен айтқанда, дезадаптация пайда болады. Балалардағы дезадаптация күйі оңай пайда болғанмен, адаптация үдерістері ұзақ уақытқа созылады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың бейімделу немесе адаптация қиындықтарын жеңілдету, психикалық дамуын қалыпты балалардың психикалық дамуы деңгейіне жақындату коррекция және компенсация жолдарымен жүзеге асады. Дәлірек айтқанда, коррекция (түзету) ұғымы – психикалық және дене бітімдік кемшіліктерді, психологиялық-педагогикалық және емдеу-сауықтыру шараларының жүйесі көмігімен түзету. Бұл жүйе баланың психикасының, дене бітімінің ауытқуларын жеңілдетуге және жоюға бағытталады. Дамудағы ауытқуды түзету немесе коррекция жасаудың тұтас тұжырымдамасын алғаш рет итальян педагогы М.Монтессори (1870-1952) жасады. Ол

сезімдік тәжірибе мен моториканың дамуы автоматты түрде ойлауды дамытады, себебі олар ойлаудың алғышарттары деп есептейді.

Кез келген қоғамда, даму дәрежесі қаншалықты жоғары болғанына қарамастан, әлеуметтік қиындықтар болып тұрады. Осындай себептердің салдарынан, қазіргі кезде әлеуметтік көмекке мұқтаж болып отырған мүмкіндігі шектеулі балалар күннен күнге көбеюде. Әрине, мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеп, әлеуметтік тұрмысқа баулуда, ата-ана мейірімімен қатар, мұғалім және психологтың тарапынан шексіз, мейірімділіктің қажеттілігі бірден айқын байқалады. Бұл жұмыста үлкен жауапкершілік, төзімділік, тәжірибе қажет. Қазіргі озық технология заманында мүмкіндігі шектеулі балаларды заман талабына сай, түрлі әлеуметтік жағдайлардан адаспай, дұрыс жол таба алатын, еңбекқор азамат етіп қалай әзірлеп шығаруға болады деген сұрақ осы салада қызмет атқарып келе жатқан мамандарды шығармашылық жұмыстар мен инновациялық технология әдіс тәсілдерін іздеуге итермелейді. Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік психологиялық түзету арқылы қолдаудың маңызы зор. Себебі, тұрмыс тіршілігіндегі шектелуді жою үшін жағдай жасауды қамтамасыз етіп, оларға басқа азаматтармен бірдей қоғам өміріне қатысу мүмкіндіктерін жасау керек деп ойлаймын. Біздің Отанымызда да осы салаға байланысты арнайы сауықтыру орталықтары да жұмыс жасап келеді. Қазіргі уақытта республикалық арнайы түзету ұйымдарында мүмкіндігі шектеулі балалар мен жасөспірімдер тәрбиеленуде. Осы топқа жататын арнайы мектептерде сырқаттары және басқа себептерге байланысты оқуға мүмкіншіліктері жоқ оқушылардың жалпы орта мектептерде білім алуы қиыншылық туғызады. Осы себепті әлеуметтік тәрбиенің мәселелерін көре білу, сезіну және шешу жолдарын қарастыру, мүмкіндігі шектеулі баланы әлеуметтендіруге қолайлы шарт жасау және қатарға қосу мен тәрбиелеуді жүзеге асыруды міндет етіп алға қою керек. Егер, әлеуметтік педагогикалық үдерісте мүмкіндігі шектеулі балаға алғашқы сәттерде көмек беру үшін оның отбасын, ол өмір сүріп отырған ортасын зерттей алсақ, онда баланы өзі өмір сүрген әлеуметтік ортаға араластыру, бейімдеу, әлеуметтендіру мәселелеріне белсенді қатыстыру мүмкіндігі туады. Тек осыдан кейін әлеуметтік психологиялық үдерісін дұрыс ұйымдастырып, түрлі әлеуметтік кедергілерге қарсы тұра алатын, білімді, мәдениетті, еңбекқор және тұлғаны қалыптастыру мүмкіндігі туар еді. Бұл қасиеттерді бала бойына дарыту үшін мүмкіндігі шектеулі балалардың психологиясын терең, жетік меңгеруіміз керек. Мүмкіндігі шектеулі баланы әлеуметтік ортаға бейімдеу үшін психолог, емдік физкультура, логопед, олигофренопедагог мамандарының арнайы тапсырмалары өте қажет. Сонымен қатар, әлеуметтік бейімделудегі, тәрбиелудегі кемшіліктерді жеңу үшін ата-аналар мен бірігіп арнайы түзету жұмыстарын ұйымдастыру қажет және оны неғұрлым ерте бастаса, соғұрлым әлеуметтік бейімделуде нәтижелі болады.

Тәрбиеленушілерді әлеуметтік оқыту барысында көрнекі құралдар негізгі тиімді әдіс болып табылады. Бұл жерде көрнекілік шынайылық деген мағынаны білдіреді. Педагог мүмкіндіктері шектелген балаларды экскурсия, сюжетті-рольді ойындар, ертегі қойылымдар, театрландырылған қойылымдар барысында сыртқы ортаның қасиеттерімен, құбылыстарымен таныстырады.

Бұл оқушылардың мүмкіндіктерін пайдалана отырып, өздеріне қызмет ету, тұрмыста және арнаулы өндірісте қиын емес еңбек операцияларын орындауға, мүмкіндігінше қоршаған ортаға икемдеуге бағытталған жұмыстар. Осындай жұмыстар барысында дамуында проблемасы бар балалар белсенділік көрсетіп, өз беттерінше жұмыс істей алуға, түрлі жағдаяттар барысына сай әрекет етуге, өзін өзгелердің бағалауына парапар ұстауға үйренеді. Түзету жұмыстары барысында жасаған жұмыстарына сын көзбен қарауға үйреніп қана қоймай, салыстырмалы түрде бағалауға, өзгелердің сындарын қабылдай және текшелей алуға, керек кезінде жолдастарын қолдауға, көмек қолын созуға үйренеді.

Психологиялық-педагогикалық жұмыстарының бағыты ерекше балалардың қоғамдық өмірге араласулары үшін әлеуметтік-тұрмыстық білім мен икемдерін

қалыптастыру екенін назарда ұстай отырып, педагог арнайы сабақтарда оқушылардың көлік, пошта, қоғамдық орындарда өздерін ұстай алу, қажетті хабарламалар мен жарнамалық ақпараттарды түсіне бастауға үйрету керектігін де басты назарда ұстайды. Мысалы, жаяу жүргіншіге арналған белгілер, ойнауға тиым салынатын белгілер, қандай мекеме екенін білдіретін сыртқы жарнамалар немесе жақын жердегі асхана, қонақ үй, емхана бар екені туралы айтатын белгілерді көріп, керегіне жарата алу, кез-келген жағдаятта шығатын жол болатынын түсіндіру әрине жалпы пәндерге оқыту барысында алатын біліммен байланысты. Мүмкіндіктері шектелген балаларда қоршаған орта туралы сәйкес түсінік қалыптастыру көп жағдайда педагогтың оқыту мен тәрбиелеудің түрлі әдістері мен формаларын қолдана отырып, дұрыс педагогикалық процесс ұйымдастыруымен анықталады. Ерекше көзқарасты қажет ететін балалардың дамуы оқу мен тәрбие барысында практикалық әрекеті негізінде құрылады. Сондықтан, бұл балаларды өмірге бейімдеу экскурсия және сабақтар, түрлі ойындар формасында ұйымдастырылып, бала дамуында жетекші орын алады. Егер пәндік сабақтарда «Тағамдар», «Дүкенде» тақырыптары өтілсе, сабақтан тыс уақыттарда тақырыптық экскурсия өткізудің маңызы ерекше. Бірақ оқушылар белгілі бір объектіні сырттай бақылап қана қоймай, ересектердің әрекеттеріне еліктей отырып, өздеріде жас шамаларына қарай әрекет ете алатындай етіп ұйымдастыру өте маңызды. Мысалы, дүкен жұмысын бақылаудағы экскурсиялар балалар сауда залдарында жүріп түрлі бөлімдерді белгілер арқылы анықтауға болатынын, әр тағамның жарамдылық, сақтау ерекшеліктеріне қарай бөлінетінін біліп қана қоймай, олардың өздері саудаларын төлеуге, сатушыдан керектерін сұрауға, сатып алған затын сөмкесіне орап салуға, сөмке сақтауға арналған шкафтарды, телешкілерді қолдана алуға, ең аяғында дүкендегі қалыптасқан қоғамдық тәртіп ережелерін сақтауға үйренетіндей және өздері әрекет жасайтындай етіп жоспарлану керек. Мұндай экскурсия үлкен ұйымдастыру жұмыстарын қажет етеді. Егер педагог әрбір ұйымдастырылатын әрекет, іс-шаралардың білімділік, дамытушылық, тәрбиелік мақсатын, алынған материалдарын игертіп қана қоймай, балаларға (экскурсия барысына есеп беру, әңгіме жазу немесе бір оқушының әрекеттерін сипаттау) т.б. тапсырмалар жүйесін дайындаса, бұл мүмкіндіктері шектелген балаларды өз ісіне, жұмысына, берілген тапсырмаларды орындауға дағдыларын қалыптастырумен қатар, оқушыларға үлкен жауапкершілікті сезіне бастауға дайындап, жүктей бастайды.

Практика мүмкіндіктері шектелген балалармен жүйелі жүргізілетін психологиялық-педагогикалық жұмыстар нәтижесінде тігін машинасында, компьютерде, қылқаламмен көптеген әдемі туындылар жасай алатынын, белгілі бір еңбек даярлығын, кейін түрлі өндірісте ұжыммен бірлесе отырып, мүмкіндігіне сай айналыса алатын еңбек түрін анықтай алатынын көрсете білу керек.

Даму мүмкіндігі шектеулі балалардың болашағы мен тағдыры ата-ананың да басты мәселесі болғандықтан, ата-аналарды қолдау мақсатында, педагогикалық, психологиялық, құқықтық кеңестер үнемі беріліп отыру нәтиже береді. Баласының өмірлік қажеттілік дағдыларды меңгеруіне сауатты түрде ықпал ету мақсатында медициналық кеңес берілуі қажет.

Қорыта айтқанда, бала-ата-ана-педагог, отбасы және білім беру ұйымы арасындағы сабақтастықтың ойдағыдай жүзеге асуы мүмкіндігі шектеулі тұлғаның әлеуметтік бейімделуінің алғы шарттарының бірі болмақ.

Қолданылған әдебиеттер:

1. 2014-2015 оқу жылы басында жүзеге асырылған арнаулы білім беру ұйымдары мен білім мекемелеріндегі инклюзивті білім туралы» әдістемелік-нұсқау хат. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2014. – 19б.

2. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған инклюзивті білім беруді ұйымдастыруға негізделген 2009 жылдың 16 наурыздағы № 4-20-4/450 әдістемелік нұсқаулығы.

4. Үйден оқитын даму мүмкіндігі шектеулі балалардың оқу ортасын бағдарламалық-техникалық құрылғылармен қамтамасыз ету туралы 2011 жылдың 6 сәуіріндегі № 02-5/365 әдістемелік-нұсқау хат.

5. Алехина С. «Инклюзивное образование в контексте современной образовательной политики»

6. Бабкина Н.Ю. «Интеллектуальное развитие младших школьников с задержкой психического развития» Мектеп психологына арналған құрал.-М., Мектеп прессы, 2006.

ИНКЛЮЗИЯ В ОБРАЗОВАНИИ – ОДИН ИЗ АСПЕКТОВ ИНКЛЮЗИИ В ОБЩЕСТВЕ

Аимбетова Гульмира Балгабековна
учитель начальных классов
КГУ «ОСШ №27»
г. Караганды

*«Если мы не можем покончить с нашими отличиями,
мы, по крайней мере, в состоянии сделать мир
местом, безопасным для многообразия».*
Джон Фицджеральд Кеннеди

Работая над понятием «инклюзивное общество», пришла к выводу, что инклюзия – это возможность включения всех. Не может быть инклюзии для какой-то эксклюзивной категории людей. Это противоречие внутри понятия. Инклюзивное общество – создание такой модели общества, при которой в жизненный процесс с остальными, может быть включён человек с любыми особенностями, как психофизического развития, так и культурными, этническими и т. д. Человек с другим материальным положением, другой ориентацией, с другим цветом кожи, беженцы, переселенцы, независимо от состояния здоровья, ВИЧ - статуса и т. д. - не должны чувствовать никаких проблем. Должно быть уважение всех ко всем, отношение к любому человеку, как к равному. Человек, «не входящий в прокрустово ложе», созданное самим же обществом, должен быть принят, понят и чувствовать поддержку государства и соотечественников. Включается понятие социальной инклюзии. Социальная инклюзия красной нитью проходит через современную образовательную систему. Также и в образовательной среде, инклюзия это глубокое внедрение ребенка в образовательную среду, подстроенную под него, и оказание ребёнку и родителям специальных услуг, поддерживающих семью. В основе инклюзии образования положена идеология, предполагающая полное исключение дискриминации детей, данная идеология обеспечивает равное отношение ко всем детям. Инклюзивное образование процесс развития общего образования, который подразумевает доступность образования для всех, в плане приспособления к различным нуждам всех детей, независимо от особенностей здоровья, внешнего вида, социального статуса и т.д.[1] Инклюзивное обучение делает ударение на процесс обучения, ориентированный на персону, на разработку индивидуального образовательного маршрута. Основная цель инклюзивного образования это создание свободной, безбарьерной среды в обучении и профессиональной подготовке людей с особыми потребностями.

Основные принципы инклюзивного образования:

- Способности и достижения человека не влияют на его ценность.
- Любой из людей обязательно чувствует, и способен думать.
- Каждый ребёнок имеет право быть услышанным, имеет право на общение.
- Дети нуждаются друг в друге, в дружбе ровесников.
- Эффективное образование может осуществляться только в контексте реальных

взаимоотношений.

Для всех обучающихся достижение прогресса скорее в том, что они могут делать, чем в том, что не могут.

- Разнообразие усиливает все стороны жизни [2].

Главными причинами неприятия учащегося с особыми образовательными потребностями и трудностями в обучении можно назвать - социальные и ресурсные. Существует ряд «вторичных» барьеров «архитектурного характера» так, например, отсутствие подъёмников, пандусов и т. д. Над их устранением, безусловно, необходимо работать. Но, без устранения первопричинных барьеров, таких как взаимоотношения «ученик-учитель-родитель», всё остальное уходит на второй план.

Другими немаловажными факторами являются проводимая в стране социальная политика, культура, социальные и экономические аспекты. Барьеры можно обнаружить как в школе, так и в местном сообществе, региональной и национальной политике.

В нашем государстве идея инклюзии провозглашена. Имеются законодательные документы, программы, планы, проекты. Однако, на деле происходит так, что повзрослев, многие из детей с особыми образовательными потребностями, останутся сидеть дома, потому что в ТИПО и высших учебных заведениях нет программ для обучения людей с определёнными нарушениями. Их трудоустройство, мягко говоря, под большим вопросом – нужна система социального предпринимательства, призванная мотивировать работодателя. Ведь, инклюзия предусматривает для человека с особыми потребностями не ограничиваемое участие во всех социальных процессах, на всех ступенях образования, в процессе досуга, на работе, в реализации различных социальных ролей и функций [3].

Инклюзия должна стать нормой общества. В заключение хочется привести слова Министра образования и занятости британского правительства Дэвида Бланкетта, который не понаслышке знаком с проблемами детей-инвалидов, т. к. сам от рождения был слепой: «Образование детей с особыми потребностями является одной из основных задач для страны. Это необходимое условие создания действительно инклюзивного общества, где каждый сможет чувствовать причастность и востребованность своих действий. Мы обязаны дать возможность каждому ребенку, независимо от его потребностей и других обстоятельств, полностью реализовать свой потенциал, приносить пользу обществу и стать полноценным его членом».

Литература:

1. Кадуркина О.В. Понятие инклюзии. Интеграция и инклюзия: общее и различие
2. Инклюзивное образование // Википедия энциклопедия
3. Юлдасова А.С. Философия взглядов на инклюзивное образование // Познание – 2016.

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ

**Айдарова Қуаныш Боранханқызы
Шубаева Дария Асетовна
Жамбыл облысы Шу ауданы Берлик ауылы
«Алмар» бөбекжай-бақшасы
тәрбиешілер**

Еліміздің Ата заңында барлық бала жалпы орта біліммен қамтылуы тиістігі жазылса да, өкінішке қарай, мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту өзекті мәселе күйінен түспей тұр. Олардың қатары жыл сайын өсіп жатқандықтан, жарымжан балаларға білім беру жүйесін жетілдіру қажет.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеттеріне: білім бағдарламаларын меңгеру үшін жағдайлар жасау және жеке адамның шығармашылық, рухани және дене мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, жеке басының дамуы үшін жағдай жасау арқылы парасатты байыту» қажеттілігі айрықша деп атап көрсетілген. Осыған байланысты қоғам алдына оқушының жеке басын үйлесімді дамытуға бағыттайтын міндеттер қойылып отыр. Отанымыздың әрбір болашақ азаматын жан-жақты тәрбиелеп, білім беру арқылы дамыту ең жауапты іс.

Қазіргі таңда балалардың мүмкіндіктерін ескере отырып, өзгелермен теңдей білім алуына барлық жағдай жасалуда. Сонымен қатар елімізде инклюзивті білім беруді дамыту дұрыс жолға қойылған.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Тәжірибе көрсеткеніндей, қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалады, өйткені қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді; адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Онда балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Жалпы білім беретін мектептер мен бала бақшалар ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген, яғни, баланың деңгейіне қарай жеңілдетілген бағдарламамен мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеуге және инклюзивті оқытуға дайын болғандары жөн. Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы (психологы, әлеуметтік мұғалімі, олигофрено мұғалімі, логопед) мұғалімдер болмаған жағдайда, тәрбиешілерді, бастауыш кластың мұғалімдерін, қазақ тілі мұғалімдерін арнайы курстарға жіберіп оқытуға болады.

Психикалық дамуының негізгі бұзылыстары интеллектуалды даму деңгейі, яғни, зейіні, есте сақтауы, ойлауы, кеңістікті бағдарлауы төмен болып келеді. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады. Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігі жеті-сегіз жастан анық байқалады. Ата-аналары көмекші не арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық

түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына кемтар балаларын бергісі келмеген жағдайда жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарламамен оқытуына толық құқылары бар.

Аудандық білім беру бөлімдері облыстық кадрлар біліктілігін арттыру және қайта даярлау институтының мамандарын шақыртып, келісім-шарт негізінде арнайы курстарды жергілікті жерде де ұйымдастыруларына болады.

Егер ата-анасы баласын арнайы мектеп- интернатқа жібергісі келмесе, жергілікті жалпы мектепте мүмкіндігі шектеулі баланың мүмкіндігіне қарай, жеңілдетілген бағдарлама бойынша, инклюзивті оқытуға міндетті. Тоғыз сыныпты бітірген соң арнайы куәлік беріліп, кәсіптік лицейлерге жіберіледі.

Атап айтар болсақ, Жамбыл облысы Мойынқұм ауданында жалпы білім беретін 26 мектеп бар. Оның ішінде 6 мектеп инклюзивті білім беруге сай жабдықталған. Ауданда 98 мүмкіндігі шектеулі оқушы инклюзивті білім алады.

2011-2012 оқу жылында Үйде оқытылатын мүгедек балаларды жабдықпен, бағдарламалық қамтыммен қамтамасыз етуге аудандардың бюджеттеріне республикалық бюджеттен берілетін ағымдағы нысаналы трансферттер бойынша үйде оқытылатын 3 оқушы компьютермен, өзге де техникалық жабдықпен қамтамасыз етілді.

2012-2013 оқу жылында аудан көлемінде 4 оқушыға (балалардың диагноздарына сәйкес) компьютер берілді.

Саламон Декларациясына сәйкес инклюзивті білім беру саясатының міндеттері мынадай:

- Әрбір бала білім алуға құқылы және оны алуға тиіс.
- Әрбір баланың дара қабілеттері, қызығушылықтары, қажеттіліктері және оқуға деген мұқтаждықтары болады.

Білім беру жүйесіне оң өзгерістер, яғни осы мұқтаждықтарды қанағаттандыру мақсатына орай өзгерту.

Осыған орай, инклюзивті білім берудің негізгі 8 принципі туындайды. Яғни ол мына принциптер:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

«Барлығына арналған оқыту» атты халықаралық бағдарламаның бір бөлігі ретінде, инклюзивті білім беру дегеніміз – балалардың жынысына, жас ерекшеліктеріне, географиялық тұратын жеріне, қимыл-қозғалыстық және ақыл-есінің жағдайына, әлеуметтік-экономикалық жағдайына қарамастан, сапалы білім алу және өздерінің потенциалдық дамыту мүмкіндігіне ие болу.

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту - оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындағанды. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. Сонымен қоса, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАЛАРЫ

Аманова Гүлхан Сабырханқызы
тренер, «Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы
«Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ», Тараз қ.

Инклюзивті оқыту қазақстандық білім беру жүйесінде соңғы жылдары енгізіле бастаған жаңашыл идея болып табылады. Қазіргі таңда мүмкіндігі шектеулі балаларды қалыпты дамыған құрдастарымен мектепте қосып оқытудың маңыздылығы қажеттігі және тиімділігі педагогикалық жұртшылық мойындай бастады. Дегенмен инклюзивті оқыту отандық мектеп тәжірибесі үшін жаңалық болғандықтан оны іске асырумен байланысты көптеген психология – педагогикалық, ұйымдастырылушылық проблемалар туындайды. Сол себепті осы саладағы дамыған елдер тәжірибесін зерделеу және одан қазақстандық жалпы білім беру жүйесінде шығармашылықпен пайдаланудың жолдарын анықтау үлкен ғылыми теориялық және практикалық маңызға ие.

Алайда жалпы білім беретін мектептерде инклюзивті оқытудың көптеген проблемалары теориялық тұрғыдан да шешімін таппаған. Сондықтан қазіргі таңда жалпы білім беретін мектептерде мүмкіндігі шектеулі балаларды инклюзивті оқытудың қажеттілігі мен оның педагогикалық ерекшеліктерін айқындамағандығы, технологиясының жасалмағандығы қарама – қайшылықты туындатады. Бұл қарама – қайшылық жалпы білім беретін мектептерде инклюзивті оқытудың педагогикалық ерекшеліктері неде деген проблеманы тұжырымдауға мүмкіндік жасайды. Сол себепті біздің магистрлық диссертациямыздың тақырыбы « Жалпы білім беретін мектептерде мүгедек балаларды инклюзивті оқытудың педагогикалық ерекшеліктері » деп аламыз. Арнайы білімнің өзекті мәселесінің бірі - педагогикалық ғылым мен тәжірибесіне мүмкіндіктері шектеулі балаларды нәтижелі, сапалы оқыту мен тәрбиелеу жағдайларын анықтау.

Қазақстан Республикасы 2002 жылы «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық педагогикалық түзеу арқылы қолдау» туралы Заңның қабылдауы отандық арнайы білім беру жүйесінің дамуына маңызды әсерін тигізді. Аталмыш заң қабылданған соң мүмкіндігі шектеулі балаларға түзеу арқылы қолдаудың жаңа түрлерін анықтау, сол жаңа үлгідегі мекемелердің белсенді ашылуына жол ашты.

Интеграция (біріктіру) – арнайы білім беруді ұйымдастырудың жаңа формасы, яғни мүмкіндігі шектеулі тұлғаларға арнайы білім беру мен тәрбиелеуді және қалыпты балалармен біріктіре отырып оқыту, тәрбиелеу болып саналады. Интеграция түсінігі- қоғам көзқарасы бойынша мүмкіншілігі шектеулі тұлғаларды жалпы еңбекке, білім саласына біріктіру болып табылады. Интеграция «біріңғайланған» концепцияға сүйенеді. Мұнда дамуында ауытқуы бар тұлғалар жалпы қоғамдық жағдайларға, жақындау дегенді білдіреді. Бұл түсінік балаларға қатысты мынаны білдіреді:

1. Арнайы оқытуды қажет ететін балалар, жалпы білім беретін мекемелердің қажеттіліктеріне сүйенеді.
2. Бала барынша қалыпты жағдайға сәйкес өмір сүруі керек.
3. Балаға ең жағымды жағдай жасалған орта ол оның –отбасы. Яғни қалыпты балалар секілді, дамуында ауытқуы бар балалар отбасында тәрбиеленуі тиіс.
4. Барлық балалар білім алуға міндетті, сондықтан да баланың бойында қандай да кемістік болмасын білім меңгеруге құқылы.

Мүмкінділігі шектеулі тұлғалар қоғамның басқа да мүшелері сияқты білім алуға, өмір сүруге, жергілікті жерде жұмыс жасауға, өз үйінде тұруға, достарын таңдауға және олармен дос болуға, қоғамға сай қажетті адам болуына толық құқығы бар. Сондықтан да оларға мемлекет тарапынан үлкен көмек көрсетілуі қажет.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне

толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті (франц. *inclusif* – өзіне енгізетін, лат. *include* – ішіне аламын, енгіземін) немесе енгізілген білім беру – жалпы білім беру мектептерінде ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үрдісін сипаттау үшін пайдаланылатын термин. Инклюзивті білім берудің негізіне балалардың кез келген кемсітушілігін болдырмайтын, барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз ететін, бірақ ерекше білім алу қажеттіліктері бар балалар үшін ерекше жағдай жасайтын идеология жатады. Инклюзивті білім беру- мүгедек пен дамуында сәл бұзушылығы мен ауытқулары бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен оқыту. Инклюзивті оқыту біріктірілген (оқушы дені сау балалар сыныбында/тобында оқиды және дефектолог-мұғалімнің жүйелі көмегін алады), жартылай (жеке балалар күннің бір бөлігін арнайы топтарда, ал екінші қарапайым топтарда өткізеді), уақытша (арнайы топтардағы балалар және қарапайым топтардың оқушылары бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді өткізу үшін біріктіріледі), толық (дамуда ауытқулары бар 1-2 бала бала бақшаның, сыныптың, мектептің қарапайым топтарына енгізіледі, мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді) болады. Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвенциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Психикалық дамуының негізгі бұзылыстары интеллектуалды даму деңгейі, яғни, зейіні, есте сақтауы, ойлауы, кеңістікті бағдарлауы төмен болып келеді. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады. Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігі жеті-сегіз жастан анық байқалады. Ата-аналары көмекші не арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына балаларын бергісі келмеген жағдайда жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарламамен оқытуына толық құқылары бар. Жалпы білім беретін мектептер мен бала бақшалар ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген, яғни, баланың деңгейіне қарай жеңілдетілген бағдарламамен кемтар балаларды тәрбиелеуге және инклюзивті оқытуға дайын болғандары жөн. Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы психологы, әлеуметтік мұғалімі, олигофрено мұғалімі, логопед мамандары жұмыс жасайды. Егер бала көмекші бағдарламаны толық игерген болса, оған арнайы куәлік беріледі, ал игермесе, анықтама ғана алады. Егер ата-анасы баласын арнайы мектеп- интернатқа жібергісі келмесе, жергілікті жалпы мектепте мүмкіндігі шектеулі баланың мүмкіндігіне қарай, жеңілдетілген бағдарлама бойынша, инклюзивті оқытуға міндетті.

Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған

балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Сонымен, инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс жүргізетін мектептерде білім мазмұнын үш түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал. Атап айтқанда: жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы. Инклюзивті білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылға қарай АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саясатына осы бағдарламаны толық енгізді. Ал, біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілді.

Инклюзивті оқыту- негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады.

2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.

3. Әрбір адам қарым қатынасқа құқылы.

4. Барлық адам бір-біріне қажет.

5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.

6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.

7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.

8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті бағыт кемтар балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Инклюзивті білім берудің мазмұны: Инклюзивті білім беретін мектептерде білім мазмұны 3 түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал:

- жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары;

- мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы.

Қазіргі уақытта мен инклюзивті оқушылармен жұмыс жасаймын. Сол сыныппен жұмыс жасау барысында инклюзивті білім беру керек екендігін түсіндім. Әр оқушының білім алуда өз ерекшеліктері бар. Мәселен әр оқушының эмоционалдық және психикалық таным процестерінің дамуы деңгейі әртүрлі екенін естен шығармау керек. Жалпы білім беретін мектептердегі мүмкіндігі шектеулі балалар оқу материалын меңгеруде, жеке тәсілдің жоқтығы, арнайы коррекциялық – түзету, психологиялық, педагогикалық, әлеуметтік қолдаудың жеткіліксіздігі салдарынан әлеуметтік дағдыларды игеруде елеулі қиындықтарға тап болады.

Қорыта келе, балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын меңгеру үшін мұғалімнің де өзі білімі мен біліктілігін үнемі жетілдіру керек. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайы да өзгереді. Ерекше қабілетті балаларға арналған мектептерде оқыған оқушы адам құқығы туралы білім алуға мүмкіндік алады. Инклюзивті оқыту балаларды жалпы білім беру үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімделуге, жынысына, шығу тегіне, дініне қарамай балаларды айыратын кедергілерді жоюға ата-аналарын белсенділікке шақыруға балалардың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру. Сондықтан да қазіргі таңда әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім беру өмір талабы болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Г.Д. Хакимжанова, А.А. Айдарбекова, «Обучение и воспитание детей с особыми образовательными потребностями в условиях массовой школы», Алматы, 2001ж. 8-10бет.

2. Р.А. Сүлейменова, Г.В. Хакимжанова. «Отечественной и зарубежный опыт включения детей с ограниченными возможностями в общеобразовательный процесс. Проблемы и пути решения», Алматы, 2001ж. беттер /10, 11, 45, 48, 52/.
3. Жарықбаев Қ. Жалпы психология, 2000
4. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы
5. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарына арналған мемлекеттік бағдарламасы.-Астана, 2010.
6. СаламанДекларациясы ЮНЕСКО 1994 ж

КОРРЕКЦИЯ НАРУШЕНИЙ ЗВУКОПРОИЗНОШЕНИЯ НА ОСНОВЕ МУЗЫКОТЕРАПИИ

Амиркенова Эльмира Жарасбаевна

старший преподаватель

Бекембетова Люция Игалановна

преподаватель, магистр

АшироваШахноза Харсановна

студентка 4 курса

Таразский Региональный Университет им. М.Х. Дулати,

г. Тараз, Казахстан

Музыка побуждает нас красноречиво мыслить.

Ралф Уолдо Эмерсон

Речь является важнейшим инструментом познания, т.е. своеобразным ключом к открытию окружающего мира. Овладев речью, человек как будто овладевает целым миром, стираются грани между возможным и невозможным. Речь представляет собой невидимую цепь, простирающуюся на миллионы километров и связывающую человека, и общество в одно целое. А ячейку этой цепи составляет слово, которое является одним из важных факторов существования человеческой психики [1, с. 58]. Поэтому одной из ярких особенностей человека является его способность говорить [1, с. 58]. Благодаря речи исключаются недопонимания и устанавливаются взаимопонимания между людьми. Для того, чтобы состоялось речевое общение, важно наличие общих, идентичных принципов и средств передачи мыслей [1, с. 58]. Таким средством, в первую очередь является язык. Язык – это система словесных символов, средство общения между индивидами. В нем находит свое отражение, закрепляется и передается из поколения в поколение ценный опыт, накопленный человеком [1, с. 59]. Различают следующие функции языка: 1. Является средством существования, передачи и усвоения общественно-исторического опыта. 2. Средством коммуникации. 3. Главным орудием познавательной деятельности [1, с. 59].

Посредством речи люди обмениваются мыслями, идеями, передают знания, умения и делятся впечатлениями, чувствами. Но без речи общество может потерять такую связь. А человек, лишенный общения, не сможет нормально развиваться [1, с. 58]. Ведь активность человеческого мозга напрямую зависит от функционирования второй сигнальной системы [1, с. 58]. И первым признаком нарушения такой связи являются речевые расстройства, которые преимущественно возникают в дошкольном возрасте.

Дошкольный период является важным началом жизненного пути каждого человека. Ведь именно в этом периоде происходит развитие познавательных процессов, психических функций и свойств личности. В этот период совершенствуется двигательная сфера, расширяется круг практической деятельности ребенка [2]. Как писал Л.С. Выготский: «Не только интеллектуальное развитие ребенка, но и формирование его

характера, эмоций и личности в целом находятся в непосредственной зависимости от речи» [1, с. 57]. Поэтому от того, как начнется этот путь и насколько качественно и безопасно будут преодолены преграды, зависит дальнейшее развитие индивида как личности. А полноценное гармоническое развитие ребенка зависит от уровня владения речью. От того, насколько развита его способность говорить, уровня словарного запаса и потребности в общении с обществом. Ребенок должен научиться не только грамотно выражать свои мысли, но и слушать, а самое главное слышать, обращенную к нему речь. Осуществлять звуковой и буквенный анализ каждого слова, владеть необходимыми лексико-грамматическими конструкциями родного языка. Но если у него возникают нарушения звукопроизношения, выражающиеся в замене, искажении и пропуске звуков. Все это может крайне отрицательно воздействовать на его формирующуюся «уязвимую» психику. Если вначале ребенок, как правило, не обращает внимания на свой речевой дефект. То с момента поступления в самостоятельную школьную жизнь, у ребенка начинают появляться предпосылки к процессу сравнения себя со сверстниками. Он слишком болезненно воспринимает насмешки со стороны ровесников и детей старшего возраста. Все эти негативные факторы, объединяясь, словно стрелой, проникают в несформировавшуюся психику ребенка. Находят уязвимое место и начинают прогрессировать в более широких масштабах. Например, у ребенка заикание, далее он может отказаться от речи, а затем и вовсе стать замкнутым и закрыться в своем внутреннем мире. Запереться на несколько ключей от внешней действительности, не впуская в свой мир никого, даже близких ему людей. Следовательно, несвоевременное преодоление речевых расстройств может привести к тяжелым и порой неустранимым последствиям. Для коррекции различных дефектов речи применяют логопедическую работу, которую целесообразно начинать в дошкольном возрасте. Возрасте, в котором психика ребенка подобна пластилину, из которого можно не только исправить речевые дефекты, но и преобразовать речь. А для того, чтобы разнообразить логопедическую работу, мы рекомендуем сопровождать коррекционный процесс, элементами музыкотерапии.

Музыкотерапия – это контролируемое использование звуков и музыки в лечении и реабилитации. Представляет собой деятельность, которая включает воспроизведение, фантазирование. А также импровизацию с помощью голоса человека и выбранных музыкальных инструментов. Музыкотерапия подразумевает прослушивание специально подобранных музыкальных произведений [3]. Об удивительных свойствах влияния музыки на развитие человека, известно еще с глубокой древности. О том, что благодаря музыке в организме человека и во Вселенной в целом, устанавливается гармония утверждали Пифагор, Аристотель, Платон и многие другие. А римский оратор Квинтилиан говорил: «Из всех наук и искусств всех древнее музыка». Действительно, по мнению американского просветителя Дон Кемпбелла, который основывался лишь на научные и исторические факты. В своей книге «Эффект Моцарта» он написал, что музыка появилась гораздо раньше, чем членораздельная речь [3].

Интерес к изучению о свойствах влияния музыки на психику человека возрос лишь в XX веке. По данным, большинства исследователей того времени, музыка воздействует на множество тонких процессов регуляции нервной системы. Способна оказывать положительное и отрицательное влияние на работу внутренних органов и систем. Но главное преимущество музыки заключается в том, что мозг человека способен воспринимать ее обоими полушариями одновременно. Правое полушарие воспринимает тембр и мелодию, а левое – ритм. Ведь, как известно, у человека доминирующую роль играет только одно полушарие. Следовательно, благодаря музыке происходит так называемая тренировка мозга. Положительное воздействие искусства на центральную нервную систему отмечали психиатры В. Райков и А.Л. Гройсман. Психотерапевт С. Мамулов в ходе наблюдений выяснил, что музыка, исполняемая на кларнете и скрипке, способствует нормализации деятельности сердечно-сосудистой системы [4].

Использование музыки в коррекционной работе, позволяет создать необходимые благоприятные условия для сохранения здоровья. Также способствует развитию и поддержанию интереса у ребенка к логопедическим занятиям. Как утверждал Платон: «Музыка является более мощным воспитательным средством, чем любое другое». Он также придерживался мнения, что мелодия является лекарством, которое мы слушаем. Взаимодействие с музыкой помогает ребенку очиститься от накопившихся отрицательных переживаний и вступить на новый этап взаимодействия с окружающим миром [5].

В логопедической практике, при коррекции тяжелых нарушений речи (заикания) у ребенка, с помощью музыки вырабатывается ритм. Благодаря которому происходит активизация анализаторных систем. Все, что мы ощущаем, воспринимаем и воспроизводим – подчинено законам ритма. Используя музыку в качестве ритмического раздражителя, можно достигнуть повышения ритмических процессов организма в более строгой компактности и экономичности энергетических затрат [6].

Музыка стимулирует дыхание, которое у детей с речевыми нарушениями – не в норме. Способствует развитию голоса, тренирует голосовые связки. О положительных свойствах музыки, можно писать бесконечно. Например, спокойная мелодия вызывает приятные эмоции, которые способствуют повышению тонуса коры головного мозга. Также улучшает обмен веществ, тонизирует центральную нервную систему, оказывает расслабляющее воздействие. Что, очень необходимо во время проведения логопедических занятий. Ведь в состоянии полной расслабленности и покоя, ребенок все усваивает и прочно закрепляет приобретенные навыки правильной речи. Особенно расслабляющим воздействием обладает игра на флейте. А мелодии, исполняемые на пианино или скрипке успокаивают нервную систему. Что, доказывает избирательность воздействия музыки, которая зависит от характера музыкального произведения и вида инструмента, на котором ее исполняют.

Влиянию музыки нет предела, которая способна изменить наш духовный мир и физическое состояние. Она оказывает лечебное воздействие на психику человека, как при активном, так и при пассивном ее восприятии. Пассивное восприятие музыки заключается в том, что мы сами того не замечая, поддаемся ее влиянию. Услышав приятную мелодию, мы непроизвольно мысленно воссоздаем образ яркого и прекрасного ощущения, способного проникнуть в наше сознание и оставить неизгладимое впечатление. Раскрытие наших скрытых возможностей во многом зависит от регулярного прослушивания музыки. Музыкотерапию можно использовать не только при коррекции тяжелых нарушений речи, но и для профилактики ее расстройств.

Традиционные логопедические занятия, игровые ситуации можно сопровождать музыкальным оформлением. Благодаря своему возбуждающему или расслабляющему воздействию, музыку используют при лечении двигательных и речевых нарушений. Ее рекомендуется включать при проведении артикуляционной, дыхательной и пальчиковой гимнастик. Музыкальная ритмика способствует развитию чувства ритма, как в ускоренном, так и в замедленном темпе у детей дошкольного возраста. Улучшает общее эмоциональное состояние ребенка, развивает познавательные процессы, нормализует просодическую сторону речи (тембр, темп, ритм).

При выполнении артикуляционных упражнений улучшается качество исполнений речевых движений, которая выражается в их ритмичности, плавности и координированности. Музыка является эффективным средством преодоления речевых расстройств, из-за своего мощного влияния на эмоциональную сферу ребенка. Во время коррекционных занятий или самостоятельной работы ребенка, можно включить прослушивание голосов живой и неживой природы (пение птиц, шум дождя или морского прибоя, завывание ветра, звон ручейка, шелест листьев и т.д.). По мнению французского отоларинголога А. Томатис человек не просто слышит, а воспринимает звуковые колебания, которые воздействуют на нервы внутреннего уха. И преобразуясь в электрические импульсы, направляются в мозг [7]. А прослушивание классических

произведений способствуют раскрытию творческого потенциала, развивают коммуникативные и интеллектуальные способности ребенка. Согласно, мнению большинства исследователей, всю кору головного мозга активизируют произведения великого композитора Моцарта. «Лунная соната» Людвиг ван Бетховена, «Аве Мария» Франца Шуберта способствуют снятию напряжения. А произведение Дмитрия Дмитриевича Шостаковича «Вальс» вызывает полное расслабление.

Ранее, мы уже писали о свойстве музыки вызывать появление интереса у ребенка к логопедическому занятию. Интерес необходим для установления доверительных отношений, контакта между логопедом и ребенком. А также для качественного выполнения коррекционных движений по развитию общей и мелкой моторики, артикуляции звуков. Еще одной причиной применения музыки является ее доступность детскому восприятию. Дети с нарушениями звукопроизношения не контролируют собственное дыхание, нерационально расходуют его в процессе речи. Для них характерен убыстренный темп речи (тахилалия), такие дети практически говорят на вдохе.

Следовательно, рациональное использование музыки во время логопедических занятий поможет выработке правильной интонации, нормализации дыхания и темпа речи. Позволяет установить равновесие в деятельности нервной системы, снять напряжение, повышает слуховое восприятие и регулирует двигательные процессы. Слушая музыкальные мотивы ребенок не только воспроизводит ритм своими движениями, но и начинает подпевать про себя. А как известно, в беззвучных сокращениях голосовых связок точно передаются частота и продолжительность воспринимаемых звуков. Что, в свою очередь приводит к развитию у ребенка правильной артикуляции фонем. На этапах постановки звука и его автоматизации рекомендуется пропевание фонем, так ребенок сможет прочувствовать все тонкости звукопроизношения. Для пропевания гласных и согласных звуков необходимо занять удобное положение, желательно позу балерины, глубоко вдохнуть и на несколько секунд задержать дыхание. Затем пропевая фонему, использовав энергию полного выдоха, представить образ произносимого звука речи. При всех положительных качествах музыки необходимо придерживаться следующих общепризнанных рекомендаций:

- оптимальная громкость звука (не слишком тихо или громко);
- прослушиваемое музыкальное произведение должно нравиться ребенку;
- время музыкального воздействия должно быть строго дозированным (не более 10 минут);
- придерживаться принципа: «одно занятие – одно музыкальное произведение»;
- выбранная музыка или мелодия не должны отвлекать ребенка от занятий.

Таким образом, применение музыкотерапии в работе по коррекции нарушений звукопроизношения способствует не только их преодолению, но и всестороннему гармоническому развитию ребенка как личности, оказывая благоприятное воздействие на психическое и физическое здоровье.

Литература:

1. Боровик Т., Психология (методические рекомендации): Учебно-методическое пособие. – Астана: Фолиант, 2009. – 160 с.
2. Т.А. Власова, М.С. Певзнер, «О детях с отклонениями в развитии». 2-е изд., испр. и доп. М.: «Просвещение», 1973. - 175 с.
3. Киселева М.В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе. – Спб.: Речь, 2007. – 336 с.
4. Вольперт И.Е. «Психотерапия». - Ленинград: Медицина, 1972. – 230 с.
5. Под ред. Е.А. Медведевой, «Музыкальное воспитание детей с проблемами в развитии и коррекционная ритмика»: Учебное пособие для студентов образовательных учреждений среднего профессионального образования. М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 224 с.

6. Копытин А.И. Основы Арттерапии. – СПб.: Лань, 1999. – 255 с.
7. Петрушин В.И. Музыкальная психотерапия: Теория и практика. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1999 – 176 с.

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ДЕТСКОМ САДУ

Амиркенова Рахима Жарасбаевна
«Қарлығаш» бөбекжай балабақшасы
Шу қаласы менгерушы

Детям с особенностями развития сегодня вовсе не обязательно обучаться в специальных учреждениях, напротив, получить более качественное образование и лучше адаптироваться к жизни они смогут в обычном детском саду. Здоровым же детям это позволит развить толерантность и ответственность.

В последнее время все больше предлагается инновационных подходов к обучению и воспитанию детей с особыми образовательными потребностями. Независимо от социального положения, расовой или конфессиональной принадлежности, физических и умственных способностей инклюзивное образование предоставляет возможность каждому ребенку удовлетворить свою потребность в развитии и равные права в получении адекватного уровню его развития образования.

Дошкольное инклюзивное образование строится на следующих принципах:

Принцип индивидуального подхода предполагает выбор форм, методов и средств обучения и воспитания с учетом индивидуальных образовательных потребностей каждого из детей группы. Индивидуальные программы развития ребенка построены на диагностике функционального состояния ребенка и предполагают выработку индивидуальной стратегии развития конкретного ребенка. Индивидуальный подход предполагает не только внешнее внимание к нуждам ребенка, но предоставляет самому ребенку возможности реализовывать свою индивидуальность.

Принцип поддержки самостоятельной активности ребенка. Важным условием успешности инклюзивного образования является обеспечение условий для самостоятельной активности ребенка. Реализация этого принципа решает задачу формирования социально активной личности. Личности, которая является субъектом своего развития и социально значимой деятельности. Когда активность находится целиком на стороне взрослых, которые заботятся о ребенке, считая, что его особенности не позволяют ему реализовывать свои возможности, формируется «выученная беспомощность», феномен, когда ребенок ожидает внешней инициативы, сам оставаясь пассивным. То же может произойти с родителями детей с ОВЗ. Родители могут ожидать помощи или активно добиваться льгот от государства, игнорируя собственные возможности для участия в социальной жизни.

Принцип активного включения в образовательный процесс всех его участников предполагает создание условий для понимания и принятия друг друга с целью достижения плодотворного взаимодействия на гуманистической основе. Инклюзия – это активное включение детей, родителей и специалистов в области образования в совместную деятельность: совместное планирование, проведение общих мероприятий, семинаров, праздников для создания инклюзивного сообщества как модели реального социума.

Принцип междисциплинарного подхода. Разнообразие индивидуальных характеристик детей требует комплексного, междисциплинарного подхода к определению и разработке методов и средств воспитания и обучения. Специалисты (воспитатель, логопед, социальный педагог, психолог, дефектолог, при участии старшего воспитателя), работающие в группе, регулярно проводят диагностику детей и в процессе обсуждения составляют образовательный план действий, направленный как на конкретного ребенка, так и на группу в целом.

Принцип вариативности в организации процессов обучения и воспитания. Включение в инклюзивную группу детей с различными особенностями в развитии предполагает наличие вариативной развивающей среды, т.е. необходимых развивающих и дидактических пособий, средств обучения, безбарьерной среды, вариативной методической базы обучения и воспитания и способность использования педагогом разнообразных методов и средств работы, как по общей, так и специальной педагогики.

Принцип партнерского взаимодействия с семьей. Усилия педагогов будут эффективными, только если они поддержаны родителями, понятны им и соответствуют потребностям семьи. Задача специалиста – установить доверительные партнерские отношения с родителями или близкими ребенка, внимательно относиться к запросу родителей, к тому, что, на их взгляд, важно и нужно в данный момент для их ребенка, договориться о совместных действиях, направленных на поддержку ребенка.

Принцип динамического развития образовательной модели детского сада. Модель детского сада может изменяться, включая новые структурные подразделения, специалистов, развивающие методы и средства.

Администрация и педагоги дошкольного учреждения принимают детей с особыми образовательными потребностями независимо от их социального положения, физического, эмоционального и интеллектуального развития и создают им условия на основе психолого-педагогических приемов, ориентированных на потребности этих детей.

Именно родители «особых» детей настаивают на их включение в обычное детское сообщество. Прежде всего, это связано с тем, что в налаженной системе коррекционного (специального) образования с хорошо отработанной десятилетиями методикой обучения детей с проблемами в развитии, слабо развита социальная адаптация «особого» ребенка в реальном мире – он находится в изоляции от социума. Разумеется, что дети с особыми потребностями адаптируются к жизни в общеобразовательных дошкольных учреждениях лучше, чем в специализированных учреждениях. Особенно заметна разница в приобретении социального опыта. У здоровых же детей улучшаются учебные возможности, развивается толерантность, активность и самостоятельность.

Но до сих пор открытым остается вопрос об организации процесса развития и обучения «особых» детей в массовом детском саду. Это связано со спецификой методик, неподготовленностью кадров, нехваткой специалистов и пр.

Практика показывает, что развитие инклюзивного образования – процесс сложный, многогранный, затрагивающий научные, методологические и административные ресурсы. Педагоги и администрация ДДУ, принявшие идею инклюзии, особенно остро нуждаются в помощи по организации педагогического процесса, отработке механизма взаимодействия между всеми участниками образовательного процесса, где центральной фигурой является ребенок. Инклюзивное пространство подразумевает открытость и доступность не только для детей, но и для взрослых.

Тесный контакт между специалистами дошкольного и общеобразовательного учреждения позволяет осуществить преемственность принципов и технологий преподавания, обучающих и развивающих программ, предназначенных как для обычных, так и для «особых» детей.

Если ребенок с особыми образовательными потребностями, в частности с ограниченными возможностями здоровья, не посещает детский сад, то возникает риск в неправильном определении образовательного маршрута ребенка. Педагоги, не зная об особенностях ребенка, предъявляют к нему те же требования по овладению образовательными стандартами, что и к другим детям. Возникают противоречия между требованиями и возможностями ребенка. Вследствие этих противоречий, наблюдается снижение мотивации к обучению, трудности в обучении, ухудшение здоровья.

Идея инклюзивного образования предъявляет особые требования к профессиональной и личностной подготовке специалистов, которые имеют базовое коррекционное образование, и учителей с базовым уровнем знаний и специальным компонентом профессиональной квалификации. Под базовым компонентом мы понимаем

профессиональную педагогическую подготовку, (предметные, психолого-педагогические и методические знания, умения и навыки), а под специальным компонентом – следующие психолого-педагогические знания:

- представление и понимание того, что такое инклюзивное образование, в чем его отличие от традиционных форм образования;
- знание психологических закономерностей и особенностей возрастного и личностного развития детей в условиях инклюзивной образовательной среды;
- знание методов психологического и дидактического проектирования учебного процесса;
- умение реализовать различные способы педагогического взаимодействия между всеми субъектами образовательной среды (с дошкольниками по отдельности и в группе, с родителями, коллегами-педагогами, специалистами, руководством).

Деятельность инклюзивной группы направлена на предоставление образовательных услуг для детей с различными стартовыми возможностями. Инклюзивная группа комплектуется с учетом определенного количественного соотношения: две третьих от общего количества дети с условно нормативным уровнем индивидуального развития, одна треть детей группы представлена детьми с различными вариантами дизонтогенеза: нарушениями опорно-двигательного аппарата, интеллекта, эмоционально-волевой сферы и поведения, речи, генетическими синдромами. Например, в одной группе могут эффективно обучаться 2 ребенка с синдромом Дауна, 1 ребенок с синдромом раннего детского аутизма, 1-2 ребенка с детским церебральным параличом, несколько детей с общим недоразвитием речи. Контингент детей с ОВЗ может варьироваться, однако главным условием включения в группу является готовность к посещению в режиме 12-часового пребывания. При наличии трудностей в самообслуживании, самостоятельном передвижении, адаптации в детском коллективе ребенку предоставляется «тьютор», реализующий сопровождение не только в режимных моментах, но и на занятиях. Содержание работы инклюзивной группы:

- осуществление развивающей деятельности (развитие речи и представлений об окружающем мире, развитие познавательной сферы, игровой, исследовательской, проектной, графической, конструктивной деятельности и т.д.);
- социализация в условиях совместного обучения и воспитания детей с ОВЗ и обычно развивающихся сверстников;
- реализация коррекционной деятельности специалистов (учитель-логопед, учитель-дефектолог, педагог-психолог, массажист);
- реализация программ творческого развития детей (керамическая мастерская, хореография, музыкально-ритмические занятия, игротерапия и др.).

Методическое обеспечение выбирается в равной мере с ориентиром на детей с ОВЗ, обычно развивающихся дошкольников и детей, опережающих возрастные нормы. Важной задачей становится определение базовой программы.

В инклюзивном дошкольном учреждении создание перспективных, календарно-тематических планов воспитателей и специалистов производится с учетом как Образовательной программы, так и индивидуальной программы развития ребенка (ИПР). Каждое мероприятие планируется с учетом индивидуальных особенностей детей составляющих группу. ИПР составляется по результатам первичной диагностики в ходе консилиумов специалистов и воспитателей групп. В дальнейшем ИПР может совершенствоваться и дополняться. Для организации работы с детьми с ОВЗ необходим спектр специальных программ: для детей с нарушениями интеллекта, нарушениями речевого развития, комплексов методических рекомендаций по проведению занятий с детьми с различной структурой дефекта.

Таким образом, методическое обеспечение должно быть вариативным, ориентированным на различный запас представлений об окружающем знании, умений и навыков. Методы, средства и формы работы в инклюзивной группе направлены на расширение спектра компетенций ребенка, обеспечение социализации в коллективе

сверстников. Условия реализации инклюзивной практики в детском саду. Профессиональная квалификация педагогов и специалистов, реализующих инклюзивный подход.

Требования к воспитателям и специалистам, работающим в инклюзивной группе:

- Знать теории развития детей, владеть разнообразными методами обучения и воспитания.

- Использовать свои знания о развитии детей, а также свои взаимоотношения с детьми и их семьями для того, чтобы понять и оценить многообразие детей в каждой группе и учесть уникальные потребности и потенциальные возможности каждого ребенка.

- Обеспечивать обучение и воспитание и модифицировать его таким образом, чтобы удовлетворять различные потребности детей.

- Способствовать развитию положительной самооценки детей.

- Разговаривать с детьми дружелюбно, вежливо и уважительно, обращаясь к ним по именам.

- Знать сильные стороны личности каждого ребенка и его достижения на протяжении времени; ежедневно выявлять индивидуальные навыки и достижения каждого ребенка и хвалить его за это, заботясь о том, чтобы получили признание достижения каждого ребенка.

- Поддерживать позитивное взаимодействие с родителями.

- Сообщать семьям о достижениях их детей (например: в письмах, по телефону и т.п.).

- Способствовать индивидуальному росту в соответствии с собственным темпом развития каждого ребенка.

- Ко всем детям обращаться с равным уважением и вниманием.

- Предоставлять детям равные возможности принимать участие во всех видах занятий.

- Предоставлять детям возможность выбора вида активности и время для самостоятельной работы в группах. Направлять и стимулировать процесс саморегулирования у детей, предоставляя им материалы, время и место для выбора и планирования их собственных занятий.

- Способствовать тому, чтобы дети были вовлечены в организацию праздников, выставок, спортивных состязаний, экскурсий, выпуска газет и других занятий.

- Создать для детей условия безопасности: через организацию четкого ритма-распорядка дня, недели, месяца, года, создание и исполнение ритуалов группы.

- Стимулировать атмосферу взаимной заботы и помощи.

- Демонстрировать и формировать отношение сочувствия и позитивные способы общения, в том числе и в процессе разрешения проблем и конфликтов.

- Вовлечь детей в процесс выработки ясных и понятных требований и правил к поведению.

- Ясно формулировать свои ожидания от детей.

- Использовать ситуации в жизни детского сада, чтобы помочь детям видеть дискриминацию, предубеждения и стереотипы, а также обсуждают этические аспекты неравенства.

- Создать ситуации и пользоваться возможностями для того, чтобы дети практиковались в достижении компромиссов и создании консенсуса.

- Применять принципы честности и равноправия, когда разделяют детей на группы, когда хвалят их за умения, усилия и достигнутые результаты.

- Создать ситуации, когда дети сотрудничают друг с другом, выполнять что-либо по очереди и помогать друг другу для достижения положительного результата.

- Предоставлять детям возможность отвечать за что-то в группе («дежурные по...»).

- Организовать активность детей во время таких занятий, как забота о растениях, животных, организация обеда, регулирование занятий на приусадебной площадке и т.п.

- Использовать естественные и образовательные ситуации для развития социальных навыков (напр., выражения чувств, соблюдение очередности и т.п. через драматические игры, проектную деятельность, изготовление кукол для кукольного театра, рисование, живопись и т.д.).

- Демонстрировать желательное поведение в различных ситуациях. Используют различные виды деятельности, которые соответствуют уровню развития детей, чтобы вовлечь детей в активное обучение, имеющее для детей смысл, и чтобы достигнуть следующих целей:

- Воспитывать позитивное чувство самоидентификации и эмоционального благополучия.

- Развивать социальные умения и знания, коммуникативные навыки.

- Побуждать детей думать, рассуждать, ставить вопросы и экспериментировать.

Способствовать развитию умений решать проблемы, излагать свое мнение и делать выводы.

- Стимулировать развитие языковых навыков и грамотности.

- Повышать уровень физического развития.

- Способствовать социальной инклюзии (включению). Соответствие этим требованиям оценивается в процессе супервизии.

Таким образом, инклюзия – это не ущемление прав здоровых детей в пользу детей с особыми образовательными потребностями, а следующая ступень развития общества, когда образование становится реальным правом для всех.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

**Әнуарбек Жанна Адилкаримқызы,
Алиаскарова Жанар Абдикаппаровна
бастауыш сынып мұғалімдер,
Ақмола облысы, Көкшетау қаласы «№19 орта мектебі»**

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының негізгі міндеттеріне сәйкес бүгін мектептегі инклюзивтік білім беру жүйесі жетілдіріліп келеді. Оқыту бағыттары және жекелей дамыту бағдарламалары өңделуде, әртүрлі патологиялары бар - неврологиялық симптоматика, ерте жастағы аутизм, церебральды паралич, ақыл-ойдың артта қалуы, тіл мүкістіктері және басқа психофизиологиялық бұзылулары бар балаларға арналған реабилитациялық бағдарламалары жасалуда. Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін санитарлық бөлмелерде көтергіш құралдар, пандустар, арнайы құрылғылар орнату, тұтқалармен, арнайы парталармен, үстелдермен және басқа да арнайы компенсаторлық құралдармен жарактандыру арқылы «кедергісіз аймақтар» құру жоспарланып отыр.

Инклюзивтік оқыту бастауыш сыныптарда білім беру ұйымдарының бұйрығымен әр балаға оқытудың сай түрлерінің қажеттілігі туралы психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңестерімен ашылады. Қазіргі кездегі Қазақстандық қоғамдағы жеке тұлғаға деген қызығушылықтың жоғарлауы бала құқығы туралы мәселелерді қарастыруға, мүмкіндігі шектеулі балаларға әлеуметтік психикалық және медициналық-педагогикалық көмек көрсетумен және оны зерттеу мәселесіне байланысты жаңа мәселелерді белсенді қарауға мүмкіндік береді.

Инклюзивті оқыту-барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында мектеп және мектепке өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайын да өзгереді. Инклюзивті оқыту балаларды жалпы білім беру үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімделуге, жынысына, шығу тегіне, дініне қарамай балаларды айыратын кедергілерді жоюға ата-аналарын белсенділікке шақыруға балалардың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді саясат.

Бастауыш мектеп мүмкіндіктері шектеулі балалар үшін «өмірлік орнын толтырудың» тәрбие «институты» болуы керек. Оны оқуға, жазуға, есепке, еңбектенуге оқыта отырып, бірлестік қарым-қатынасын, мәдени тәртіп ережелерін үйренуін, әртүрлі әрекетте икемдерін қалыптастыру маңызды болып табылады. Бастауыш сыныпта инклюзивтік білім беруді ұйымдастыруда мүмкіндігі шектеулі баланы жалпы білім беру үдерісіне кіріктірудің үш кезеңдік моделін ұсынуға болады:

Мамандар	Оқу жылының басындағы бақылау/жағдайы	Әр түрлі қызмет аясындағы оқушының оқу жылының соңындағы жетістіктері
Атааналар/заңды өкілдері	Сабаққа деген қызығушылығы бар. Мектепке келіп, сабақ оқыған, балалармен қарым-қатынаста болған ұнайды. Сыныпта барлық	

	оқушылармен жақсы қарым қатынаста. Өз сыныбында ғана емес, басқа сыныптастарда достары бар.	
Сынып жетекшісі	Өте байсалды, сабақ үстінде тыныштық сақтайды. Білім деңгейі төмен. Берілген тапсырманы жеке түсіндіру керек. Бірақ, сабақта білгенін айтып отырады. Баяу жұмыс жасайды. Үй жұмыстарына мүлде уақыт бөліп, орындамайды. Қабілеті болғанымен, жалқаулық басым. Үнемі жіті қадағалауды қажеттілік етеді. Ата-ана тарапынан сабақты қадағалау, оқу құралдарының түгел болуы, үй тапсырмасын орындауды қадағалау мүлде аз десе де болады. Әрдайым жеке жұмысты талап етеді. Оқу жылдамдығы орташа.	
Мұғалім-логопед	Ауызша сөйлеуі анық, айналадағылар үшін түсінікті. Мәнерлі сөйлейді, сөзге дұрыс екпін қояды. Сөздің буындық бөліктері сақталынып айтылады. Дыбыстардың бұзылыстары жоқ. Фонематикалық қабылдауы толық қалыптаспаған. Сұрақтарға сөз тіркес немесе жәй сөйлем деңгейінде байланыстырып сөйлейді. Қазақ тілінде сөздік қоры аз, өз ойын толық жеткізе алмайды. Жазбаша жұмыстарында қателер жібереді: әріптерді алмастыру, дауысты дыбыстарды тастап кету. Оқу жылдамдығы нормативке сай емес 13 сөз	
Психолог	Оқу мотивациясының деңгейі жақсы. Эмоционалдық көңіл-күйі бір қалыпты. Тәртібі сыныптастарымен қарым-қатынасы жақсы, агрессивтілігі, қобалжуы төмен деңгейде. Таным процестерінің даму саласы: қорыту және жіктеу, ортақ деңгейде себеп-салдарлық қатынастарды орнату, назардың тұрақтылығы есту қабілеттілігінің орташа деңгейде дамуы. Әрдәйым үлкеннің көмегіне жүгінеді. Оқу міндеттерін түсіну және қабылдау қабілеті орташа, өз сәтсіздіктерін орынды қабылдап, уайымдайды. Жұмыс қарқыны баяу.	
Мұғалім-дефектолог	Коммуникативтік қатынасқа тез түседі. Нұсқаулықтарды түсінеді. Тапсырмаларды орындайды, бірақ	

	<p>кейбір сұрақтарда түсіндіргеннен кейін. Жалпы және ұсақ моторикасы жеткілікті. Өзі және отбасы туралы мәліметі толық. Көріп қабылдау дағдысы орташа деңгейінде. Сюжеттік бейнелерден әңгіме құру деңгейі орта, кейде сөйлемдерді дұрыс біріктіре алмайды. Сөздік қоры жас ерекшелік нормасынан төмендеу. Қоршаған орта туралы негізгі бөлімдері бекітілген. Топтастыруды көмек арқылы орындайды. Кеңістіктік бағдарлануы қалыптасқан, терминология толық бекітілмеген. Уақыттық бағдар қалыптасқан, бекітілген. Бағдарламалық білім: математикалық есептеу дағдылары қалыптасуда, Бағдарлама материалы бекітілмеген. Жазуды орындайды. Оқытушы, бағыттаушы көмек қажет.</p>	
Дәрігер (медициналық қызметкер)	Денсаулық паспортында Ф-26 деректері бойынша денсаулығында ақаулары жоқ.	

Даму мүмкіндігі шектеулі балаға сабақ беретін бастауыш сынып мұғалімі алдымен баланың даму ерекшелігін анықтайтын тесттер арқылы ойының, қиялының, зейінінің тұрақтылығын анықтап алу керек. Ол үшін «Дөңгелек қию», «Лабиринт», «Танграм», «Көру әдісі», «Есту әдісі» тәрізді тесттерді қолданып, баланың шама-шарқын анықтап алуға болады. Ұйымдастыру барысында баланың тіл мүкісін, қолының буындарының қимылын, саусақтарының моторикасын дамытуға ерекше көңіл бөліп отыру қажет.

Жаңаша білім берудің негізгі тәжірибелік міндеттерін шешуде мектептегі жаңалықтармен дамуды, қолданылған әрекеттер мен құралдардың тиімділігін диагностикалау негізінде анықтауға болады. Осыған байланысты педагогтар өз қызметінің объектісіне әлеуметтік психологиялық және педагогикалық мінездеме беріп, танып, білумен зерттеу әдістерін меңгерулері керек. Дидактикалық ойындар арқылы мүмкіндігі шектеулі балалардың ойлау қабілетін дамытумызға болады.

«Біркелкі пішіндерді сана». Мақсаты: Пішіндерді танып, топтастыра білуге үйрету. Ойлау қабілетін, қол қимылын жаттықтыру. Көрнекілік: Геометриялық пішіндер суреттері бар, таратпа суреттер.

Барысы: Әр балаға пішіндер суреттері бар, суреттер таратылып беріледі. Суреттерден біркелкі пішіндерді санап атау керек.

«Бос торларды сәйкес пішіндермен толтыр». Мақсаты: Геометриялық пішіндерді танып, атай білуге үйрету. Бос торларды сәйкес пішіндермен толтырту. Көрнекілік: Әр балаға жеткілікті таратпа суреттер. Барысы: балаларға суреттер таратылып беріледі. Суреттердегі бос торларды сәйкес пішіндермен толтырады.

«Қандай пішін жетіспейді». Мақсаты: Геометриялық пішіндерді атай білуге үйрету. Қай пішін жетіспейтінін тапқызу. Көрнекілік: Геометриялық пішіндер (қораптан алу). Барысы: Тақтаға геометриялық пішіндер қойылады. Балаларға көздерінді жұмындар деп, бір пішінді алып қояды. Балалар қай пішін жетіспейтінін табады.

Әр оқушыға арналған жеке даму бағдарламасы олардың өзіндік дарындылығын ашып, өмірдегі өз орнын, өз мамандығын табуға көп көмек болар еді. Осындай орталықтар жұмысын жүйелеп отыратын, мүмкіндіктері шектеулі балалармен жұмыс

істейтін медициналық - педагогикалық орталықтарды көптеп ашса, кемтар балаларды зор қуанышқа бөлер еді. Егер жалпы білім беретін ордаларда жоғарыда айтылған ұсынылымдарды есепке алып, сол бойынша инклюзивті білім беретін болса, мүмкіндігі шектеулі балалар да басқа балалардан қалыс қалмайтыны хақ.

Қорыта айтқанда, қазіргі таңда әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім беру өмір талабы болып табылады. «Бәріне бірдей мүмкіндік», «Сапалы білім -барлығы үшін» деген ұстанымды қолдаймыз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Инклюзивное образование. Настольная книга педагога, работающего с детьми с ОВЗ: Методическое пособие – М.: Гуманитарный изд. центр ВЛАДОС, 2012.

2. Бгажнокова И.М. «Школа для детей с нарушениями интеллекта: тенденции перспективы развития» Дефектология 2004ж

3. Инклюзивтік білім беру жағдайында бастауыш сынып оқушыларының оқу үрдісін ұйымдастыру мәселесі// «Орталық Қазақстандағы жоғары педагогикалық білімнің дамуы: тарихы, міндеттері, келешегі» ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Қарағанды: Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, 2013.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕ STEM ТЕХНОЛОГИЯСЫ

**Ахметова Мадина Сабитовна
информатика пәні мұғалімі,
№27 ЖББОМ, Қарағанды қаласы**

Қазіргі уақытта әлемде төртінші технологиялық революция болып жатыр: ақпараттың қарқынды ағыны, жоғары технологиялық инновациялар мен эзирлемелер біздің өміріміздің барлық салаларын өзгертіп жатыр [1]. Қоғам сұранысы да, жеке тұлғаның қызығушылықтары да өзгеріп жатыр.Егер бұрын қыздар еңбек сабағында алжапқыш тігіп, ал ұл балалар ағашпен немесе металлмен жұмыс істесе, онда қазіргі уақытта бұл жеткіліксіз. Робототехника, құрастыру, бағдарламалау, үлгілеу, 3D-жобалау және тағы басқа – мұның бәрі енді дүниежүзінің қазіргі оқушыларын қызықтырады. Бұл қызығушылықтарды жүзеге асыру үшін күрделі дағдылар мен құзыреттер керек. Білу мен істеу ғана емес, сонымен қатар зерттеу және ойлап шығару маңызды. Ғылым, математика, технологиялар және инженерия сияқты басты академиялық салаларда бір мезгілде даму керек, оларды STEM (science, technology, engineering and mathematics) деген бір сөзбен біріктіріп атауға болады.STEM – оқытудың біріктірілген тәсілі, оның шеңберінде академиялық ғылыми-техникалық тұжырымдамалар шынайы өмір контексінде зерттеледі[2]. Мұндай тәсілдің мақсаты – мектеп, қоғам, жұмыс және бүкіл әлем арасында STEM-сауаттылықты дамытуға және әлемдік экономикадағы бәсекеге қабілеттілікке ықпал ететін нық байланыстарды орнату. Инклюзивті білім беру дене бітіміне, психикалық, интеллектуалдық,мәдени, этникалық, тілдік және өзге ерекшеліктеріне қарамастан ерекше білімберуге қажеттілігі бар балаларды жалпы білім беру кеңістігіне енгізуді,олардың сапалы білім беруде кедергілерді жоюды және әлеуметтік ортадабейімделуін және ықпалдасуын көздейді. Ерекше білім беруге қажеттілігі барбалаларға ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалар; мигранттар меноралмандар отбасыларының, аз ұлттар балалары; қоғамға әлеуметтікбейімделуде қиындықтары бар балалар жатады.Кеңейтілген мағынада инклюзивті білім беру дегеніміз кедергілерді жоюмен ерекше білім беруге қажеттілігі бар адамдарды оқыту процесінде енгізугебағытталған білім беру процесі және олардың сапалы білімге теңқолжетімділігін қамтамасыз ету болып табылады. STEM-тәсілі арқасында ерекше білім беруді қажет ететін оқушылар болып жатқан құбылыстардың логикасын, олардың өзара байланысын түсіне алады, әлемді жүйелі түрде зерттеп, сонымен бірге өздерінің зеректігін дамытады,

инженерлік ойлау стилі, қиын жағдайлардан шыға білу, командада жұмыс істеу дағдысы қалыптасады және менеджменттің негіздерін меңгереді, өз кезегінде олар оқушының дамуын жаңа деңгейін қамтамасыз етеді. STEM-білім беру оқуды және мансапты қосатын көпір болып табылады. Оның тұжырымдамасы балаларды технологиялық тұрғыдан дамыған әлемге дайындайды[3]. Келешектің мамандарына жан-жақты дайындық пен жаратылыстану ғылымдары, инженерия, технологиялар мен математиканың әр түрлі білім беру салаларынан алынған білім керек.

Ерте жастан бастап ойын түрінде өте күрделі ойлау, шығармашылық және практикалық қызметке қосылатын оқушылар үшін, әрі қарай әмбебап роботтарды құрудың қиын процестерін игерудің табысты болашағы айқын. Робототехника кешенінде қолданылатын инновациялық әдістердің арқасында оны бірегей деп атауға болады. Бұл кешенде оқушыларға LEGO көмегімен бағдарламалау және робототехника негіздерін үйрену ұсынылады. 4 (инклюзивті) сыныпта LEGO конструкторынан керемет роботтар құрастырады, себебі осы сыныпта ақпараттық-коммуникациялық технология пәнінде бір бөлім осы робототехникаға арналған. Осы аталып отырған сыныпта ерекше білім беруді қажет ететін оқушылар болғандықтан, бұл оқушылар барлық модельдерді кез келген LEGO конструкторларымен үйлесімді, осыған байланысты әрбір бала стандартты құрастыру негізінде өзінің жеке моделін қызығушылықпен жасайды. Әдістемелік кешеннің қадамдық нұсқаулығының арқасында, түсінікті схемалар мен иллюстрацияларды пайдалана отырып, балаларға блоктардың көмегімен роботтардың мінез-құлқын жеңілден күрделіге бағдарламалау ұсынылады. Роботтардың техникалық мүмкіндіктері тек жазықтықта қозғалумен шектелмейді. Басқада қозғалыстарды орындай отырып, модельдер де би билеп, заттың жақындауына жауап бере алады немесе қатты дыбыстар, ән айту, музыка жазу және т.б. Осындай іс-әрекеттердің арқасында ерекше білім беруді қажет ететін оқушылар сынып оқушыларымен диалогқа түсіп, өз ойларымен бөліседі. Осындай сабақтардан соң, ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларға арналған арнайы робототехника курстары ұйымдастырылса деген ой келді. Яғни мынадай курстардың арқасында оқушылардың қабілеттерін басқа тұсынан көруге болатын еді.

Робототехника сабақтары оқушылардың жан-жақты дамуына және жаңа буын стандарттарында белгіленген маңызды құзыреттіліктерді қалыптастыруға мүмкіндік береді. Оқушылардың инженерлік ойлау қабілетін дамыту және оқытудың жүйелі-әрекеттік тәсілін жүзеге асыру мақсатында лицей педагогтары өз жұмысында робототехниканы оқытудың келесі тәсілдерін қолданады:

Үлгі бойынша құрастыру. Бұл роботты (немесе конструкцияны) құрастыру тәсілдерін көрсету. Алдымен робот қарастырылады, негізгі бөліктер бөлінеді. Содан кейін оқушылармен бірге конструктордың қажетті бөлшектері көлемі, пішіні, түсі бойынша іріктеледі және содан кейін ғана барлық бөлшектер бірге жиналады. Барлық іс-әрекеттер мұғалімнің түсіндірмелері мен түсініктерімен сүйемелденеді.

Модель бойынша құрастыру. Модельде оны құрайтын көптеген элементтер жасырын. Оқушы роботты қандай (конструкция). Модель бойынша құрастыру кезінде аналитикалық және бейнелі ойлау белсендіріледі.

Берілген шарттар бойынша құрастыру. Оқушыға жұмыс тәсілдерін көрсетпестен орындауы тиіс жағдайлар кешені ұсынылады. Яғни, құрастыру тәсілдерін педагог бермейді, тек роботты практикалық қолдану туралы айтады. Бала дайын бұйымдардың үлгілерін талдауды, оларға маңызды белгілерді анықтауды, оларды негізгі белгілердің ұқсастығы бойынша топтастыруды, негізгі белгілердің пішіні мен өлшемі бойынша айырмашылықтары конструкцияның мақсатына (берілген жағдайларына) байланысты екенін түсінуді үйренеді. Бұл жағдайда мектепке дейінгі баланың шығармашылық қабілеті дамиды.

Қарапайым сызбалар мен көрнекі сызбалар бойынша құрастыру. Схеманы құрастырудың бастапқы кезеңінде қарапайым және суреттерде егжей-тегжейлі жазылған болуы тиіс. Схеманың көмегімен оқушыларда тек қана құрастыру ғана емес, сонымен

қатар іс-әрекеттердің дұрыс реттілігін таңдау да қалыптасады. Кейіннен бала схема бойынша ғана емес, керісінше, көрнекілік конструкциясы бойынша (ұсынылған Робот) схеманы тарта алады. Яғни, оқушылар болашақ құрылыстың кезеңдерін өз бетінше анықтауды және оны талдауды үйренеді[4].

Робот жасау арқылы оқушылардың логикалық ойлау қабілеті дамиды, өз ойларыннақты және дұрыс жеткізуге дағдыланады, бағдарлама жасап үйренеді, топпен немесежұппен жұмыс жасауға бейімделе отырып, зерттеушілік қабілеттері артады.

Қазіргі таңдағы «шығармашыл қоғамда» жетістікке жету үшін оқушыларшығармашыл тұрғыда ойлап, жүйелі түрде жоспарлап, бірлесуді, ынтымақтастықорнатуды, ашық қарым-қатынас жасауды, үздіксіз білім алуды үйренуі тиіс.

Қорыта айтқанда, «Технология – бұл өнер, шеберлік, ептілік «іскерлік әдістердіңжиынтығы, жағдайдың өзгеруі...». Әр мұғалім өз сабағында Жүсіпбек Аймауытовтың«Сабақ беру –үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол-жаңадан жаңаны табатын өнер» дегенсөздерін есінде ұстап, шеберлік шыңынан көріне білу керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Төртіншіөнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауы2018жылғы 10 қаңтар
2. Робототехника в школе. Т.Виктор, Н.Самыкина 2017ж. Лаборатория знаний.
3. Ыбырай Ұ.С. Робототехника – болашақтың бағдары
4. М.Жанибек.Робототехника-заман талабы

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ НА ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ

Ахметова Гульназ Шимбергеновна
педагог-дефектолог
средней школы № 198 имени Ж.Нурманова,г. Кызылорда

С переходом на дистанционное обучениеприменение технологий вработепедагога-дефектолога начало более широкоиспользоваться. Особые образовательные потребности детейставят новые задачи и новые приоритеты в образовании, введение изменений в систему-дистанционную коррекционнуюработупедагога-дефектолога.

Дети с особыми образовательными потребностями (ООП)- дети испытывающие постоянные или временные трудности в получении образования соответствующего уровня вследствие: нарушений развития; поведенческих и эмоциональных проблем; средовых факторов (социальных, психологических, экономических, лингвистических, культурных).

Дистанционное обучение (ДО) - взаимодействие учителя и учащихся между собой на расстоянии, отражающее все присущие учебному процессу компоненты (цели, содержание, методы, организационные формы, средства обучения) и реализуемое специфичными средствами интернет-технологий или другими средствами, предусматривающими интерактивность.

С учетом особенностей детей, находящихся на дистанционном обучении, необходимо тщательно отбирать и комбинировать методы и приемы обучения. Учитывать технические возможности семьи и развивающую среду для закрепления пройденного материала (игрушки, карточки).Дляобучениядетей с ООПважнопонимание плоскостных изображений, необходимо сформированное произвольное внимание.

В учебном процессе есть ученики, испытывающие трудности в базовых предпосылок учебной деятельности: навыков имитации, понимания инструкции, навыков работы по образцу, общеинтеллектуальных умений, развитие наглядных и словестных форм мышления, которые необходимо удовлетворять.

Практические упражнения по формированию мыслительной деятельности детей с ООП.

От слова к рассказу

Задание 1. Навыки имитации - одно из самых важных средств, позволяющие ребенку становятся участникам различных ситуаций, которое способствуют развитию других действий. Приобретенный навык, умение имитировать в развитии становится значительным и заметным. Движения выбираются лёгкие, согласно физическому развитию ребёнка с автоматизацией звука определенной картинке.

Цели:

- развить логическое мышление учащихся, познавательную активность и познавательный интерес;
- воспитывать коммуникативные качества обучающихся;
- прививать навыки правильного речевого общения (умение слушать и вступать в разговор)
- развивать самостоятельность, самоконтроль.

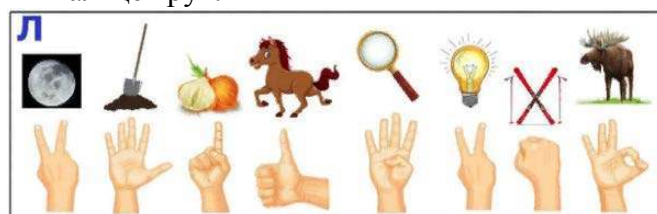
1. вариант. Посмотрите видеоролик

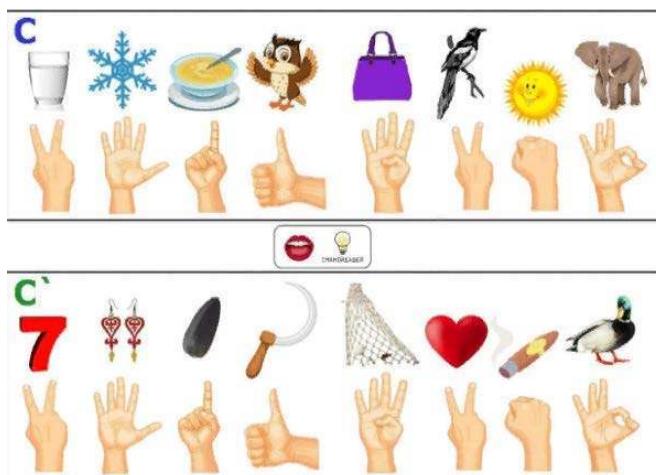
<https://www.youtube.com/watch?v=XrZtWuRtA0>

Перед вами картинка, повторите названия животных. Кто и как голос подает? (имитация звука животных)



2. вариант. Посмотрите на картинку, назовите каждую картинку повторяя движения пальцев рук.





Задание 2. «Назови четвертое слово».

Цель:

- развитие наглядно-образного мышления.
- развитие вербального мышления (отношения последовательности).
- развитие понятийного мышления (обобщение).
- развитие мышления (абстрагирование).
- развитие мышления (анализ через синтез).
- развитие логического мышления.
- развитие вербального мышления (выявление причинно-следственных отношений).

Учащимся называется пара слов, находящихся в определенном отношении. Затем называется третье слово и нужно догадаться, каким будет четвертое слово, чтобы смысловой ряд был продолжен. Например, «карандаш — бумага, мел — ... (правильный ответ «доска»).

Слова для предъявления:

Гвоздь — молоток, шуроп — ... (отвертка). Дом — крыша, книга — ... (обложка).
Птица — яйцо, растение — ... (семя). Квадрат — куб, круг — ... (шар).

Хорошо — лучше, медленно — ... (быстрее). Огонь — пожар, вода — ... (потоп).
Зерно — амбар, деньги — ... (банк).

Электричество — выключатель, вода — ... (кран). Одежда — голый, обувь — ... (босой).

Школа — обучение, больница — ... (лечение). Человек — ребенок, собака — ... (щенок). Резина — шина, сталь — ... (обод).

Птица — гнездо, человек — ... (дом). Пальто — пуговицы, ботинок — ... (шнурок).
Утро — ночь, зима — ... (осень).

Задание 3. «Объясни значение».

Педагог-дефектолог просит ученика объяснить значение выделенных слов, подобрав к ним близкие по смыслу слова:

Открытое окно — открытый вопрос.

Операция на сердце — военная операция.

Гусеница бабочки — гусеница трактора.

Русский язык — язык во рту.

Носить очки — набрать очки в игре.

Месяц года — месяц на небе.

Задание 4. Художник перепутал все картинки, найдите правильную очередность таким образом, чтобы получился сюжет рассказа и составить связный рассказ.



Занимательные задачи.

Цели:

- развить логическое мышление учащихся, познавательную активность и познавательный интерес, не бояться сложных задач,
- воспитывать коммуникативные качества учеников;
- прививать навыки правильного речевого общения (умение слушать и вступать в разговор);
- развивать самостоятельность, самоконтроль.

Задание 1. Нарисуй круг вокруг маленькой змеи.



Нарисуй линию под самой большой улиткой .



Нарисуй круг вокруг самого большого дерева. Отметь крестиком самое маленькое дерево.



Задание 2. Посмотрите внимательно. Найди 5 отличий.

Найди 5 отличий.



Задание 3. Посмотрите внимательно. Назови самое маленькое и большое число.



Выводы:

Система образования внедряющая инновационные методы обучения детей с особыми образовательными потребностями на дистанционном обучении включена в общую систему образования коррекционно-развивающего обучения. Позволяет решать задачи своевременной помощи детям с трудностями в обучении. Развивая общие способности учащихся к учению и коррекции индивидуальных недостатков в развитии, независимо от их физических, психических, интеллектуальных и других особенностей.

Литература:

1. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: метод. рекомендации/ Елисева И.Г., Ерсарина А.К. - Алматы: ННПЦ КП, 2019. - 118с.

2.Обучения детей с особыми образовательными потребностями. Составитель: зам. руководителя по УВР Смайлва А.Ш.г. Павлодар

3. Семаго определения образовательного маршрута для ребенка с ограниченными возможностями здоровья. Инклюзивное образование. Выпуск 2. – М.: Школьная книга, 2010 .

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Бекбулатова Акжаркын Нуриевна
учитель русского языка и литературы
срешней школы имени Абрахмана Айтиева
Жамбылский район, Жамбылская область

В настоящее время социальная перспектива в отношении детей с ограниченными возможностями здоровья существенно меняется: наиболее приоритетным и закономерным направлением этой работы выступает инклюзивное образование - процесс совместного обучения обычных и нестандартных детей, их включение на равных в контекст широкого социокультурного взаимодействия. Важным направлением государственной политики в отношении лиц с ограниченными возможностями здоровья является обеспечение их прав на реабилитацию средствами образования.

На необходимость вовлечения детей с отклонениями в развитии в среду нормально развивающихся сверстников указывал Л. С. Выготский: «Чрезвычайно важно с психологической точки зрения не замыкать аномальных детей в особые группы, но возможно шире практиковать их общение с остальными детьми» [1]. Первые попытки совместного обучения детей с ограниченными возможностями здоровья и их нормально развивающихся сверстников были сделаны еще в начале 90-х гг. XX в. в связи с реформами политических институтов и демократическими преобразованиями в Казахстане. Однако, несмотря на это, процесс инклюзии до настоящего времени не приобрел признаков устойчивой тенденции.

Внедрение любой инновации, а инклюзия является инновацией для отечественного образования, может быть эффективным, если будет опираться на оценку состояния и тенденций развития системы коррекционно-развивающей помощи детям с ограниченными возможностями здоровья. Подобная оценка позволит определить степень готовности системы к преобразованиям (ресурсы), выявить имеющиеся проблемы (риски), наметить задачи, требующие первоочередного решения.

В государственном образовательном стандарте нового поколения выделяется следующая, наиболее значимая для детей с ограниченными возможностями здоровья, функция: «обеспечение условий для эффективной реализации и освоения обучающимися основной образовательной программы начального общего образования, в том числе обеспечение условий для индивидуального развития всех обучающихся, в особенности тех, кто в наибольшей степени нуждается в специальных условиях обучения, – одаренных детей и детей с ограниченными возможностями здоровья».

Важной вехой в развитии системы образования детей с ограниченными возможностями здоровья является разработка концепции и проекта специальных федеральных государственных образовательных стандартов, которые призваны «максимально расширить охват детей с ограниченными возможностями здоровья образованием, отвечающим их возможностям и потребностям; дать ребенку возможность реализовать на практике Конституционное право на школьное образование, вне зависимости от тяжести нарушения развития и возможностей освоения цензового уровня, от типа учреждения, где он получает образование; гарантировать ребенку удовлетворение общих с обычными детьми и особых образовательных потребностей, создать оптимальные условия реализации его реабилитационного потенциала».

Проблема инклюзивного подхода является безусловно важной для каждого региона. Фактором, обеспечивающим успех включения проблемного ребенка в среду нормально развивающихся сверстников, является и упрочение контактов между общеобразовательными и специальными (коррекционными) школами, последние из которых приобретают дополнительные функции, связанные с выраженным запросом массовых учреждений на поддержку. Уникальный, накопленный годами опыт коррекционных учреждений, оказывается востребованным в общем образовании и транслируется в форме стажировок, семинаров, консультаций для педагогов, практической помощи детям.

Важным шагом в реализации идеи инклюзивного образования является создание нормативно-правовой базы. Среди факторов, обеспечивающих успех включения проблемных детей в общеобразовательное учреждение, следует назвать открытость региональной системы образования, предусматривающую сотрудничество и обмен опытом совместной работы с другими регионами, а также интеграцию в международное образовательное пространство.

Условиями успешной реализации идеи включенного образования являются также: высокий инновационный потенциал учреждений (наличие уникальных школ, экспериментальных площадок); активизация деятельности родителей детей с ограниченными возможностями здоровья и общественных организаций.

Отмеченные тенденции свидетельствуют о наличии определенных ресурсов, которые могут обеспечить реализацию процесса включения «особого ребенка» в общеобразовательное учреждение. Вместе с тем, данный процесс не приобрел еще полномасштабного характера и на сегодняшний день имеется ряд трудностей, с которыми сталкиваются все его участники, в частности: трудности межведомственного взаимодействия (образование, здравоохранение, социальная защита) и, как следствие, информационный вакуум и снижение качества предоставляемых ребенку услуг; недостаточная материально-техническая и программно-методическая обеспеченность общеобразовательных учреждений для работы с детьми, имеющими ОВЗ; дефицит региональной нормативно-правовой базы инклюзивного образования (несмотря на разработанную концепцию, в настоящее время отсутствуют конкретные механизмы для включения ребенка в среду нормально развивающихся сверстников); уникальный, но, в большинстве своем, разрозненный и несистематизированный опыт совместного обучения детей; отсутствие управленческого механизма перевода имеющегося опыта в практику широкого использования; отсутствие программ мониторинговых исследований, направленных на оценку готовности школы к реализации инклюзивной практики, оценку качества процесса включения. Наличие подобных проблем приводит в ряде случаев к стихийной, неподготовленной, формальной инклюзии, дискредитирует саму идею включения [2].

Одним из наиболее важных факторов, определяющих успех совместного обучения обычных и нестандартных детей, является наличие специально подготовленного педагога. Его подготовка требует концептуальных изменений в системе повышения квалификации. В связи с этим нам представляется важным отметить ряд позиций, принципиально важных для определения стратегии этих изменений: персонификация обучения, т.е. учет потребностей и запросов конкретного педагога, конкретного учреждения. Данный подход может быть реализован за счет вариативности форм повышения квалификации. Одной из наиболее перспективных форм, на наш взгляд, может стать обучение по индивидуальной программе, предполагающее составление индивидуального, в соответствии с запросом и выявленными в ходе самодиагностики проблемами, учебно-тематического плана, который может быть реализован в удобное для тьютора время.

Индивидуализация и персонификация обучения может быть достигнута посредством использования очно-дистанционных, дистанционных, а также выездных, т.е. организуемых на базе практического учреждения курсов. В последнем случае

использование методов проектирования позволяет решить проблему данного учреждения, сформировать навыки командной работы, что особенно важно для реализации инклюзивной практики.

Реализация модели инклюзивного образования предполагает постоянный, систематический профессиональный и личностный рост педагога, поэтому наряду с традиционными формами повышения квалификации следует отметить необходимость организации межкурсового сопровождения. В данном случае перспективной формой может стать постоянно действующий форум, позволяющий оперативно обсудить возникающие вопросы, осмыслить имеющийся опыт, получить экспертную оценку деятельности, а также использование ресурса банка данных о лучших инклюзивных практиках региона.

Думается, что организация сетевого взаимодействия между учреждениями, реализующими инклюзивный подход, может стать эффективным фактором профессионального роста педагога.

Наиболее важным условием качества курсов является определение содержания обучения, оно должно учитывать потребности педагога и опираться на перечень компетенций, необходимых для осуществления инклюзивной практики. При этом следует учитывать, что инклюзия – это инновация для системы образования, и компетенции, обеспечивающие традиционную практику не идентичны компетенциям, необходимым для реализации инновационного подхода. На наш взгляд наиболее важным будет владение навыками организации: взаимодействия в детском коллективе; взаимодействия с родителями; командного взаимодействия; исследовательской деятельности; проектной деятельности. Для точного определения перечня необходимых компетенций целесообразно использовать метод профессиографирования, что позволит создать некоторую обобщенную эталонную модель специалиста и, в соответствии с этим, определить содержание его подготовки. Формирование подобных компетенций возможно при широком использовании личностно-ориентированных технологий: ролевых игр, ИКТ, технологий проектирования и т.д. При такой организации занятий акцент делается на активную самостоятельную работу, конструирование слушателями своих знаний.

Таким образом, личностно-деятельностный подход обеспечит подготовку педагога, способного осуществить индивидуализацию обучения; реализовать продуктивное сотрудничество с родителями и специалистами службы сопровождения; организовать для детей с ограниченными возможностями здоровья принимающую и понимающую среду, обеспечивающую их социальное и познавательное развитие

Литература:

1. Выготский Л. С. Собр. соч.: В 6 т. М., 1983.
2. Малофеев Н.Н. Инклюзивное образование в контексте современной социальной политики / Н.Н.Малофеев // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2009. - № 6. – С.3-10.

ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Бектурганова Карлыгаш Кемельхановна
тренер по обновленной программе по предмету
«Русский язык и литература»
филиала «АО «НЦПК Орлеу» институт повышения квалификации
педагогических работников по Жамбылской области

Все более актуальной в настоящее время становится проблема организации работы с детьми с особыми образовательными потребностями, использование инновационных форм и методов их обучения.

К изучению данной проблемы обращались А.В. Баряева, А.П. Зарин, М.В. Киселева, М.В. Медова.

Исследователи считают, что наиболее актуальными и востребованными в современных условиях в работе с детьми с особыми образовательными потребностями являются активные методы: арт-терапия, игротерапия, приключенческая педагогика, методы и формы событийной педагогики, кейстади, синквейны, тренинги, портфолио, музейная педагогика и др.

Киселева М. В. пишет, что арт-терапевтические занятия помогают улучшить образ самого себя и укрепить самоуважение — это для детей; поднимают статус ребенка или детей - это для родителей; позволяют детям считать занятия частью обычного школьного расписания — это для учителей. Занятие с классом можно представить в виде создания книги, ведения журнала, индивидуальных или совместных проектов, подготовки к выставке или как интересный способ изучения поставленных вопросов или темы.

Арт-терапевтические занятия для детей с особыми образовательными потребностями

Для максимального эффекта реабилитации детей с особыми образовательными потребностями необходима планомерная каждодневная работа. Ниже предлагаются несложные арт-терапевтические коррекционно-педагогические методики для систематической работы с детьми в домашних условиях.

Арт-терапия -это специализированная форма психотерапии, связанная с использованием различных художественных материалов, созданием образов и с процессом реагирования пациента на созданные им продукты творческой деятельности, которые отражают особенности его психического развития, способности, личностные характеристики, интересы, проблемы и конфликты. Арт-терапия предоставляет ребенку возможность проигрывать, переживать, осознавать какую-либо проблему наиболее удобным для психики способом. Арт-терапевтические методики позволяют погружаться в проблему настолько, насколько ребенок готов к ее переживанию.

Подготовительный этап

На этом этапе необходимо обогатить запас знаний об окружающем мире, воспитать интерес к изобразительной деятельности, развить общую и мелкую моторику, зрительное восприятие, пространственную ориентировку. Ребенок учится правильно сидеть во время рисования, держать карандаш и кисть, знакомится с плоскостью листа, усваивает простейшие технические приемы изображения (закрашивание плоскости листа, проведение прямых линий в заданном направлении и т. д.). Важные умения - предварительное наблюдение за намеченными для изображения предметами и явлениями окружающего мира, обыгрывание предметов, осязательно-двигательный анализ предмета, обведение контура по трафарету и по шаблону, выкладывание изображений из отдельных элементов, словесное описание предмета. Для снижения тонуса мышц нужно максимально сгибать и разгибать кисти и пальцы перед работой. Дети с достаточно

развитыми движениями и саморегуляцией могут выполнять упражнения на расслабление самостоятельно. Дошкольникам можно предложить тренинг мышечного расслабления. Ощущение расслабления будет сильнее, если ему предшествовало напряжение. При этом внимание ребенка фиксируется на расслаблении, делается упор на то, что ненапряженное, спокойное состояние приятно. Одновременно с расслаблением происходит воспитание «чувства мышцы».

Упражнения на освоение и закрепление позы покоя расслабление мышц рук
(рекомендуется выполнять упражнения под спокойную, медленную музыку).

Поза покоя

Принять удобную позу; если ребенок может, сесть ближе к краю стула, опереться на спинку, руки свободно положить на колени, ноги слегка расставить. Формула общего покоя произносится медленно, тихим голосом, с длительными паузами.

Чтобы плавно танцевать,
Прыгать, бегать, рисовать,
Нужно прежде научиться
Расслабляться, отдыхать.
Есть у нас игра такая —
Очень легкая, простая,
Замедляется движенье,
Исчезает напряженье...
И становится понятно:
Расслабление приятно!

Кулачки

Сожми пальцы в кулачок покрепче. Руки лежат на коленях. Сожми их сильно-сильно, чтобы косточки побелели. Вот как напряглись руки! Сильное напряжение. Тебе неприятно так сидеть! Руки устали. Расслабили руки. Отдыхаем. Кисти рук потептели. Легко, приятно стало. Слушай и делай, как я. Спокойно. Вдох — выдох.

Руки на коленях,
Кулачки сжаты,
Крепко, с напряжением.
Пальчики прижаты.
(Сжать пальцы)
Пальчики сильней сжимаем —
Отпускаем, разжимаем.
Легко приподнять и уронить
Расслабленную кисть.
Знайте, девочки и мальчики:
Отдыхают ваши пальчики.

Олени

Представь себе, что мы — олени. Подними руки над головой, скрести их, широко расставив пальцы. Вот какие рога у оленя! Напряги руки. Они стали твердыми. Трудно и неудобно держать так руки. Напряжение неприятно. Быстро опусти руки, урони их на колени. Расслабим руки. Спокойно, вдох — выдох.

Посмотрите: мы — олени.
Рвется ветер нам навстречу!
Ветер стих. Расправим плечи,
Руки снова на колени.
А теперь немножко лени...
Руки не напряжены
И расслаблены.
Знайте, девочки и мальчики:
Отдыхают ваши пальчики!

Дышится легко,
Ровно, глубоко.

Упражнения на расслабление мышц шеи

Любопытная Варвара

1) Поверни голову влево, постарайся сделать это так, чтобы увидеть как можно дальше. Сейчас мышцы шеи напряжены. Потрогай шею справа: мышцы стали твердые, как каменные. Вернемся в исходное положение. Теперь также — в другую сторону. Вдох — выдох.

Любопытная Варвара

Смотрит влево...

Смотрит вправо...

А потом опять вперед —

Тут немного отдохнет.

Шея не напряжена,

А расслаблена.

Движения повторяются по два раза в каждую сторону.

2) Теперь подними голову вверх. Посмотри на потолок. Сильнее откинь голову назад. Как напряглась шея! Неприятно! Дышать трудно. Выпрямись. Легко стало, свободно дышится. Вдох — выдох.

А Варвара смотрит вверх.

Выше всех, все дальше вверх!

Возвращается обратно —

Расслабление приятно!

Шея не напряжена,

А расслаблена.

3) А сейчас медленно опускаем голову вниз. Напрягаются мышцы шеи. Сзади они стали твердыми. Выпрями шею. Она расслаблена. Приятно, хорошо дышится. Вдох — выдох.

А теперь посмотрим вниз —

Мышцы шеи напряглись.

Возвращаемся обратно —

Расслабление приятно!

Шея не напряжена,

А расслаблена.

Контрастные ванночки

В последние годы для нормализации тонуса мышц все большее значение приобретает методика локальной гипотермии. Воздействие холодом способствует расслаблению спастичных мышц, уменьшению гиперкинезов, увеличению силы и объема движений пораженных конечностей. Возможно воздействие льдом, холодной водой, контрастное попеременное воздействие холодом и теплом. Самый простой способ — контрастные ванночки. В одну миску наливают горячую воду с морской солью (столовая ложка) или хвойным экстрактом, в другую — холодную. Ребенок на несколько секунд опускает попеременно руки в миски, начиная с горячей и заканчивая холодной водой.

Более сильный эффект дает воздействие льдом. Сначала проводят кусочком льда по контуру пальцев, задержавшись несколько дольше (5–6 секунд) в точке между большим и указательным, затем дают ребенку «помылить» льдом руки. После этого руки растирают полотенцем, можно погрузить их в горячую воду, а затем тепло укутать. При гиперкинетической форме процедуру полезно завершить, положив на руки груз - мешки с солью, песком. Эффект криотерапии ощущается несколько часов, причем с каждым сеансом становится все более стойким (но до определенного предела).

Массаж рук

Полезно также делать ребенку массаж рук. Массаж улучшает крово- и лимфообращение, ускоряет обмен веществ в тканях, нормализует мышечный тонус, рефлекторно воздействует на нервную систему и внутренние органы.

Предлагаем комплекс для массажа кистей рук и верхних конечностей в сочетании с пассивной гимнастикой:

1. Поглаживание по тыльной поверхности от кончиков пальцев вдоль руки к лучезапястному, локтевому и плечевому суставам;
2. Потряхивание руки;
3. Круговые повороты кисти, прокручивание при фиксированном локтевом суставе (ладонью захватывается кисть ребенка со стороны ладонной поверхности);
4. Сгибание кисти вправо-влево;
5. Спиралеобразные движения по пальцам от кончиков к основанию;
6. Вращение пальцев кисти (отдельно каждого);
7. Сгибание пальцев в кулачок (большой палец сверху); затем каждый палец разгибается отдельно;
8. Поглаживание каждого пальца от кончика к основанию с четырех сторон;
9. Круговые движения пальцами по тыльной поверхности кисти ребенка;
10. Поглаживание тыльной поверхности кисти от пальцев до локтя с надавливанием по наружной стороне руки и легким поглаживанием с внутренней стороны;
11. Разминание каждого пальца вверх-вниз; отведение и приведение всех пальцев;
12. Сгибание пальцев по фалангам;
13. «Колечки» из пальцев — большого и поочередно всех остальных;
14. Соединение ладони с ладонью, пальцев с пальцами; «фига» между всеми пальцами;
15. Расслабление кисти потряхиванием (при этом нужно фиксировать руку ребенка у локтя);
16. Похлопывание кистью ребенка по руке проводящего массаж;
17. Смыкание пальчиков обеих рук и постукивание пальчика о пальчик, ноготка о ноготок;
18. Интенсивный массаж кончиков пальцев с соскальзывающим движением между зажатыми двумя пальцами родителя по ногтевой фаланге.

Самомассаж

Ребенку с легкой формой ДЦП, с достаточно развитыми движениями и самоконтролем можно предложить самому сделать массаж кистей и пальцев рук. Вот комплекс упражнений:

1. Надавливание сильно сжатыми четырьмя пальцами одной руки на основание большого пальца, середину ладони, основание пальцев другой руки.
2. Растирание ладоней шестигранным карандашом с постепенным увеличением усилий.
3. Растирание ладоней движениями вверх-вниз;
4. Растирание боковых поверхностей сцепленных пальцев.
5. Разминание, затем опять растирание каждого пальца вдоль, затем поперек.
6. Массаж грецким орехом: положив орех между ладонями, делать круговые движения, постепенно увеличивая нажим и темп. (Можно выполнять упражнение с двумя грецкими орехами, перекачивая их друг через друга, одной рукой, затем другой).
7. Надавливание незаточенным карандашом на болевые точки ладони, затем вращение карандаша вправо, влево.
8. Разминание кисти правой руки пальцами левой и наоборот, затем поочередное растирание.
9. Хороший массажный эффект дает и работа с тестом, в которое подмешана крупная соль. Этот материал обеспечивает разнообразные ощущения при прикосновении.

Изготовьте шарики из теста, а затем, закрыв глаза, помните его, покатайте шарики по внутренней и наружной стороне ладоней, приложите тесто к пульсу и попросите ребенка вспомнить о каком-нибудь радостном событии из его жизни, после чего вылепите из теста то, что может напоминать об этом событии. Возьмите цветные мелки и нарисуйте то, что вам представлялось в образе. Опишите процесс создания теста и его «жизнь» от первого лица. Создайте отпечатки в тесте разных предметов.

10. Особенно важна пальчиковая гимнастика. Помимо основного эффекта она способствует и развитию речи, так как проекция кисти руки в двигательной зоне головного мозга расположена очень близко от речевой моторной зоны. Сначала рекомендуется выполнять упражнения более сохранной рукой, потом пораженной, а затем двумя руками вместе.

При тяжелом поражении функции рук упражнения выполняются вначале пассивно. Выполнение комплекса упражнений в форме игры позволяет вызвать интерес ребенка к пальчиковой гимнастике.

Баряева А. В. и Зарин А. П. считают что, игротерапия является одним из эффективных методов лечебно-педагогического воздействия на детей, проводимый с определенной целью и выполняющий следующие функции: установление эмоционального контакта; психокоррекция отклоняющего поведения; развитие психических процессов и ВПФ, двигательной сферы; обогащение информацией об окружающем мире [4].

Групповые формы терапии считаются более эффективными, поскольку позволяют одновременно обслуживать больше людей; однако по своим конечным результатам они признаются менее эффективными, чем существующие виды индивидуальной терапии. Прежний взгляд на групповую терапию в последнее время резко изменился. Терапевтические группы по-прежнему считаются достаточно эффективными, однако их использование сместилось в сторону определенных групп пациентов и определенных проблем.

Медова Н. А. предлагает такие формы сопровождения, как проведение обзорных семинаров с педагогами, классных часов (детских конференций) с детьми, родительских лекториев с родителями. Проведение семинаров для педагогов и родителей по темам: «Рекомендации по разработке и внедрению индивидуальной образовательной программы для детей с ООП, в том числе со сложными нарушениями в общеобразовательном учреждении», «Формы и виды интеграции для детей с ООП на современном этапе развития инклюзивного образования». И такие методы как анкетирование, деловая игра, фокус-группа, интервьюирование, тестирование, экспертная оценка (программ, планов мероприятий), анализ кейс-стадии, материалов, СМИ, сайтов.

Коррекция является основным методом воздействия специалистов – дефектолога, практического психолога, педагога – для оптимизации развития психических процессов, функции и гармонизации личностных свойств. Используются методы: наблюдение, беседа, эксперимент, практическая деятельность, изучение состояния ребёнка, его психологического статуса, определение зоны ближайшего развития, способностей и наклонностей ребёнка [1].

В настоящее время в классах с включающей формой обучения используются методы совместной работы учащихся. Для участия в совместной работе школьникам с особыми образовательными потребностями важно хорошо владеть социальными навыками.

Для того чтобы учесть потребности всех учащихся, педагог должен подавать материал и требовать его усвоения дифференцированно. Существуют разные методы дифференциации, такие как, упрощение, параллельные учебные планы, индивидуальные учебные планы и т. д. [5].

В системе инклюзивного образования должны использоваться методы, воспитывающие в детях уважение к многообразию в образовательных сообществах. Дети, обучающиеся в инклюзивных классах, при вхождении в общество будут больше знать и

ценить разницу между людьми. Это будет первой ступенью их социализации. Методы обучения детей с ОВЗ – непосредственные, направлены на взаимодействие педагога и учащегося [2].

Таким образом, наибольший успех в обучении и развитии ребенка с особыми образовательными потребностями может быть достигнут тогда, когда учебная программа соответствует его потребностям и возможностям. В связи с тем, что потребности и возможности детей с особыми образовательными потребностями отличаются от таковых у их сверстников, возникает необходимость дифференцированного обучения, а так же использования активных форм и методов, таких как арт-терапия, игротерапия, приключенческая педагогика, методы и формы событийной педагогики, кейстадии, синквейны, тренинги, портфолио, музейная педагогика и др.

Литература:

1. Жигарева, М.В., Саратов, Л.М. Анализ содержания и форм психолога – педагогического сопровождения младших подростков с ограниченными возможностями здоровья в общеобразовательную среду //Здоровье, спортивная медицина и адаптивная физическая культура. – 2011 - №4 – С.79-82.

2. Лебедева, С.А. Содержание и технологии педагогической деятельности с детьми, имеющими особые образовательными потребностями //Научный поиск. – 2014. - № 3. - С. 6-9.

3. Киселева, М. В. Арт-терапия в условиях школы. – М: Речь, 2006. -128 с.

4. Баряева А. В., Зарин А. П. «Обучение детей с выраженным недоразвитием интеллекта»: под редакцией И.М. Бгажноковой, раздел: «Игра и игрокоррекция», – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2009.

5. Грозная, Н. С. Включающее обучение. История и зарубежный опыт //Вопросы образования. – 2006. - №2. – С. 89-105.

АРНАЙЫ МЕКЕМЕЛЕРДЕ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЫҢ МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУ ЕРЕКШЕЛІГІ

Беисенкулова Андия Ахбергеновна

**«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ
мектепке дейінгі тәрбиелеу және инклюзивті білім беру кафедрасының
аға оқытушысы**

Қазір қоғамда жыл санап мүмкіндігі шектеулі балалардың саны көбейіп келеді. Мүмкіндігі шектеулі балалар деп-психикалық және физикалық дамуында ауытқушылығы бар балаларды айтамыз. Статистикаға сүйенсек қазіргі кезде ересек адамдарды қоспағанда елімізде 150 мыңнан астам мүмкіндігі шектеулі балалар бар. Мүмкіндігі шектеулі әрбір балаға көмек беру үшін, мемлекет жыл сайын психологтың, әлеуметтік педагогтың алдына жұмыс міндеттерін қояды. Оларға әлеуметтік-педагогикалық қолдау көрсету, көмектесу әлеуметтік педагог іс-әрекетінің маңызды саласы ретінде анықталған, ол әлеуметтендірудің негізгі кезеңдерін: адаптация - әлеуметтік мінез-құлықты реттеуші ретінде әлеуметтік нормалар мен құндылықтарды меңгеру негізінде тұлғаның жаңа әлеуметтік қасиеттерін меңгерту үрдісін; жекелендіру - өзінің қайталанбастығын көрсететін тәсілдер мен құралдарды меңгерту үрдісі, әлеуметтік қолдау тапқан мінез-құлық бағдарламасын жүзеге асыру тәсілдерін персоналды түсінуін; ықпалдастыру - қоғамды әлеуметтік қарым-қатынас құрылымына енгізу үрдісін қамтамасыз етеді. Қазіргі уақытта

Қазақстан Республикасында күрделі әлеуметтік-саяси өзгерістерге тәуелді мүмкіндігі шектеулі тұлғалардың құқықтарын қамтамасыз ету, бүкіл әлемдегі беталысқа

сәйкес келтіру шаралары басталуда. Кәметке толмаған балалардың әлеуметтік ортада өмір сүруін тіршілік ету құқын қорғауға арналған ІІ съезде 1924 жылы Л. С. Выготский мүмкіндігі шектеулі балаларға көмек көрсетіп, оларды оқыту мен тәрбиелеу істерін жүйелі түрде жүргізіп отыру керектігіне ерекше мән берген болатын. Сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі балалардың айналасындағы адамдармен қалыпты қарым-қатынас жасауы психикалық дамуына пайдалы ықпал етіп отыратындығын ерекше атап көрсеткен. Балалардың соқырлығы мен керемдігі, мылқаулығы мен ақыл-ойының кемістігі әлеуметтік сынақ немесе сүйек мүшелерінің орнынан ауытқуы сияқты құбылыс деп бағалады. Баланың бойындағы осындай кемістіктерінен қысылыпқымтылып жалпы даму қалпынан тежеулеп қалмау үшін, оны әлеуметтік ортада тіршілік етуге баулып отырудың маңызы айрықша екендігіне назар аударады. Осы бағытта мүмкіншілігі шектеулі балалармен жүргізілетін оқу-тәрбие жұмыстары олардың бойындағы күш-қуатын арттырып, өмірге деген сенімін күшейтеді, жүйке қызметін жандандырып, әрбір істі атқаруға деген ықпал-ынтасын арттырады. [1].

Кемістіктің себеп-салдарын талдай отырып, Л. С. Выготский бала психикасының дамуына әсер ететін мынадай үш түрлі жәйттің мәнін ашып көрсетеді. Бірінші, бала психикасының дамуына зиянын тигізетін көру мен есту талдағыштары зақымдалып, түйсіну, қабылдау сияқты психикалық процестері қалыпты қызмет атқара алмайды. Екінші, баланың естуі мен көруі, сөйлеу жетілмегендіктен сыртқы ортаға бейімделе алмай, кеңістікте бағдар таба алмай қиналады. Үшіншіден, ақыл-ойының кемістігі салдарынан баланың жоғарғы жүйке қызметіне байланысты күрделі психикалық процестері болып табылатын есте сақтауы мен ойлау әрекеттері өрістемей тоқырап қалуы баланың жеке басының қалыпты дамуына кедергі жасайтынын ғылыми тұрғыдан дәлелдейді [2]. Мүмкіндігі шектеулі балаларды қоғамдық пайдалы өмірге бейімдеу, азаматтық қасиеттерін қалыптастыру әрекетінің барлығы дефектіге сәйкес деңгейде, соған тән әдістемелермен жеткізіледі және түзетіледі. Тәрбиенің бұл түрі тек қана әлеуметтік педагогтармен ғана емес, арнайы мамандардың көмегімен жүзеге асырылуда. Арнайы білім беру мекемелеріндегі жағдайлар мүмкіндігі шектеулі балаларды қоғамнан, әлеуметтік ортадан бөлектеніп қалуына әкеліп отыр. Олардың қоғамның басқа бөлігі мен қарым-қатынас жасау мүмкіндіктері өте аз.

Соңғы жылдары шетелдік педагогикамен білім тәжірибесінде инклюзивті оқыту мәселелері педагогикалық жұртшылықтың назарынан кең орын алып отыр. ЮНЕСКО инклюзияны оқушылардың сан алуандығына және балалардың жеке басындағы ерекшеліктер проблемасына емес, керісінше білімін байытуға мүмкіндік ретінде қарауға жағымды әрекет етеді деп санайды. Мүмкіндігі шектеулі тұлғалар қоғамның басқа да мүшелері сияқты білім алуға, өмір сүруге, жергілікті жерде жұмыс жасауға, өз үйінде тұруға, достарын таңдауға және олармен дос болуға, қоғамға сай қажетті адам болуына толық құқығы бар. Сондықтан да оларға мемлекет тарапынан үлкен көмек көрсетілуі қажет. [9].

Қазіргі кезде инклюзивті білім беру жолға қойылып мектептерде және университеттерде жүзеге асырылып жүр. Ғаламдық педагогика және психологияда инклюзивті оқыту мен тәрбиелеу мәселелері көптеген ғалымдар тарапынан зерттелінген. Атап айтқанда, жақын және алыс шетелдік ғалымдар Hinz A., У. Хеймлич, С.З. Майлз, Эйнссов Митколл, М. Ж Коутинчо мен А.С. Рипп, Н. Форман мен А. Пратен т.б. еңбектерінде инклюзивті оқытудың проблемалары теориялық тұрғыдан қарастырылған. Соңғы жылдары Ресей ғалымдары С.Г. Шевченко, Д.В Лернер, Ф.Л. Ратнер мен А.Ю.Юсупова, Н.М. Назарованың зерттеу жұмыстарында инклюзивті оқытудың көптеген аспектілері ашылып көрсетілген. Кеңестік дәуірде әлеуметтік жұмыс пен әлеуметтік педагогиканың түрлі мәселелері В.Г. Бочарова, М.А. Галагузова, А.В. Мудрик, Л.В. Мардахаев және қазақстандық ғалымдар Г.Ж. Меңлібекова, Ш.Ж. Колумбаева М.Т. Баймұқанова, К.А. Жукенова әлеуметтік педагогика мен әлеуметтік жұмыстың әдіснамасы

мен тарихы, теориясы мен практикасын негіздегендер: Қ.У. Биекенов, З.Ж. Жаназарова, І.Р. Халитова, Н.Алгожаева сынды ғалымдар айналысты.

Сонымен, Қазақстандағы әлеуметтік педагогика мен әлеуметтік жұмыс мәселелеріне қатысты зерттеулерге жасалған талдау барысы аталған проблеманы педагогика ғылымының негізінде зерттеушілер тарапынан терең ізденістер арқылы зерделеп танудың қажеттігін көрсетеді. Бұл зерттеулер әлеуметтік жұмыс бойынша болашақ маманды кәсіптік-тұлғалық дамытуды мазмұндық – әдістемелік қамтамасыздандыруды, дамыған маман тұлғасын дайындау үдерісінде Әлеуметтік педагог – әлеуметтік іс-әрекеттің субъектісі ретінде – жоғары дәрежелі кәсіп иесі, маман – әлеуметтік педагог болғандықтан, әлеуметтік – педагогикалық іс – әрекеті түрлі әлеуметтік институт және тәлім – тәрбие мекемелеріндегі көмекке мұқтаж адамдармен әлеуметтік-педагогикалық жұмыс істеуге бағытталған [8].

Адам әлеуметтік педагог іс-әрекетінің әлеуметтік қоғамдағы басты нысаны болып табылады. Педагогикалық зерттеулерде «адам субъект, объект ретінде қарастырылады» деген ойды француз ғалымы Талкот Парсонс, Ч. Кули және Дж. Герберт Мид тұжырымдаған. Жалпы айтқанда, адам қоғамның талаптарына жауап беретіндей болып қалыптасады, бейімделеді, қоғамдағы жағдайды меңгереді және өзі де соған лайықты болуы үшін талаптарды, ондағы өзгерістерге белсенді араласады. Міне бұларды әлеуметтенудің негізі деуге болады. Әлеуметтік педагогикалық зерттеу әдісі – педагогикалық объект туралы мәлімет жинап нақтылау жеке адам болып қалыптасу процесі, баланың әлеуметтік педагогикалық жағдайындағы ерекшеліктері, оның мінез-құлқы, қоршаған ортаға қарым-қатынаста өзара әрекет ету тәсілдері болып табылады. Әлеуметтік әдістемеді: - сұрақтамалар, анкета толтыру, - психологиялық әдістемелерде арнайы дайындықтан өткен жетістікке жеткен сұрақтары, интелектісі, қабілеттісі, - лабораториялық, - эксперименттік, социометриялық.

Педагогикалық әдістемелерге: - бақылау, - әңгімелесу, - балаға психопедагогикалық мінездеме педагогикалық консилизм еркін әрекеттегі жағдай, эксперимент, - медициналық диагностикалық әдістемесі [10]. ҚР баланың құқықтары туралы 2002 жылғы 8 тамыздағы N345 Заңының 6-шы тарауының 31 бабында: «Мүгедек баланың қоғам өміріне белсене араласуына ықпал ететін өз қадір-қасиетін қамтамасыз ету жағдайындағы толымды өмірге дені сау балалармен бірдей құқығы бар. Мүгедек бала өзінің дене бітіміне, ақыл-ес қабілетіне және тілегіне сай білім алуға, қызмет түрі мен кәсіпті таңдауға, шығармашылық және қоғамдық қызметтерге қатысуға құқылы. Ақыл-есінің немесе дене бітімінің дамуында кемістігі бар балаларды қоса алғанда, мүгедек балалар мамандандырылған балалар ұйымдарында медициналықәлеуметтік көмек алуға құқылы»; Мүгедек баланы жұмыспен қамту саласындағы мемлекеттік кепілдіктер жайлы 32- бабында : «Мемлекеттік органдар және жергілікті өзін-өзі басқару органдары мүгедек баланың денсаулық жағдайын, қажеттері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, оны оқыту, кәсіптік даярлау, лайықты жұмыс тауып беру және жұмысқа орналастыру үшін қажетті жағдайлар жасауға міндетті. Мүгедек балалардың жұмысқа орналасуын қамтамасыз ету, оларды кәсіби даярлау мен қайта даярлауды ұйымдастыру жөніндегі қызметті жеке жүзеге асыратын және заңды тұлғалар үшін Қазақстан Республикасының заң актілерімен жеңілдіктер белгіленуі мүмкін» [5].

Жыл санап мүмкіндігі шектеулі балаларға деген көзқарас өзгеріп келеді, яғни, орта оларды қоғамның белсенді мүшесі және өз тағдырына батыл сеніммен қарайтын жеке тұлға ретінде қабылдауда. Осы орайда педагог қызметкерлердің ең басты міндеті болып, қоғамдағы мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеу мен оқытудың ерекшеліктерін анықтап, олардың отбасындағы қарым-қатынасын дамытып,дені сау балалармен араласқұралас болуға жағдай туғызу, қоғам мен жеке адамдардың түсінігінде жарымжан балаларға әркез жәрдем беруге әзірлік сезімін туғызуды қамтамасыз ету болып табылады. Мүмкіндігі шектеулі балалар отбасының әлеуметтік-педагогикалық мәселелерін зерттеп білу және оларды шешуге әлемдік тәжірибеге сүйене отырып, отандық төл мамандарды

тартуы бүгінгі күн тәртібіндегі ең өзекті мәселе болып табылады.[6]. Психикалық дамуы шектеулі балалардың ерекшеліктерін есепке ала отырып, олардың оқытылуына қойылатын талаптар: Сабақтарды ұйымдастыруда белгілі бір гигиеналық талаптарды сақтау, яғни сабақ желдетілетін бөлмеде өткізілуі керек, балалардың орналасуымен бөлменің жарық дәрежесі де назарда болуы тиіс. Сабақта қолданылатын көрнекі құралдарды және артық материалдар баланың назарын аудармайтындай етіп орналастыру; балалардың сабақтың үстіндегі әрекетін ұйымдастыруды бақылау: сабақ үстінде бір әрекетті басқа әрекетпен алмастыруды ойластыру мен сабақ жоспарына сергіту сәттерін ендіру [7].

Әрбір баланың мінез-құлқын байқап отыру және әрқайсысына жеке тәсіл қолдану керектігін жеткізді. Моделдің барлық компоненттері әлеуметтік-педагогикалық үдерістің сұранысына байланысты әлеуметтік-педагогикалық іс-әрекет барысында түзетілуі мүмкін. Сурет - 2. Арнайы мектептегі тәрбиеленушінің әлеуметтік бейімделу деңгейін көтеру бойынша әлеуметтік-педагогикалық іс-әрекеттің құрылымдық-функционалдық моделі Суретте көрсетілгендей, технологиялық модель құрамы – әлеуметтік педагог пен мүмкіндігі шектеулі баланың тікелей және жанама педагогикалық өзара әрекеттерден; субъективті және объективті факторлардың ықпалын ескеру арқылы олардың белсенді іс-әрекетін көрсетеді. Бұл компоненттерге төмендегідей қысқаша сипаттама беріледі: - тәрбие субъектілері – мүмкіндігі шектеулі балалар. - тәрбиенің мақсаты – әлеуметтік педагогтың мүмкіндігі шектеулі балаларды ортаға қалыптастыруы; Әлеуметтік педагог Тәрбиеленушілер Алғашқы диагностика. детского дома Мәселелерді айқындау. Әлеуметтік-педагогикалық іс-әрекет бағдарламалау Әлеуметтік педагогикалық іс-әрекет Тәрбиеленушілер Іс-әрекеті Қорытынды диагностика Бағдарламан ы іске асыру нәтижелерін бағалау Тәрбиеленушінің ары қарайғы іс-әрекеттерін болжау Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік бейімделуі Коррекция (түзету) Бағдарламалық-мақсаттылық компонент Іс-әрекеттік компонент Рефлексивті-болжау компоненті Мүмкіншілігі шектеулі балаларға арналған арнайы мектептің тәрбие үрдісі - тәрбиенің мазмұны – әлеуметтік педагог мүмкіндігі шектеулі балалардың өзіндік іс-әрекетін және оның социумдағы жағымды (позитивті) бағдарын рухани-адамгершілік реттеуге мүмкіндік беретін тұлғалық қасиет-сапаларын дамыту; - тәрбиенің шарттары – әлеуметтік педагогтың мүмкіндігі шектеулі балалардың тәрбие үрдісінде жүзеге асырылатын баланың отбасындағы, мектептегі күнделікті өмірі; - тәрбиенің қағидалары – отбасылық және мектептік өмірдің тәрбиелік әлеуетін күшейтуге мүмкіндік беретін негізгі тәсілдер, ата-ананың және мұғалімдердің үлгілі өнегесі және т.б.; - тәрбиенің әдістері – тәрбиенің мақсаты бағытында мүмкіндігі шектеулі балаларды педагогикалық қолдау мен ықпал ету тәсілдері (ата-ана, мұғалім, т.б.); - тәрбиенің құралдары – адамгершілік құндылықтарды жүзеге асыруға даярлығын қалыптастыруға бағытталған тәрбие үдерісі (топтық тәрбиелік істі ұйымдастыру және өткізу, ынтымақтастық, ізгілік-тұлғалық, ізгілік-ұжымдық, жеке рефлексивті, жоба, бала тұлғасына психологиялық ықпал ету, тұлғаға вербальды және вербальсыз ықпал ету, сыныпта субъективті қатынасты қалыптастыру, денсаулықты сақтау, мониторинг, әлеуметтендіру, іскерлік ойын, портфолио).

Әлеуметтік педагогтың мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеуде педагогикалық ынталандыру мына қағидалар арқылы іске асырылады: тәрбиені ізгілендіру, тәрбиелік ортаны құру, еркіндік, тұлғалық тәсіл және т.б. Тәрбиені ізгілендіру қағидасы тәрбиешінің тәрбиеленушіге қатынасын өзіндік дамудың субъектісіне жауапкершілік ретінде, өзара әрекеттестікті субъект-субъект негізінде құру қатынасын көрсетеді. Еркіндік қағидасы субъективті еркін болуға, өзіне ақиқатты жауапкершілікті таңдауға, өзінің алдында өзін-өзі тәрбиелеуге бағыттап отыратын адамгершілік бағдарының болуына мүмкіндік туғызады. Тұлғалық тәсіл қатысушылардың әрқайсысының жеке қайталанбас тұлға екендігін мойындауы, өзінің жеке көзқарасының, қажеттіліктерінің, талпыны мен қызығушылығының және басқадан ажыратып тұратын айырмашылығының (субъективті тәжірибесі) болуы, сонымен бірге осының бәрі оның іс-

әрекетінен көрініп тұруы керек. Қорыта келгенде, арнайы мектептегі тәрбиеленушінің әлеуметтік бейімделу деңгейін көтеру бойынша әлеуметтік-педагогикалық іс-әрекеттің құрылымдық-функционалдық моделі әлеуметтік педагогтың тәрбиелік іс-шараларды табысты ұйымдастыруына, оны өткізудің әдістемесін дайындауға, сыныпта және сыныптан тыс, мектепте және мектептен тыс уақыттардағы тәрбиелік іс-шараларға мүмкіндігі шектеулі балаларды толық қамтуға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Андреева Г.М. Социальная психология. - М.: Аспект Пресс, 2001. - 384 с.
2. Выготский Л.С. Основы дефектологии. М.; 1995 ж
3. Майлз С. и др. Школы для всех. Включение детей со спецнуждами в образование /С.Майлз, Ш.Миллер, И.Льюис, М.Крофт, Лондон, Фонд «Спасителдетей - Великобритания».- 2002
4. Қазақстан Республикасының Конституциясы. - Алматы: Қазақстан. 1995. -47 бет.
5. .«Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың профилактикасы мен балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын-алу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы
6. Алгожаева.Н.С. Әлеуметтік педагогика. Алматы, 2009.
7. Международная конференция по образованию ООН «Инклюзивное образование: путь в будущее».

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ИНКЛЮЗИВТІ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Бекдаирова Жаннур Маратқызы
Жамбыл облысы Шу ауданы Балуан Шолақ ауылы
«Амира хайншайым» бөбекжай-бақшасы, меңгеруші

Бүгінгі таңда елімізде болып жатқан әлеуметтік-экономикалық және саяси өзгерістер білім беру саласын жетілдіруді талап етеді. Білім беру жүйесіндегі өзгерістер шығармашылықпен дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруда инклюзивті тәрбие беру мәселесіне ерекше мән берілуде.

Қоғамның алдына қойған мақсаттарына сәйкес білім беру жүйесінің алғашқы сатысы мектепке дейінгі кезеңде бала дамуындағы алғашқы ерекшеліктер мен кемшіліктер көріне бастайды. Яғни осы жас ерекшелігінде мүмкіндігі шектеулі балаларды тәрбиелеу, оқыту, дамыту, түзету мәселесі ерекше маңызға ие болады.

Елімізде мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпыға бірдей білім беру орталықтарына қарай бейімдеу мәселесі 2002 жылдан басталды. Сол жылы Қазақстан ТМД елдерінің арасында алғашқы рет «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медико-педагогикалық тұрғыдан қолдау» туралы заң қабылдады. Осы заң аясында мүмкіндігі шектеулі балаларға ерте бастан білім беру, әлеуметтік, медициналық тұрғыда қамтамасыз ету қарастырылған.

Инклюзивті білім беру мәселесі Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына енгізілді. Инклюзивті категорияға жататындар- дені сау балалар мен мүмкіндігі шектеулі балаларды бірге тәрбиелеу мен оқытуды қамтамасыз ету болып табылады.

Инклюзивті оқыту мен тәрбиелеу барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы болып саналады.

Елімізде мүмкіндігі шектеулі балалар арнайы мекемелерде оқытып, тәрбиеленгендіктен, олар өзге балалардан бөлектенген. Бұл мекемелерде көбінесе медициналық әдістемелер қолданылады. Олардабір жағынан кемістік болғанымен, екінші жағынан олардың да дені сау балалармен қатар, жалпы ортаға бейімдеу қажеттігі туындауда. Тек олардың сырқаты мен өзгешеліктерін ескере отырып, арнайы оқу бағдарламасын, жаңа стандарттар енгізіп, құрал-жабдықтар мен ғимараттарды бейімдеу қажет.

Инклюзивті тәрбиелеуде төмендегі жағдайларды ескеру қажет:

1. Тәрбиелеу мен білім беруде кешенді қолдауда балалар мен ата-аналардың құқығын қорғау;
2. Мүмкіндігі шектеулі балаларды мектепке дейінгі білім берумен неғұрлым толық қамту;
3. Мектепке дейінгі білім берудің вариативті бағдарламасын жасау;
4. Мүмкіндігі шектеулі балаларды толыққанды тәрбиелеу мен дамытуды қамтамасыз ету үшін балабақша мен отбасы сабақтастығын орнату.

Осы тұрғыда мектепке дейінгі мекемелерде инклюзивті оқыту мен тәрбиелеуді қамтамасыз етуде педагогикалық ұжым, медицина қызметкерлері мен психолог, әлеуметтік педагогтар бірлесіп жұмыс істейді.

Сондықтан да инклюзивті оқыту және тәрбиелеуді мектеп жасына дейінгі кезеңнен бастап бала бойындағы қабілетті дер кезінде байқауға, ақыл-ойын дамыта отырып, дарындылығын ұштауға болады. Бұндай мүмкіндікке қол жеткізуде инновациялық технологияларды қолдану негізінде жүзеге асады.

Инклюзивті оқытуда инновациялық технологияларды кеңінен пайдалану арқылы оқыту-тәрбиелеу үрдісінің тиімділігін арттыру, балалардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру қажет.

Бүгінгі таңда қолданыста жүрген педагогикалық инновациялық технологиялардың екі жүзден аса түрлері бар. Бірақ нақты балабақша жағдайында инклюзивті оқыту және тәрбиелеуде инновациялық технологиялар балалардың жас және жеке дара ерекшеліктеріне, жалпы дамуына, мүмкіндігі мен кемшілігіне байланысты іріктеліп алынады.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың психологиялық дамуы, ауытқу дәрежесінің ауырлығына, түріне байланысты иновациялық технологиялар түзеу-дамыту, оқыту-тәрбиелеу, сауықтыру-шынықтыру мақсатын көздейді.

Мектеп жасына дейінгі балаларды инклюзивті оқыту және тәрбиелеуде Арт-терапия әдісін қолдану өте тиімді болып табылады. Ол психотерапияның маңызды салаларының бірі, қазіргі таңда арт-терапия үлкен жетістіктерге ие. Алғашқы арт-терапия түсінігі енгізілген кезде, оны тек сырқат, ауру, немесе демалыс үйіндегі емделушілерге ғана қолданған болса, қазіргі кезде оның қолданыс аясы, шеңбері кеңеюде. Яғни бұл терапия адамның шығармашылық жағдайын дамытып қана қоймай, адамның бойындағы қасиеттердің мүмкіндігін түсініп ашуға жағдай жасайды.

Арт терапия- бұл емдеу ғана емес, сонымен креативтің дамуы, тұлғаның дамуы мен үйлесімділігі, кез-келген жағдайды шешуге көмек.

Арт терапия бейнелік өнер арқылы жанның дамуы мен емдеудің табиғи және қолайлы әдісі.

Арт-терапия терминін ғылымға 1938 жылы Адриан Хилл енгізді, арт-терапия ағылшын тілінен аударғанда шығармашылық терапия деген ұғымды білдіреді.

Арт-терапия әдісінің мүмкіндігі шектеусіз, ол психотерапияның барлық бағыттарында, педагогикада, әлеуметтік жұмыста т.б. қолданылады. Ол әр адамның өзін, өз сезімін және өзінің жағдайын әуен, дыбыс, қимыл және сурет арқылы көрсетуіне жағдай жасайды. Бұл әдіс мүмкіндігі шектеулі балалардың - әлемге өзі туралы, өзінің шығармашылығын танытудың жолы болып табылады.

Арт-терапияның түрлеріне тоқталып кететін болсақ: музыкалық терапия, қозғалмалы би терапиясы, драма терапиясы, ертегі терапиясы, ойын терапиясы, қуыршақ терапиясы, гүл терапиясы, фото терапия, оригами, этнотерпия, киндер-сюрприз, құм терапиясы, библиотерапиясы т.б.

Арт-терапияның әр түріне жекеше тоқталып кететін болсақ: Музыкалық терапия мүмкіндігі шектеулі балалар мен дені сау балаларға өте жағымды әсер етеді. Музыкалық әуен балаларды емдеу, көңіл күйіне жағымды әсер ету, дәрілік затмақсатында қолданылады. Музыканың терапевтикалық әсері бұрынғы заманнан бері белгілі, оның негізгі механизмдері әр балаға ыңғайлы, жағымды. Біріншіден, ырғақ сақталған музыка мидың бөліктеріне әсер ету арқылы оның жұмыс істеуіне көмектеседі. Екіншіден, әр музыканың өзіндік белгілері бар. Баланың белгілі бір жағдайы мен көңіл-күйімен байланыса отырып, белгілі бір эмоцияның пайда болуына әсер етеді.

Бейнелеу терапиясы. Бейнелеу терапиясын қолданудың негізгі мақсаты- баланың қандай да бір қимылды таңдауына қарамастан, өзін-өзі тануына және өз әлемінде өмір сүруіне демеу беру болып табылады.

Сурет салу баланыңөзінің ішкі сезімі мен өзін теңестіруді көрсетуіне жол ашады. Мүмкіндігі шектеулі балалар бояуға қолын малып қағаз бетіне із қалдыруды жақсы көреді. Бала бояу түрін өзінің жай күйіне, сезіміне байланысты таңдайды. Саусақ живописі- ешқандай құралдың көмегінсіз тек саусақпен бейнелеу. Ол үшін баланың әрбір саусағын әр түске матыру арқылы парақ бетіне әртүрлі сызықтар, нүктелер, саусақ ұшы таңбасының, алақанның көмегімен бейнелеу әдісі артпедагогика мен арттерапияда белсенді қолданылады. Себебі баланың қателік жасаудың алдында, сәтсіздікке ұшырау алдындағы қорқынышты жеңу үшін қолданылады.

Бейнелеу терапиясының түрлері:

1. Поролон бөліктерімен сурет салу.
2. Сабынмен сурет салу.
3. Щеткамен сурет салу.
4. Майшаммен сурет салу.

Ойын терапиясы. Ойын терапиясы- арттерапияның түріне жатады. Мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті ойын екендігін ескерсек, бұл терапияны жүргізу балалардың әлеуметтік, психологиялық мәселелерін жеңу үшін, жеке және эмоционалды дамуына тиімді. Егер бала ойынға белсенді және бар ықыласымен қатынасса емдеу әсерлі болады.

Ойын баланың психологиялық ахуалын сақтауға, оның қоғаммен қарым-қатынасын анықтауға, ересек өмірге дайындайды.

Ойын балаларға белгілі дағдыларды меңгеру үшін, сонымен қатар қарым-қатынасты, өмірге деген құлшыныстарын арттырады, эмоционалды және физиологиялық жағдайын жақсартады. Ойын психологиялық күйзелістен шығу үшін емдеудің бір тәсілі ретінде қолданылады. Бала ойынға өз еркімен қатысып, ойыннан қуаныш рахатын көру керек. Мүмкіндігі шектеулі және дені сау балалардың ойын барысында эмоционалды әсерін мөлшерлеп, өзін қалай сезінетінін бақылап, жағымды қарым-қатынасты көруге болады.

1. Эмоциялық жаттығуларды қамтамасыз ету арқылы балаларда жиналып қалған жүйкелік күшті алып, өмірге деген қызығушылықтарын арттыруға болады.

2. Балалардың бойындағы күтпеген жерде болатын шабуылдан, жазалаудан, қараңғыдан, жалғыздықтан болатын қорқынышты азайту.

3. Балалардың тез шешім қабылдай білуге қабілетін арттыру.

4. Топта балалардың өзін-өзі ұстау ережелерін меңгерту.

5. Балалардың топтағы қарым-қатынасын жақсарту.

6. Балалардың қозғалыстағы бағыттарын және ептіліктерін дамыту.

Құм терапиясы. Құм терапиясы- баланың өзінің жан дүниесіндегі өз «Менін», өзін танытуға, өзіне өте маңызды, жан тебіренерлік және құпиясының ашылуына көмектеседі.

Құм терапиясы баланың емделуіне, түзету-жөндеу жұмыстарын жүргізуде қолданады. Ол баланың ұсақ моторикасын, бұлшық еттерін, қол, саусақ жұмыстарының қимыл-қозғалысын жақсартады. Құм терапиясы баланың бейнелеме (символика) әлемге жолдауды қолдану арқылы анықтауға көмек көрсетеді.

Шығармашылық тапсырма (коллаж). Музыка терапиясы мен бейнелеу терапиясының біріктіріліп өткізілуі. Көңілді музыка қосылады, әр топқа ватман мен маркер, бояулар, паралон бөліктері, сабын, майшам, щетка беріліп, тапсырманың тақырыбы баяндалады. Балалар ұжымдық жұмыс жасайды, мүмкіндігі шектеулі және дені сау балалар бірге тапсырманы орындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ульенкова У.В. Шестилетние дети с задержкой психического развития. – М. Педагогика. 1990.
2. Фишман М.Н., Лукашевич И.П., Мачинская Р.И. Особенности функционального состояния мозга детей с ЗПР. – Дефектология. - № 1. –1998.
3. Н.Тоқсабаева Эксперименталды психология. Алматы. 2013.-280.
4. А.В.Мухина Алты жасар балалар. Алматы. 1996.-200.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ФИЗИКА ПӘНІН ОҚЫТУ

Бокейхан Лаура

**Ақмола облысы, Көкшетау қаласы
«№19 орта мектебі» КММ, физика пәні мұғалімі**

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру, тәрбие үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Инклюзивті білім беру ерекше білім беруді қажет ететін балаларды оқу процесіне қосу керектігін, ал білім беру мекемелері оларға тиісті жағдай жасауы керек дегенді білдіреді. Ерекше білім беруді қажет ететін балаларға физика курсының маңызды міндеттері - оқушыларда негізгі ойлау қабілеттерін дамыту (талдау, синтез, салыстыру, жалпылау), олардың іс-әрекетінің сөйлеуімен байланысын қалыпқа келтіру, ақыл-ой жұмысының техникасын қалыптастыру: бастапқы мәліметтерді талдау, материалды жоспарлау, кезеңдік және қорытынды өзін-өзі бақылауды жүзеге асыру. Ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларға, ең алдымен, қиялдық ойлау қабілетін дамыту, бейнелі бейнелеуді қолдану және ақыл-ой әрекетінің балаларға ең таныс және түсінікті түрлерін орындауды ұсыну қажет. Ол үшін **дамыту тапсырмалары** қажет. Сабақты қабылдау үшін шағын білім бере отырып және тұлғаның танымдық (сезім, қабылдау, есте сақтау, ойлау, қиял) дағдысын қалыптастыруға дамытуға бағытталуы қажет.

Тәжірибеде қажет білім мен дағдыларды қалыптастыруға ерекше назар аудару қажет. Сабақтарды ұйымдастырған кезде балалардың жеке мүмкіндіктерінен шығу керек – тапсырмалар орташа қиындықтар аймағында тұруы, бірақ қол жетімді болуы тиіс, өйткені түзету жұмыстарының алғашқы кезеңдерінде оқушыны белгілі бір күш жұмсау аясында жетістікке жетудің маңызды екені белгілі.

Мәтінмен жұмыс істеу кезінде арнайы тапсырмаларды қолдану қажет:

1. Өздік жұмысқа бейімделген сұрақтар;
2. Мәтіннің таңдалған элементтеріне сұрақтар құрастыру;
3. Қызығушылық тудыратын тартымды сюжеттер, суреттер – кескіндер.

Бұл тапсырмалар дамудың сәттілік жағдайын жасауға көмектеседі, білім беру қызметін қамтамасыз ететін психофизиологиялық функциялардың қажетті деңгейін: визуалды талдау, көз-қол жүйесіндегі кеңістік, сандық және уақыттық бағдар жасауға ыңғайлы.

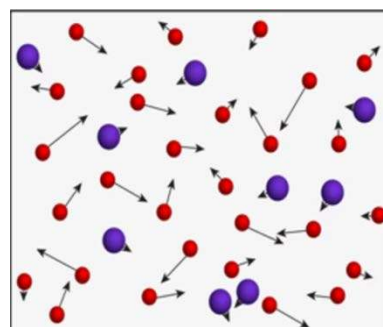
Физикада теориялық мәліметтер, анықтамалар, терминология көптеп кездеседі бұл жерде мағыналы түсініп оқу қажет. Мағыналы оқудың мақсаты - мәтіннің мазмұнын мүмкіндігінше дәл және толық түсіну, барлық мәліметтерді түсіну және ақпаратты іс жүзінде түсіну. Шынында да, оқудың мағыналы болуы үшін оқушылар мәтіннің мағынасын дәл және толық түсінуі, өзіндік бейнелер жүйесін құруы, ақпаратты түсінуі, т.с.с. танымдық іс-әрекеттерді жүзеге асырады. Мағыналық оқу дағдыларын білу ауызша сөйлеуді, жазуды, есте сақтауды, логиканың, ойлаудың, эмоционалдық сфераның, сезімнің, оқуға деген қызығушылықтың, жалпы білім беру дағдылары мен дағдыларының қалыптасуы мен нәтижелі оқудың дамуына ықпал етеді. Есте сақтау қабілетін дамыту, сонымен қатар кейінгі табысты оқыту, кәсіби қызметке дайындық үшін де маңызды. Мысалы **суреттер арқылы баланы қызықтыра отырып «Диффузия» тақырыбын қарастырайық.**

«Диффузия» тақырыбындағы мәтінді мұқият оқып шығыңыз. Мәтінді оқығаннан кейін сұрақтарға жауап беріп, сапалы есептер шығарып, эксперименттік тапсырманы орындау керек.

Диффузия сөзі латын тілінен шыққан «diffusio» - таралу, немесе - «diffundere» тарату дегенді білдіреді.

Диффузияның себептері қандай?

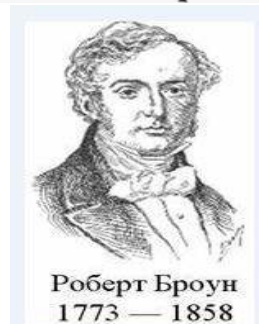
Бұл бөлшектердің кішкентайлығы соншалық, біз оларды қарапайым көзбен көре алмаймыз, сондықтан барлық денелер қатты болып көрінеді. Алайда, денелер ұсақ бөлшектерден тұратындығы тәжірибелер арқылы дәлелденді. Белгілі болғандай, молекулалар бір орында тұрмайды, олар үнемі тәртіпсіз қозғалыста болады.



Молекулалар - заттың ең кішкентай бөлшектері.

Стакан, шайнек, қарындаш - кез-келген қатты дене пішінін өзгеріссіз сақтайды. Бұл денелердің ішіндегі молекулалар қалай қозғалады? Мұны бақылаулар мен тәжірибелер дәлелдейді. Алғаш рет мұндай жорамалды Роберт Броун 1827 жылы айтты.

Бір рет ол өсімдік спораларын микроскоппен бір тамшы суда зерттеді. Кенеттен Броун тамшы судан әрең көрінетін ең кішкентай қатты дәндердің үнемі дірілдеп, орнынан қозғалғанын көрді. Ол бұл қозғалыстар сұйықтықтағы ағындармен де, оның біртіндеп булануымен де ешқандай байланысты емес, бөлшектердің өзіне тән екенін анықтады. Осындай жолмен қозғалатын бөлшектер броундық, ал қозғалыстың өзі броундық қозғалыс деп аталды.



Диффузияның мысалдарын қарастырайық. Мысалы, бұл иістердің таралуы. Егер сіз әтірді ашсаңыз, жағымды иісті бірден сезуге болады.

Мұндай құбылыстар бізді күн сайын қоршап тұрғанын атап өтуге болады. Мысалы, диффузия құбылысы - шай немесе кофе қайнату.

Бізді қоршаған ортадағы диффузия

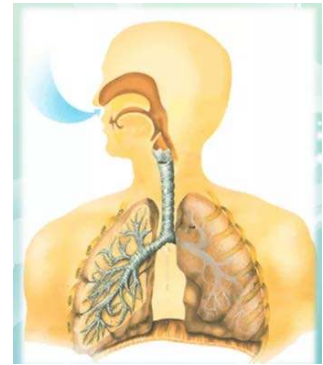




Диффузия құбылысы молекулалардың хаостық түрде әр түрлі бағытта қозғалатындығын көрсетеді. Бұл қозғалыс молекулалық жылу қозғалысы деп аталады. Диффузия құбылысының арқасында атмосфераның төменгі қабаты - тропосфера - газдар



қоспасынан тұрады: азот, оттегі, көмірқышқыл газы және су буы. Ағаштар диффузия арқылы оттегін бөліп, көмірқышқыл газын сіңіреді. Диффузияның арқасында өкпеден оттегі қанға, ал қаннан ағзаның мүшелері мен тіндеріне енеді. Диффузияның арқасында біз тыныс алатын көмірқышқыл газы айналамызда жиналмайды, бірақ



кеңістікте таралады және оттегімен араласады, сондықтан біз жабық бөлмеде ұзақ уақыт тыныс ала аламыз. Алайда, бөлмені үнемі желдетіп, оттегімен қаныққан таза ауаны жіберіп отыру қажет, ол қайтадан диффузияның арқасында бөлменің бүкіл көлеміне тез таралады.



«Диффузия» тақырыбы бойынша түзету – дамыту тапсырмасы 1-тапсырма

1. Диффузия дегеніміз не?

- a) бір зат молекулаларының екінші зат молекулаларының арасына ену құбылысы;
- b) заттардың бір-бірімен араласу құбылысы;
- c) заттар бір-бірімен өздігінен араласатын құбылыс.

2. Диффузия қандай күйде тез жүреді?

- a) газ тәрізді;
- b) қатты;
- c) сұйық.

3. Диффузиялық процесті не дәлелдейді?

- a) молекулалардың бір-бірімен әрекеттесетіндігін;
- b) молекулалардың атомдардан тұратындығы;
- c) молекулалар хаосты түрде үздіксіз қозғалады.

4. Заттың құрылымы туралы диффузия құбылысынан қандай маңызды қорытынды жасауға болады?

- a) барлық заттардың молекулалары қозғалыссыз;
- b) барлық заттардың молекулалары тұрақты қозғалыста болады;
- c) барлық денелер ең ұсақ бөлшектерден тұрады.

5. Диффузия температураға тәуелді ме?

- a) температура неғұрлым жоғары болса, диффузия соғұрлым тез жүреді;
- b) температура неғұрлым жоғары болса, диффузия баяу жүреді;
- c) диффузия температураға тәуелді емес.

2-тапсырма

	Тұжырымдар	ия	жоқ
	Диффузия құбылысы экология әсерін тигізеді ме?		

	Ыстық моншадағы қайың сыпырғышының иісі салқынға қарағанда тез таралады.		
	Диффузия құбылысы молекулалардың қозғалмайтындығын көрсетеді.		
	Диффузия өсімдік тіршілігінде маңызды емес, тек адам тіршілігі үшін.		
	Оттегі молекулалары адам денесінің барлық жасушаларына енеді.		

3 – тапсырма. Сұрақтарға ауызша жауап беру

1. Иістер ұзақ қашықтықта бірден емес, біраз уақыттан кейін сезіледі. Неліктен?
2. Жолды жөндеу кезінде асфальт жылытылады. Неліктен ыстық асфальттың иісі алыстан сезіледі, ал біз салқындатылған асфальттың иісін сезбейміз?
3. Неліктен өрт кезінде төменге түсу кезінде ауызды және мұрынды дымқыл орамалмен жауып қою керек?

4-эксперименттік тапсырма. Сұйықтардағы диффузия құбылысын бақылау.

Екі стаканда су бар, бірақ біреуінде суық, ал екіншісінде ыстық су. Бір уақытта шай пакеттерін стакандарға салайық. Ыстық суда шайдың тез боялуын, диффузия тез жүретінін байқау қиын емес суық су құйылған стаканға қарағанда. Диффузия жылдамдығы мен температураның тәуелділігі туралы қорытынды жасаңыз.



Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Газдардағы, сұйықтардағы және қатты заттардағы диффузия [Электрондық ресурс]. URL: <http://spishy-u-antoshki.ru/diffusia.html>
2. «Газдардағы, сұйықтардағы және қатты денелердегі диффузия» сабағы. 7 сынып
3. Газдардағы, сұйықтардағы және қатты заттардағы диффузия [Электрондық ресурс]. URL: <http://structuresubstan.narod.ru/3.htm>
4. Білім беру ұйымдарында инклюзивті тәжірибені енгізу аясында мүмкіндігі шектеулі балаларға репетиторлық қолдау / Инклюзивті білім беру сериясы. - М.: МГППУ

АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА В ОЦЕНКЕ РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Болдырева Ирина Владимировна

воспитатель

Адаева Жанат Серикпаевна

музыкант

ясли-сад «Алмар»

г.Шу, Жамбылской области

Во всем цивилизованном мире общество пришло к пониманию, что в соответствии с общечеловеческой моралью и требованием социальной справедливости – дискриминация детей с ограниченными возможностями в образовании недопустима. Законодательством РК, в соответствии с международными документами в области защиты прав детей, провозглашен принцип равных прав на образование лицам с ограниченными возможностями в развитии, реализующийся в виде инклюзивного или совместного образования здоровых детей и детей с ограниченными возможностями в развитии.

Еще Л.С.Выготский [1] указывал на необходимость создания такой системы обучения, в которой ребенок с ограниченными возможностями не исключался бы из общества детей с нормальным развитием. Он считал, что задачами воспитания ребенка с нарушением развития являются его интеграция в жизнь и осуществление компенсации его недостатка социальным путем.

Сотрудники РООИ «Перспектива» [2] считают, что важно отличать понятия *инклюзия (включение)* и *интеграция*. По их мнению, инклюзия (в отличие от интеграции) предполагает не простое пространственное помещение ребенка с особенностями в общий класс или группу, что часто бывает именно так. Если этот ребенок не справляется с программой – с точки зрения *интеграции* это проблема ребенка, а с точки зрения *инклюзии* – проблема образовательной среды. То есть – для того, чтобы *включение (инклюзия)* были успешными – именно *среда* должна быть изменена.

Как отмечают Тони Бут, Мэл Эйнскоу [3], индикаторы могут оказать существенную помощь в создании такой инклюзивной образовательной среды.

Таким образом, под инклюзивным образованием понимается система и процесс вовлечения детей с ограниченными возможностями в общеобразовательные школы и детские сады и создания для них условий на получение качественного образования.

В соответствии с Государственной программой развития образования в РК в нашей стране с 2011 года поэтапно внедряется инклюзивное образование. Для того, чтобы внедрение инклюзивного образования имело целенаправленный и систематический характер необходимо определить инструмент проведения оценки вовлеченности детских садов, школ, средних и высших учебных заведений в инклюзию, или индикатор.

Изучение индикаторов по инклюзивному образованию требует учета имеющегося мирового опыта в данном направлении. На наш взгляд наиболее интересным представляется опыт работы ученых Великобритании. При подготовке предложений индикаторов инклюзивного образования, нами использован перевод работ Тони Бут и Мэл Эйнскоу, под редакцией Марка Вогана Практическое пособие. Показатели инклюзии. Развитие атмосферы участия в школах, выпущенный в Великобритании, г. Бристоль.

По мнению авторов вышеуказанного пособия [3], инклюзивное образование должно развиваться в трех органически взаимосвязанных аспектах: *во-первых, разработка инклюзивной политики; во-вторых, развитие инклюзивной практики и, в-третьих, создание инклюзивной культуры.*

Показатели инклюзии могут оказать существенную помощь в конструировании и построении такой инклюзивной образовательной среды в любой школе, но, вместе с тем, это очень гибкий инструмент, лишённый всякой назидательности и излишней

дидактичности [4]. Он показывает, в каком направлении следует двигаться, чтобы в любой школе, каждый ребёнок и взрослый был по-настоящему принят и не был ущемлённым, вне зависимости от неких социальных маркеров.

Индикаторы представляют собой круг вопросов по разным направлениям. *Участниками опросов являются координационные группы: родители детей с особыми образовательными потребностями; дети различного возраста учащиеся в инклюзивной школе; педагоги инклюзивной школы.*

Индикаторы могут быть представлены в форме опросного листа или карточек, на которых написано по одному индикатору.

В конце опросного листа есть свободное место, в котором каждый из участников опроса может сформулировать и записать свои собственные идеи, как правило, не более пяти, по поводу приоритетных направлений развития школы. Заполнение опросных листов или сортировка карточек нужны для того, чтобы определить приоритетные направления. При использовании опросных листов следует помнить, что обобщать следует именно приоритеты, а не ответы на все вопросы. Внутри группы необходимо организовать обсуждение возникших при использовании индикаторов идей и вопросов, требующих детального рассмотрения в будущем.

На основе анализа международного опыта по реализации инклюзивного образования мы считаем целесообразным определить три блока индикаторов:

- 1) сформированность инклюзивной культуры;
- 2) уровень развития инклюзивной политики;
- 3) развитие инклюзивной практики.

Попытаемся раскрыть каждый из вышеотмеченных блоков.

I. Формирование инклюзивной культуры в школе способствует созданию безопасного, терпимого сообщества, разделяющего идеи сотрудничества, стимулирующего развитие всех своих участников, сообщества, в котором ценность каждого является основой общих достижений.

Сформированность инклюзивной культуры, включает следующие параметры:

- 1.1 Построение образовательного сообщества
- 1.2 Принятие инклюзивных ценностей

Такая школьная культура создаёт общие инклюзивные ценности, которые разделяются и принимаются всеми новыми сотрудниками, учениками,

администраторами и родителями (опекунами). В инклюзивной культуре эти принципы и ценности влияют как на решения в отношении всей школьной политики, так и на ежесекундную практику обучения в каждом классе. Развитие школы становится при этом постоянным и непрерывным процессом.

II. Уровень развития инклюзивной политики свидетельствует о необходимости присутствия инклюзивных подходов во всех школьных планах. Принципы включения каждого ученика в образовательный процесс и школьную жизнь поощряют всех сотрудников и учащихся школы в том, чтобы участвовать в этой работе с самого первого этапа и минимизируют давление исключаящих практик. Все принципы включают в себя ясные стратегии реформирования школы в направлении создания инклюзивной образовательной среды.

Уровень развития инклюзивной политики включает следующие параметры:

- 2.1 Развитие школы для всех
- 2.2 Организация поддержки политики инклюзивного образования

Относительно первого параметра, следует отметить, что инклюзия в общеобразовательной школе – это не только включение в образовательный процесс и социальную жизнь детей с особенностями развития, детей с инвалидностью, но это также построение такой школы, где хорошо и комфортно учиться и работать всем: и ученикам, и учителям, и родителям. Здесь каждый ребёнок становится очень важным и значимым

участником школьного сообщества, вне зависимости от религии, пола, этнической принадлежности и состояния здоровья.

По второму параметру – поддержкой считаются любые действия, способствующие тому, чтобы школа надлежащим образом реагировала на разнообразие потребностей своих учеников. Все виды поддержки разрабатываются в соответствии с инклюзивными принципами и объединяются в общую систему.

III. Развитие инклюзивной практики

Этот индикатор показывает направление развития практики обучения, отражающей инклюзивную направленность культуры и политики школы. При внедрении такой практики, на уроках обязательно учитывается разнообразие потребностей учащихся, а ученики поощряются к активному участию в собственном образовании, основанном на опыте и знаниях, полученных вне школы.

Развитие инклюзивной практики предполагает наличие следующих параметров:

3.1 Управление процессом обучения

3.2 Мобилизация ресурсов (библиотечный фонд школы, материально-техническая база школы, психолого-педагогическая поддержка, государственный культурный фонд)

Сотрудники школы проявляют активную заинтересованность в поиске дополнительных ресурсов, не только материальных. Поиск ресурсов, которые могут быть задействованы для поддержки обучения и полноценного участия каждого ребёнка в школьной жизни ведётся среди всех сотрудников школы, родителей (опекунов) и среди местных сообществ.

Петерс Сьюзен Дж. [5] считает, что ресурсов оказывается всегда больше, чем используется школами в конкретный момент. Но ресурсы — это не только деньги. Ресурсы можно обнаружить в школах среди учеников, родителей или опекунов, в сообществах и среди педагогов, а также в изменении культуры, политики и практики, применяющейся в школах. Ресурсы учеников, которые могут самостоятельно направлять собственное обучение и поддерживать друг друга, чаще всего используются недостаточно, также как и потенциал взаимной поддержки сотрудников. Школы многое знают о том, что мешает обучению и полноценному участию учеников в образовательном процессе и школьной жизни, однако не в полной мере используют это знание. Индикаторы помогают школам решить проблему, каким образом следует применять такое знание, чтобы в дальнейшем школа могла принимать информационно подготовленные решения о путях своего развития.

Каждый из индикаторов состоит из ряда вопросов или утверждений. Вопросы подсказывают, каким образом детально проработать значение каждого индикатора и способствует глубокому рассмотрению той проблемы, которую выявляет данный индикатор и помогает выявить уже существующие в школьном сообществе знание и представление касающейся этой области. Вопросы позволяют точнее определить текущую ситуацию в отношении инклюзии и предлагают альтернативные пути решения проблемы, а также могут быть использованы в качестве критериев оценки.

Таким образом, изучение уже существующих индикаторов инклюзивного образования, успешно апробированных во всем мире, дает нам в перспективе возможность определить задачи для разработки индикаторов интегрированной системы образования в особых социокультурных и экономических условиях Республики Казахстан.

Литература:

1. Закон РК «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 24.10.2011)

2. РООИ «Перспектива», г.Москва. Электронный дайджест по инклюзивному образованию, 2011.

3. Тони Бут, Мэл Эйнскоу. Показатели инклюзии. Практическое пособие. / Под редакцией Марка Вогана. – г. Бристоль, Великобритания, 2012г.
4. Руководящие принципы политики в области инклюзивного образования. Публикация ООН по вопросам образования, науки и культуры. ЮНЕСКО. – Франция, 2009 г.
5. Инклюзивное образование: Стратегии ОДВ для всех детей/ Петерс Сьюзен Дж./ Под ред. Т. В. Марченко, В.В.Митрофаненко, В.С.Ткаченко; пер. с англ. Ю.В. Мельник. – Ставрополь: ГОУВПО «СевКавГТУ», 2010. – 124 с.

ПРЕОДОЛЕНИЕ СТИГМАТИЗАЦИИ ДЕТЕЙ С РАССТРОЙСТВАМИ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Брыкова Александра Сергеевна

**доцент кафедры педагогики и психологии инклюзивного образования,
кандидат психологических наук, доцент**

**Учреждение образования «Белорусский государственный педагогический
университет имени Максима Танка», Институт инклюзивного образования, г.
Минск, Республика Беларусь**

Созданию оптимальных условий для обучения, воспитания и развития лиц с особыми образовательными потребностями в полноценной инклюзивной образовательной среде препятствуют существующие у всех субъектов образовательных отношений предубеждения, стигмы и негативные установки. Профилактика негативных установок, своевременное выявление психологических и социальных барьеров по внедрению инклюзивной культуры позволит повысить успешность включения всех детей в единый образовательный процесс.

Исследования ряда авторов (Айсина Р. М., Нестерова А. А., Хитрюк В. В. и др.) доказывают наличие предубежденности и даже «враждебности» педагогов и родителей в отношении детей, имеющих нарушения поведения, коммуникации и социального взаимодействия. Проведенная нами и нашими коллегами диагностика представлений об инклюзивном образовании родителей и педагогов показала, что обе группы считают наибольшим препятствием по внедрению инклюзии в образовании именно родителей нейротипичных детей [1, 2]. Таким образом, именно работа с родителями может стать основой в формировании инклюзивной культуры сообщества. Для предупреждения социальной стигматизации детей с расстройствами аутистического спектра (далее – РАС) родителями нейротипичных детей необходимо своевременно определить направления работы на разных этапах включения детей с РАС в образовательный процесс. В ходе исследования нами обосновано выделение следующих направлений работы с родителями: диагностическое, информационно-просветительское, профилактическое и коррекционно-развивающее. В статье рассмотрим содержание и конкретные шаги по реализации каждого направления работы с родителями нейротипичных детей.

Диагностическое направление предполагает исследование системы установок, знаний и предубеждений, составляющих основу стигмы родителей нейротипичных детей в отношении детей с РАС; изучение детерминант отношения родителей к разным образовательным траекториям ребенка с РАС, также изучение потребности в информации и специальных компетенциях. Диагностическое направление может осуществляться на разных уровнях: от уровня родительского сообщества страны или региона до уровня конкретного класса (группы). Диагностическое направление на региональном уровне

может быть реализовано управлениями образования, центрами коррекционно-развивающего обучения и реабилитации и территориальными центрами социального обслуживания населения, на локальном – администрацией учреждения образования, специалистами социально-педагогической и психологической службы и классными руководителями. Следует отметить некоторые трудности в организации и проведении диагностики: родители нейротипичных детей не всегда готовы к обследованию, отказываются от участия в опросах, ссылаясь на некомпетентность или занятость, при опросах проявляют социальную желательность, игнорируют прямые вопросы. Для минимизации выше указанных рисков предлагаются следующие варианты решения: предварительное информирование родителей, применение комплексного подхода к диагностике, применение различных диагностических процедур (наблюдение, опросные методы, анализ продуктов деятельности), повышение мотивации участия в исследованиях.

Информационно-просветительское направление предполагает информирование родителей нейротипичных детей об особенностях детей с РАС, их возможностях и ограничениях, особых образовательных потребностях, возможных образовательных маршрутах. Диагностика родительских представлений о детях с РАС показывает их ограниченность. 62,7% родителей признались в том, что мало знают о детях с РАС, 15,3 % имеют смутные представления, 5% признают полную некомпетентность в этом вопросе. ¾ опрошенных нами родителей нейротипичных детей не сталкивались непосредственно с лицами с РАС, следовательно, все представления сформированы лишь на основе догадок и стереотипных представлений. Подавляющее большинство опрошенных видели детей с РАС редко (37%), однажды (9%), либо вообще никогда (51%). Родители открыто признаются в недостатке информированности в данной тематике. Много раз сталкивались с детьми с РАС только 4% родителей нейротипичных детей, такие встречи связаны чаще всего с наличием лиц с РАС в кругу общения или с ситуативными факторами (такие дети лежали с их детьми в больнице, встречались в поездках и прочее).

Необходимо информировать родителей о сущности, принципах и ценностях инклюзивного образования. Большинство родителей идентифицируют образовательную интеграцию и инклюзию, видят в ребенке с РАС угрозу для здоровья и даже жизни своих детей. К отрицательным моментам для нейротипичных воспитанников (учащихся) в процессе совместного развития и воспитания с детьми с РАС родители отнесли возникновение конфликтов и стрессовых ситуаций в детском коллективе, где учится такой ребенок, а также то, что других детей может травмировать и пугать поведение ребенка с РАС. Половина родителей считают совместное обучение невозможным в современных условиях, добавляя, что ребенку с РАС будет плохо в обычном классе (группе).

Важным в данном направлении является информирование о сущности понятий стереотип, предубеждение, стигматизация, дискриминация, с целью осознания родителями наличия предубеждения и дискриминационных феноменов в отношении лиц с РАС. Осознание и признание проблемы – путь к ее решению.

Исходя из данных опросов родителей, свои знания о проблеме аутизма они почерпнули в основном из СМИ, в связи с чем, формирование позитивного отношения к лицам с РАС у них следует начинать именно посредством медиавещания и Интернета. Основными формами могут стать включение в телерадиовещание социальной рекламы, новостных и научно-популярных сюжетов и передач о людях с РАС, их возможностях и достижениях, особенно в прайм-тайм и через программы с высоким рейтингом. Популяризация идей инклюзии лиц с РАС позволит сформировать чувство «знакомства» с темой и включенности в контекст. Нами был составлен перечень фильмов и иных видеофрагментов, которые могут быть использованы в процессе информирования и просвещения родителей нейротипичных детей. Только небольшой процент опрошенных (менее 10%) родителей черпает информацию через специальную медицинскую и

психолого-педагогическую литературу и в процессе повышения квалификации (обучения), к этой группе относятся родители, занятые в сфере медицины, образования и науки.

Профилактическое направление деятельности специалистов должно быть направлено на профилактику возникновения негативных установок и предубеждений, случаев стигматизации и дискриминации детей с РАС. Для родителей нейротипичных детей значима пропедевтическая работа и целенаправленная подготовка к совместному обучению с их ребенком ребенка с РАС. Треть родителей считают себя не готовыми к инклюзивному образованию, отмечая, что и общество в целом не готово принять особого ребенка и интегрировать его в полноценную социальную жизнь. Основными формами работы будут индивидуальные и групповые консультации, родительские собрания, семинары для родителей, тренинги и мастер-классы с приглашенными специалистами, описание ситуаций успеха в обучении детей с особыми образовательными потребностями.

Коррекционно-развивающее направление направлено на изменение стереотипов и устранение предубеждений по отношению к детям с РАС и формирование позитивного к ним отношения, путем повышения инклюзивной культуры родителей. Основными формами коррекции негативных установок являются семинары для родителей, индивидуальные и групповые консультации, родительские собрания, кинолектории, тренинги, мастер-классы, обучающие курсы родительской компетентности, включение родителей нейротипичных детей в группы психолого-педагогического сопровождения, родительские клубы, организация совместных с родителями детей с РАС мероприятий.

Все выше описанные направления работы должны осуществляться систематически и комплексно с учетом индивидуальных особенностей участников образовательного процесса, социально-психологических характеристик семей и родителей нейротипичных детей.

Литература:

1. Брыкова, А. С. Интегрированное обучение и воспитание детей с расстройствами аутистического спектра : SWOT-анализ / А. С. Брыкова, Р. М. Айсина // Адукацыя і выхаванне. – 2019. – № 3. – С. 24–29.

2. Брыкова, А. С. Особенности социальных установок и представлений родителей нейротипичных детей о детях с расстройствами аутистического спектра / А. С. Брыкова // Адукацыя і выхаванне. – 2019. – № 9. – С. 47–53.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ-ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ ПЕН АДАМГЕРШІЛІКТІҢ БАСТАУЫ

**Булегенова Динара Тулеубаевна
Жамбыл облысы Шу ауданы Берлик ауылы
«Алмар» бөбекжай-бақшасы, меңгерушісі/әдіскер**

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвенциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Сонымен, инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс жүргізетін мектептерде білім мазмұнын үш түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал. Атап айтқанда: жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы.

Инклюзивті білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылға қарай АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саясатына осы бағдарламаны толық енгізді. Ал, біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілді. Осы бағдарлама төңірегінде инклюзивті білім беруді жетілдіру мәселелері қарастырылып, 2015 жылға мына міндеттерді шешу көзделген:

- мүмкіндіктері шектеулі балаларды біріктіріп оқытудың модульдік бағдарламалары жасалады;

- мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортада біріктіріп оқыту ережесі әзірленеді;

- түрлі кемістігі бар балалар үшін бірігу нысандары анықталады;

- мүгедек балаларға қашықтықтан білім беруді ұйымдастыру қағидалары әзірленеді. Мемлекеттік бағдарлама негізінде 2020 жылға қарай мектептерде мүгедек балалар үшін көтергіш жабдықтар, пандустар, санитарлық бөлмелерде арнайы құралдар орнату, тұтқалармен, арнайы парталармен, үстелдермен және басқа да арнайы компенсаторлық құралдармен жабдықтау арқылы «кедергісіз аймақтар» құруы жоспарланған. 3030 мектепте мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытуға және тәрбиелеуге тең қол жеткізу үшін жағдайлар жасалу міндеті (мектептерде педагог-

дефектологтардың, балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің, арнайы жеке техникалық және компенсаторлық құралдардың болуы) алға қойылған. Үйде білім алатын мүгедек балалар жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктері ескеріле отырып, компьютерлік техникамен қамтамасыз ету сияқты істері жүзеге асырылмақшы. Осылайша мемлекетіміз мүмкіндігі шектеулі жандарды әлеуметтік қорғау, олардың қоғамға етене араласуына, оларды оңалту, жұмысқа орналастыру және жаңа жұмыс орындарын құру, білім алу, оқыту, қайта мамандандыруда қолдан келгенше жағдай жасамақшы.

Саламан Декларациясына сәйкес инклюзивті білім беру саясатының міндеттері мынадай:

- Әрбір бала білім алуға құқылы және оны алуға тиіс.

- Әрбір баланың дара қабілеттері, қызығушылықтары, қажеттіліктері және оқуға деген мұқтаждықтары болады.

- Білім беру жүйесіне оң өзгерістер, яғни осы мұқтаждықтарды қанағаттандыру мақсатына орай өзгерту.

Осыған орай, инклюзивті білім берудің негізгі 8 принципі туындайды. Яғни ол мына принциптер:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.

2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.

3. Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы.

4. Барлық адам бір-біріне қажет.

5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.

6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.

7. Әрбір оқушы үшін жетістік кезетуөзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.

8. Жан- жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.^[1]

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту-оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. Инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ .

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Руководящие принципы политики в области инклюзивного образования. Париж, ЮНЕСКО, 2009г

2. Бажнокова И.М. «Школа для детей с нарушениями интеллекта: тенденции перспективы развития» Дефектология 2004ж

3. Жарықбаев Қ. Жалпы психология, 2000

4. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы

5. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарына арналған мемлекеттік бағдарламасы.-Астана, 2010.

6. Саламанка Декларациясы ЮНЕСКО 1994 ж

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ АКТУАЛИЗАЦИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Газизова Жанна Сабуржановна
учитель русского языка и литературы
КГУ «Средняя школа №19»
г.Кокшетау, Акмолинская область

| *Быть непохожим, быть другим — это не порок...
Многообразие мира — это наше общее право
на полноценную жизнь.*

В настоящее время активно формируется опыт инклюзивного обучения детей с особыми образовательными потребностями в условиях общей образовательной среды. Однако такой вариант обучения детей с особыми образовательными потребностями (далее – ООП) ставит перед педагогами общего образования ряд вопросов: как организовать урок в инклюзивном классе, какие использовать формы отчета для ребенка с ООП, как распределить режим учебной нагрузки для ребенка, в какое время и когда проводить индивидуальные коррекционно-развивающие занятия и множество других вопросов, на которые каждый учитель ищет свои ответы и решает данные вопросы, исходя из возможностей и способностей отдельно взятого ученика с ООП.

Для детей с ООП характерно недоразвитие познавательных интересов, снижена потребность в познании, значительно замедлен темп восприятия.

Мыслительные операции сформированы недостаточно, затруднён синтез и анализ понятий. Такие дети не умеют выделять главное, затрудняются проводить сопоставительный анализ, обращают внимание на несущественные признаки.

Несформированность грамматического строя речи проявляется в крайне упрощённых предложениях, нарушении порядка слов, отсутствии согласования имён прилагательных с именами существительными, пропуске предлогов или союзов. Рассказ по сюжетным картинкам подменяется перечислением изображённых предметов.

Словесный материал им повторить гораздо труднее, чем увиденный. Воображение фрагментарно, неточно и схематично. Дети с ООП часто в ходе работы отступают от поставленной в начале цели, так как не могут соотнести её с получаемыми результатами. Поэтому позитивного результата в условиях инклюзивного образования можно достичь только при системной и продуманной до мелочей работе. Работа учителя с детьми с ООП требует терпения, спокойствия и неторопливости. Использование разнообразных традиционных и развивающих технологий, тщательный отбор методов и приёмов обучения дает учителю возможность успешно реализовать содержание обучения, помогает преодолеть трудности в освоении основной образовательной программы. Рассмотрим, какие приёмы, методы и технологии можно применять на уроках русского языка в инклюзивном классе.

Структура урока в системно-деятельностном подходе, реализуемом в современной школе, такова:

- мотивационно-ориентированный этап;
- постановка проблемы;
- открытие нового знания (построение проекта выхода из затруднения);
- формирование и закрепление полученного опыта, решение проблемы, применение знаний и умений;
- рефлексия.

Мотивационно-ориентированный этап.

Задача данного этапа настроить детей на изучение темы, определить важность её изучения для самих ребят. Здесь же ставится и проблема урока. Это может быть чтение учителем или подготовленным учеником стихотворения-загадки или притчи по теме

урока, выполнение «невыполнимого» задания, пожелания друг другу, выбор того, что пригодится для успешной работы на уроке, знакомство с планом урока и т.п. Ребята без труда формулируют тему урока, которая впоследствии записывается на доску.

В работу на этом этапе довольно легко включить и детей с ООП. Если с формулировкой темы урока у них могут возникнуть сложности, то постановка целей вызывает неизменный интерес. Для них можно предложить предложения, которые нужно закончить. Когда тема сформулирована, то эта работа не кажется им сложной. Эти предложения должны быть универсальными, тогда у детей с ООП не возникнет ощущения страха ошибки.

Например: «Сегодня на уроке я хочу узнать,...», «Мы познакомимся с ...», «Мы научимся...» и т.п.

Можно предложить ребятам таблицу:

Я уже знаю	Я хочу узнать

К этой же таблице можно будет вернуться при подведении итогов всего урока или определённого этапа.

Открытие нового знания (построение проекта выхода из затруднения).

Учитель должен помнить, что у данных детей преобладает наглядно-образное мышление, поэтому при объяснении нового материала необходимо использовать схемы, таблицы, кластеры, зрительные стимулы (ИКТ-презентации, видео-уроки, видеофрагменты и т.п.).

Можно на этом этапе использовать малые групповые формы работы (в парах, парах сменного состава, четвёрках). Это совсем не значит, что ребёнку с ООП надо будет всегда помогать. Надо предложить группе, в составе которой находится этот ребёнок, такое задание, где его помощь будет ощутимой и весомой.

Формирование и закрепление полученного опыта, решение проблемы, применение знаний и умений.

Данный этап даёт возможность учителю использовать как традиционные, так и нетрадиционные методы обучения. Это могут быть игры (дидактические, компьютерные, ролевые и т.п.), сигнальные карточки, соревнования, компьютерные тренажёры, электронные образовательные ресурсы. Ребёнок с ООП справится с заданием, если ему предложить определённый алгоритм работы, шаблон для разбора или памятку-подсказку.

В качестве примера я хотела бы привести образец работы с моим учеником на уроке:

1. Грамматическая тема урока-«Вводные слова»

Исходный текст	Текст с вводным словом
Лето будет теплым. Всю зиму были бураны Дождь зарядил надолго. Экзамен будет несложным	Бесспорно, лето будет теплым. Во-первых, всю зиму были бураны. Дождь, казалось, зарядил надолго. По-моему, экзамен будет несложным.

При поддержке учителя ученик, имея на руках памятку-подсказку, приходит к выводу, что предложения во втором столбике содержат дополнительное слово, которое выражает отношение говорящего к тому, о чем он говорит. Это и есть *вводное слово*.

2. Работа по учебнику № 393 А,Б Дифференциация:

-Учащиеся списывают текст, вставляют пропущенные буквы, объясняют расстановку знаков препинания при вводных словах.

- ученик с ООП получает карточку, работает у доски.

задание	Зона ближнего развития	Зона актуального развития
---------	------------------------	---------------------------

	при поддержке учителя	самостоятельно
№393 А	2-е предложение записывает у доски, пробует (при поддержке учителя) объяснить, вводное слово – это...	Устно сам составляет предложение свводным словом (по аналогии с уже имеющимся вариантом предложения)

Наглядность материала урока повышает уровень его усвоения. Использование мультимедийных технологий даёт возможность учителю представить учебный материал в виде системных образов, облегчая его усвоение и запоминание для детей с ООП.

Как отмечает С.В. Алехина, «эффективность инклюзивного процесса возможна только при его технологической обеспеченности. Здесь нужно говорить как об информационных технологиях в учебной коммуникации, так и о педагогических технологиях, основанных на профессионализме педагогов» [Алехина, 2016, с. 136–145]. Разработка и внедрение современных образовательных технологий в практику инклюзивного образования является весьма актуальной проблемой.

Один из базовых принципов инклюзивного образования: «Различия между учениками – это ресурсы, способствующие педагогическому процессу, а не препятствия, которые необходимо преодолевать». Исходя из этого принципа, методически грамотное поведение учителя будет заключаться в создании условий, в которых «ограниченные возможности» отдельных детей становятся новыми ресурсами для класса в целом.

В применении к урокам русского языка и литературы это значит, что образовательный процесс должен опираться на сильные стороны учеников, постепенно «подтягивая» и развивая слабые. Учителю необходимо постоянно стимулировать саморазвитие всех учеников в равной степени, давать возможность учащимся реализовать свою речевую активность, проявлять самостоятельность при работе с разными типами текстов, интересоваться разнообразными языковыми (речевыми) явлениями и фактами, а также постоянно совершенствовать устную речь.

Рефлексия.

В современной педагогической науке под рефлексией понимают самоанализ учащимся своей деятельности на уроке и её результат. Данную работу можно проводить как индивидуально, так и коллективно. Ребёнок с ООП чаще всего склонен к рефлексии настроения и эмоционального состояния. Это могут быть карточки разного цвета (например, листья дерева), смайлики с разными выражениями лиц (их может быть несколько – на каждом этапе урока), или другие рисунки и символы, понятные всем детям класса.

Наглядность материала урока повышает уровень его усвоения. Использование мультимедийных технологий даёт возможность учителю представить учебный материал в виде системных образов, облегчая его усвоение и запоминание для детей с ООП.

Завершая свою статью, я хотела бы отметить, что только мы все вместе: педагоги, воспитатели и родители детей с ООП одной командой сможем помочь таким детям, подготовить их к жизни, социализировать.

Литература:

1. Агаева И.Б., Марьясова Н.Е. Инклюзивное образование детей с интеллектуальными нарушениями 2017. 66 с.
2. Алешанова Л.В. Инклюзивная форма образования для детей с ОВЗ // Логопед. 2015. № 1.
3. Битов А.Л. «Особый ребенок: исследования и опыт помощи» проблемы интеграции и социализации.– М.: Правда, 2000. 254 с.
4. Интегрированное обучение детей с ограниченными возможностями в обществе здоровых детей / Ф.Л. Ратнер, А.Ю.Юсупов. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2006

ОДИН В ПОЛЕ НЕ ВОИН

Гонтарь Наталья Васильевна
педагог-психолог
КГУ «Бескольская средняя школа-гимназия»
СКО, Кызылжарский район

Общего у людей только одно: они все разные
Роберт Зенд

На сегодняшний день проблема инклюзивного образования является важной, т.к. дети с особенностями должны иметь равные возможности с другими детьми в получении образования.

Инклюзивное образование (фр. *inclusif* – включающий в себя, лат. *includere* – заключать, включать) – особый подход к построению общего образования, который подразумевает доступность (возможность) образования для каждого ребенка, независимо от его особых нужд и потребностей. В основе инклюзии – простая и древняя как мир идея, что школа – для детей, какими бы они ни были, а не наоборот, дети особым образом должны готовиться и самое главное – подходить школе.

Образование - неотъемлемое право человека. Особое место в системе образования занимают дети с ограниченными возможностями. Вопросы обеспечения жизнедеятельности детей данной категории определены в законах Республики Казахстан "Об образовании", «О правах ребенка в Республике Казахстан», "О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями", а также в ряде нормативных правовых актах. Имея в соответствии с Конституцией Республики Казахстан и законом РК "Об образовании" равные со всеми другими детьми права на образование и творческое развитие, дети с ограниченными возможностями не редко лишены возможности реализовывать это право. Основная задача, стоящая перед государством и обществом в отношении таких детей - создание условий и оказание помощи в их социальной реабилитации и адаптации, подготовке к полноценной жизни в обществе.

Дети из данной категории, имеющие хоть малейшую возможность находиться в обществе, должны обучаться в школе. Большая ответственность за адаптацию и обучение в общеобразовательной школе детей с ООП ложится как на педагогов работающих с этими детьми, так и на психолога. Психолог оказывает поддержку ребенку, семье, а так же педагогам. Работа с детьми ООП может быть затруднена тем, что у детей переплетаются несколько диагнозов.

В своей педагогической деятельности по инклюзиву могу поделиться опытом работы с ребенком, диагноз которого ЗПР с признаками аутизма. Дима (имя вымышленное в целях конфиденциальности) 14 лет.

Дима в восемь лет пришел в первый класс со справкой ПМПК. У мамы Димы во время беременности были осложнения, ребенок появился в 44 недели. Возраст мамы 30 лет. Ребенок родился с врожденным сколиозом. Родители с рождения не замечали отклонений в развитии ребенка, обратили внимание в возрасте 2,5 лет. В 3,5 был поставлен диагноз. В результате наблюдения за ребенком на этапе знакомства в процессе его обучения, мною было замечено: Дима жёстко следует индивидуальному режиму, болезненно реагирует на его малейшее изменение. Изменение местоположения любимой игрушки, школьных принадлежностей на парте, вещей, окружающих ребенка, вызывает негативную реакцию.

На уроке работать не желал, на переменах вел себя отчужденно, в контакт с детьми не вступал. Если дети пытались с ним поиграть, проявлял агрессию. Для адаптации Димы в школьном коллективе, и вообще в жизни, была разработана программа действий.

Для того, чтобы помочь ребенку, было необходимо провести наблюдение, найти точки соприкосновения для дальнейшей работы. Я поняла, в привычном ритме жизни ребенок уравновешен, спокоен, идет на контакт. На имя отзывается, редкий визуальный контакт, зачастую смотрит в сторону. Мелкая моторика развита слабо, ведущая рука при выполнении заданий – правая. Обучаем, но для усвоения учебного материала требуется четкий структурированный подход.

Дома Дима любит проводить время со своим младшим братом, нравится играть и выполнять совместные задания.

Составляя программу по адаптации Димы, были использованы следующие методы:

- коммуникативные игры
- упражнения для развития познавательной деятельности
- занятия по развитию эмоционально-волевой сферы
- нейропсихологические упражнения
- пальчиковая гимнастика
- психогимнастические упражнения
- арт-терапия
- карточки PECS
- метод АВА-терапия
- подбор упражнений родителям для установления зрительного контакта с ребенком

- упражнения на развитие крупной и мелкой моторики
- упражнения направленные на релаксацию
- кинезиологические физминутки.

Так же были даны рекомендации учителю:

- использование визуальной информации. Ребенок воспринимает лучше информацию, которую он видит, чем то, что он слышит.
- при работе с детьми важным является доверие
- экскурсия по школе.
- алгоритм действий в картинках (чтобы ребенок всегда видел то, что ему объясняет педагог.

- коммуникативные игры.

Рекомендации родителям:

- научить использовать сюжетно-ролевые игры
- налаживание тесного контакта
- упражнения для развития познавательной деятельности
- занятия по развитию эмоционально-волевой сферы
- нейропсихологические упражнения
- пальчиковая гимнастика
- упражнения, направленные на релаксацию
- кинезиологические физминутки.
- иппотерапия, что способствовало снижению тревожности, агрессивности ребенка.

В конце учебного года у Димы наблюдалась положительная динамика. Ребёнок стал отвечать на конкретно поставленный вопрос, стал усидчивый, научился выполнять работу в паре с другим учеником. Если ребята приглашали играть, он агрессию не проявлял, мог принять участие, если игра его привлекала.

Продлав комплексную работу по адаптации ребенка, смело можно сказать, что дети с таким диагнозом не должны оставаться в тени. Их можно и нужно научить жить в социуме, только при одном условии, что будет взаимосвязь между семьей, школой и специалистами, которые должны работать в системе и быть готовыми прийти на помощь.

БИБЛИОТЕКА – КАК КОНСУЛЬТАЦИОННЫЙ ПУНКТ В СИСТЕМЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Грицинина Инна Васильевна
главный специалист
библиотечного дела «УРМС»
ФАО НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области

*Теперь, когда мы научились летать по воздуху, как
птицы, плавать под водой, как рыбы, нам не
хватает только одного: научиться жить на земле,
как люди*

Бернард Шоу

Библиотека Института повышения квалификации АО НЦПК «Өрлеу» по Жамбылской области занимается темой инклюзивного образования уже несколько лет. За это время нами накоплен большой опыт по работе с самими детьми и их родителями, так и с преподавателями, администрацией и представителями различных общественных. На сегодняшний день библиотека представляет доступ к электронным каталогам базам данных собственной генерации на казахском, русском и английском языках. Ведет оказание консультационной помощи по использованию технических средств, справочного аппарата библиотеки, доступных с сайта и электронных ресурсов. Оказывает квалифицированную помощь в поиске информации по запросам инклюзивного образования с привлечением как внутренних, так и внешних информационных ресурсов, с использованием всех возможных форм справочно-информационного обслуживания: библиографических списков и указателей, индивидуального и группового информирования, ссылок на Интернет-ресурсы и пр. Налажен выпуск информационных бюллетеней и дайджестов в которые включены материалы о новых терминах и направлениях в образовательной и культурной деятельности, приводятся основные принципы, задачи и направления инклюзивного образования в Казахстане и за рубежом.

Библиотека проводит гуманитарно-просветительские мероприятия по духовно-нравственному воспитанию молодежи, толерантному отношению к людям с ограниченными возможностями здоровья с приглашением волонтеров-тьюторов с их подопечными. Так, библиотека проводила совместную работу с Центром специальных социальных услуг №1 г. Тараза по организации досуга жителей Центра, в состав которого входят и престарелые люди, и имеющие инвалидность. Его участники готовы обсуждать любые темы. Проводя мероприятия библиотека и сотрудники института Жамбыл – «Өрлеу» помогают пережить им трудные времена, а главное – дарят радость общения. Тематика и формы проведенных заседаний различная: выставки, презентации, встречи. В 2019 году стартовал проект «Жизнь как чудо» с презентацией книги автора земляка А. Карпинского, инвалида по зрению, а также информационного контента «Я дарю всем свой мир...». В рамках инклюзивной работы стало традицией проводить мероприятия к юбилейным датам жизни жителей Центра, так проведен литературно-музыкальный вечер о жизненном пути Исабекова Г. «Судьба женщины-судьба одной строкой» ветерана труда, отдавшая лучшие годы нашему городу. Ко Дню пожилых людей в городском Доме ветеранов организовывались встречи «Соединяя поколения: идеалы, ценности, ориентиры». Все эти и другие мероприятия мы проводим совместно со школьниками и студентами волонтерами, при этом молодежь получает социальный опыт, развивают толерантность и ответственность, становятся самостоятельнее.

Много лет работаем в содружестве со школой - гимназией №5 им. Ж.Жабаева, учащиеся которой стараются помогать другим детям с ограниченными возможностями и

социально-незащищенными детьми. Для школьной библиотеки- это возможность расширить спектр работы по воспитанию детей, для библиотекарей – интегрирование детей с инвалидностью в библиотечную среду посредством досуговой деятельности. Библиотекари старались, чтобы темы массовых мероприятий были интересны и в то же время полезны для развития детей. Совместный проект «Дети-детям» организован для воспитанников общественного фонда «Жамқор жүрек-Заботливое сердце», в котором живут и учатся дети, оказывшиеся в трудных жизненных обстоятельствах, дети у которых есть особые образовательные потребности. Присутствующие на мероприятии дети получали возможность творчески раскрепоститься, познать, пообщаться со сверстниками: литературная викторина «Мой любимый герой», конкурс «Нарисую сказку» все это способствовало уверенному росту познания школьников. Творческим отчетом о проекте стала фото мозаика «Жақсылық серпіні. Импульс добра», размещенный в социальных сетях. О работе в рамках инклюзивного образования библиотека создает тематические и информационные коллажи при помощи сервера MyCollages.ru являющимся одним из способов пиар-деятельности библиотеки. Так были созданы тематические коллажи «Люблю свой край и расскажу о нем красиво», «Я-Волонтер», «Мы живем в городе добра».

Неоднократно сотрудники библиотеки становятся участниками Круглых столов, Международных конференций по вопросам инклюзивного образования, в работе которых обсуждается развитие инклюзивной практики в регионе. Участвуя в работе по вопросам инклюзии, библиотека организует тематические выставки, проводит обзоры, подготавливает библиографические списки и указатели, создает яркие презентации и информационные видео контенты. Популяризирует труды преподавателей Жамбылского филиала АО НЦПК ПР «Өрлеу путем организации виртуальных и традиционных книжных выставок. Интересным стал книжный флешбук «Жамбыл-Өрлеу» кітапханасы мұғалімдерге ұсынатын 13 үздік кітап» т. е. парад лучших 13 книг раскрывающие теоретические и практические аспекты инклюзивного образования и воспитания детей с особыми образовательными потребностями. Авторами данных книг являются преподаватели Института повышения квалификации Жамбыл-«Өрлеу». Подготовлен «Библиографический список литературы по инклюзивному образованию», в который вошло около 400 наименований книжных и периодических изданий как отечественных так и российских издательств по актуальной теме.

Сотрудники библиотеки формируют инклюзивную компетентность посредством прохождения курсов по следующим темам:

- 1.«Актуальные вопросы организации образовательного процесса и психолого-педагогического сопровождения учащихся в условиях инклюзивного образования»;
2. «Инклюзивное образование: организация образовательного процесса и психолого-педагогического сопровождения (I модуль)».

Конечно, для получения результатов библиотечной инклюзии (которые на первых взгляд достаточно просты в исполнении) необходима существенная трансформация библиотек: их материально-технической базы, фондов, кадрового обеспечения; нового подхода к финансированию и т.д. Этот процесс сложный и трудный, как по времени так, и по финансовым вложениям. Тем не менее, библиотека Жамбыл-«Өрлеу» старается осуществлять гуманистические идеи в инклюзивном пространстве. Пространство, в котором каждый человек, с инвалидностью или без нее, имеет возможность реализовать свой личностный потенциал в социальной, культурной, профессиональной и других сферах.

СТАНОВЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ НА УРОКАХ ИГРОТЕРАПИИ

Джанабекова О. Г.
учитель русского языка и литературы
школы-гимназии имени Ермухана Бекмаханова
Жамбылской области, Шуского района

Сегодня успешное функционирование образовательного учреждения становится немислимым без квалифицированной коррекционно-развивающей работы с особой категорией учащихся — детьми с особыми образовательными потребностями. Планируя эту работу, психолог (учитель) опирается на основную ведущую деятельность младших школьников — учебную.

Но к моменту поступления в школу (по данным Л. В Кузнецовой) у одной трети детей, имеющих отклонения в развитии, доминируют игровые мотивы. Возникает проблема: ребенок еще не перерос пик игровой деятельности, а ему уже нужно адаптироваться к другой — учебной.

Такие дети встречают большие трудности в усвоении общеобразовательной программы, имеют слабо развитый интеллектуально-творческий потенциал.

К тому же, работая в классе выравнивания, педагог сталкивается с проблемой отсутствия целостной системы игровых занятий, приемов и методов, способствующих успешной реализации не только образовательных, но и развивающих задач урока.

Ввиду особенностей психофизических возможностей и интересов детей с особыми образовательными потребностями эффективно использование различного рода игр, ведь именно в игровую деятельность дети легко вовлекаются.

В ходе использования предлагаемой системы игр повышается интерес к обучению, снижается утомляемость, положительно налаживаются личностные взаимоотношения, возрастает количество детей, способных в среднем звене обучаться по программе массовой школы.

Игровая деятельность детей с нарушениями в развитии выполняет следующие функции:

- обучающая (помогает в овладении знаниями);
- диагностическая (выявляет отклонения и изменения в развитии, помогает детям в самопознании);
- терапевтическая (помогает преодолевать трудности и вносит позитивные изменения в личностные показатели);
- коммуникативная (помогает освоить диалектику общения);
- занимательная (доставляет удовольствие, пробуждает интерес).

Но эти дети имеют резервы развития, способны принимать помощь, усваивать принципы действий и осуществлять их перенос.

Наблюдения за развитием учащихся с в процесс обучения которых была включена система игр, позволяют сделать вывод о том, что дети с удовольствием идут в школу и обучаются на дому, имеют хороший уровень общего развития, умеют и желают включаться в разнообразного рода деятельность; улучшается показатель их психофизического развития.

Для использования данной системы игр учителю требуется подобрать материал, изготовить наглядные и демонстрационные пособия, отслеживать результаты по индивидуальным дневникам наблюдений.

Применение системы игр возможно учителями общеобразовательных школ, психологам при условии:

- систематического использования,
- целенаправленности в сочетании с обычными дидактическими задачами;
- творческого и индивидуального подхода к личности учащегося.

Педагогическая деятельность основывается на следующих принципах:

1. Принцип системности коррекционно-развивающих задач. Не только коррекция отклонений и их предупреждение, но и создание условий для реализации возможностей учащихся (Нужно учитывать, что личность развивается разносторонне и неравномерно).

2. Принцип единства диагностики и коррекции. Коррекционно-развивающее обучение требует знания данных об учащихся и контроля динамики коррекции.

3. Принцип учета возрастных и психологических особенностей. Путь развития каждого ребенка индивидуален. В пределах возраста можно наметить и программу оптимизации развития ребенка с нарушениями интеллекта, с несформированной эмоционально-волевой сферой.

4. Деятельностный принцип коррекции.

5. Исходным моментом для достижения положительного результата является организация активной деятельности учащихся.

6. Принцип комплексного использования методов и приемов коррекционно-педагогической деятельности.

7. Способы и средства, методы и приемы должны логически и последовательно применяться в совокупности.

8. Принцип интеграции усилий ближайшего социального окружения.

Успех коррекционной работы невозможен без сотрудничества с родителями, сверстниками, другими взрослыми, т. е. ближайшим окружением в деятельности и общении.

Руководствуясь данными принципами, можно определить главную цель психолого-педагогической деятельности — помочь ребенку с задержкой психического развития реабилитации и адаптации к обучению в массовой школе

Данная цель реализуется через выполнение следующих задач:

1. Формирование учебной деятельности, развитие ученика как субъекта этой деятельности в социально-нравственном плане.

2. Повышение уровня общего развития, обогащение кругозора детей, коррекция индивидуальных отклонений.

3. Развитие психофизических функций.

4. Создание условий для успешного воспитания и обучения детей, имеющих нарушения в развитии, через систему игр.

Система игр в обучении и воспитании детей, имеющих отклонения в развитии.

Работая с такими детьми и применяя предложенную систему игр, необходимо придерживаться следующих условий:

- выявление особенностей психического развития каждого учащегося;
- индивидуальный подход при обнаружении первых трудностей;
- игровые элементы и занятия разнообразны, эмоционально и наглядно насыщены;
- умеренный объем заданий, щадящий режим учебной нагрузки;
- общееукрепляющее лечение, помощь психиатра, психоневролога, психолога, логопеда;
- использование имеющихся сильных сторон личности;
- сотрудничество с семьей и организация совместной деятельности со взрослыми;
- терпение, спокойный тон, доверие;
- не переходить к изучению нового, пока не усвоено пройденное;
- не спешить ставить неудовлетворительную оценку;
- не сравнивать ребенка с другими;
- похвала в малейшем прогрессе;
- предоставление возможности хоть в чем-то реализовать себя;
- найти причину трудностей и объяснить ребенку, как их преодолеть;
- воспитывать, обучать и даже любить мальчиков и девочек по-разному.

Процесс обучения должен опираться не только на уже сформировавшиеся психические функции, но и на потенциальные возможности, то есть на зону ближайшего развития.

Игры, переключающие и развивающие внимание.

Условия успешного переключения внимания:

1. Завершенность каждого этапа и вида деятельности.
2. Кратковременность занятий одним видом деятельности.
3. Своевременность снятия умственного напряжения.
4. Эмоциональность, занимательность, красочность предлагаемой деятельности.
5. Дети легко включаются в игры с хлопками, сигналами, движениями.

Такие игры проводятся на каждом занятии, что позволяет увеличить его эффективность, приучает детей к организованности, способствует лучшему усвоению разнообразного учебного материала.

Важна роль этих игр в профилактике сколиоза и близорукости, а также в уточнении и расширении знаний об окружающем.

Возможности игры неисчерпаемы, и это предполагает пополнение и совершенствование системы игр для воспитания и обучения детей с задержкой психического развития, которые должны стать социально и интеллектуально зрелыми гражданами общества.

Литература:

1. Селигман, М. Обычные семьи, особые дети. Системный подход к помощи детям с нарушениями развития. [пер. с англ.] / Селигман М.,
2. Дарлинг Р. — М.: Теревинф, 2007. — 368 с. — (Серия «Особый ребенок»). 2007. — С. 113-115.
3. Мёдова Н.А. Инклюзивное образование в схемах и таблицах: методическое пособие / ТОУНБ им. А. С. Пушкина, Отдел организации обслуживания инвалидов по зрению; МБЛПУ ЗОТ «Центр медицинской профилактики»; отв. за выпуск А. А. Коваленко. — Томск, 2012. — 24 с
4. Жиленкова Светлана Владимировна «Игротерапия как технология обучения детей с особыми образовательными потребностями» Вопросы образования. — 2006. - №2. — С. 89-105.

МАРИЯ МОНТЕССОРИ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІНІҢ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАС БАЛАЛАРЫН ДАМУДАҒЫ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

**Деңгелбаева Алия Диханбековна
Досимова Женискул Акилебаевна**

**Жамбыл облысы Шу ауданы Балуан Шолақ ауылы
«Амира хайншайым» бөбекжай-бақшасы, тәрбиешілер**

21 ғасыр – ғылым ғасыры. Сондықтан жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты жаңа Жолдауынан көп мәселеге қанықтық. Жолдаудың мәні мен маңызы да бөлек. Бұл Жолдау ел дамуының белгілі бір асуын бағындырып келесі асуға бет алуын меңзейтіндей әсер қалдырды. Білім мен ғылым, инновация саласында жаңа бағыттар бойынша ізденістер жүзеге асып келеді.

Барлық дамыған елдердің сапалы бірегей білім беру жүйесі бар. Осы мақсатта Елбасы ұлттық білім берудің барлық буынының сапасын жақсартуда ауқымды жұмыс күтіп тұрғанын айтты. 2020 жылға қарай Қазақстандағы 3-6 жас аралығындағы балаларды мектепке дейінгі біліммен 100 пайыз қамту мәселесіне тоқталды. Балаларға замануи бағдарламалар мен оқыту әдістемелерін, білікті мамандар ұсыну маңыздылығына тоқталды. Елбасымыздың пайымынша, «Қазақстан-2050» стратегиясы барлық саланы қамтитын және үздіксіз өсімді қамтамасыз ететін жаңғыру жолы деп білуіміз керек. Ол елдігіміз бен бірлігіміз, ерлігіміз бен еңбегіміз сыналатын, сынала жүріп шыңдалатын үлкен бір емтихан. Стратегияны мүлтіксіз орындап, мүдірмей өту ортақ парыз, абыройлы міндет болып табылады.

Басты мақсат-айқын, меже-белгілі, енді аталған идеялар аясына ұйыса отырып, жұмыла жұмыс істеу қалып отыр. Алдымызға 2050 жылға таман Қазақстанды ең озық 30 елдің қатарына жеткізу секілді ұлан-қайыр талаптар жүктей отырып, тиімді стратегиялық жоспарлар ұсынуы көңілімізден шығып отыр. Сонымен қатар, болашағымызға бағдар беретін, ұлтты ұйыстырып, ұлы мақсаттарға жетелейтін «Қазақ Елінің Ұлттық Идеясы-Мәңгілік Ел!» деп қолымызға ту етіп берді. Оны жоғары ұстап, мәңгілік ету өзіміздің қолымызда және келер өсіп келе жатқан ұрпаққа аманат деп көрсетті. Қазіргі білім беру саласындағы проблема-педагогикада ұйымдастыру тұрғысынан білім мазмұнына жаңалық енгізудің тиімді жаңа әдістерін іздестіру, оларды жүзеге асыра алатын мұғалімдер мен тәрбиешілерді даярлау.

Кез-келген елдің экономикалық қуаты халқының өмір сүру деңгейінің жоғарлығы, дүние жүзілік қауымдастықтағы орны мен салмағы сол елдің технологиялық даму деңгейімен анықталмақ. Жалпы қоғам дамуы мен жаңа технологияны енгізу сапалығы осы елдің білім беру педагогикалық технологиялардың тиімділігі-білім алуда жеке тұлғаның бағдарлы көзқарасты, білімдегі дәлдікті, шығармашылық бастауды, сонымен бірге жаңа технологиялық мағұлматтарды игеруін айтадысінің жолға қойылғандығы мен осы саланы ақпараттандыру деңгейіне келіп тіреледі. Экономикасы жоғары деңгейде дамыған елдердің тәжірибесі білім беру жүйесін ақпараттандыру экономика, ғылым және мәдениеттің қарқынды дамуының негізгі кілті екендігін көрсетіп отыр. Озық.

Оқу процесін ұйымдастыру және басқару тиімділігіне негізделген оқыту технологиясының бірнеше түрлері бар. Оқытудың жаңа технологияларын бағыттарына қарай жіктеліп бірнеше топқа топтастыруға болады. Соның ішінде баламалы оқыту технологиясына.

Қазақстан Республикасы мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының оқу-тәрбие үдерісіне Мария Моонтессоридің педагогикалық жүйесін енгізу бойынша әдістемелік нұсқаулығын оқи отырып өзімнің тақырыбымды Мария Монтеессоридің әдісін тәжірибеге енгізу, әдіс тәсілдерін құруды жөн көрдім. Мария Монтеессоридің өмірі туралы тоқталатын болсақ ол 1870 жылы 31 тамызда Италияның кішкентай қалашығы Чиаравалледе дүниеге

келген. Марияның әкесі Аллександро Монтессори жоғары лауазымды мемлекеттік шенеунік болса, анасы көптеген ғалымдар шыққан итальяндық көне қала Стопаниден болатын. Марияның балалық шағы туралы ақ ғана нәрсе мәлім ол жанұяда жалғыз бала болған. М.Монтессори алғаш рет Италияның әйел-дәрігері болған кезде небәрі 26 жаста болатын. Ол дайындаған педагогикалық жүйе ЮНЕСКО-да аталып, сонан кейін әлемге танымал болды.

Педагог Мария Монтессори (1870-1952) алғаш рет өзінің жүйесін ақылы кеміс мектепке дейінгі жастағы балаларға қолдануды 1907 жылы бастады. Ол қиындығы бар кішкентай балаларға ересен еңбек сіңірмей-ақ білім мен дағдыларды сондай жоғары деңгейде меңгеретіні соншалықты, олар, тіпті, дені сау құрдастарымен теңдесіп, кейде асып түсетін ерекше дамытатын ортаны жасай алды. Қазір М.Монтессоридің педагогикалық жүйесі-әлемнің көптеген елдерінде ең танымал жүйелердің бірі. Бұл жүйемен көптеген балабақшалар, дамыту орталықтары, тіпті мектептер жұмыс атқарса, солардың қатарында Қазақстан Республикасында бар. Бұл әдіс педагогтар мен ата-аналарды несімен қызықтырады?

Балабақшаның жай топтарында балалар белгіленген топтарында балалар белгіленген ережелер бойынша және ересектердің бақылауында ойнап, білім алады. Мұндай тәртіп ақталған, себебі дәстүрлі әдістемелер арқасында ғана балаларды ересектердің талаптарын қатаң шектеулермен орындауға үйретуге болады. Әрине, жақсы тәрбиеші ойын ұйымдастырып, не кітапша оқып баланы қызықтырады, балаға аппликация жасау мен қағаздан жасалған ойыншықтарды желімдеуге үйретеді. Баладан сол нәрсені шынымен істеуге құлқы бар ма деп сұрау сирек болар.

Бала балабақшаға ойнауға немесе тәрбиешінің басшылығымен оқуға келді ме, өзімен-өзі жұмыс жасау немесе біреуді тыңдау баланың ақыл-ойын дамыта ма, не белгілі бір үлгімен жұмыс істеуді дамыта ма? Риторикалық сұрақ, әлде басқаша бола ма?

Бұл сұраққа жауапты М.Монтессоридің педагогикалық жүйесін табуға болады. Өйткені ол баланың ойлау қабілетін суды өзіне сіңіретін жұмсақ сутартқышқа теңейді. Осыған байланысты баланы қоршаған заттық және әлеуметтік орта ерекше маңыз алады. Ересектер ортада бала дамуы үшін өзіне қажеттінің және бай сенсорлық (сезімдік) әсерлер алатын, дұрыс сөздерді, позитивті әлеуметтік жүріс-тұрысын, заттармен рационалды жұмыс істеуді «сіңіретін» ортаны жасау керек.

М.Монтессори жүйесі дәстүрлі педагогикадан мүлдем ерекшеленеді және ол ҚР Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының мақсаты «негізгі құзыреттілікке, жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде тұлғалық мәдениетке ие бола тұлғасын дамыту» болып табылады және Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты мектепке дейінгі жастағы балаларды дамыту мен тәрбиелеуде отандық және шетелдік ғылымның инновациялық тәжірибесін қолдануды ұсынады.

Сонымен қатар, Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты бойынша «Денсаулық», «Коммуникация», «Таным», «Шығармашылық», «Әлеуметтік» деп аталатын бес білім беру салалары бойынша ортаны ұйымдастыру қарастырылған. Бұл білім беру салалары М.Монтессоридің әдістемесі бойынша ортаны ұйымдастырумен үндес болып келеді. Мемлекеттік жалпыға міндетті білім стандартында бір жас пен алты жас арасындағы балалардың дамуының сенситивті кезеңдерінің өзара байланысын қамтамасыз ету қарастырылады. Бұл кезеңдер М.Монтессоридің педагогикалық жүйесінде де егжей-тегжейлі жазылған.

Осыған байланысты М.Монтессори педагогикасын жан-жақты талдау қазақстандық мектепке дейінгі білім беруде ерекше өзектілікке ие болып отыр.

Монтессори педагогикасында дидактикалық материалы бар жаттығуларда берілген бұрын белгілі элементтерден бала үшін жаңа істерді жинақтау үдерісін белсенділендіруге ерекше көңіл бөлінеді. Монтессори сондықтан, жазуға-жазумен, оқуға-оқумен, сурет салуға-сурет салумен үйретпейді, керсінше балаға осы қиын іс-әрекеттерді «элементтерден құрастыру» мүмкіндігін береді, оның үстіне әрқайсысының өз уақыты келгенде, яғни сензитивті кезең басталғанша күтеді. Баланы жазу мен оқуға қосымша

дайындау үш жасында басталады, дидактикалық материал баланың дамуына сәйкес «ақыл-ой тәртібін хабарлау» үшін пайдаланылады. Монтессори материалы баланың қоршаған ортада «сіңірілуіне» қажетті көмек болып табылады.

Педагог бала мен дамытушы заттық-кеңістіктік ортаның арасында байланыс жасап орнатады. Ол балаларды мұқият бақылайды, ешқашан көмегін ұсынбайды, бірақ бала көмек сұрағанда, қанша болса, сонша көмекгін аямайды. Егер көмек қажет болмаса, педагог баланың ісіне араласпайды, баланың қателеспеуіне және ол қатені өздігінен табуына мүмкіндік береді, себебі бақылау функциясы сол дидактикалық материалдың ішіне кіргізілген.

Монтессори – материалдары бала үшін – «әлемге кілт» болып табылады, соның арқасында ол өзінің әлем жайлы хаостық ұғымдарын тәртіпке келтіреді, құрастырады. Монтессоридің сөздерінше, «материал... баланың ішкі жұмысының басшысы мен көмекшісі болуы керек, басқаша айтқанда, бала әлемнен оқшауланбаған, оның қолына бүкіл әлем мен оның мәдениетін жаулап алуға болатын «құрал» беріліп отыр».

Монтессоридің дидактикалық материалы өзінің құрылымы мен заттық логикасы бойынша бала дамуының сензитивті кезеңдеріне сәйкес келеді. Монтессори, мысалы, алты жасқа дейінгі баланың дамуының сензитивті кезеңі, қабылдау мен тәртіп орнатудың («ұқыптылықтың сензитивті кезеңі») ұсақ заттарды үйрену, қимыл мен істі үйрену әлеуметтік дағдылардың дамуы.

Монтессори – педагогикада педагогтың негізгі ерекшеліктерінің бірі оқу үрдісінде белсенділік орталығының педагогтан балаға қарай ауысуы. Бала мұғалімнің түсіндіргенін енжар қабылдап отыратын тыңдаушы болмайды, керсінше, өз бетімен «эксперименталды» іс-әрекеті барысында жеке қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне сәйкес оқып үйренеді.

Бірінші қарағанда, оқу үдерісінде мұғалімнің рөлі төмендеген секілді көрінеді. Бірақ іс жүзінде отандық педагогика ұғымдарына қайшы, «мұғалім көрсететін көмек – балаға материалмен қалай жұмыс істеуге болатынын, қалай қолданатынын көрсету болып табылады». Педагог әрқашан балаға материалмен жұмыс істеудің рационалды әдісін көрсетеді, іс-әрекеттің үлгісін береді, осылайша материалда «жасырынған» қасиеттер мен қатынастарды ашып береді.

Монтессори тәрбие мен оқыту үдерісін балаға өмірге келгеннен бастап психикалық дамуына берілетін көмек деп түсінді, ал кейін бұл көмек өміріне беріледі. «Көмек» деген ұғым бұл жерде негізгі болып саналады. Дәл осы нәрсе көбіне балаға деген педагог ұстанымының рөлін анықтап береді. Педагог әрқашанда мейірімді, балаға басшылық ете отырып, бала мен дайындалған дидактикалық орта арасындағы елші болады. Сондықтан, педагог үнемі баланың жанынан табылады, оған кедергі жасамай, мұқият бақылап отырады, бір қадам алға жылжып көмек пен басшылығын ұсынса, енді бір мезет, бір қадам артқа шегініп, балаға өз бетімен жұмыс істеп, рақаттануына мүмкіндік береді.

Осылай оқытуды ұйымдастырудың маңызы, кәдімгі сабақтан айырмашылығы-педагогтың балаларға көмек көрсетуге көп уақытын бөлу мүмкіндіктерінің болуында. Ал көмекке зәру емес, тез, қабілетті балаларды ұстамайды. Әрбір бала осылайша өзінің «білім алу бағытымен» жүре отырып, өзіне қажетті жылдамдықты алады, сондай-ақ, кешікпей оперативті түрде қажетті көмегін алады.

Педагогтың функциялары

1. Ортада жүру функциясы. Педагог бала мен дамытушы заттық-кеңестік ортаның, яғни «дайындалған ортаның» арасында байланыс орнатады. Ол материалмен қалай жұмыс істеуді үйретеді, яғни әрекеттердің үлгісін береді, осылайша материалда «жасырынған» қасиеттер мен қатынастарды ашып береді. Мұндай көрсету материалдың презентациясы деп аталады.

2. Басшылық функциясы. Педагог баланы мұқият бақылап отырады, қажетті кезінде оған көмек көрсетеді: (керек болған жағдайда) таңдау жасауға көмектесу, материалдың презентациясын көрсету, бақылау әдіс мен қателіктерді түзету әдістерін көрсете алады. Педагог балаға оның даму аймағына жақынырақ материалдарды ұсына алуы керек. Педагог сырттай енжар көрінгенмен, іштей жоғарғы белсенділігі болуы тиіс.

3. Оқыту функциясы. Мұғалім материалмен жұмыс істеу үлгісін көрсеткенде сабақ береді. Оның іс-әрекеті мен жүріс-тұрысы үлгі болып, бала соған ұқсағысы келуі керек. Ұқсату арқылы оқыту – Монтессори жүйесіндегі білімді, дағдыны меңгеру әдістерінің ішіндегі ең бастыларының бірі болып саналады. Педагог, сондай-ақ, ауызша сабақ береді. Оның түсіндірулері қысқа, анық, дәл, артық егжей-тегжейсіз болуы керек.

4. Ұйымдастыру функциясы. Педагог балаларға қимыл еркіндігіне мүмкіндік беретін, сондай-ақ, жеке не болмаса серіктесімен бірге пайдалы жұмыспен айналысуға құқығы бар «дайындалған ортаны» жасайды.

Монтессори-топтарда қарым-қатынастарды бір тәртіпке келтіру үшін үрежелер болады, бұл ережелерді педагог балалармен талқыға салады. Ережелер анық және позитивті түрде жазылған болуы тиіс. Педагог материалдың үнемі сөрелерде жиналып тұрғанын қадағалайды. Жұмыс аяқталған соң материалдың өз орнында болғаны барлық балаларға орындалуға міндетті ереже болып табылады.

Жұмыс кезінде де тәртіп сақтау керек: іс-әрекетті белгілі бір кезекпен істеу, бастаған нәрсені аяғына жеткізу, жаттығулар аяқталған соң, материалды алғашқы қалпына келтіріп қою керек.

5. Дидактикалық функция. Монтессори –педагогика қойылатын негізгі талаптардың бірі, баланың жүріс –тұрысын бақылау техникасына үйрену, оның физикалық және психологиялық дамуының деңгейін бағалай білу.

6. Қорғаныш функциясы. Педагог балалардың бір-біріне кедергі жасамауын бақылайды. Бұл педагогтың баланың барын салып істегенін қолдап отыратын миссиясы оның даралығын көтереді.

Педагог пен баланың өзара әрекеті

Монтессори педагогы-бұл балаға өзінің іс-әрекетін ұйымдастыруға, өзінің әлеуетін барынша жүзеге асыруға көмектесетін мұғалім. Монтессори бойынша тәрбиеші бала мен тәрбиелеуші орта арасын байланыстырушы болып табылады, осы ортада бала өз бетімен жұмыс жасап, дидактикалық материалдардың көмегімен әсер етеді. Дәстүрлі мектептің педагогынан Монтессори –педагогының айырмашылығы, соңғысы сыныптың

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ШКОЛЕ

Дзецина Надежда Валерьевна
учитель начальных классов
«Средней школы Коктал»

Жамбылская область, Байзакский район

Инклюзивное образование (включающее) – это образование, при котором все дети, несмотря на свои физические, интеллектуальные и иные особенности, включены в общую систему образования и обучаются в общеобразовательных школах вместе со своими сверстниками.

Инклюзия означает раскрытие каждого ученика с помощью образовательной программы, которая достаточно сложна, но соответствует его способностям.

Инклюзия учитывает потребности, также как и специальные условия, и поддержку, необходимые ученику и учителям для достижения успеха.

Инклюзивное образование:

- работает над улучшением образовательных структур, систем и методик для обеспечения потребностей всех детей;
- является частью большой стратегии по созданию общества, принимающего всех;
- является динамичным процессом, который постоянно в развитии;
- признает, что все дети могут учиться.

По экспертным оценкам в настоящее время есть дети которые , относятся к категории лиц с ограниченными возможностями и нуждаются в специальном

(коррекционном) образовании, соответствующем их особым образовательным потребностям.

Получение детьми с ограниченными возможностями здоровья и детьми-инвалидами образования является одним из основных и неотъемлемых условий их успешной социализации, обеспечения их полноценного участия в жизни общества, эффективной самореализации в различных видах профессиональной и социальной деятельности.

Долгое время государственная политика была ориентирована на содержание детей с ограниченными возможностями в интернатах, обучение и воспитание таких детей исключительно в условиях специального (коррекционного) образовательного учреждения.

Многие специалисты отмечают, что часто юноши и девушки, получившие общее полное образование в специальных учреждениях, трудно адаптируются к получению профессионального образования в обычных образовательных учреждениях. По мнению экспертов, это ведет к углублению неравенства людей с ограниченными возможностями здоровья.

Реализация интегрированного (инклюзивного) подхода выступает в качестве гуманистической альтернативы специальному обучению.

Инклюзивное образование использует гибкий подход к преподаванию для удовлетворения различных потребностей в обучении. Как показывает российская и международная практика, обучение становится более эффективным, и выигрывают от этого все дети. Это делает особенно актуальным вопрос развития инклюзивного образования на уровне общеобразовательной школы.

«Образование для всех»

Фундаментальный принцип «образование для всех» состоит в том, что каждый человек должен иметь возможность учиться.

Основополагающий принцип инклюзивного образования – все люди должны иметь возможность учиться вместе, независимо от каких-либо трудностей, имеющих на этом пути, или различий в способности к обучению, которые они могут иметь.

Адресатами инклюзивного образования являются люди с ограниченными возможностями здоровья, и инвалиды – лишь одни из них.

Включающее образование базируется на восьми принципах:

1. Ценность человека не зависит от его способностей и достижений.
2. Каждый человек способен чувствовать и думать.
3. Каждый человек имеет право на общение и на то, чтобы быть услышанным.
4. Все люди нуждаются друг в друге.
5. Подлинное образование может осуществляться только в контексте реальных взаимоотношений.
6. Все люди нуждаются в поддержке и дружбе ровесников.
7. Для всех обучающихся достижение прогресса скорее может быть в том, что они могут делать, чем в том, что не могут.
8. Разнообразие усиливает все стороны жизни человека.

Три аспекта развития инклюзии:

1. **Создание инклюзивной культуры.** Построение школьного сообщества. Принятие инклюзивных ценностей.
2. **Разработка инклюзивной политики.** Развитие школы для всех. Организация поддержки разнообразия.
3. **Развитие инклюзивной практики.** Управление процессом обучения. Мобилизация ресурсов

Условия организации успешного обучения и воспитания детей с ограниченными возможностями здоровья

1. **Создание адаптивной среды**, позволяющей обеспечить полноценное включение и личностную самореализацию в образовательном учреждении.

2. **Создание в образовательном учреждении общего типа надлежащих материально-технических условий**, обеспечивающих возможность для беспрепятственного доступа детей в здание и помещения ОУ и организации их пребывания и обучения в этом учреждении (пандусы, лифты, специально оборудованные учебные места, специализированное, реабилитационное, медицинское оборудование и т.д.).

3. **Обучение и коррекция развития детей с ограниченными возможностями здоровья должны осуществляться по образовательным программам, разработанным на базе основных общеобразовательных программ с учетом психофизических особенностей и возможностей таких обучающихся.**

4. **Необходимо комплексное психолого-педагогическое сопровождение** ребенка с ограниченными возможностями здоровья на протяжении всего периода его обучения в ОУ общего типа.

5. **Необходима специальная подготовка педагогического коллектива ОУ** общего типа в соответствии со спецификой учебно-воспитательной и коррекционной работы.

6. В целях обеспечения освоения детьми с ограниченными возможностями здоровья образовательных программ целесообразно **ввести в штатное расписание ОУ** общего типа дополнительные ставки педагогических (учителя-дефектологи, учителя-логопеды, педагоги-психологи, социальные педагоги, воспитатели и др.) и медицинских работников.

7. Для обеспечения эффективного включения детей с ограниченными возможностями здоровья в ОУ общего типа, **важное значение, имеет проведение информационно-просветительской, разъяснительной работы** по вопросам, связанным с особенностями образовательного процесса для данной категории детей, со всеми участниками образовательного процесса – обучающимися, их родителями, педагогическими работниками.

Инклюзивное образование требует поддержки со стороны команды профессионалов.

В идеале такая команда состоит из: педагога, психолога, логопеда, дефектолога, тьютора, социального работника, врача-педиатра, специалистов по охране и гигиене труда, ассистента педагога (сопровождающего).

Существующие барьеры:

- дети с особыми образовательными потребностями часто признаются необучаемыми;
- большинство учителей и директоров массовых школ недостаточно знают о проблемах инвалидности и не готовы к включению детей-инвалидов в процесс обучения в классах;
- родители детей инвалидов не знают, как отстаивать права детей на образование и испытывают страх перед системой образования и социальной поддержки;
- архитектурная недоступность школ, учреждений.

Системный подход

Для введения инклюзии недостаточно наличия только самих школ и дошкольных учреждений, пусть даже полностью оборудованных, доступных и с обученным персоналом.

Необходимо подготовить позитивное общественное мнение всех родителей о совместном обучении детей. Наряду с этими условиями, должна быть приспособлена к потребностям инвалидов городская среда (включая транспорт).

Важным является также адекватная поддержка семей с детьми-инвалидами.

От милосердия и благотворительности надо переходить к равноправному партнерству с инвалидами, их семьями и представляющими их общественными организациями.

Очень важно понять:

При создании инклюзивных школ, школ нового типа, дети привыкают к тому, что мир – разнообразен, что люди в нем – разные, что каждый человек имеет право на жизнь, воспитание, обучение, развитие.

Для человека не существует более чудовищного наказания, чем быть предоставленным в обществе самому себе и оставаться абсолютно незамеченным (У. Джеймс).

Литература:

1. Гребенникова В.М. Развитие инклюзивного образования в Российской Федерации: проблемы и перспективы // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 2-19. – С. 4292-4297;
2. Интернет-ресурс// URL: <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=37946> (дата обращения: 20.10.2020)
3. Интернет-ресурс// Inlyuzivnoe_obrazovanie_v_shkole.

О РЕСУРСАХ РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Елисеева Ирина Геннадьевна

канд.пед наук, заведующая лабораторией специального школьного образования Национального научно-практического центра развития специального и инклюзивного образования МОН РК, г. Алматы

Международные эксперты в области образования обращают внимание на то, что развитие инклюзивного образования является **постепенным процессом**, оно должно быть основано на четко сформулированных принципах, касающихся развития всей системы образования. Инклюзивное образование – это не отдельные мероприятия, не отдельные школы, не отдельные классы, и, тем более, не отдельные дети, по числу которых в школе, детском саду делается суждение о его развитии.

Среди наиболее важных шагов развития инклюзивного образования эксперты называют следующие:

- 1) проведение ситуационного анализа, (который должен показать масштабы проблемы, имеющиеся в наличии ресурсы и возможности их использования в поддержку инклюзивности образования);
- 2) мобилизация общественного мнения в поддержку права на образование для каждого;
- 3) реформирование законодательства в поддержку инклюзивного образования в соответствии с положениями международных конвенций, деклараций и рекомендаций;
- 4) изыскание консенсуса в отношении концепций инклюзивного и качественного образования;
- 5) оказание помощи учителям.

Даже поверхностный ситуационный анализ позволяет нам увидеть, что в нашей стране пока не достигнуто единое понимание сути принципа инклюзивности развития общего образования. Часто инклюзивное образование подменяется или смешивается со специальным образованием.

Недостаточное понимание его сути маскируется за обилием оборотов речи со словом «инклюзия», не несущих никакого смысла, либо имеющих многообразие смыслов:

«дети охваченные инклюзией», «дети, подлежащие инклюзии», «инклюзивщики», «дети инклюзии», «педагогические кадры по инклюзивному образованию» и др. Обороты речи носят подчас дискриминационный характер: «нетипичные» дети, «особые» дети, «кризисные» дети. Для продвижения идей в практику нам нужно научиться называть вещи своими именами, а для этого необходимо понять, что сутью инклюзивности общего образования являются: недопущение дискриминации, качественное образование для каждого и обеспечение необходимой поддержки детям, которые в ней нуждаются. Обычно потребность в дополнительной поддержке называют «особыми образовательными потребностями». Страны ОЭСР (Организации экономического сотрудничества и развития) рекомендуют рассматривать появление особых образовательных потребностей в связи тремя группами причин: нарушениями развития ребенка, поведенческими и эмоциональными проблемами, отрицательными факторами среды (социальными, экономическими, языковыми, культурными и др.). В нашей стране понятие «особые образовательные потребности» рассматривается узко, только в отношении детей с нарушениями в развитии, что отражено в определении этого понятия в Законе «Об образовании».

Актуальной остается информационная разъяснительная работа, в которой важно подчеркнуть, что инклюзивное образование – это правовой вопрос, это политика государства, а значит нужно ориентироваться в отечественных нормативных документах для того, чтобы не допустить дискриминационных действий, правильно использовать термины и понятия, принятые в Казахстане. В нашей стране законодательная база в основе своей приведена в соответствие с положениями международных конвенций, деклараций (ООН). В законах РК защищены права каждого на получение качественного образования без какой-либо дискриминации, однако предстоит еще многое сделать для реализации этих прав. Одно дело уравнивание в правах, другое – обеспечение возможности эти права реализовать.

Механизмы реализации прав должны быть отражены и в законах и в подзаконных актах, которые, как правило, разрабатываются на основе научных практико-ориентированных исследований.

Работа над совершенствованием законодательства продолжается. В настоящее время вносятся изменения и дополнения в Закон РК «Об образовании». Они касаются совершенствования понятийного аппарата, уточнения основных понятий, которые используются в контексте развития инклюзивности общего образования и конкретизируют его суть: «лица с особыми образовательными потребностями», «специальные условия получения образования», «оценка особых образовательных потребностей», «психолого-педагогическое сопровождение». Планируется создание и утверждение таких важных подзаконных актов, как «Правила оценки особых образовательных потребностей» и «Правила психолого-педагогического сопровождения лиц (детей) с особыми образовательными потребностями».

Что касается качества среднего образования, то во Всемирной декларации об образовании для всех (1990 г.) была подчеркнута необходимость предоставления всем детям, молодым людям и взрослым такого образования, которое отвечало бы их потребностям, и было бы актуальным в их жизни. То есть концепция качества образования может быть выражена в критериях, основанных на потребностях учащихся. При этом признается факт наличия разнообразных возможностей и потребностей у детей и молодежи, которые должны быть учтены в образовательном процессе.

Во Всемирной декларации далее говорилось, что эти потребности касаются как инструментов, так и содержания базового обучения. Школа должна применять разнообразные методы работы и индивидуальный подход с целью обеспечения того, чтобы ни один ребенок не оказался исключенным из коллектива и лишенным возможности принимать участие в образовательном процессе. Ориентир школы на разные возможности, гибкость образовательного процесса, поддержка детей в образовательном

процессе (это есть суть инклюзивности) только и могут обеспечить качественное образование для всех, включая детей с особыми образовательными потребностями.

В текущий момент в нашей стране особо остро встает проблема помощи учителям, от которых ожидается проявление необходимой степени гибкости в учебном процессе, в соответствии с неодинаковыми возможностями детей. Традиционное педагогическое образование не ставило целью формировать такие компетенции у будущих педагогов. Постоянная поддержка учителей должна помочь им глубже понять свою роль в обеспечении качественного образования для каждого (как указано в законе об образовании), а также то обстоятельство, что внедрение элемента разнообразия в их работу с классом открывает для них новые возможности профессионального совершенствования, а не создает еще одну проблему. Поддержку учителей на постоянной основе должны обеспечить специалисты службы психолого-педагогического сопровождения, Ресурсные центры поддержки развития инклюзивного образования, которые появляются в организациях общего образования.

О ресурсах.

В качестве одного из ресурсов развития инклюзивности общего образования в РК, как это следует из ситуационного анализа, следует рассматривать переход общеобразовательных школ на обновленное содержание среднего образования. В своих основополагающих идеях оно созвучно с принципами инклюзивности и создает предпосылки для обеспечения качественного образования для каждого, а также необходимую поддержку со стороны учителя - главного лица, обеспечивающего поддержку ученика, в том числе имеющего особые образовательные потребности.

В рамках обновления содержания среднего образования изменена парадигма образования. Современное образование ориентировано на результат. В качестве результата сформулированы востребованные в настоящее время компетенции (критическое мышление, умение сотрудничать, владение ИКТ и пр.) и академические умения и навыки. Ожидаемые результаты представлены в ГОСО и учебных программах в виде учебных целей с использованием таксономии Б.Блума (6 уровней). Это делает возможным рассматривать цели низкого уровня не только как этап процесса обучения, но и как возможный результат для учащихся, испытывающих трудности в учении. Безусловно, требуется более широкая линейка критериев оценки достижений, что должно стать предметом дальнейших научно-практических исследований национальной академии образования.

Новые ценности в образовании направлены на признание учителем факта наличия у обучающихся неодинаковых возможностей и потребностей, принятие учащегося таковым, какой он есть, установив с ним отношения сотрудничества.

Деятельностный подход, на основе которого строится учебно-воспитательный процесс в школе, позволит так организовать работу в классе, чтобы в нее был включен каждый ученик, поскольку этот подход предполагает использование научно-обоснованных личностно-ориентированных методов и интерактивных педагогических технологий. Задачей учителя становится организация на уроке активной самостоятельной деятельности учащихся, которую учитель направляет, стимулирует, становясь партнером этой деятельности, принимая во внимание разный жизненный опыт и интересы учащихся.

И наконец, критериальная система оценивания обеспечивает объективность оценки. Формативная оценка является инструментом для установления обратной связи, определения учителем необходимости придания гибкости учебному процессу в классе, основой индивидуализации обучения. К сожалению, формативное оценивание – оценивание для обучения, недостаточно понято нашими педагогами, порой используется неправильно или не используется вовсе. Это может стать серьезным барьером для включения ученика с особыми образовательными потребностями в работу на уроке, а значит, повлечет за собой снижение качества его образования.

Индивидуальный и дифференцированный подход должны использоваться не только в отношении одаренных детей, но и детей с меньшей одаренностью. Таким детям должна быть обеспечена возможность обучения по индивидуальному учебному плану и программам, что потребует от учителя умения работать в команде со специалистами психолого-педагогического сопровождения, разделяя ответственность за ожидаемый результат.

В настоящее время от учителя ожидаются серьезные изменения профессионального сознания. Это должно быть учтено программами курсов повышения квалификации уже работающих учителей и вузовскими программами подготовки будущих педагогов. Программы подготовки учителей должны быть приведены в соответствие с основными идеями обновления содержания среднего образования, обеспечивая подготовку учителя к реализации принципа инклюзивности общего образования.

Другой ресурс, способствующий развитию инклюзивности общего образования - компетенции специальных педагогов. Л.С.Выготский более ста лет назад говорил о необходимости «разрушения стены» между общей и специальной педагогикой. Теория и практика специальной педагогики может быть широко использована в общем образовании. Все больше специальных педагогов, логопедов, педагогов-ассистентов появляется в общеобразовательных школах в составе службы психолого-педагогического сопровождения. Их функционал – сопровождение не только учеников с особыми потребностями, но и учителей, администрации, родителей. Предполагается, что учителя и специалисты сопровождения будут работать в единой команде, передавая друг другу свой опыт и знания. Какой полезный информационный ресурс несут специалисты психолого-педагогического сопровождения в общеобразовательную школу? Это прежде всего:

1) способы командной оценки особых образовательных потребностей. Учителя будут включены в эту команду, выполняя формативное оценивание, наблюдения за учащимися;

2) умение устанавливать причины трудностей в учении, с которыми знакомят учителей;

3) специальные приемы индивидуального и дифференцированного подхода в обучении и оценивании достижений;

4) навыки адаптации учебных программ, составления индивидуальных программ для школьников с нарушением интеллекта;

5) специальные и альтернативные методы обучения для детей, испытывающих трудности в учении.

Таким образом, анализ ситуации в стране свидетельствует о том, что инклюзивное образование – это «непрерывный процесс развития общего образования, направленный на качественное образование для всех, уважая при этом многообразие и различные потребности и способности, ликвидируя все формы дискриминации», как определяет его ЮНЕСКО. В нашей стране идет процесс постепенного совершенствования нормативной базы, т.е политики инклюзивного образования, и имеются серьезные ресурсы, некоторые из них были упомянуты в настоящей статье, которыми нужно воспользоваться вдумчиво и компетентно для продвижения политики в практику общего образования.

Литература:

1 Закон РК «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.06.2020 год.). [Электронный ресурс [http:// www.edu.gov.kz/](http://www.edu.gov.kz/)].

2 Руководящие принципы политики в области инклюзивного образования. ЮНЕСКО, 2009 г.

3 Всемирная декларация об образовании для всех (1990 г.)

4 Государственный общеобязательный стандарт образования (начального, основного среднего, среднего) Утвержден постановлением Правительства Республики

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПСИХОЛОГО-МЕДИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОНСУЛЬТАЦИЙ В СИСТЕМЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Ерсарина Алия Касымхановна
заведующая Республиканской психолого-медико-педагогической
консультацией Национального научно-практического центра
развития специального и инклюзивного образования
кандидат психологических наук

В настоящее время в Республике Казахстан в соответствии с Государственной программой развития образования на 2020-2025гг. активно развивается инклюзивное образование. Основные положения, касающиеся инклюзивного образования, нашли отражение также в последней редакции Закона РК «Об образовании». В закон введено понятие «лица (дети) с особыми образовательными потребностями и их определение – «лица, которые испытывают постоянные или временные трудности в получении образования, обусловленные здоровьем, нуждающиеся в специальных, общеобразовательных учебных программах и образовательных программах дополнительного образования» [1,2].

Под особыми образовательными потребностями понимаются потребности в психолого-педагогической, социальной и иной помощи, без которой невозможно получения качественного образования. Такое определение ООП позволяет сосредоточить внимание не на нарушениях и диагнозах детей, а на создание условий для успешного обучения.

Страны (ОЭСР) рекомендуют рассматривать три группы причин, вызывающих трудности в учении у школьников, и как их следствие – особые образовательные потребности:

- особенности развития ребенка (нарушения развития, одаренность,);
- поведенческие и эмоциональные проблемы;
- неблагоприятные условия жизни (социальные, психологические, экономические, лингвистические и др. проблемы) [2].

На основе такого понимания в большинстве стран мира сложилась социально-педагогическая модель оценки и обучения детей с особыми образовательными потребностями. Отличия социально-педагогической модели, от сохраняющейся до сих пор в казахстанской системе образования, медицинской (дефектологической) модели представлены в таблице [3].

Таблица. Модели оценки и поддержки детей с ООП

Медицинская (дефектологическая) модель оценки и поддержки детей с ООП	Социально-педагогическая модель оценки и поддержки детей с ООП
1. Проблемы и трудности обучения заложены в самом ребенке и поэтому он «ненормальный, дефектный, инвалид - недееспособный». 2. Оценка фокусирована на выявлении недостатков, дефектов, нарушений и отражена в медицинских диагнозах. 3. Помощь направлена на лечение, отбор и	1. Проблемы и трудности - из-за факторов окружающей среды. Общество создает барьеры, школы не готовы соответствовать потребностям всех учащихся. 2. Оценка сфокусирована на определении образовательных потребностей ребенка Психолого-педагогические диагностика трудностей обучения.

обучение в специальных школах по медицинским показаниям, коррекцию недостатков и нарушений [3].	3. Обучение в общей школе направлено на создание специальных условий обучения (адаптацию факторов окружающей среды потребностям и возможностям ребенка) [3].
---	--

Деятельность психолого-медико-педагогических консультаций в Казахстане осуществляется в рамках медицинской модели, где основной целью является диагностика нарушений психофизического развития и направление детей в специальные или общеобразовательные организации образования на основании медицинских диагнозов. Такой подход не соответствует идеям и принципам Конвенции о борьбе с дискриминацией в области образования (ЮНЕСКО, 1960), ратифицированной Республикой Казахстан в 2016 году, на что было указано в докладе Human Rights Watch – «В оценке ПМПК превалирует медицинский подход, что ставит под сомнение цель оценки в ПМПК – инклюзию и социализацию детей с ООП» («На обочине жизни». Образование для детей с инвалидностью в Казахстане. 2019г.)

В настоящее время Республики Казахстан происходят процессы реформирования системы образования как в нормативно-правовом, так и организационно-методическом аспектах, в том числе и деятельности ПМПК. С 2021 года будет осуществлен переход консультаций от медицинской модели с фокусом на медицинском диагнозе и направлении детей в специальные школы к социально-педагогической модели с фокусом на оценке образовательных потребностей и помощь ребенку, семье, учителям школ [1,4].

Основной целью обследования в ПМПК становится определение особых образовательных потребностей ребенка и предоставление соответствующих рекомендаций по их удовлетворению, а также по поддержке ребенка, семьи, учителя и специалистов школы посредством координированных образовательных услуг. Заключение и рекомендации ПМПК также будут основаны на принципах образовательной модели, что предполагает использование социально-педагогической классификации детей с ООП.

В рамках социально-педагогической классификации выделяют следующие группы детей с особыми образовательными потребностями:

Первая группа. Дети с нарушениями психофизического развития: слуха, зрения, интеллекта, речи, опорно-двигательного аппарата, задержкой психического развития, нарушениями общения и социального взаимодействия и нарушениями поведения (аутизм, эмоционально-волевые и поведенческие расстройства).

Вторая группа. Дети со специфическими трудностями в обучении (дисграфией, дислексией и пр.), поведенческими и эмоциональными проблемами (синдром гиперактивности и дефицита внимания, нарушениями или трудностями поведения, обусловленных психологическими факторами).

Третья группа. Дети, у которых в силу социально-психологических, экономических, языковых, культурных причин возникают особые образовательные потребности. Сюда можно отнести микросоциальную и педагогическую запущенность детей из малообеспеченных семей или не уделяющих должного внимания воспитанию и развитию детей, семей социального риска (родителей с алкоголизмом, наркоманией и пр.), а также у детей, испытывающей трудности адаптации к местному социуму (беженцы, мигранты, оралманы) или неговорящих на языке обучения в школе и др. [4].

ПМПК на основании комплексного обследования выносит свое заключение, используя социально-педагогическую классификацию, определяет особые образовательные потребности и предоставляет семье и организации образования рекомендации по их удовлетворению. Для составления рекомендаций используется следующий перечень особых образовательных потребностей [4]:

1. Изменения учебного плана и учебных программ.
2. Изменение способов оценивания результатов обучения (достижений ученика).

3. Использование специальных и альтернативных методов обучения.
4. Подбор учебников, учебных пособий, подготовка индивидуальных учебных материалов.
5. Выбор формы обучения.
6. Создание безбарьерной среды и адаптация места обучения.
7. Потребность в компенсаторных и технических средствах.
8. Специальная психолого-педагогическая помощь (психолога, логопеда, специального педагога: олигофренопедагога, сурдопедагога, тифлопедагога).
9. Помощь педагога-ассистента (индивидуального помощника).
10. Социально-педагогическая помощь.

Таким образом, основными направлениями деятельности ПМПК в рамках социально-педагогической модели являются:

- проведение психолого-медико-педагогического обследования и установление вида нарушений психофизического развития или трудностей обучения ребенка;
- определение особых образовательных потребностей ребенка, вида образовательной программы. Также рекомендуется тип образовательной организации (выбор организации образования принадлежит родителям);
- предоставление рекомендаций родителям, учителям, специалистам по развитию, обучению и воспитанию ребенка в соответствии с его особенностями и возможностями.

Литература:

1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 - 2025 годы: утвержденная 27 декабря 2019 года № 988
2. Республика Казахстан. Закон РК. Об образовании: принят 27 июля 2007 года.
3. Равенство и инклюзивный подход в образовании. Руководство по подготовке, пересмотру и оценке планирования в секторе образования. Совместный продукт Инициативы Организации Объединенных Наций в области образования и др. международных организаций. - 2010.
4. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: метод. рекомендации/ Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. – Алматы, 2019. -116с.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ: «ӘРБІР АДАМ-БІР ТҰЛҒА

Ертаева Анара Ерланқызы

тарих пәні мұғалімі,

Мұрат Ақерке Айтымқызы

қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі

Ақмола облысы, Көкшетау қаласы «№19 орта мектебі»

Қазіргі таңда әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие, сапалы білім беру өмір талабы болып табылады. «Бәріне бірдей мүмкіндік», «Сапалы білім - барлығы үшін» деген ұстанымды қолдаймын.

Соңғы жылдары арнаулы білім беру жүйесінде мүмкіндігі шектеулі балаларды сапалы біліммен қамту өзекті мәселенің біріне айналды. Мәселелерді тұңғыш рет мемлекеттік деңгейде көтеріліп, ҚР білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған бағдарламасында инклюзивті білім беру жүйесін дамыту жан-жақты қарастырылды.

Мемлекеттік бағдарламаны жүзеге асыратын іс-шаралар жоспарында:

- инклюзивті білім беру үшін жағдайлар туғызатын мектептер үлесін арттыру;
- даму мүмкіндігі шектеулі балалар арасында инклюзивті біліммен қамтылған балалар үлесін арттыру;
- мектептегі инклюзивті білім беру жүйесін жетілдіру және білім беру қызметінің сапасын көтеру көрсетілген.

Инклюзивті білім берудің мақсаты: даму мүмкіндігі шектеулі балаларды қалыпты балалармен бірге білім беру.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеттеріне: білім бағдарламаларын меңгеру үшін жағдайлар жасау және жеке адамның шығармашылық рухани және дене мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілікпен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру және басының дамуы үшін жағдай жасау арқылы парасатты байыту» деп атап көрсеткен. Осыған байланысты қоғам алдына оқушының жеке басын үйлесімді дамыту бағыттайтын міндеттер қойылып отыр.

Білім беру жүйесінде даму мүмкіндігі шектеулі балаларға айрықша орын бөлінген. Бұл балаларға қатысты біздің алдымызда тұрған негізгі міндет – олардың әлеуметтік ақталуы мен бейімделуіне, қоғамдағы толыққанды өмірге дайындалуына жағдай жасау және көмек көрсету.

«Тірі адамның жүректен аяулы жері бола ма? Біздің қазақтың жүректі кісі дегені – батыр кісі дегені. Онан басқа жүректің қасиеттерін анықтап біле алмайды. Рақымдылық, мейірбандылық, әртүрлі істе адам баласын өз бауырым деп, езіне ойлағандай оларға да болса игі еді демек, бұлар – жүрек ісі» А. Құнанбаев

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті білім беру оқыту процессінде балаға жеке көмек көрсету мен психологиялық-педагогикалық қолдауды қамтамасыз етеді, жалпы білім беретін мектепте мүмкіндігі шектеулі балаларға кедергісіз аймақ құру ғана емес, баланың психофизикалық мүмкіндігін ескере отырып құрылатын оқу-тәрбие процесінің ерекшелігінде ескерген жөн.

Ал бұл процессті жүзеге асыру үшін мектепте балаға психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі ұйымдастырылуы қажет.

Мүмкіндігі шектеулі балалар қатарына атап айтсақ оның бірі психикалық дамуы тежелген (ПДТ) оқыту бағдарламасын меңгеруде қиындықтарға кездесетін үлгермеуші балалар.

Психикалық дамуы тежелген балалардың ерекшелігі шаршағыштығымен, жұмысқа қабілеттілігі төмендігі, қоршаған орта туралы дамуында бұзылыстар байқалады. Психикалық дамуы тежелген баланы психологиялық-педогогикалық қолдау (ППҚ) қызметінің тиісті мамандарымен жүзеге асырылады. Түсініктері фрагментарлық, зейіндері тұрақсыз, тұтас қабылдау мүмкіндігі бұзылған, жалпы психикалық процестердің дамуында бұзылыстар байқалады, мұндайда әр маман өз бағыттары бойынша жұмыс істейді.

Жалпы инклюзивті білім беру – мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытып-үйретудің бір формасы, барлық кемтар балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді, оқушылардың тең құқығын анықтайды, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді, барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, балалардың білімділік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып білуге, қабылдауға үйренеді.

Кемтар балаларың ата-анасы көмекші не арнайы мектептер мен мектеп интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттер мен кластарға балаларын бергісі келмесе жалпы балалар оқитын мектептерге ПМПК –ның қорытындысы бойынша көрсетілген, яғни баланың денгейіне қарай жеңілдетілген бағдарлама бойынша инклюзивті оқытуға міндетті.

Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы мұғалімдер – психолог, әлеуметтік мұғалім, олигофрено мұғалімі, логопед мұғалімдері болмаған жағдайда, тәрбиешілерді, бастауыш кластың мұғалімдерін, қазақ тілі мұғалімдерін мүмкіндігі шектелген кемтар, мүгедек балаларды инклюзивті оқыту қурыстарына оқытып алулары қажет.

Инклюзивті білім беру саясатының міндеттері мынадай:

- ✓ Әрбір бала білім алуға құқылы және оны алуға тиіс.
- ✓ Әрбір баланың дара қабілеттері, қызығушылықтары, қажеттіліктері және оқуға деген мұқтаждықтары болады.
- ✓ Білім беру жүйесіне оң өзгерістер, яғни осы мұқтаждықтарды қанағаттандыру мақсатына орай өзгерту.

Осыған орай, инклюзивті білім берудің негізгі 8 принципі туындайды:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістік кежетуөзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан- жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті бағыт кемтар балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады.

Мемлекетіміздің әрбір азаматы – ұлттық құндылық, әрбір баласы – еліміздің ертеңі екенін ескерсек, әрбір ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылар сапалы білім алып,

азамат болып қалыптасуына жағдай жасау міндетіміз болып табылады. Осыған байланысты, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалау жүйесі қолданылады. Ерекше білім беру қажеттілігі бар білім алушыларды бағалау кезінде ҚР МЖМБС-2015 көрсетілген білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптарға негізделеді. Алайда, кейбір білім алушыларда бағдарламаны меңгеру мерзімі ұзағырақ, оның нәтижесінде олар қалыпты дамыған балалардың бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейіне сәйкес келетін деңгейге жетеді.

Білім алушылар жетістіктерін бағалауда ең маңызды құрал, бағалау жүйесі білім беру процесін жетілдіруді жалғастыру үшін объективті және тиімді болуы қажет. Білім берудің қазіргі жүйесінде білім алушылардың білім жетістіктерінің сапасын бағалаудың критериалды-бағдарлы көзқарасы негізіндегі қадағалау және бағалау өзекті болып табылады. Бұл әдістемелік құралда бастауыш, негізгі орта, жалпы орта мектептегі инклюзивті білім беру жағдайында білім берудің жанартылған мазмұнын МЖМБС талаптарын жүзеге асырудың ерекшеліктері, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалаудың психологиялық-педагогикалық негіздері, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін педагогикалық бағалаудың міндеттері мен функциялары, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалау жүйесіне қойылатын талаптар, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың критериалды мен тәртібі қарастырылған. «Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалау жүйесі» атты әдістемелік құрал жалпы білім беретін және арнайы мектептердің мұғалімдеріне оқушылардың жеке жетістіктерін оқу процесінде бағалауда практикалық нұсқау болып табылады.

Қорытынды: Теңіз жағасында күнбе-күн бір қарт адам жағаға шығып қалған теңіз жұлдызшаларын еңкейіп алып теңізге кері лақтырып жүреді. Оны байқап жүрген бір бала: «Ата, мұндай жұлдызшалар мың-мыңдап толып жүр ғой теңізде. Несіне әуре боласыз? Сіздің кері лақтырғаныңыздың қандай пайдасы, мәні бар» депті. Сонда қарт кезекті жұлдызшаны көтеріпті де: «Оның мына жұлдызша үшін мәні бар» деп жұлдызшаны суға жіберіпті. Әрбір адам – бір жұлдыз. Біздің міндетіміз әрбір адамның жарқырауына көмектесу!!

Мүмкіндігі шектеулі балалар біздің қоғамда бар - бұл шындық! Және әрбір ата-ана өз баласын дамуы қалыпты балалар қатарынан көргісі келеді. Сондықтан, инклюзивті білім беруді жүзеге асырушы, ата - ана арманын жүзеге асырушы -біздер, ұстаздар!

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011- 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2008.
2. ҚР «Кемтар балаларға әлеуметтік медициналық педогогикалық психологиялық түзеу арқылы қолдау туралы» Заңы № 343. Астана, 2002
3. ҚР «Білім туралы» Заңы
4. Ойын теориясы. Көмекші мектепке арналған байқау бағдарламасы. Алматы 2004.
5. Ойна да ойлан Сәтімбекова М.Т Алматы 2000.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ - ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӘСПТІЛІКТІҢ ЖАҢА ФОРМАТЫ

Есмырзаева Аманкуль

**«ӨРЛЕУ» БАҰО АҚ Жамбыл облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты білім беру процесін психологиялық-
педагогикалық сүйемелдеу кафедрасының аға оқытушысы**

Бүгінгі таңда инклюзивті білім беруді қолдау бағытында жалпы білім беретін мектептерде белгілі себептермен ақыл - ой дамуында ауытқуы бар немесе психикалық дамуы тежелген оқушылар білім алуда. Әр оқушының білім алуда өз ерекшеліктері бар. Мәселен әр оқушының эмоционалдық және психикалық таным процестерінің дамуы деңгейі әртүрлі. Десекте қазіргі таңда әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім беру өмір талабы болып табылады. Осы ретте мектебімізде әрбір мүмкіндігі шектеулі оқушының даму деңгейі мен жас ерекшелігі ескеріліп білім берілуде. Бүгінде еліміздің барлық аймағында мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді қолдау негізінде жалпы білім беретін мектептерде түзете-дамыта оқыту сыныптары біртіндеп ашылып жатыр. Бұл сыныптың мақсаты: әр сыныптағы мүмкіндігі шектеулі оқушыларды бір сыныпқа топтастырып, әр оқушыға жекелеп сыныбы мен оқу бағдарламасына сай білім беру. Бұл сынып ашылғанымен өз алдына үлкен қиыншылықтары бар. Себебі: бұл сыныпқа кей мектептерде әртүрлі сыныптан жиналған оқушылар оқиды. Екіншіден олардың жас ерекшелігі әртүрлі болғандықтан әр сыныпқа өзінің сыныбына сәйкес білім берілу керек. Үшіншіден білім беру бағдарламасының әртүрлілігі. Төртіншіден мұндай сыныпқа сабақ беретін пән мұғалімдерінің арнайы педагогикалық білім көлемінің аздығы. Осының нәтижесінде балаларды оқытудың бірінші сатысынан – ақ қиыншылықтарға тап болады. Мұғалімдер бұл қиыншылықтарды субъективті талдап бала дамуындағы кемістіктерін күрделендіреді.

Инклюзив - сөзі латын тілінен аударғанда «өзімді қосқанда» ал, ағылшын тілінен аударғанда «араластырамын» деген мағынаны білдіреді.

Инклюзивті білім берудің мақсаты: Даму мүмкіндігі шектеулі балаларды қалыпты балалармен бірге білім беру. Яғни адамның жынысына, дініне, шығу тегіне қарамастан тең құқылы жеке тұлға ретінде білім беру жүйесі болып табылады. Инклюзивті білім беру- мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытып-үйретудің бір формасы.

Инклюзивті білім беру – ерекше мұқтаждықтары бар балаларды жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту-даму мүмкіндігі шектеулі балалардың қалыпты дамыған балалармен бірге әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы жеңілдетілген оқыту жүйесі. Инклюзивті оқыту біріктірілген (оқушы қалыпты балалар сыныбында –тобында оқиды және дефектолог мұғалімнің жүйелі көмегін алады) , жартылай (жеке балалар күннің жарты бөлігі арнайы топтарда, ал екінші бөлігі) қарапайым топтарда өткізіледі. Уақытша арнайы топтардағы бала бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді, өткізу үшін біріктіріледі. Толық дамуында ауытқулары бар балалар балабақшаның, сыныптың, мектептің қарапайым топтарына енгізіледі, мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді. Кемтар балалардың ата-аналары көмекші не арнайы мектептерге, арнайы интернаттарға немесе балабақшаға баласын бергісі келмесе жалпы балалар оқитын мектептерге ПМПК-ның ұсыныс бойынша жеңілдетілген бағдарлама бойынша оқытуға толық құқылы. Жалпы білім беретін мектептер, балалабақшалар ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген баланың деңгейіне қарай жеңіл бағдарламамен білім беруге тәрбиешілермен мұғалімдер инклюзивті білім беруге дайын болғаны жөн. Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын

жолға шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасын қамтамасыз ету, сонымен қатар оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастырудың идеологиясы жатыр. Тәжірибе көрсеткендей қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалып жатады. Мұндай қалыптасқан жүйе баланың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында мектеп және мектепке өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-барлық балалардың мұқтажының ескеретін ерекше қажеттілігі бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті білім беру балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайын да өзгереді. Инклюзивті білім беруді ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіндік алады. Инклюзивті оқыту балаларды жалпы білім беру үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімделуге, жынысына, шығу тегіне, дініне қарамай балаларды айыратын кедергілерді жоюға ата-аналарын белсенділікке шақыруға балалардың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді саясат.

Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері

- Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады;
- Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті;
- Әрбір адам қарым қатынасқа құқылы;
- Барлық адам бір-біріне қажет;
- Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады;
- Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді;
- Әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру;
- Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Әртүрлі елдерден түзету педагогика саласындағы жетістік талдауы пайымдау негіз береді, бұл арнайы білім беруде компьютерлік технологияның ролі шегінен шығуда. Компьютерлік технологияны дамытуда терең және кешенді ауытқуы бар балалар үшін өзара іс-қимылды қабілетті қамтамасыз ету мен қоршаған ортамен қатынас, бірегейлі құралдар болып табылатындығын мойындаған. Компьютерлік технология арқасында мүмкіндіктер пайда болды:

- Баланы оқыту қызметін ынталандыру жағдайында басқа құралдармен мүмкін емес:
 - Тек қана осы технология базасында ғана мүмкін, жаңа жолға шығу жолын оқытуды құру;
 - Технология әзірлеуде оқыту мен дамыту арасындағы арақатынасты анықтау;
 - Дәстүрлі оқыту мен түзетулер міндетін шешуге тиімді әдісінен аса мәнді болып табылады;
 - Сапалы жеке оқытудағы жаңа әдістерді әзірлеу;
- Оқу үрдісіндегі компьютерді қолдану міндеттері:
- Оқу үрдісіндегі кейінгі байланысты қамтамсыз ету;
 - Оқу үрдісін көрнекіліктермен қамтамасыз ету;
 - Кең таралағын білім көздерінен ақпаратты іздестіру;

- Оқу үрдістерін немесе құбылыстарын құру;
 - Ұжымдық және топтық жұмыстарды ұйымдастыру;
- Компьютер білім беру саласында түрлі қызметтер атқарады;

1. Оқыту пәні ретінде;
2. Педагогикалық меңгеру жүйесінің компоненті (сыңары) ретінде;
3. Білім беру мекемелерін басқару сыңары ретінде;
4. Ғылыми –педагогикалық қызмет ретінде;

Оқыту құралдары ретінде компьютермен жұмыс істеу тәсілдері әртүрлі: топпен, жеке, сыныппен. Демек кез-келген оқыту , тек білім беруден басқа түзете-дамыту жұмыстары болатын көрнекті - тәжірибелік сиқырлы іс-әрекет, ол виртуалдық іс-әрекет деңгейіндегі компьютермен жұмыс істеу. Жоғарыда атап өткендей мүмкіндігі шектеулі балаларды түзете-дамыта оқытудың негізгі жүйесі инклюзивті білім берудің практикалық адымы неғұрлым ерте ғылыми теориямен өзіндік үндестігін тапса, онда еліміздегі мүмкіндігі шектеулі тұлғаларға деген оң көзқарас оналар еді. Сондай-ақ инклюзивті білім берудің инновациялық жолдарын оның ішінде компьютерлік технология, интерактивті тақта сияқты білім беруге қажетті жаңа ақпараттық технологиямен қамтамсыз етілсе, келешекте мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беру жүйесінде ешқандай кедергілер болмақ емес. Сыныптағы мүмкіндігі шектеулі балалардың ата-анасымен қандай бағытта түсінік жұмыстарын жүргізесіз? (оқуы, тәртібі, бала бойындағы кемшілікті түзете дамыту жұмыстары бойынша)

Пайдаланылған әдебиеттер

1. «Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2015-2020 жылға арналған Мемлекеттік бағдарламасы» Астана, 2010 ж
2. А. А. Байтұрсынова «Арнайы педагогика: проблемалары мен даму болашағы» Алматы, 2008 ж
3. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ - ӨМІР ҚАЖЕТТІЛІГІ

Есмырзаева Аманкуль Орынбаевна

Скакова Биба Аргынбаевна

**«ӨРЛЕУ» БАҰО АҚ Жамбыл облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты
білім беру процесін психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу
кафедрасының аға оқытушылары**

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті (франц. *inclusif* – өзіне енгізетін, лат. *include* – ішіне аламын, енгіземін) немесе енгізілген білім беру – жалпы білім беру мектептерінде ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үрдісін сипаттау үшін пайдаланылатын термин. Инклюзивті білім

берудің негізіне балалардың кез келген кемсітушілігін болдырмайтын, барлық адамдарға тең қарым-қатынасты қамтамасыз етиетін, бірақ ерекше білім алу қажеттіліктері бар балалар үшін ерекше жағдай жасайтын идеология жатады.

Инклюзивті білім беру- мүгедек пен дамуында сәл бұзушылығы мен ауытқулары бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен оқыту. Инклюзивті оқыту біріктірілген (оқушы дені сау балалар сыныбында/тобында оқиды және дефектолог-мұғалімнің жүйелі көмегін алады), жартылай (жеке балалар күннің бір бөлігін арнайы топтарда, ал екінші қарапайым топтарда өткізеді), уақытша (арнайы топтардағы балалар және қарапайым топтардың оқушылары бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді өткізу үшін біріктіріледі), толық (дамуда ауытқулары бар 1-2 бала бала бақшаның, сыныптың, мектептің қарапайым топтарына енгізіледі, мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді) болады.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвенциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Инклюзивті білім беру дегеніміз – балалардың жынысына, жас ерекшеліктеріне, географиялық тұратын жеріне, қимыл-қозғалыстық және ақыл-есінің жағдайына, әлеуметтік-экономикалық жағдайына қарамастан, сапалы білім алу және өздерінің потенциалдық дамыту мүмкіндігіне ие болу. Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір - бірімен қарым - қатынас жасауға, танып білуге, үйренеді.

Инклюзивтік білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата - аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу - педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Психикалық дамуының негізгі бұзылыстары интеллектуалды даму деңгейі, яғни, зейіні, есте сақтауы, ойлауы, кеңістікті бағдарлауы төмен болып келеді. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады.

Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігі жеті-сегіз жастан анық байқалады. Ата-аналары көмекші не арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына балаларын бергісі келмеген жағдайда жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарламамен оқытуына толық құқылары бар. Жалпы білім беретін мектептер мен бала бақшалар ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген, яғни, баланың деңгейіне қарай жеңілдетілген бағдарламамен кемтар балаларды тәрбиелеуге және инклюзивті оқытуға дайын болғандары жөн. Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы психологы, әлеуметтік мұғалімі, олигофрено мұғалімі, логопед мамандары жұмыс жасайды. Егер бала көмекші бағдарламаны толық игерген болса, оған арнайы куәлік беріледі, ал игермесе, анықтама ғана алады. Егер ата-анасы баласын арнайы мектеп-интернатқа жібергісі келмесе, жергілікті жалпы мектепте мүмкіндігі шектеулі баланың мүмкіндігіне қарай, жеңілдетілген бағдарлама бойынша, инклюзивті оқытуға міндетті.

Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді; адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Онда балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Сонымен, инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс жүргізетін мектептерде білім мазмұнын үш түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал. Атап айтқанда: жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы. Инклюзивті білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылға қарай АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саясатына осы бағдарламаны толық енгізді. Ал, біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілді.

Инклюзивті оқыту- негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті бағыт кемтар балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Инклюзивті білім берудің мазмұны: Инклюзивті білім беретін мектептерде білім мазмұны 3 түрлі бағдарлама

бойынша реттеген абзал: жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарла малары, мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленген оқытудың жеке бағдарламасы.

Қазіргі уақытта мен инклюзивті оқушылармен жұмыс жасаймын. Сол сыныппен жұмыс жасау барысында инклюзивті білім беру керек екендігін түсіндім. Әр оқушының білім алуға өз ерекшеліктері бар. Мәселен әр оқушының эмоционалдық және психикалық таным процестерінің дамуы деңгейі әртүрлі екенін естен шығармау керек. Жалпы білім беретін мектептердегі мүмкіндігі шектеулі балалар оқу материалын меңгеруде, жеке тәсілдің жоқтығы, арнайы коррекциялық – түзету, психологиялық, педагогикалық, әлеуметтік қолдаудың жеткіліксіздігі салдарынан әлеуметтік дағдыларды игеруде елеулі қиындықтарға тап болады.

Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында мектеп және мектепке өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-барлық балалардың мұқтажының ескеретін ерекше қажеттілігі бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті білім беру балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайын да өзгереді. Инклюзивті білім беруді ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіндік алады. Инклюзивті оқыту балаларды жалпы білім беру үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімделуге, жынысына, шығу тегіне, дініне қарамай балаларды айыратын кедергілерді жоюға ата-аналарын белсенділікке шақыруға балалардың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді саясат.

Қорыта айтқанда, қазіргі таңда әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім беру өмір талабы болып табылады. «Бәріне бірдей мүмкіндік», «Сапалы білім - барлығы үшін» деген ұстанымды қолдаймын.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Азгальдов Г.Г., Костин А.В. Интеллектуальная собственность, инновации и квалиметрия//Экономические стратегии, 2008, №2.
2. Кобрина Л.М. Дистанционное обучение детей с ограниченными возможностями здоровья как средство интеграции в системе образования Ленинградской области/ Л.М. Кобрина, Е.Т. Логинова. Равные возможности– новые перспективы.- М.: ГОУ ВПО МГПУ, 2010.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Жанадилова Гульнара Капкеевна
учитель начальных классов,
КГУ «СОШ №20 РО» ГУ
«Отдел образования города Семей»ВКО г. Семей

Инклюзивное образование – это такой процесс обучения, при котором все дети, в независимости от их физических, психических, интеллектуальных и иных особенностей, включены в общую систему образования и обучаются по месту жительства вместе со своими сверстниками, в одних и тех же общеобразовательных школах, где учитываются их особые образовательные потребности и оказывается необходимая специальная поддержка.

Законом Республики Казахстан «Об образовании» [1] гарантированы равенство прав всех на получение качественного образования, доступность образования всех уровней для населения с учетом интеллектуального развития, психофизиологических и индивидуальных особенностей каждого лица.

Согласно Государственной программе развития образования на 2020-2025 гг. к 2020 г. будет увеличена доля школ, создавших условия для инклюзивного образования от общего количества до 70%. Доля школ, в которых будет создан «безбарьерный доступ» для детей-инвалидов, составит 20%. Процент детей, охваченных инклюзивным образованием, от общего количества детей с ограниченными возможностями в развитии (ОВР) составит 50% [2]. Утверждены Национальный план действий на долгосрочную перспективу по обеспечению прав и улучшению качества жизни инвалидов в Республике Казахстан на 2012-2018 гг. [3], комплекс мер по дальнейшему развитию системы инклюзивного образования в Республике Казахстан на 2015-2020 гг. (приказ Министра образования и науки РК от 19 декабря 2014 г. №534) [4]. Н.Н.Малофеев выделяет группы детей, интегрированные следующим образом:

- дети, чья «интеграция» обусловлена тем, что отклонение в развитии не было выявлено;
- дети, родители которых, зная об особых проблемах ребенка, по разным причинам хотят обучать его в массовом детском саду или школе;
- дети, которые в результате длительной коррекционной работы, проводимой родителями и специалистами, подготовлены к обучению в среде нормально развивающихся сверстников, в результате чего специалисты рекомендуют им интегрированное обучение;
- воспитанники специальных дошкольных групп и классов в массовых детских садах и школах, чье обучение и воспитание осуществляются с учетом их отклонений в развитии [5].

Разумеется, успешность обучения и социальной адаптации различна для перечисленных выше групп. Специальные, учитывающие особенности развития детей с ОВР условия создаются лишь для двух последних категорий детей. В остальных случаях мы имеем дело с так называемой «стихийной интеграцией», когда ребенок формально находится в классе (группе), но фактически исключен из совместного обучения. Если ребенку в общеобразовательной системе не созданы условия для обеспечения его особых потребностей обучения, то в действительности нарушается его право на качественное образование, и положение ребенка не только не улучшается, а ухудшается. По мнению Н.Малофеева, «формальная инклюзия является скрытой дискриминацией» [6].

Основой инклюзивного образования является учет индивидуальных особенностей детей, разнообразия их образовательных потребностей, возможностей, интересов обучающихся. В связи с этим появляется необходимость менять методы, формы и технологии работы. По словам Н. В. Бабкиной, «методика обучения в лиц с особыми образовательными потребностями предполагает использование социально-активных и рефлексивных методов обучения, технологий социокультурной реабилитации, создание комфортного психологического климата в коллективе. Должна быть обеспечена специальная материально-техническая база для детей с разными нарушениями (специальные пособия, оборудование). Должно быть обеспечено психолого-педагогическое сопровождение детей с нарушениями. Должна быть создана адаптированная коррекционно-развивающая среда обучения, модернизированы технологии в системе обучения лиц с особыми образовательными потребностями в условиях инклюзивной практики» [7. С.13].

В целом, под образовательной технологией раскрывается «упорядоченная система действий, выполнение которых приводит к гарантированному достижению педагогических целей» [8. С. 79]. Среди педагогических технологий можно выделить те, которые могут быть успешно использованы в инклюзивной практике учителем на уроке.

Классификация их осуществляется в соответствии с задачами и ролью в организации совместного образования детей с различными образовательными потребностями.

1. Технологии, направленные на освоение академических компетенций при совместном образовании детей с различными образовательными потребностями: технологии дифференцированного обучения, технологии индивидуализации образовательного процесса.

2. Технологии коррекции учебных и поведенческих трудностей, возникающих у детей в образовательном процессе.

3. Технологии, направленные на формирование социальных (жизненных) компетенций, в том числе принятия, толерантности.

4. Технологии оценивания достижений в инклюзивном подходе.

5. Технологии, индивидуализирующие образовательный процесс.

Следуя общим правилам и способам организации учебной работы на уроке, учитель инклюзивного класса должен помнить и учитывать тонкости включения в работу ребенка с теми или иными особенностями познавательной деятельности, поведения, коммуникации. Чаще всего такой ученик может отставать от темпа всего класса, выполнять задания на уровне, доступном ему. Самостоятельная работа дает наиболее широкие возможности для индивидуализации обучения, так как задания варьируются в зависимости от индивидуальных особенностей. Учитель создает условия для того, чтобы ученик мог поставить цели, сформулировать задачи, определить способы решения учебных задач, смог оценить результаты своих учебных действий. Такой процесс индивидуализации важен как для ребенка с особыми образовательными потребностями, так и для его нормативно развивающихся сверстников.

Технологиями коррекции учебных и поведенческих трудностей, возникающих у детей в образовательном процессе, являются специальные логопедические технологии и технологии специальной педагогики, направленные на коррекцию нарушения, технологии нейропсихологического подхода в коррекции учебных трудностей, технологии психолого-педагогической системы формирования и развития речевого слуха и речевого общения у детей с нарушениями слуха, технологии прикладного анализа поведения.

Важным результатом инклюзивного образования является формирование жизненных навыков. Можно выделить следующие технологии, направленные на повышение социальной компетенции: прямое обучение социальным навыкам;

формирование социальных навыков через подражание, организация групповых видов активности, в том числе и игровых. Через правила, примеры, которые показывает учитель, осуществляется прямое обучение социальным навыкам. Принятие правил очень важно для всех детей, но оно должно быть осознанным, связанным с их личным опытом. Обязательно нужно хвалить учащихся за выполнение правил. Формирование социальных навыков через подражание предполагает взаимообучение детей, т. е. более компетентный в какой-то области ребенок становится примером для подражания для других детей. Благодаря данным технологиям дети с особыми образовательными потребностями включаются в условия общеобразовательной школы. В процессе инклюзивного образования предметом оценки выступают как сами достигаемые образовательные результаты, так и процесс их достижения.

Выбор формы текущего оценивания определяется общими и специальными целями обучения, конкретными учебными задачами, целью получения информации. «Вместе с педагогом-психологом учитель продумывает такую стратегию работы со всем классом, при которой дети учатся оценивать не только результат, качество продукта учения, а процесс, т. е. степень прилагаемых усилий, активность, меру участия в групповой работе» [9. с. 102].

Таким образом, можно сказать о том, что роль инклюзивного образования повышается и в настоящее время целью образовательных организаций является создание «безбарьерной» образовательной среды, модернизация упорядоченной системы действий, выполнение которых приводит к гарантированному достижению педагогических целей.

Литература:

1. Закон РК «Об образовании». — [ЭР]. Режим доступа: <http://online.zakon.kz/Document/doc>
2. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2020-2025 годы. — [ЭР]. Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1000>
3. Национальный план действий на долгосрочную перспективу по обеспечению прав и улучшению качества жизни инвалидов в Республике Казахстан на 2012 – 2018 годы (Постановление Правительства Республики Казахстан от 16 января 2012 г. № 6).
4. Комплекс мер по дальнейшему развитию системы инклюзивного образования в Республике Казахстан на 2015-2020 годы (приказ Министра образования и науки РК от 19 декабря 2014 г. №534). — [ЭР]. Режим доступа: <http://online.zakon.kz/Document/doc>
5. Повышение качества профессионального развития педагога: коллективная моногр. /Под ред. д.п.н. С.Д.Мукановой. Караганда: Типография «Tengri», 2015. — 232 с.
6. Малофеев Н.Н. XXI век: векторы модернизации системы образования детей с ограниченными возможностями здоровья // Открытая школа. — 2012. — № 9(120). — С.16–20.
7. Бабкина, Н. В. Психологическое сопровождение детей с ЗПР в общеобразовательной школе // Дефектология. — 2011.— № 4. — С.12–17.
8. Хитрюк, В. В. Основы инклюзивного образования

КӨКШЕТАУ ҚАЛАСЫ, №19 ОРТА МЕКТЕБІНІҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ЕНГІЗУ ЖҰМЫСЫ ТӘЖІРИБЕСІНЕН

Жанғали Ілияс Әбілқазыұлы
Көкшетау қаласы, білім бөлімінің
«№19 орта мектебі» КММ
Инклюзивті білім беру үйлестірушісі,
мұғалім-дефектолог

2014 жылдан бастап Білім басқармасының бұйрығына сәйкес № 19 орта мектебі Ақмола облысында инклюзивті білім беруді дамыту бойынша облыстық эксперименттік алаң (модельдік Ресурстық орталық) мәртебесіне ие болды.

Жалпы білім беретін мектепте білім алуында ерекше қажеттіліктері бар (бұдан әрі – БАЕҚ) балаларға арнайы көмек көрсетудің тұтас жүйесін құрудың маңызды қадамы осы балалармен жұмыс істейтін мұғалімдерді даярлау болды. Мұғалім БАЕҚ бар оқушылардың даму ерекшеліктері туралы, дамуындағы ауытқулардың себептері туралы, сондай-ақ оларды әртүрлі жалпы білім беретін пәндерге оқытудың арнайы әдістемесін меңгеруі керек. Жалпы білім беретін мектеп жағдайында инклюзивті білім беруді сәтті жүзеге асыру мақсатында ресурстық орталық туралы халықаралық және отандық нормативтік-құқықтық құжаттарға сәйкес Ереже әзірленді, мектепте инклюзивті білім беруді енгізу бойынша бағдарлама бекітілді.

Ресурстық орталық базасында материалдық-техникалық, педагогикалық, ақпараттық және басқа да ресурстарды біріктіру жүзеге асырылатын мектептің құрылымдық бөлімше сіболып табылады.

Инклюзивті білім беруді енгізу бағдарламасы жалпы білім беретін мектепке оқытуға БАЕҚ бар балаларды енгізу үшін қажетті жағдайлар жасауға, оларды табысты әлеуметтендіру үшін жағдай жасауға және *білім алуында ерекше қажеттіліктері бар оқушылармен жұмыс істейтін мұғалімдердің* және олардың ата-аналарына қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында ғылыми-әдістемелік қызметтер кешенін көрсетуге бағытталған.

Ресурстық орталықтың қызметін ұйымдастыру-педагогикалық және әдістемелік сүйемелдеуді Ақмола облысы білім басқармасының жанындағы инклюзивті білім беруді дамыту жөніндегі үйлестіру кеңесі жүзеге асырады.

Мектеп психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу қызметін толықтыру үшін жыл сайын штаттық кестеге өзгерістер енгізіледі және бар штаттық бірліктерге қосымша өзгерістер енгізілді: инклюзивті білім беру үйлестірушісі, мұғалім дефектологтар, мұғалім логопедтер, педагог-психологтар, әлеуметтік педагогтар.

Мектепте **әр түрлі санатты білім алуында ерекше қажеттіліктері бар оқушылар** білім алады. Мектеп бойынша ерекше білімді қажет ететін оқушылардың келесі санаттары, бұл:

1. Көру кемістігі бар;
2. Естүкемістігі бар;
3. Сөйлеуінде ауыр бұзылыстары бар;
4. Тірек-қимыл аппаратының бұзылысы бар;
5. Эмоциялық-ерік қызметінің бұзылуы бар (аутизм);
6. Психикалық дамуында тежелуі бар;
7. Зерде бұзылыстары бар оқушылар.

Мүгедектігі бар балалар және үйде оқитын балалармен жан-жақты жұмыс жасалынады.

Үйде оқитын оқушылар дәрігерлік-консультациялық комиссия (ДКК) мен психологиялық - медициналық педагогикалық кеңес (ПМПК) қорытындысы бойынша және ата-анасының қалауы бойынша оқиды.

Мектептегі БАЕҚ бар оқушылар келесі типтік оқу бағдарламаларымен оқытылады: I типті қосалқы бағдарлама бойынша оқиды, психикалық дамуы тежелген балаларға арналған бағдарламасы бойынша және жалпы білім беру бағдарламасы бойынша оқиды.

2020/2021 оқу жылында № 19 ОМ инклюзивті тәжірибелерді енгізу 2020/2025 жылдарға арналған инклюзивті білім беруді дамытудың бекітілген бағдарламасы және 2020/2021 оқу жылына психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмыс жоспарына сәйкес жүзеге асырылады. Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі толығымен мамандармен қамтылған. Жыл сайын инклюзивті сыныптарда жұмыс істеуге дайындалған мұғалімдердің деректер банкі жаңартылады.

2020/2021 оқу жылының басында БАЕҚ бар оқушылары үшін арнайы жағдайлар жасау мақсатында бастауыш, негізгі орта білім беру деңгейінде психикалық дамуында тежелуі бар балаларға арналған арнайы сыныптар құрылды.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 14.02.2017 жылғы № 66 бұйрығымен бекітілген "Арнайы мектептер қызметінің типтік ережелеріне" сәйкес, жалпы білім беретін мектепте арнайы сыныптардың толымдылығы 12 оқушыдан артық болмауы тиіс, заңнамаға сәйкес биыл арнайы сыныптардың саны 4, сыныптарда оқушылардың саны 37.

Мектепте инклюзивті тәжірибелерді енгізу бойынша жұмыстар жалғастырылуда. Жалпы білім беретін (инклюзивтік) сыныптарда БАЕҚ бар оқушылар жыл сайын толықтырылады. ҚР БҒМ № 66 бұйрығына сәйкес жалпы білім беретін сыныптарда БАЕҚ бар оқушылардың саны 3-тен артық болмауы тиіс.

Бірнеше жыл бойы ата-аналардың қалауы бойынша және медициналық педагогикалық кеңес қорытындыларына сәйкес психикалық дамуында тежелуі бар балаларға арналған арнайы сыныптарда оқушылар санының азаюы және жалпы білім беретін (инклюзивті) сыныптарда ерекше ерекше білімді қажет ететін оқушылардың көбеюі байқалды.

№ 19 орта мектептің БАЕҚ бар оқушылары 9,11 сынып бітіргеннен кейін жалпы негізде мемлекеттік үлгідегі аттестат алады және 100% жұмысқа орналасады. Негізінен Көкшетау қаласының №1 құрылыс-техникалық колледжі, 2 жергілікті жоғары оқу орындарына түсті.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 31.12.2015 ж. № 1193 қаулысына сәйкес мектепте зияткерлік және дене дамуында кемістігі бар балалармен жұмыс істегені үшін педагогтарды материалдық ынталандыру шаралары қабылданды, барлық мұғалімдерге білім алуында ерекше қажеттіліктері бар оқушылармен (арнайы және инклюзивті сыныптарда, үйде оқыту) жұмыс істегені үшін базалық жалақыға 40% мөлшерінде қосымша ақы енгізілді.

Мұғалімдердің, пән мұғалімдерінің, мектеп мамандарының кәсіби дамуы БАЕҚ бар оқушыларды сапалы оқыту мен оқыту деңгейін жақсартатын басты бағыттардың бірі болып табылады.

2014 жылдан бастап 2020 жылға дейін 20 мектепшілік іс – шаралар – оқыту семинарлары, коучинг сессиялары, тәжірибелі педагогтардың шеберлік сыныптары өткізілді. Мектепке жаңадан қабылданған педагогтар мен психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің барлық мамандары жеке кеңес береді. Инклюзивті білім беру курстарынан 48 педагог өтті.

Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің мамандары БАЕҚ бар оқушыларды оқыту бойынша өз білімдерін үнемі арттырып отырады, жыл сайын логопед мұғалімдер, дефектологтар және педагог-психологтар үшін инклюзивті білім беру бойынша біліктілікті арттыру курстарынан өтеді, себебі бұл мамандар мұғалімдермен, ата-аналармен, оқушылармен үлкен ақпараттық жұмыс жүргізеді.

Мектеп базасында 2014 жылдан бастап инклюзивті білім беру бойынша (аймақтық, облыстық, қалалық) 19 іс-шара өткізілді.

Соңғы 4 жыл ішінде Ақмола облысында инклюзивті білім беруді енгізу бойынша тірек мектептер мен әріптес мектептердің педагогтарына, сондай-ақ Көкшетау қаласының мектеп педагогтарына үнемі әдістемелік көмек көрсетіледі. № 19 ОМ психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің мамандары қала мектептерінің педагогтарына арналған оқыту семинарларын өткізді.

Мектептің басқа ұйымдармен өзара ынтымақтастықты орнату бойынша жұмыстар өткізіледі. Түзету педагогикасының ұлттық ғылыми-практикалық орталығымен, Ақмола облысындағы арнайы білім беру ұйымдарымен – Көкшетау қаласындағы № 1, №4 арнайы мектеп-интернаттарымен, № 10 психологиялық-педагогикалық түзету кабинетімен, облыстық және қалалық ПМПК-мен ынтымақтастық туралы шарт жасадық. Жергілікті ЖОО – мен өзара тиімді ынтымақтастық туралы меморандумдарға қол қойылды – Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университеті және А. Мырзахметов атындағы Көкшетау университеті.

Инклюзивті білім беру саласындағы мұғалімдердің, пән мұғалімдерінің, мамандардың кәсіби құзыреттілігі артады. Психологиялық қызметінің мамандары мен пән мұғалімдері инклюзивті білім беру бойынша халықаралық конференциялардың материалдар жинақтарында мектепте инклюзивті білім беруді енгізу бойынша жұмыс тәжірибесінен мақалаларды жариялады.

БАЕҚ бар оқушылардың сыныптан тыс іс-әрекетінде жеке қабілеттерін көрсету үшін жағдайлар жасалады. 2019/2020 оқу жылында мектеп оқушылары облыстық және қалалық фестивальдарға, конкурстарға, спартакиадаларға белсенді қатысып, жүлделі орындарға ие болды.

Әрине, білім алуында ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үшін арнайы жағдайлар жасау мақсатында мектеп әкімшілігінің, мұғалімдер мен мамандардың, ата-аналардың біріге отырып жұмыс жасауын әрі қарай жалғастыру қажет.

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАНЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ

Жарасова Карашаш Абдесиновна

Жамбыл атындағы

№ 5 мектеп-гимназиясының

педагог-психологы

Жамбыл облысы Тараз қаласы

«Білім туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабына сәйкес мемлекет инклюзивті білім беруді іске асыра отырып, даму мүмкіндігі шектеулі азаматтарды білім берудің барлық деңгейлерінде дамуындағы ақаулықты түзету және әлеуметтік бейімдеу, олардың білім алуы үшін арнайы жағдайларымен қамтамасыз етеді.

Инклюзивті білім– бұл мүмкіндігі шектеулі білім алушылардың жалпы білім беру үдерісіне қосылуына, яғни кедергілердің жойылуына және олардың сапалы білім алуына тең қолжетімділігін қамтамасыз ету мақсатында әлеуметтік бейімделуіне бағытталған білім беру үдерісі.

Бұл үдерісте инклюзивті білім алушыға жан-жақты қолдау көрсете отырып, оның жалпы білім алуына барлық жағдай туғызуға кешенді түрде жұмыс жүргізілу маңызды. Инклюзивті білім алу қажеттілігі жалпы мектептегі оқу процесінің толыққанды мүшесіне жатпайтын, тілі мен діні бөлек жандар немесе сабаққа қатысқан жағдайда да тез деңгейде меңгеруінде қиындықтары бар әлсіз топтар және мүмкіндігі шектеулі азаматтар.

Инклюзивті білім алуға төмендегі санаттар бойынша жатқызылады:

- денсаулығында ақауы бар балалар (мүмкіндігі шектеулі балалар, мүгедек балалар);

- қоғамда әлеуметтік бейімделуі қиын балалар (әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-психологиялық төменгі деңгейдегі отбасылардан шыққан девианттық мінез-құлықты балалар);

- мигранттардың, оралмандардың, босқындардың отбасыларынан шыққан балалар.

Инклюзивті білім беруді іске асыру отбасының белсенді қатысуымен, коррекциялық-педагогикалық және баланың жеке қажеттіліктерін әлеуметтік қолдау мен балалардың жеке ерекшеліктерінің білім алу ортасына бейімделуі және білім алуына қатысты қажеттіліктерін, яғни білім алуға толық жағдайларды жасау жолымен жүзеге асырылады. Сапалы білімге тең қолжетімділікті қамтамасыз ету барысында ең әлсіз санаттағы мүмкіндігі шектеулі балалар ерекше назар аударуды қажет етеді. Инклюзивті білім беретін жалпы орта мектептерде сабақ ерекше білім алу қажеттіліктері бар оқушыларға даралау тұрғысынан қарастырылып өткізіледі.

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді ұйымдастыру – бұл даму мүмкіндігі шектеулі балалардың актуалды жағдайы және жақын даму перспективалары тұрғысынан баланың психологиялық-педагогикалық мәртебесін жүйелі түрде қадағалау, балаларды нәтижелі оқыту мен дамыту, нақты бір баланың түзете-дамыту, сөйлесу, психикалық күйінің проблемаларын шешу үшін әлеуметтік-педагогикалық жағдай жасау.

Е.И. Казакова психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу «балаға, оның отбасына және педагогтерге көмек көрсету, оның негізінде өзекті проблеманың шешу жолын таңдауда дамыту субъектісінің барынша бостандығы мен жауапкершілігін сақтау; педагогтер, психологтер, әлеуметтік және медициналық қызметкерлердің күшін біріктірумен қамтамасыз етілетін мультипәндік әдіс. Проблеманың диагностикасы мен оны шешудің субъектілік әлеуеті, мүмкін болатын шешу жолдарын ақпараттық іздеу, әрекеттер жоспарын құру мен оны іске асырудағы алғашқы көмек арасындағы үйлесімді бірлік, даму субъектінің өзі әрекеттері үшін жауапты болатын бағдарлық аумақты құруда көмек көрсету» деп түсінеді.

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің мәні – баланың әлеммен, қоршағандармен (ересектер, құрдастары), өзімен-өзілік қатынастың жүйесі ретіндегі оның даму жағдайы. Ерекше қажеттіліктері бар балаларды сүйемелдеу әр түрлі мамандардың (психологтың, логопедтің, арнайы педагогтың, әлеуметтік педагогтың) өзара тығыз әрекетін, жұмыстың командалық түрін білдіреді. Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың білім алудағы ерекше қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған және арнайы білім беру жүйесінде әзірленген және жүзеге асырылған технология болып табылады.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың білім алудағы ерекше қажеттіліктері:

- психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуге қажеттілік анықтала салысымен бірден онымен қамтамасыз ету;
- қалыпты дамыған балаларды оқытуға қатысты қолданылмайтын оқытудың арнайы құралдары мен тәсілдерін пайдалану;
- оқытудың таңдалған бағдарламасының баланың даму деңгейіне, шынайы жетістіктеріне (білім беру мониторингісі) сәйкестігін үнемі бақылау;
- балалардың психосоматикалық ерекшеліктеріне сәйкес келетін кеңістіктік және мезгілдік білім беру ортасын ұйымдастыру;
- баланы қоршаған барлық ересектердің оның білім алудағы ерекше қажеттіліктерін шешуге қатысуы.

Инклюзивті оқыту жағдайындағы психологиялық-педагогикалық қолдау әрбір баланың мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сай нәтижелі оқыту мен дамытуға арналған әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасайтын мамандардың тұтас, жүйелі ұйымдастырылған әрекетін білдіреді.

- даму бұзылыстарын ерте түзету;
- балаларды әлеуметтендіруде, оқытуда жеке ыңғай жасау;
- оқуға ынтасын, дербестігін, әлеуетті мүмкіндіктерін дамыту;

- өмірлік құзіреттердің дағдыларын қалыптастыру;
- ата-аналармен және құрдастармен конструктивті қарым-қатынас құру.

«Бала кемістігінің даму деңгейі неғұрлым төмен болса, соғұрлым мұғалімнің білім деңгейі жоғары болу керек» - деп неміс педагог-дефектологы П.Шульман айтқандай, мүмкіндігі шектеулі баламен жұмыстың күрделілігі байқалады. Ерекше білімді қажет ететін баламен мектеп психологтарының, әсіресе олардың танымдық процестерін психологиялық жағынан дамыту қазіргі таңда өзекті мәселе болып отыр. Мектебімізде инклюзивті біліммен қамтылған оқушыларды сүйемелдеуде, қолдау көрсетуде оқушының отбасылық әлеуметтік жағдайын, жас ерекшелігін ескере отырып, балаға қиындық туғызбайтын іс-тәжірибемізде қолданып жүрген психологиялық ойындар мен жаттығуларды қолданамыз. Психолог даму мүмкіндігі шектеулі балаға көңіл күйіне бақылау жүргізеді, ата-анасымен сөйлеседі, кеңес беріп отырады. Тек қана баланың өзімен жұмыс жасағаннан гөрі ата-анасымен қосылып, жұмыс жасаған балаға қатты ұнайды. Инклюзивті біліммен қамтылған баланың психологиялық саулығын арттыруға, әлеуметтенуіне аз да болса өз үлесімізді қосып келеміз.

АУТИЗМ ДИАГНОЗЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ЭМОЦИЯЛЫҚ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жетписбаева Айсулу Абдукасимовна
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
әлеуметтік ғылымдар факультетінің магистранты,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Қазіргі кезде қоғамда көрініс беріп жатқан ауырудың бірі аутизм. Аутизм (гр. autos өзім) – тұлғаның қоршаған ортадан оқшаулануы, өз өзімен болуы және де іштей уайымға түскендегі адамдардың көңіл күйінің сипатын береді. Бұл аурудың пайда болуының нақты себептері толығымен айқындалмаған, дегенмен де көптеген ғалымдардың өздерінің зерттеулерінде аутизмнің туындау себебі ол – орталық жүйке жүйесінің бұзылуы деген тұжырымға тоқталады.

Жалпы алатын болсақ аутизмге ұшыраған баланың еркелігі басым, тәртібі нашар сияқты сипатта көрініс береді. Сонымен қатар, аутизммен ауыратын балалар аса тұйық болып келеді, сондықтан олармен жылы қарым-қатынас орнатып сенімін ұялату керек. Олардың тұйық болуларының өзіндік себептері де жоқ емес, айта кетсек: көру, есту кемістіктерінің болуы, сөйлеу процесінің дұрыс болмауы, баланың жиі оқшау қалуы және т.б. Мәселені зерттеуші ғалымдардың бірі Л. Каннер аутизмді нақты психикалық дамудың бұзылуынан деген тұжырым жасаған және келесідей:

- жалғыз қалуды ұнатулары;
- мимика, жест, дауыс және дыбыс ырғақтарының болмауы;
- әрекеттерінің шарттары тұрақты болу салдарынан тырысуы;
- эмоцияның өзгеше көрініс беруі, ешкіммен араласпайтындықтары;
- көзге тіке қарамау;
- біркелкі қимылдарды қайталаулары сынды көрсеткіштерін ажыратқан [1].

Аутизммен ауыратын балалар әлеуметтік өзара әрекеттесуді басқару үшін эмоция қолдана алмайтындықтары баршамызға белгілі. Олар кез-келген жағдайды дұрыс түсінбей, орынсыз эмоциялар арқылы әрекет етуі мүмкін. Бұл балалардың өмірінде эмоция маңызды мәнге ие.

Эмоция (фр. emotion, лат. enoveo - толғану) - адам мен жануарлардың сыртқы және ішкі тітіркендіргіштер әсеріне реакциясы, қоршаған ортамен қарым-қатынас негізінде пайда болатын көңіл-күй.

Эмоция организмнің әр түрлі қажетсінулерге қанағаттануына (ұнамды эмоция) немесе қанағаттанбауына (ұнамсыз эмоция) байланысты. Эмоцияның жоғары түрі адамның іс-әрекетінің өнімді болуына мүмкіндік туғызады. Оларға қуаныш, сүйіспеншілік және т.б. эмоциялар жатқызуымызға болады. Жағымсыз эмоция адамның іс-әрекетіне азды-көпті зиян келтіреді. Оларға қорқыныш, қайғы, абыржу, үмітсіздену, үрейлену және т.с.с. эмоциялар жатады. Адамның эмоциясын, оның мимикасынан, пантомимикасынан да байқаймыз. Аутизм диагнозы бар оқушылар қуанышты, қайғылы, депрессиялы, ашуланшақ немесе ашулы болуы мүмкін. Олар өздері білмейтін адамдардан гөрі өздері білетін адамдар білдіретін эмоцияларға көбірек жауап береді [2].

Аутизм диагнозы қойылған нәрестелер сезімдерін қалыпты дамып келе жатқан балалар сияқты тани алады. Бірақ бұл балаларда қалыпты дамып жатқан балаларға қарағанда эмоционалды реакциялары баяу дами түседі.

Ерте жастан бастап аутизммен ауыратын балалар басқалардың эмоционалды мінез-құлқы мен бет-бейнелеріне аз көңіл бөледі.

5-7 жасқа дейін бұл балалар қуанышты және қайғыны тани бастайды, бірақ оларға қорқыныш пен ашудың нәзік көріністерін сезіну әлде де қиынырақ болады.

Жасөспірім шаққа келгенде аутизм диагнозы бар жасөспірімдер қорқынышты, ашулануды, таңдануды және жиіркенуді, сондай-ақ дамып келе жатқан теңдестерін әлі де мойындамайды.

Ересек жасқа жеткенде, олар әлі де кейбір эмоцияларды тану қиынға соғады.

Мектеп жасына қарай аутизм спектрі ауыр емес балалар өз сезімдерін дамып келе жатқан балалар сияқты көрсетеді, бірақ олардың сезімдерін сипаттау қиынға соғады. Олардың эмоциялары аз деп айта аламыз. Демек, мектеп жасында аутизм спектрі бұзылған көптеген балалар қалыпты дамып келе жатқан балаларға қарағанда эмоцияны аз көрсетеді. Олар басқа адамдарға қызықты нәрселерді көрсетуге немесе басқалар көрсеткен қызықты нәрселерге жауап беруге бейімделе алмайды. Бұл әлеуметтік немесе ортақ назары деп аталып, оның болмауы аутизм диагнозының басты белгісінің бірі болып табылады. Сонымен қатар, аутист балалар тобында байланыс тапшылығы кездеседі. Олар басқа балалармен араласпайды және көпшілігі өз құрдастарынан оқшауланып қалады [3].

Аутизммен ауыратын балалар көбінесе әлеуметтік өзара әрекеттесуді басқару үшін эмоцияны қолдана алмағандықтан, олардың басым көпшілігі жағдайларды дұрыс түсінбейді. Аутизм диагнозы бар балаларда:

- мимика мен олардың артындағы эмоцияларды тану;
- эмоционалды көріністерді көшіру немесе қолдану;
- өз эмоцияларыңызды түсіну және бақылау;
- эмоцияны түсіну және түсіндіру - олар басқаларға деген жанашырлықтың жоқтығын сезінуі мүмкін;
- эмоцияны тану және т.б. жиі қиынға соғады.

Мысалы, аутист бала құлаған іні-қарындасын жұбата алмайды немесе оның ағасы немесе әпкесінің жарақат алғанын түсінбейтіндіктен болуы мүмкін. Демек, аутист балаға екінші бір адамның қайғы-қасіретін түсіну қиындыққа соғады. Олар көзге қарауға аз уақыт, ауызға қарауға көп уақыт жұмсайды. Бұл дегеніміз, олар адамның бет-әлпетінен алатын ақпарат олардың сезімдері туралы аз хабар береді. Сонымен қатарларда эмоционалды реттеудің бірінші деңгейінде әртүрлі модальді сенсорлық жүктемелерге төзбеушілік және аффективті қанықтылық жоғары дәрежеде болады. Сыртқы байланыс пен алыс тітіркендіргіштерге жоғары сезімталдық құбылыстары (қатты дыбыстарға төзбеушілік, немесе дыбыстық тітіркендіргіштерге әлсіз реакция), ауырсыну мен интерцептивті сигналдар жалпы эмоционалды фонның бұрмалануына, жағымсыз аффективті бағалардың басым болуына әкеледі [4].

Аутист балалар көп жағдайларда біз күткен эмоцияларды білдіре алмауы мүмкін. Мысалы, олар айналасындағы адамдардың жағымды жаңалықтарына қуаныштарын білдірмеуі мүмкін, өйткені:

- олар жаңа ақпаратты бірден «қорыта» алмайды;
- олар жағымды хабарларды қуанышты жағдай деп санамайды;
- олар күткен (мүмкін, шын жүректен емес) қуанышты бірден жеткізуге қабілеті

жок.

Демек, аутизм диагнозы бар балалар кезкелген ақпаратқа әдет бойынша жауап бере алмайды. Сонымен қоса, олар басқа адамдардың сөйлеу тілін немесе дене тілін түсінуде қиындықтарға тап болады. Қарапайым адамдар, әдетте, біреудің сөйлеу мәнін бірден түсінеді және басқа адамның жасырын дене тілін түсіндіре алады. Нәтижесінде олар тез арада тиісті түрде жауап бере алады - сұраққа жауап беру, ашуланшақтық, ашулану, күлімсіреу және т.б. Алайда, аутизммен диагнозына шалдыққан адамдардың басым көпшілігі әлеуметтік коммуникацияның мағынасын түсініп, жауап беру үшін қосымша түзету жұмыстарын жүргізуді қажет етеді. Кейбір жағдайларда қарым-қатынас фразеологизмдермен, мысқылдармен немесе ауызша емес жасырын белгілермен байланысты болған кезде, олар жай ғана сөйлескісі келген нәрсені толықтай түсіне алмайды. Нәтижесінде олар орынсыз жауап беруі немесе мүлдем жауап бермеуі мүмкін. Бұл олардың әлеуметтік қарым-қатынасқа эмоционалды түрде жауап қайтара алмайтындығын білдірмейді, керісінше оларға берілген ақпарат түсінікті болуы үшін қарапайым ұғымдар арқылы және уақыт қажет екенін білдіреді [5].

Сенсорлық бұзылулардың нәтижесінде бағдарлаудың ерте формаларын бекіту пайда болады, байланыс тітіркендіргіштеріне тәуелділік басым болады (иіскеу, заттарды сору). Аутист балаларда объектінің жанасуын бағалау мектеп жасында жетекші болып қалыптасады.

Аутизм спектрі бұзылған балаларға эмоцияларды қалыпты білдіруге және оған жауап беруді үйренуге көмектесу үшін күнделікті өзара әрекеттерді қолдануыңызға болады:

✓ Эмоцияларды табиғи жағдайда белгілеңіз. Кітап оқығанда, видео көргенде немесе балаңызбен туысқандарыңыздың үйіне барғанда сіз әр түрлі эмоцияларды үлгі ретінде көрсетіңіз. Мысалы, сіз «Қара, сенің әпкең күліп тұр. Ол бақытты».

✓ Жауапты болыңыз. Баланың эмоцияларына жауап беріңіз, мысалы: «Сіз күліп тұрсыз, сіз бақытты болуыңыз керек». Сіз сондай-ақ өзіңіздің эмоционалды реакцияларыңызды ойнай аласыз мысалы, «Мен өте қуаныштымын! Маған бес деген баға бер».

✓ Балаңыздың назарын аударыңыз. Егер сіз балаңызбен қарым-қатынасқа түсіп, қойған сұрағыңызға жауап ала алмасаңыз, қайтадан әңгіме барысын жалғастырыңыз.

✓ Бетке қарауға және қарым-қатынасқа түскенде көзге қарауын сұраңыз. Сіз сөйлескен кезде балаңызды сізге қарауға шақыруды әдетке айналдырыңыз.

✓ Егер балаңыз бірден сұрап жатса, сіз ол сізге қарағанша күтіп, содан кейін оған қалағанын беріңіз. Балаңыздың назарын аудару үшін жарқын және мәнерлі дауысты қолданыңыз [6].

Ауытқу мен ашулану сияқты проблемалық эмоционалды реакциялар аутизм спектрі бұзылған адамдарда таңқаларлықтай жиі кездеседі. Бір қызығы, мұндай функционалды эмоционалды реакциялар формальды анықтаманың немесе әлеуметтік сипаттағы қарым-қатынастың жетіспеушілігін, шектеулі және қайталанатын мінез-құлықты қамтитын негізгі сипаттамалардың бөлігі емес.

Қорыта келе, аутизм диагнозына шалдыққан балалар үшін эмоциялар мен эмпатияны бастан кешіру қиын деген тоқтамға келе аламыз. Дегенмен, аутист балалардың эмоциясы бар және олар эмоцияны бастан кешіреді деген пікірді еш ойланбай айта аламын. Себебі, аутизммен ауыратын балалармен және ересектермен жұмыс және қарым-қатынас тәжірибесі бар кез келген адам сізге осыны айтады. Зерттеулер көрсеткендей, аутизм диагнозына шалдыққан адамдар өз эмоцияларын әр түрлі көрсетеді, олардың эмоционалды көрінісі көзге тию ықтималдығы аз, ал кейде олардың эмоционалды

реакциялары типтік емес себептерден туындайды. Алайда, сөзсіз, олар эмоцияны бастан кешіреді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человекознания. М.: «Институт практической психологии», 1996 стр. 56-71
2. Бардышевская М.К., Лебединский В.В. Диагностика эмоциональных нарушений у детей. М.: УМК «Психология», 2003 стр. 71-95
3. Бардышевская М.К., Цуканова Е.А. Анализ симбиотической привязанности у ребенка с тотальным мутизмом. //Московский психотерапевтический журнал. 2007, №1,
4. Лебединский В.В. и др. Эмоциональные нарушения в детском возрасте и их коррекция. М., 1990 стр. 152-186
5. Башина В.М., Красноперова М.Г., Симашкова Н.В. Классификация расстройств аутистического спектра у детей. // Аутизм и нарушения развития, №1, 2003 стр. 96-112
6. Изотова Е.И., Никифорова Е.В. Эмоциональная сфера ребенка: теория и практика. М. Изд. центр «Академия», 2004 стр. 154-169

**ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРҒА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ
БЕРУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Жиентаева Бегаим Жиентаевна
педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент
Тұран-Астана университеті, Нұрсұлтан қ-сы

Қоғам дамуындағы болып жатқан өзгерістер мен қазіргі кезде әлемде шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсумен қатар, білім беру жүйесінің алдына үлкен міндеттер қойып отыр. ХХІ ғасырда мемлекеттердің өркениеттілігі мен қуат көзі — шикізат байлықтарымен, көне тарихи-мәдени мұраларымен ғана емес, сол ел тұрғындарының интеллектуалдық, білімділік деңгейлерімен де анықталмақ. Олай болса, білім - мемлекеттің тұрақты экономикалық дамуы мен елдің бәсекелестік қабілетін анықтаушы фактор және қауіпсіздік кепілі деген сөз. Сондықтан да, қазақстандық білім саясатының басты міндетін шешуде кезек күттірмейтін мәселелердің бірі ретінде бүгінгі таңда елімізде инклюзивті білім беру жүйесін дамытуға және мемлекеттің әлеуметтік экономикалық дамуының құдіретті факторы болып табылатын білім беру жүйесін модернизациялауға ерекше көңіл аударылып отыр [1].

Әлемнің дамыған елдерінде білім алуға ерекше қажеттілігі бар балаларға инклюзивті білім беру мәселесі бойынша оларды жалпы білім беретін мектептерде қалыпты балалармен қосып оқытуға көп көңіл бөлінген және бұл салада елеулі тәжірибелер жинақталған. Біздің елімізде де соңғы жылдары білім алуға ерекше қажеттілігі бар балаларға инклюзивті білім беру мәселесіне деген көзқарас өзгеріп, оларды дамытуға ерекше мән беріліп отыр. Шет ел тәжірибелерін талдап, зерделей келе мектептерде инклюзивті білім беру жағдайында білімді ізгілендіру, мұғалім шеберлігін жетілдіру және білім мазмұнын жаңартуды қамтамасыз етудің жолдарын нақтылаудың маңызы зор деп білеміз.

Бүгінгі таңда мүмкіндігі шектеулі ерекше қажеттілігі бар балалардың басқа балалар сияқты әлеуметтік бейімделуге, қоғамда өз орнын табуға толық жағдай жасайтын сапалы білім алуға құқылы екенін ерекше айту қажет. Біздің отандық жалпы білім беретін мектептердің іс тәжірибесі үшін инклюзивті оқыту соңғы жылдары педагогика ғылымында ерекше ғылыми зерттеуді қажет етеді және қазақстандық жалпы білім беретін мектептердің іс тәжірибесінде инклюзивті білім беру жан жақты зерттелуі керек деп

білеміз. Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне қарай ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беруді жалпы білім беретін мектептерде қалыпты дамыған оқушылармен қатар ерекше қажеттілігі бар балалардың инклюзивті білім алуы өзекті мәселеге айналып отыр.

Инклюзивті оқыту мәселесі осы кезге дейін белгілі педагогтар мен психологтардың (И.Г.Песталочий Л.С. Выготский т.б) еңбектерінде, олардың педагогикалық іс-тәжірибесінде ерекше қажеттілігі бар балаларды қалыпты дамыған балалармен бірге оқытудың білімдік және тәрбиелік жағына мән беріп, қарастырылған. Жалпы айтқанда, осы негізгі мәселелер, сол сияқты ғылыми теориялар Л.С.Выготскийдің тұжырымдамаларында салыстырмалы тұрғыда талданып, көрсетілген. Алайда бұл мәселелерді психологиялық және педагогикалық тұрғыда қарайтын болсақ, дамуында ерекшелігі бар балалардың ортамен қарым-қатынасы және олардың оқу барысындағы іс-әрекеті, ерекшеліктері жалпы педагогика ғылымында үлкен сұрақты туындатады, педагогика ғылымында инклюзивті оқыту мәселесі бойынша өзекті мәселелер әлі де кездеседі. Дейтұрғанмен, осы мәселе жайында қарастырылған байсалды жұмыстар XIX-XX ғасырдан бастап жүзеге асырыла бастады. Ал қазіргі кездегі қыйындықтары осы айтылған мәселелерге жауап қайтаратын оқу-әдістемелік құралдардың аздығынан туындап отыр. Бүгінгі күнге дейін жүргізілген арнайы білім беру мекемелеріндегі жағдайлар мүмкіндігі шектеулі балаларды қоғамнан, әлеуметтік ортадан бөлектеніп қалуына әкеліп отырғандығын да айта кеткен жөн. Бүгінгі талапқа сай мектепте ерекше қажеттілігі бар балаларға инклюзивті білім берудің жаңа сатысына жету – арнайы мамандардың сапалы даярлануымен, мейірімділігімен, білімімен, шеберлігімен тығыз байланысты. Сондай-ақ, қазіргі жоғары білім берудің мемлекеттік талаптарына сәйкес заманға сай арнайы инклюзивті білім беру үшін мамандарын даярлаудың бір шарты - оның ғылыми-зерттеу жұмысына айтарлықтай деңгейде дайын болуы. Біздің пікірімізше, бүгінде ерекше қажеттілігі бар балаларға инклюзивті білім беру қызметінде ғылыми-зерттеу жұмыстары аса қажет. Өйткені бұл педагогтың арнайы кәсіби шығармашылығының өсуінің шарты болып табылады, Л.С.Выготскийдің сөзімен айтқанда, шығармашылық ойлау нәтижесінде жаңалық ашылады, тұлғаның дамуы жеделдейді [3,4].

Қазақстандық ғалымдар А.Бейсенбаева, К.Жанпейісова, Н.Иванова, З.Исаева, Ш.Таубаева т.б. және Ресей ғалымдары О.Гребенюк пен М.Рожков «өзінің кәсібіне шығармашылықпен қарайтын әрбір мұғалім мен тәрбиеші, ең кемінде микрозерттеу өткізу қажеттілігін сезіну керек», деп түйіндесе, В.Краевский «Педагогика - арнайы дайындықтың орнын ауыстыра алмайды, бірақ осы дайындыққа жетелейтін жол болып табылады деп көрсетеді, ал М.Тетчер: «Білім беру – бұл ешқашан құнсызданбайтын құндылық» деп тұжырымдайды [5].

Әрине инклюзивті білім алуда ерекше қажеттілігі бар балаларды оқыту мен тәрбиелеу әлеуметтік-мәдени, педагогикалық мәселе болып табылады. Бұл - мүмкіншілігі шектелген балаларды қоғам өміріне белсенді, өз беттерінше өмір сүре алатындай етіп дайындау мақсатындағы негізгі сұрақтарды шешуге көмектеседі. Іс-әрекет әр адамның негізгі әлеуметтік қызметі, сондықтан оны жан-жақты зерттеу білім алуда ерекше қажеттілігі бар балалардың әлеуметтік өмірге бейімделуіне, қоғамның дамуының мәні мен ережелерін саналы түрде меңгерулеріне, өмір жағдайымен қарапайым еңбек түрлеріне, қоршаған ортаға бейімделулеріне септігін тигізеді. Білім алуда ерекше қажеттілігі бар балаларға инклюзивті білім беру білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған психологиялық-медициналық принциптер негізінде педагогикалық кеңес беру ұсынымдарын ескере отырып әзірленген арнайы және жалпы білім беретін оқу бағдарламалары арқылы жүзеге асырылады.

Инклюзивті білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен оқу қажеттіліктеріне білім беру ортасын бейімдеу және педагогикалық тәсіл негізінде олардың тұрғылықты жеріне

қарай барлық балалар үшін тең оқу мүмкіндіктерін қамтамасыз ету – Қазақстанда инклюзивті білім беру нормативті-құқықтық базасының негізгі ережелеріне негізделген. Өкінішке орай, қазіргі таңда дамуында ерекше қажеттіліктері бар балалар саны артуда, оның себеп, салдарын анықтауға кедергі келтіретін жайттар да жетерлік. Сол сияқты ата аналардың негізгі кемшіліктерінің бірі баланың ес, зейін, сөйлеу, жеке ойлау қабілеттеріне мән бермеуі, дамуында ауытқуы бар балалардың жағдайын ата аналарының дер кезінде байқамауы. Білім алуда ерекше қажеттілігі бар балаларға инклюзивті білім беруде туындайтын мәселелер бойынша қажетті қазақ тіліндегі оқу әдістемелік құралдардың аздығы да себеп болып отырғаны шындық.

Бұдан түйетініміз: Қазақстандағы инклюзивті білім беруді дамытудың маңызды кезеңі қазіргі кезеңдегі инклюзивті білім беруге жататын адамдардың санатының кеңейтілуі мен оларды сапалы білім беру қызметтерімен қамтамасыз ету қажеттілігі болып табылады. Дамуында ерекшелігі бар балаларды инклюзивті білім процесіне енгізу нормативті-құқықтық базаны жетілдіреді, білім беру мекемелерінде осы жұмыстарды жүйелеу талап етіледі және осы санаттағы балаларға білім беру қажеттіліктерін зерделейді.

XX ғасырдың басында немістің белгілі ғалымы П. Шуман атап айтқандай: «Баланың психикалық дамуы неғұрлым төмен болса, оны оқытатын мұғалімнің білімі соғұрлым жоғары болуы керек». Сондықтан, болашақ білім алуда ерекше қажеттілігі бар балаларға инклюзивті білім беру мәселелерімен айналысатын педагог мамандар мен психологтар тек қана, теориялық білім алып қоймай, ол білімдерін тәжірибе жүзінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды қалыптастыру үшін қолдана білулері керек. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге ұмтылады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Инклюзивті білім беретін мектептерде инклюзивті білім берудің мазмұнының үш бағыт бойынша түрлі бағдарлама деңгейінде реттейді: жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың қажеттілік типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы [2]

Мүмкіндіктері шектелген балаларды тәрбиелеудің мақсаты мен міндетіне психология мен педагогика ғылымдарының жалпы қағидасымен анықталады және де қоғамдық өмірге белсенді даярлау, азаматтық борышын қалыптастыру жатады. Қазіргі уақытта инклюзивті оқушылармен жұмыс жасайтын мектептерде инклюзивті білім берудің экспериментті алаңдары қалыптасқан. Әр баланың білім алуда өзіндік ерекшеліктері бар. Сондықтан да, баланың эмоционалдық және психикалық таным процестерінің даму деңгейлері әртүрлі екенін естен шығармауымыз керек. Жалпы білім беретін мектептердегі мүмкіндігі шектеулі балалардың оқу материалын меңгеруінде психологиялық, педагогикалық және әлеуметтік қолдаудың жеткіліксіздігінің салдарынан әлеуметтік дағдыларды игерулерінде елеулі қиындықтарға тап болып жатады. Инклюзивті оқыту - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында мектеп және мектепке өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді, оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен, «инклюзивті оқыту дегеніміз барлық балалардың мұқтаждығын ескеретін ерекше қажеттілігі бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы» деген сипаттамаға сүйене отырып, қорытындылайтын болсақ, қазіргі таңда инклюзивті білім беруде әр балаға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім беру өмір талабы жіне «бәріне бірдей

мүмкіндік», «сапалы білім - барлығы үшін» деген ұстанымды сақтай отырып инклюзивтік білім беру қажет және барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балалардағы кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау жасайтын жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат деп қарау керек.

Әдебиеттер:

1. Мовкебаева З.А. Методические рекомендации по подготовке педагогов к внедрению инклюзивного образования / З.А. Мовкебаева, И.А. Денисова, И.А. Оралканова, Д.С. Жакупова. - 2-е изд. - Алматы, 2014. – 165 с.
2. «О начале 2014-2015 учебного года в специальных организациях образования и организациях образования, реализующих инклюзивное образование». Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2014. – 19 с.
3. Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериялды бағалау жүйесі Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2016. – 57 б.
4. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды оқыту, тәрбиелеу, дамыту және әлеуметтік бейімдеуді педагогикалық қолдау моделі Әдістемелік ұсынымдар – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 39 б.
5. Аренова Т.. Жақсы ұстаз-жаңашыл // Қазақстан мектебі.- 2007.- №11-12.- 48-49-б;

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ

Жумағалиев Равиль Абилович
старший преподаватель кафедры «Русская филология»
Таразский региональный университет им.М.Х.Дулати
Жамбылская область, г.Тараз

Особое внимание в Послании Первого Президента Республики Казахстан, Лидера наций Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь -2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» уделено социальной сфере. Отмечено также, что следует усилить внимание к гражданам с ограниченными возможностями, а если точнее выразиться с особыми потребностями. К ним можно отнести детей разных возрастов и взрослых людей.

Проблема инклюзивного образования в Казахстане для учащихся с особыми индивидуальными потребностями на сегодняшний день приобретает некую актуальность. Под инклюзивным образованием понимается создание дистанционного обучения, действенное включение детей в фактическое посещение всех учебных занятий, выполнение всех форм учебной работы, участие в познавательных и воспитательных мероприятиях с целью формирования патриотического долга и гражданского самосознания и повышение интереса к изучаемым дисциплинам.

Можно дать ещё научные определения, касающиеся инклюзивного образования:

Инклюзивное образование - это процесс обучения детей с особыми потребностями в обычных общеобразовательных школах вместе со сверстниками [1, с.33].

Инклюзивное образование - это более широкий процесс интеграции, подразумевающий одинаковую доступность образования для всех детей и развитие общего образования в плане приспособления к различным нуждам для всех детей [1, с.33].

Конечно же, мы при реализации данных задач ориентируемся на мировой опыт ряда зарубежных стран, где инклюзивно образование идёт в естественных условиях. То есть, дистанционное обучение актуально и сейчас в условиях пандемии Коронавируса, где все учащиеся общеобразовательных школ, студенты средне-специальных и высших учебных заведений посещают занятия в такой форме.

Раз речь зашла о мировом опыте, возьмём практику учебных заведений США в технологии организации школьного образования. В этих университетах созданы отделы по делам людей с особыми потребностями в образовании, наблюдается поддержка студентов с особыми потребностями на всех этапах обучения и т.д. Хотелось бы, чтобы такие отделы начали функционировать в высших учебных заведениях нашей страны по - настоящему, а не формально. Главное - не перегружать детей, не давать им трудоёмкие задания, которые ведут к нежеланию учиться. К сожалению, такая тенденция наблюдается и сейчас в обычных общеобразовательных школах,

Чтобы все эти виды работ дали свой результат следует провести ряд общезначимых мероприятий, а именно; 1) провести серьёзную подготовку пространства всех учебных заведений без исключения, обеспечивающего свободные передвижения учащихся с особыми потребностями и индивидуальными психологическими возможностями; 2) адаптацию образовательных программ всех учебных дисциплин, которые отличались бы по содержанию и по смыслу; 3) формирование толерантного отношения общества и учащихся. Вопрос: что является самым основным? Самым основным становится подготовка самих учителей к такой деятельности.

Согласно взглядам, Л.С.Выготского, С.П.Рубинштейна, А.Н.Леонтьева и других психологов, психика человека больше всего активно меняется в процессе деятельности, будь это физическая активность либо умственная деятельность.

Необходимым является взаимосвязь учреждений культуры с учебными заведениями, направленных на реализацию такого вида деятельности.

Правительством Республики Казахстан созданы нормативно-правовая, материально-техническая база для решения острых задач инклюзивного образования, специальные программы по адаптации в образовательную и социокультурную сферу. Таким образом, учащиеся с особыми потребностями имеют право получать образование наравне со всеми, а студенты могли бы трудоустроиться без лишней «бумажной волокиты».

И.В.Таранюк, заместитель директора по УР КГУ «Средняя школа №13», г.Петропавловск в своей статье «Особенности сопровождения процесса социализации личности с ООП в условиях инклюзивного образования» выделяет следующие составляющие инклюзии:

1. Разработать философию, поддерживающую соответствующую инклюзивного образования.
2. Всесторонне планировать инклюзию.
3. В процессе создания инклюзивной школы включаются учителя и администрация.
4. Включаем родителей.
5. Формируем понимание инвалидности у работников школы [2, с.17].

Также автор статьи говорит о тех необходимых условиях для работы в школе:

1. Оборудованы подъездные пути, лифт и пандус для беспрепятственного доступа детей.
2. Оборудованы учебные кабинеты для организации образовательного процесса [2, с.17].

Важнейший принцип инклюзивного образования – это принцип коммуникативного общения, который легко осуществляется в игровой деятельности во время занятий. При этом используется моделирование ситуаций общения, игровые приемы, способствующие воспитанию нравственных качеств личности, развитию её эмоционально-волевой сферы. Постепенно происходит освоение ребёнком основных форм диалога и монолога, так как каждый ребёнок с особыми потребностями должен иметь коммуникативную среду, в которой он может иметь общение со сверстниками и другими участниками образовательного процесса.

Перечислим индикаторы принятия инклюзивных ценностей:

- от всех учеников школы ожидают высоких достижений;
- сотрудники школы, вышестоящие организации, ученики и родители разделяют идеологию инклюзии;
- всех учеников одинаково ценят;
- учителя и ученики относятся друг к другу по-человечески, не просто играют свои «роли»;
- школа стремится минимизировать все виды дискриминации [3, с.6].

Помогая сверстникам с особыми потребностями активно участвовать в образовательной и социальной деятельности, обычные дети незаметно для себя получают важнейшие жизненные уроки. Оно состоит в росте социальной сознательности, в осознании отсутствия различий между людьми, в развитии самосознания и самооценки, в становлении собственных принципов и способствует искренней заботе и дружбе.

Современная образовательная программа должна включать изменения и условия, необходимые для успешной реализации инклюзивного образования.

Какие же факторы являются отрицательными? Это: замкнутость, дефицит общения, отсутствие учреждений культуры, низкий образовательный уровень.

Основные принципы инклюзивного образования:

1. Ценность человека оценивается по его способностям и достижениям.
2. Каждый человек способен на чувство и мышление.
3. Каждый человек имеет право на взаимоотношения.
4. Каждый человек нужен друг другу.
5. Все люди нуждаются в поддержке и дружбе сверстников.

Таким образом, система инклюзивного образования является эффективным механизмом развития инклюзивного образования.

Отсюда выделяются пути реализации инклюзивного образования:

- Коррекционные классы
- Технические средства и оборудование
- Педагого- психологический консилиум
- Работа дефектолога
- Работа логопеда.

Отсюда следует вывод, что развитие инклюзивного образования в Казахстане обеспечит детям с особыми потребностями право на интересную и значимую по своему контексту учебную программу, инклюзивный дружелюбный образовательный процесс и удобную, объективную систему оценивания их достижений в обучении. Ключевой показатель- это повышение качества жизни детей с особыми потребностями. С этим утверждением можно согласиться, так как инклюзивное образование должно удовлетворить все потребности детей в получении качественных образовательных услуг.

Литература:

1. Сборник материалов Международной научно -практической конференции «Особенности развития инклюзивного образования: Международный опыт и отечественная практика».- Астана, 2017.- с.33. Шетел тілін оқыту әдістемесі// Методика обучения иностранному языку.- 6 (74) 2016.

2. Таранюк И.В. Особенности сопровождения процесса социализации личности с ООП в условиях инклюзивного образования» выделяет следующие составляющие инклюзии //Информационно- методический журнал «Открытая школа».- № 09 (170) ноябрь 2017.- с.17.

3. Научно- методический журнал «Қазақстан кәсіпкері // Професионал Қазақстана».- Астана, 2018.- с.6.

ОСОБЕННОСТИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Жумагалиев Равиль Абилович
старший преподаватель кафедры «Русская филология»
Байсултанова Анастасия Владимировна
студентка 1 курса гр.РЯ 20-2
Таразский региональный университет им.М.Х.Дулати,
Жамбылская область, г.Тараз

Инклюзивное образование дает равную возможность на получение образования всех детей, в том числе и имеющих какие – либо проблемы со здоровьем или имеющих трудности в социальной адаптации. Инклюзивное образование в настоящее время трактуется международными организациями, так как является актуальным аспектом не только в Казахстане, но и в странах СНГ, а также во всем мире. ЮНЕСКО рассматривает данное образование как «динамически развивающийся подход, заключающийся в позитивном отношении к разнообразию учеников и в восприятии индивидуальных особенностей не как проблемы, а как возможность для обогащения процесса познания».

Изучив материалы по исследованию инклюзивного образования в Республике Казахстан, можно сказать что в нашей стране оно разрабатывается усердно, для того чтобы любой ребенок имел право на качественное обучение независимо от своей индивидуальности. Активно разрабатываются нормативно–правовые документы, а также развивается комплексная система раннего оказания психолого-медико-педагогической помощи ребенку с отклонениями в развитии, которая позволяет вывести ребенка с проблемами в развитии на максимально возможный психофизический уровень развития, позволяющий ему влиться в общеобразовательную среду. При этом основная роль в сопровождении ученика, индивидуализации процесса его обучения принадлежит учителю. Индивидуализация сопровождения и обучения школьников с особыми образовательными потребностями поддерживается в нашей стране статьей 47 Закона РК «Об образовании»: «Обучающиеся и воспитанники имеют право на: ...обучение в рамках государственных общеобязательных стандартов образования по индивидуальным учебным планам, сокращенным образовательным учебным программам по решению совета организации образования» [1].

А также Типовыми правилами деятельности организаций среднего образования: «п.19. Дети с особыми образовательными потребностями, обучающиеся в инклюзивных классах по заключению и рекомендациям психолого-медико-педагогической консультации, могут обучаться по общеобразовательной учебной или индивидуальной программе» [2].

Но стоит отметить, что казахстанские исследователи рассматривают инклюзивный подход к образованию детей с ограниченными возможностями в развитии лишь как один из возможных, который будет рассмотрен только в отношении тех категорий детей, чей уровень развития познавательных, личностных и физических возможностей позволит им

усваивать общеобразовательный стандарт, либо в отношении детей, со сниженным уровнем познавательных возможностей, но которые им позволит усвоить общеобразовательный стандарт по учебным программам, адаптированный под их индивидуальные возможности.

Инклюзивное образование создано для воспитания и социализации абсолютно всех детей, а не только детей с инвалидностью. Оно обязательно предполагает создание гибкой адаптивной среды, которая может соответствовать образовательным потребностям всех детей образовательного учреждения. Каждый ребенок, включая детей с особыми потребностями должен иметь достаточную коммуникативность в учебное, но и свободное от учебы время, для того чтобы иметь достаточное общение со сверстниками и как-то проявлять себя в социуме. Поэтому любой ребенок, а не только дети с ограниченными возможностями, должны быть вовлечены в учебный процесс, в какие-либо общешкольные или внеклассные мероприятия, для сближения и понимания каждого ровесника. Такой вывод сделан для того, чтобы «особенные» дети не выделялись от детей без инвалидности.

Совместное обучение дает многое как детям с инвалидностью, так и без нее:

- У детей без инвалидности это способствует формированию терпимости к физическим и психическим индивидуальностям сверстников;
- У детей с инвалидностью данное обучение способствует к формированию положительного отношения к одноклассникам, адекватного социального поведения, более полной реализации потенциала личностного развития.

Главным аспектом инклюзивного образования является компетентность персонала в том или ином образовательном учреждении. Это связано с тем, что основные субъекты школы (учащиеся, с особыми образовательными потребностями; учащиеся, с условной нормой развития; педагоги и т.д.) не способны реализовать свои и чужие интересы без взаимодействия друг с другом в достижении задач. Именно поэтому основной целью в создании инклюзивного образования является создание единого информационного поля, для повышения информативности, квалификации и компетентности специалистов, учителей (школ и других учреждений), администрации учреждения, а также других работников в области подхода и необходимости внедрения инклюзивного образования. Для школы, выбравшей путь инклюзивной практики обучения, очень важно установить, что может быть конкретной причиной возникновения трудностей в обучении того или иного ученика:

- сложившийся характер взаимоотношений в школе между учениками, педагогами и родителями;
- культурные различия;
- несоответствие учебных планов, содержания и методов обучения потребностям учащегося, проводимая администрацией школьная политика, недостаток ресурсов[3].

Всё это, безусловно, является барьерами на пути образования и полноценного участия учеников с инвалидностью во всех сферах школьной жизни и должно стать предметом тщательного и взвешенного анализа всеми участниками образовательного процесса.

Также стоит упомянуть, что в инклюзивном образовании необходимо знать толерантную терминологию. Многие привычные обществу слова, понятия и фразы по сути своей являются оскорбительными ярлыками и стереотипами. Слишком часто можно услышать в обществе неприемлемые слова и сравнения как «нормальный/ненормальный», «умственно отсталый», «даун», «калека» и т.п. Называя человека без инвалидности «дауном», «калекой», оскорбляется и человек с такой особенностью, что звучит как минимум не корректно. Именно поэтому современному казахстанскому обществу, в особенности педагогам, необходимо приложить особые усилия в выработке толерантности в инклюзии, так как корректная речь способствует формированию позитивного образа человека. Для этого необходимо изменить культуру школьных и

социальных взаимоотношений. Нередко, в среде социума, а в особенности педагогов, психологов звучат слова «здоровые, нормальные ученики», «больные дети», тем самым уже происходит разделение учеников и, вместо интеграции, получается разделение. И важно помнить, что не нужно стесняться спрашивать, как правильно обращаться и говорить с людьми/детьми с инвалидностью.

К вышесказанному, можно добавить то, что в нашем городе создаются благоприятные условия для людей с ограниченными возможностями. В целях создания условий для детей с особыми потребностями, в 2019 году управление образования совместно с Центром реабилитации города Нур-Султан и корпоративным фондом «Болашак» подписали Меморандум о сотрудничестве. В рамках данного Меморандума в 2019-2021 учебных годах в двух средних школах города Тараза запланировано открытие инклюзивных кабинетов для детей, страдающих аутизмом и другими заболеваниями. Во многих государственных, общеобразовательных и других учреждениях ставятся специальные приспособления (пандусы, тактильное покрытие, табличка Брайля и т.п.) для людей с инвалидностью. Создается это для того, чтобы «особенные» люди не чувствовали себя некомфортно в социуме. На сегодняшний день в области из 446 общеобразовательных школ — в 308 и из 381 дошкольных образовательных учреждений — в 127 созданы все условия для воспитания и обучения детей, имеющих особые потребности в образовании.

Об инклюзивном образовании можно говорить много, но главное стоит помнить о том, что с какими бы особенностями не рождался человек, он остается человеком и имеет право на качественное образование, уважение в социуме и счастливую жизнь.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 09.04.16 г. № 501-V.
2. Типовые правила деятельности организаций среднего образования
3. Назарова Н. М. «Инклюзивное образование: методология, практика, технологии».- Москва, 2015 г.

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ПРОВЕРЕННЫЕ СТРАТЕГИИ И ПРАКТИЧЕСКИЙ ПРИМЕР

Жумагалиев Равиль Абилович
старший преподаватель кафедры «Русская филология»
Хан Светлана Евгеньевна
студентка 1 курса гр. РЯ-20-2
Таразский региональный университет им.М.Х.Дулати,
г. Тараз, Жамбылская область

Инклюзивное образование - это когда все учащиеся, независимо от каких-либо проблем, с которыми они могут столкнуться, помещаются в соответствующие возрасту общеобразовательные классы, которые находятся в соседних школах, для получения высококачественного обучения, вмешательств и поддержки, которые позволяют им добиться успеха в учебе [1].

Успешное инклюзивное образование происходит в первую очередь за счет принятия, понимания и внимания к различиям и разнообразию учащихся, которые могут включать физические, когнитивные, академические, социальные и эмоциональные. Это не означает, что студентам никогда не нужно проводить время вне обычных учебных занятий, потому что иногда они делают это для очень конкретной цели - например, для речевой терапии или трудотерапии. Но цель состоит в том, что это должно быть исключением.

Главный принцип заключается в том, чтобы все учащиеся чувствовали себя желанными гостями, испытывали соответствующие трудности и поддерживали их усилия. Также критически важно, чтобы взрослые получали поддержку. Сюда входят учитель обычного образования и учитель специального образования, а также весь другой персонал и преподаватели, которые являются ключевыми заинтересованными сторонами, а также родители.

Студенты с ограниченными возможностями и без них учатся большему. Многие исследования, проведенные за последние три десятилетия, показали, что учащиеся с ограниченными возможностями достигают более высоких результатов и улучшают навыки благодаря инклюзивному образованию, и их сверстники без проблем также получают выгоды. Для учащихся с ограниченными возможностями (ОВЗ) это включает в себя академические успехи в области грамотности (чтения и письма), математики и социальных наук - как в оценках, так и по стандартизированным тестам - улучшение коммуникативных навыков, улучшение социальных навыков и расширение дружеских отношений. Больше времени в общем классе для ОВЗ также связано с меньшим количеством пропусков и направлений за деструктивное поведение. Это может быть связано с выводами об отношении - у них более высокая самооценка, им больше нравится школа и их учителя, и они более мотивированы в работе и учебе.

Их сверстники без инвалидности также проявляют более позитивное отношение к этим же вопросам в инклюзивных классах. Они добиваются больших успехов в чтении и математике. Исследования показывают, что наличие ОВЗ открывает новые возможности для обучения, не относящиеся к ОВЗ. Один из них - когда они выступают в роли сверстников. Узнав, как помочь другому ученику, улучшится их собственная успеваемость. Другой заключается в том, что по мере того, как учителя уделяют больше внимания своим разнообразным ученикам ОВЗ, они проводят обучение более широкому спектру методов обучения (визуальных, слуховых и кинестетических), что также приносит пользу их обычным ученикам.

Родители, конечно же, должны сыграть большую роль. Всесторонний обзор литературы показал, что в среднем родители несколько не уверены, является ли включение хорошим вариантом для их ОВЗ. Положительным моментом является то, что

чем больше у них было опыта в области инклюзивного образования, тем больше положительно относились к этому родители ОВЗ. Кроме того, родители школьников, обучающихся в обычных учебных заведениях, безусловно положительно относятся к инклюзивному образованию.

Существует определенная потребность в поддержке учителей во внедрении инклюзивного класса. Тщательный обзор литературы показал, что большинство учителей нейтрально или отрицательно относятся к инклюзивному образованию. Оказывается, во многом это связано с тем, что они не чувствуют себя хорошо осведомленными, компетентными или уверенными в том, как обучать.

Однако, как и родители, учителя с большим опытом, а в случае учителей с большей подготовкой с инклюзивным образованием, были значительно более позитивны в этом отношении. Фактические данные подтверждают, что для того, чтобы быть эффективными, учителям необходимо понимание передовой практики преподавания и адаптированных инструкций для ОВЗ; но позитивное отношение к инклюзивности также является одним из наиболее важных факторов для создания работающей инклюзивной классной комнаты.

Начните с обучения в группе и переходите к гибким группам, которые могут быть небольшими группами, станциями / центрами или парным обучением. Что касается всей группы, использование таких технологий, как интерактивные доски, связано с высокой вовлеченностью студентов. Что касается гибких группировок: для младших школьников они часто возглавляются учителем, но для старших учеников они могут быть организованы под руководством учителя. Обучение при поддержке сверстников может быть очень эффективным и увлекательным и принимать форму парной работы, совместной работы в группах, взаимного обучения и демонстраций под руководством студентов.

Всем учащимся нужна возможность получить опыт обучения в соответствии с одними и теми же целями обучения. Это потребует размышлений о том, что поддерживает потребности отдельных ОВЗ, но общие стратегии обеспечивают, чтобы все учащиеся слышали инструкции, чтобы они действительно начали занятия, чтобы все учащиеся участвовали в обучении в больших группах и чтобы учащиеся переходили в классную комнату и выходили из нее в то же время. Что касается последнего пункта, это не только будет держать учеников в курсе уроков, их сверстники, не относящиеся к ОВЗ, не увидят, как они уходят или входят в середине уроков, что может действительно подчеркнуть их различия.

Это разнообразные методы, которые удовлетворяют потребности многих учащихся. Они включают в себя несколько способов представления контента для студентов и для студентов, чтобы представить полученные знания, такие как моделирование, изображения, цели и манипуляторы, графические организаторы, устные и письменные ответы и технологии. Они также могут быть адаптированы в качестве модификаций для ОВЗ, где они имеют крупный шрифт, используют наушники, могут позволить коллеге написать свой продиктованный ответ, вместо этого нарисовать картинку, использовать калькуляторы или просто иметь дополнительное время. Подумайте также о силе проектного и исследовательского обучения, когда студенты индивидуально или коллективно исследуют опыт.

Теперь соберем все это вместе и посмотрим, как учитель обычного образования решает эту проблему и преуспевает в использовании инклюзивного образования в своем классе. Миссис Браун преподает уже несколько лет и одновременно взволнована и немного нервничает по поводу решения своей школы внедрить инклюзивное образование. На протяжении многих лет в ее классе было несколько учеников специального образования, но они либо были уволены на время со специалистами, либо просто присоединились к занятиям, таким как искусство, музыка, физкультура, обед, а иногда и для избранных академиков.

Она всегда находила этот метод немного бессвязным и хотела гораздо больше участвовать в обучении этих учеников и в поиске способов, которыми они могут более полно участвовать в ее классе. Она знает, что ей нужно руководство при разработке и реализации своего инклюзивного класса, но она готова принять вызов и с нетерпением ожидает увидеть множество преимуществ, которые она читала и слышала, для детей, их семей, их сверстников, себя и школы.

За месяц до начала школы г-жа Браун встречается с учителем специального образования г-ном Лопесом, и другими учителями и сотрудниками, которые работают с ее учениками, чтобы согласовать учебный план, основанный на ИУП (Индивидуальный учебный план) три ученицы с ограниченными возможностями, которые будут в ее классе в следующем году.

Примерно за две недели до начала школы она приглашает каждого из троих детей и их семьи прийти в класс для индивидуальных экскурсий и ознакомительных занятий с ней и учителем специального образования. Она обязательно предоставит информацию о возвращении в школу и направит им личное приглашение прийти, чтобы они могли встретиться с другими семьями и детьми. Она очень довольна тем, как все складывается вместе, и насколько взволнованы и счастливы дети и их семьи. Один студент действительно резюмировал это, когда он сказал ей: «У нас с тобой будет отличный год!»

Миссис Браун знает, что ей еще предстоит многому научиться и чем заняться, но ее уверенность и удовлетворение высоки. Она особенно рада, что ее выбрали в команду своего округа для обучения других учителей общеобразовательных школ инклюзивному образованию и классным комнатам [1].

Теперь, когда мы ознакомились с основными результатами исследования, давайте рассмотрим стратегии внедрения инклюзивного образования на практике.

Существует определенная потребность в поддержке учителей во внедрении инклюзивного класса. Тщательный обзор литературы показал, что большинство учителей нейтрально или отрицательно относятся к инклюзивному образованию. Оказывается, во многом это связано с тем, что они не чувствуют себя хорошо осведомленными, компетентными или уверенными в том, как обучать ОБЗ .

Литература:

1. Интернет-ресурсы // <https://resilienteducator.com/classroom-resources/inclusive-education/>

2. Назарова Н. М. «Инклюзивное образование: методология, практика, технологии».- Москва, 2015 г.

SOCIAL APPROACH IN TEACHING CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Zhumabayeva Yrysty Serikpaevna
Secondary School № 19, Kokshetau,
Social teacher

Inclusive education is an organization of the learning process in which all children, regardless of their physical, mental, intellectual, cultural, ethnic, linguistic and other characteristics, are included in the general education system and study at the place of residence together with their peers without disabilities in general education schools, where their special educational needs are taken into account and where they receive special support they need.

Inclusive education is the education of different children in the same class, and not in a special group (class) at a comprehensive school. Ensuring that all children, without exception,

can be admitted to General education schools at their place of residence does not imply the closure of special (correctional) schools. This is about creating conditions for real, not declarative, ensuring the right of parents to choose between General education, special education, home-based education or other educational institution according to the individual needs of the child.

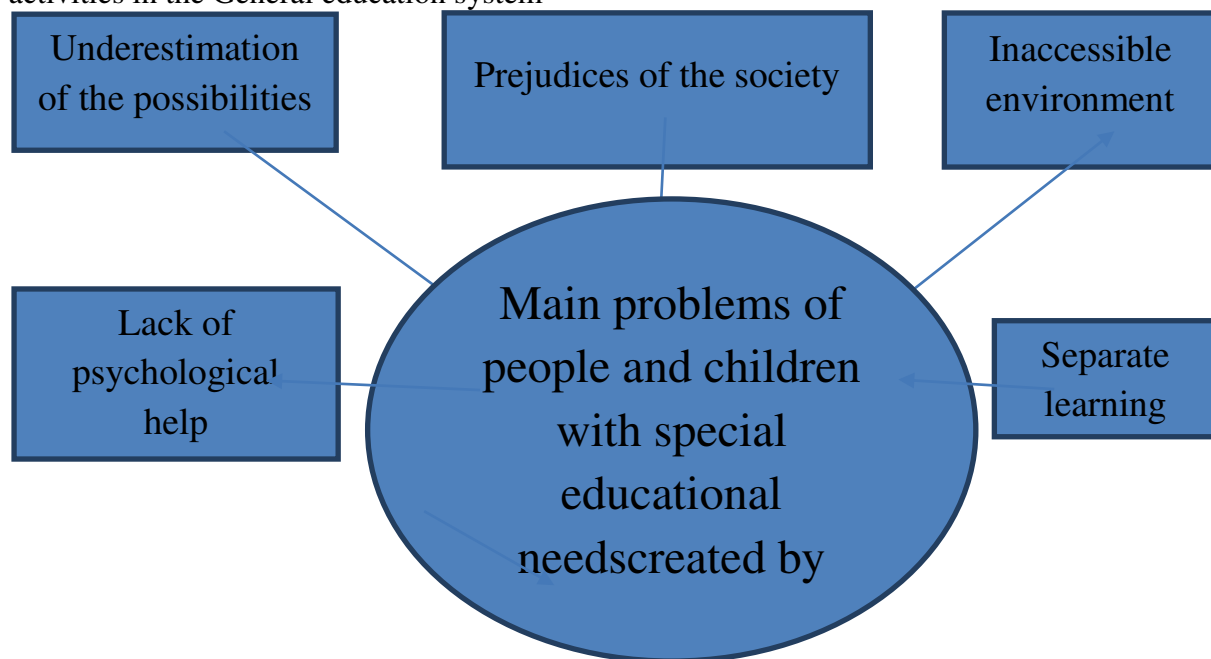
Within the framework of an inclusive approach, each educational institution takes into account the expected possible needs of all students with their individual needs at the stage of planning their activities, educational programs, etc.

Individuals with special needs suffer from physical, environmental barriers, prejudices or stereotypes that prevent them from participating fully and effectively in society on an equal basis with others.

A student with special educational needs in this model is not a "problem carrier" that requires special training, on the contrary, problems and barriers in the life of such a person are created by society and the imperfection of the public education system, which is not ready to meet the diverse needs of all students in a General education school.

The social approach assumes that ensuring the right of students with special educational needs to a full-fledged education requires changes in the education system itself. The education system must become more flexible and capable of ensuring equal educational rights and opportunities for all children without discrimination or neglect.

Following the principles of the social model, it is necessary to overcome negative attitudes towards children with special educational needs, eliminate them and provide special children with equal opportunities to participate fully in all areas of school and extracurricular activities in the General education system



Comparing these two models of organization of school education, we can conclude that with an integrated approach, a child with special educational needs adapts to the education system, which remains unchanged, and with an inclusive approach, the education system undergoes a cycle of transformations and becomes able to adapt to the special educational needs of students.

The integration approach, which has a long history of development in the world, is achieved by transferring elements of special education to the General education system.

Unfortunately, with this approach, only a small group of children with special needs can be fully included in the General education environment. The main limitation of integration is that there are no changes in the organization of the General education system, i.e. in the programs, methods, and strategies of training. The lack of such organizational changes is the main barrier to

the broad implementation of policies and practices for including children with disabilities in the General education environment. Rethinking this process has led to a change in the concept of "special educational needs" and the emergence of a new term – "inclusion".

The inclusive approach raises the question in such a way that the barriers and learning difficulties faced by students with special educational needs in General education schools are due to the existing organization and practice of the educational process, as well as outdated inflexible teaching methods. An inclusive approach does not need to adapt students with particular learning difficulties to the existing requirements of the standard school, but rather to reform schools and look for other pedagogical approaches to learning in such a way that it is possible to fully take into account the special educational needs of all those students who have them.

An inclusive approach to education is implemented through:

- recognition of the equal value of all students and teachers for society;
- increasing the participation of all school students in all aspects of schoollife, while reducing the level of isolation of certain groups of students;
- changing the teaching methods of the school so that the school can fully meet the diverse needs of all students living near it;
- analyze, study, and overcome barriers to learning and full participation in school life for all school students, not just those with disabilities or special educational needs;
- implementing reforms and changes that benefit all students in the school as a whole, not just any one group;
- understanding that differences between students are resources that contribute to the teaching process, not obstacles that need to be overcome;
- recognition of the role of secondary schools not only in improving students ' academic performance, but also in developing the social values of local communities;
- recognition that inclusion in education is an aspect of inclusion in society.

The origins of social exclusion lie in the intersection of economic, political, legal, psychological and pedagogical spheres of social life. Each of these areas brings its own discourse of understanding the causes of social exclusion that occurs in relation to certain groups of social minorities. Creating an inclusive school culture and overcoming exclusion is closely linked to the formation of the school community and the adoption of inclusive values not only by teachers, parents and helping professionals, but also by all students, including students with special needs.

Thus, inclusion in education is a process that involves not only a technical or organizational change in the system, but also a change in the philosophy of education. This is a certain "revolutionism" of this approach, and the revolutionary changes in inclusion affect mass schools to a much greater extent than special schools.

Bibliographic list of references:

1. Inclusion Europe (in English) <http://inclusion-europe.org>
2. The Alliance for Inclusive Education (in English) www.allfie.org.uk
3. Centre for Studies on Inclusive Education (in English) www.csie.org.uk
4. Publications of Centre for Studies on Inclusive Education (in English) www.csieshopping.com
5. Disability Equality In Education (DEE) (in English) www.diseed.org.uk
6. Disabled People's International (DPI) (in English, French and Spanish languages) www.dpi.org
7. Inclusion Press (in English) www.inclusion.com
8. Programs about Inclusive Education and Community Life (in English) www.inclusionseries.com
9. Inclusive Solutions (in English) www.inclusive-solutions.com
10. theportal "Integration" (inBulgarian: "За лицата с интелектуални затруднения и техните семейства") www.ivanrilski.org
11. What is Inclusion? (in English) www.kidstogether.org/inc-what.htm

12. National Educational Association of Disabled Students (NEADS) (in English and French languages) www.neads.ca

13. The Arc of the United States advocates for the rights and full participation of all children and adults with intellectual and developmental disabilities (in English) www.thearc.org

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ РЕЧИ УМСТВЕННО ОТСТАЛЫХ ДЕТЕЙ В УСЛОВИЯХ РЕАБИЛИТАЦИОННОГО ЦЕНТРА

Заманова А.

логопед средней школы №47 г. Алматы

Для воспитания умственно отсталого ребенка важно знать, как он развивается, важна не сама по себе недостаточность, не сама по себе неполноценность, дефект, изъян, но реакция, возникающая в личности ребенка в процессе развития в ответ на трудность, с которой он сталкивается и которая вытекает из этой недостаточности. Умственно отсталый ребенок не состоит из одних дыр и дефектов, его организм как целое перестраивается. Личность как целое выравнивается, компенсируется процессами развития ребенка [1, с.63].

Дети с умственной отсталостью в раннем и дошкольном возрасте характеризуется большими различиями по уровню нарушения познавательной деятельности и речи, умений и навыков, по структуре психофизических дефектов, по клиническим проявлениям органических нарушений ЦНС.

Дети с умственной отсталостью одного возраста часто оказываются различными по своему психическому состоянию, интеллектуальному уровню и развитию речи, и дети с однородным дефектом, но разного возраста также часто находятся на разных уровнях развития. В связи с этим оказание им коррекционно–развивающей помощи в условиях реабилитационного центра не может жестко определяться возрастом детей и годом их обучения.

В реабилитационном центре (далее - РЦ) бывают случаи, когда в процессе обучения и длительного наблюдения за развитием ребенка, резко меняется первое впечатление о нем. Заторможенный, астеничный, педагогически запущенный ребенок часто дает во время первичного знакомства с ним показатели значительно ниже своих возможностей, производит впечатление необучаемого. Но на систематических занятиях в РЦ, уже через 1-2 недели, в привычной уже для него обстановке наблюдаются гораздо лучшие результаты развития, чем можно было ожидать. Напротив, бывают случаи, когда ребенок, казавшийся относительно благополучным, почти не развивается или его состояние периодически то ухудшается, то улучшается, и он оказывается крайне труден в обучении.

Исходя из этого в РЦ в группу с интеллектуальной недостаточностью набираются дети со сходным состоянием и различным по возрасту, разница в возрасте может быть с 1-3 года, программный материал подбирается, адаптируется к каждому конкретному ребенку.

Коррекционную помощь, которую оказывает реабилитационный центр, носит комплексный характер. Это ведущая особенность деятельности реабилитационного центра... Комплексная коррекционная помощь предполагает совместную взаимосвязанную деятельность специалистов различных профилей, интегрированную в единый коррекционный процесс. «Комплексная помощь» означает одновременное, непрерывное, последовательное коррекционное воздействие, которое не просто механически суммирует усилия педагогов, психологов, врачей и других специалистов, а оформляет отдельные моменты деятельности каждого специалиста в зависимости от

актуальных задач коррекции. Ни один специалист не работает с ребенком изолированно от других профессионалов. [2, с.7,8,9].

Приведу пример работы над формированием и развитием речи умственно отсталых детей в РЦ.

У ребенка-олигофрена как слуховое различение, так и произношение слов и фраз возникает значительно позже. Речь его скудна и неправильна. Основные причины, обусловившие такое состояние речи - слабость замыкательной функции коры, медленная выработка новых дифференцировочных условных связей во всех анализаторах, а иногда преимущественно в каком-либо одном. Значительную отрицательную роль играет также общее нарушение динамики нервных процессов, затрудняющее установление динамических стереотипов — связей между анализаторами. [3, с.89]

То есть, для умственно отсталых детей характерно аномальное протекание речевого развитие в силу: недоразвития познавательной деятельности, позднего развития фонематического слуха, медленной выработки новых дифференцированных связей во всех анализаторах, общего моторного недоразвития, ограниченной практики речевого общения.

Поэтому определяя основные направления для коррекционной работы по развитию речи у умственно отсталых детей мы считаем необходимостью формировать все перечисленные выше предпосылки речевого развития.

На начальном этапе коррекционной работы специалисты РЦ ставят перед собой следующие задачи, включающие в себя формирование невербальных форм коммуникации умственно отсталого ребенка:

- научить умения фиксировать взгляд на лице партнера;
- формирования интереса к окружающему;
- умения пользоваться мимикой и жестом.

Основная цель специалистов и логопедов РЦ – побуждать детей общаться на уровне произносительных возможностей, по результатам действий с игрушками (би-би, топ-топ, ав-ав, мяу, ляля), учить воспроизводить звукоподражания.

Развитие понимания речи начинается с обучения детей умению выполнять простейшие инструкции. Таким образом, воспитывается потребность в речевом общении. Важно, чтобы дети в это время как можно больше слышали речь взрослого. Необходимо формировать у детей активную реакцию на вербальное обращение, умение сосредотачивать внимание на обращенной к ним речи, желание взаимодействовать со взрослыми, умение выполнять простую вербальную инструкцию.

В РЦ коррекционная работа по развитию речи с детьми, имеющими интеллектуальную недостаточность строится в направлении формирования у них умений участвовать в диалоге – отвечать на вопросы и самому задавать их. В зависимости от ситуации они в различной мере реализуют свои возможности.

Все занятия в РЦ носят *межпредметную связь*, то есть вся команда специалистов РЦ (олигофренопедагоги, педагоги-психологи, социальные педагоги и т.д.) работающие с умственно отсталыми детьми на своих занятиях ведут работу над развитием речи. А занятия логопеда в свою очередь тесно переплетается с занятиями по *ознакомлению с окружающим*, по овладению действиями с игрушками, предметами окружающего мира, по развитию *познавательной деятельности*.

Исходя из наличия ведущего дефекта, развитие познавательной деятельности занимает ведущее место в программе по развитию речи. Тут же дети с нарушением интеллекта начинают обучение с развития *сенсорного восприятия*. Сенсорное воспитание должно быть направлено на формирование у детей перцептивных действий – действий рассматривания, выслушивания, ощупывания, а так же на обеспечение освоения систем сенсорных эталонов. Одна из первых целей в обучении является обучение ребенка восприятию отдельного предмета, который он должен выделять из общего фона по просьбе взрослого: - «Дай мяч», «возьми машинку», «где

кукла?» Другой важной задачей является своевременное соединение сенсорного опыта ребенка со словом. Здесь задачи следующие: учить ребенка соотносить игрушку с ее изображением, знакомить со словами *шарик*, *кубик*. Развитие восприятия во всех случаях идет от различения предметов, их свойств.

Логопедические занятия проводятся по следующим направлениям: развитие зрительного, слухового внимания и восприятия, развития тактильно-двигательного восприятия.

Работа по развитию *слухового восприятия* проводится в соответствии с этапами становления функций слухового анализатора в онтогенезе. Сначала логопеды РЦ развивают у детей ориентировку на слуховые раздражители. Затем проводят работу по различению звуковых характеристик предметов или явлений.

Обучение начинается с реакции у ребенка на звук иглолос. Следует развивать умение находить взглядом звучащую игрушку или взрослого. Затем ребенка знакомят с игрой на музыкальных инструментах – демонстрируются инструменты, издающие различные звуки.

В процессе обучения у ребенка вырабатывают разные двигательные реакции в ответ на звучание инструментов. Далее, обучают соотносить игрушку с соответствующим звукоподражанием. И только потом начинается **формирование фонематического слуха** ребенка, это самая длительная работа по времени.

Так коррекционная работа логопедов РЦ по развитию фонематического слуха предшествует формированию у них умения слушать, прислушиваться, различать звуки окружающей действительности.

Следующий этап коррекционной работы - членение высказывания на слова. Вследствие того, что у детей с умственной отсталостью не сформирована фразовая речь, работа по усвоению термина «слово» начинается с названия отдельных предметов, когда слова выступают изолированно, вне предложения.

Развитие фонематического слуха логопеды проводят в единстве с выработкой правильного произношения, чтобы обеспечить их взаимосвязь и взаимодействие. Формирование слухового восприятия, способствует коррекции произношения, у которых это нарушение связано с недостатком фонематического слуха.

Систематическую работу по совершенствованию произносительной стороны речи логопеды ведут как фронтально, так и индивидуально.

Развивая у детей понимание речи необходимо формировать у них навыки активного использования ее в коммуникативных целях.

Для развития понимания речи логопедам РЦ требуются:

- взаимодействие ребенка с объектами;
- выполнение словесных поручений взрослого;
- понимание речи как акта общения, ее активное восприятие и ответ.

Посещение ребенком РЦ дает ему возможность постоянного речевого контакта. Специалисты РЦ побуждают ребенка рассказывать, что он делал, что видел, что слышал и т.п. Вводят новые слова, объясняют ему смысл сказанного, прослеживают за правильным употреблением и произнесением новых слов. Постепенно новые слова входят в активную речь ребенка, обогатив ее, облегчив общение с окружающими.

Родителям мы рекомендуем постоянно общаться с ребенком, добиваться от него более четкого произношения. Говорить при этом медленно, плавно, с добрым выражением лица и не подделываясь под детскую речь.

Основное, что должен знать каждый педагог РЦ – это не только сформировать умение у ребенка приносить слова, но и осмысливать их, чтобы речь не превращалась в набор заученных и не понятных ему слов.

В дальнейшем, создавая условия, побуждающие к высказыванию, специалисты и логопеды РЦ формируют речевую деятельность ребенка, обучая правильному построению фразы. С этой целью организуются беседы на основе проведенных

мероприятий (экскурсии, просмотр видео ролика, мультипликационного фильма и т.д.), в процессе наблюдений, практических работ.

К другим методическим приемам развития речи специалисты, а в частности логопеды РЦ относят такие ее виды, как сопряженная, отраженная и хоровая речь с движениями.

На занятиях непосредственно у логопеда, при сопряженной речи ребенок вместе с логопедом произносит ранее сказанную фразу, при отраженной – ребенок самостоятельно повторяет услышанное предложение. Эти приемы способствуют формированию у детей неторопливого темпа, правильной артикуляции и дикции, соблюдение пауз, логического ударения.

Положительные результаты в укреплении неторопливого темпа и определенного ритма высказывания дает хоровая речь. Хоровая речь должна быть легкой, плавной, четкой и сохранять свою выразительность.

Прекрасным пособием по развитию речи являются предметные и сюжетные картинки. Работа с картинками начинается после того, как дети уже знают ряд предметов и их названия, когда сформированы некоторые представления об окружающем. Картинки могут изображать хорошо знакомые предметы, животных, детей, взрослых, их действия. Они подбираются таким образом, чтобы их можно было соотнести с окружающей обстановкой.

Для коррекционной работы логопеды РЦ используют следующие комплекты картинок.

- картинки с изображением одного предмета;
- элементарно-сюжетные картинки;
- раздаточные картинки.

Работа с картинками позволяет научить узнавать предмет, которого нет в комнате, позволяет по изображению найти предмет, находящийся в комнате. Вопросы по картинке нужно ставить короткие и ясные. И с каждым разом беседы усложняются.

В процессе использования картинок для развития детей рекомендуется игра в детское лото.

У специалистов и логопедов РЦ очень много вариантов работы с картинками. Главное, чтобы рассматривание картинки вызывало у ребенка эмоции, а ее объяснение сопровождалось речью, короткими предложениями, что активизирует его внимание и понимание действий, изображенных на картинке. Эти приемы, в свою очередь, способствуют развитию желания активного общения.

Для развития восприятия, мышления, речи, активизации всей психической деятельности специалисты и логопеды РЦ применяют занятия с сюжетными картинками. Подбор картинок и вариантов заданий зависят от возраста ребенка, а также его индивидуальных особенностей. Однако есть общие требования, которые следует соблюдать:

- подготовить ребенка к восприятию картинки, заинтересовать предстоящей работой;
- подбирать картинки, содержание которых интересно, эмоционально насыщено, не перегружено;
- руководить рассматриванием картинки (привлекать внимание к главным объектам, обращать внимание на наиболее существенные признаки, помогать в установлении причинно-следственных зависимостей, в случае затруднений задавать наводящие вопросы);
- подводить итоги.

При рассматривании сюжетных картинок специалист должен учить детей понимать мимику, жесты, выразительные позы, отношения между изображенными людьми. Очень важно, чтобы ребенок умел определять эмоциональное содержание картинки.

Независимо от того, есть ли у ребенка развитая речь или он произносит только отдельные слова и небольшие предложения, логопед РЦ использует в работе с ним различные сюжетные картинки, иллюстрации к знакомым сказкам, беседует по ним, составляя рассказы, посылные для ребенка.

Литература

1. Л. С. Выготский. Основы дефектологии. М. Просвещение, 1990.
2. Р.А. Сулейменова, Д.О. Морозова, Б.С. Халыкова, И.П. Федорова, К.А. Айдарбеков, И.Н. Ковалева. Организация деятельности реабилитационного центра. Алматы: кітап-2002.
3. Рубинштейн С. Я. Психология умственно отсталого школьника: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2111 "Дефектология" 3-е изд., перераб. и доп.-М.: Просвещение, 1986.

КІТАП - ЖАРЫМЖАН ЖАНДАРҒА ЖӘРДЕМДЕСУДІҢ ЕРЕКШЕ ҚҰРАЛЫ

Инкарбекова Г.К.

**Д.А.Қонаев атындағы Жамбыл облыстық
балалар мен жасөспірімдер кітапханасының директоры**

Қазақстанның білім беру жүйесінде мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмысқа әрқашан айрықша көңіл бөлініп келеді. Мәселен, «Білім беруді дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған» мемлекеттік бағдарламасында инклюзивті білім беру жүйесін жетілдіруді қамтамасыз ету жолдары жан-жақты қарастырылған болатын. Даму мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік бейімделуі, толыққанды өмір сүруіне жағдай жасау және көмек көрсетуге бағытталған шаралар жоспары құрылып, кешенді жұмыстар жүргізілді. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты жолдауында «Біз ерекше қажеттіліктері бар адамдар үшін бірдей мүмкіндік жасауға міндеттіміз» деп айтылған болатын. Міне, осы бағытта елімізде түрлі жобалар қолға алынып, инклюзивті білім беру жүйесін дамытудың нәтижелі қадамдары жасалды. Бүгінде мүмкіндігі шектеулі жандарға ерекше қамқорлық көрсетіп, қоғамға бейімделуіне үлкен үлес қосып келе жатқан мекемелердің бірі – Д.А. Қонаев атындағы Жамбыл облыстық балалар мен жасөспірімдер кітапханасы. Мұнда 2018-2020 жылдары арасында «Біз біргеміз бәріміз!» қайырымдылық жобасы қолға алынып, өз жемісін беріп келеді. Жобаның басты мақсаты - мүмкіндігі шектеулі, әлеуметтік қорғаусыз қалған балалардың өмір сүруге құлшынысын арттырып, бойындағы ерекше қасиеттерін таныту, сол арқылы өзін-өзі дамытуға көмек көрсету болып табылады.



Бүгінде кітапхана педагогикалық, мәдени-ағартушылық, хабарлау міндеттерімен қоса, балалармен, балалар үйінің тәрбиелеушілерімен, даму мүмкіндігі шектеулі

балалармен және жұмысбасты ата-аналардың балаларымен тұлғалық-ізгілік бағыттағы шығармашылығы мен дарындылығын арттыруға жағдай жасайтын жұмыстар жүргізеді. Бұл екі жаққа да ұтымды серіктестік болып отыр. Бұл жоба бойынша кітапхана ұжымы Тараз қаласы мен облыс аумағындағы оңалту орталықтарымен балалардың бос уақытын тиімді пайдалану бойынша бірлескен жұмыстар жүргізуде. Онда әр түрлі іс-шаралар: театрлық қойылымдар, жарыстар, әңгімелесулер, танымдылық сұрақ-жауап викториналары, саяхат ойындары жүргізіледі. Сонымен қатар, балаларға өз құқықтарын қорғау жөнінде кеңестер беріледі. Бұл іс-шаралар мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік-мәдени ортаға бейімделіп, қоғам өмірінен тыс қалмауларына көмектеседі. Жоба бойынша балалардан бөлек ұстаздарға, тәрбиешілерге құқықтық кеңестер беріліп, театр қойылымдары, ертегі айту, кітап оқу арқылы балалар мен олардың ата-аналарына психологиялық көмек беру тәсілдерімен қатар, әдістемелік - ақпараттық кеңестер беріледі.

Сондай – ақ көшпелі оқу залын ұйымдастыру жұмыстары да қолға алынған. Сол арқылы балалардың бос уақытын тиімді өткізу, түрлі дара қабілеттерін арттыру, шығармашылықты дамытуға бағытталған жұмыстарды ұйымдастыру, психологиялық оңалту және ең бастысы, балаларды кітап оқуға тартуға мүмкіндік ашылып отыр. Бұл жан-жақты іс-шара. Ол танымдылық ойын-сауық бағдарламасынан және балалардың өз кітап таңдауы бойынша 1 сағаттық кітап оқудан тұрады. Кітаптар жасөспірімдердің ақыл-ой ерекшеліктеріне сәйкес таңдалады. Ең қызықты бағдарламалар – балаларға арналған түрлі іс-шаралар, шығармашылық сағаттар. Кітапхана бұл бағыттағы жұмысын жаңа технологиялық элементтерді пайдалана отырып, әр жасөспірімнің физиологиясына, психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып жасауға көңіл бөлуде. Бұл әдіс балалардың психологиялық дамуы мен әлеуметтік жетілуі кітап оқумен байланысты екенін және әр баланың денсаулығын нығайтып, күйзеліске түспеуіне көмектесетінін анық аңғартты.

Жобаны іске асырудың негізгі әдістері:

- Ертегілер күні
- Бір кітапты дәріптеу күні
- Қол-өнер бұйымдарын жасау мастер классы - «Шебер қолдар» үйірмесі
- «Сенің достарың жөнінде әңгімелесейік», «Жақсылық жасап үйренейік»
рухани-адамгершілік әңгімелесулер
- Шыдамдылық, төзімділік сабақтары
- «Жас таланттар» үйірмесінің спектаклдері
- Анкета жүргізу
- Экспресс сұрақтар
- Сурет көрмесін ұйымдастыру
- Жоба шеңберінде жасалған жұмыстарға қорытынды жасау.



Одан бөлек, жоба аясында кітапхана ұжымы түрлі мерекелерде интернаттар мен мүмкіндігі шектеулі балалардың үйлеріне барып, көңілдерін көтеруді әдетке айналдырған.

Мәселен, кітапханашылар биыл наурыз айында «Мейірім» мектеп-интернатында қонақта болып қайтты. Жастайынан есту қабілеті нашар балалар «Алғыс айту» күніне орай әр тілде өлең оқып, әндер шырқады. Кітапхана ұжымы балалармен бірлесе отырып алғыс айтудың мән-маңызы, айналадағы адамдарға құрмет білдіру тақырыптары бойынша интеллектуалдық ойындарға қатысты. Интернат тәрбиеленушілеріне қызықты кітаптар таратылып, кеш соңы керемет қойылыммен қорытындыланды. Ал 1 маусым – Халықаралық балаларды қорғау күніне орай «Бала деген бір бақыт» мерекелік сәлемдеме ұйымдастырылды. Балалардың сүйікті ертегі кейіпкерлері мерекемен құттықтап әлеуметтік желіде сәлем жолдады. Сондай-ақ кітапхана қызметкерлері оқырмандардың үйлеріне барып, жаңа кітаптар мен сыйлықтар таратты. Кітапхана қызметкерлері олармен бірге ән салып, көтеріңкі көңіл күй сыйлады. Мүмкіндіктері шектеулі жандарға жас ерекшелігіне байланысты «Монтессори» ойындары мен "Төрт түлік", "Ертегім менің, ертегім", "Ертегілер әлемінде", "Менің сүйікті ертегілерім", "Күл қыз", "Арыстан мен патша", "Әжемнің ертегілері", "Әріптермен танысу", "Өнегелі ертегілер" т.б. жаңа кітаптар ұсынылды.

Осы санаттағы жандарды белсенді өмірге тарту, олардың өздерін қоғамның пайдалы мүшесі ретінде сезіну көзқарасын қалыптастыру - кітапхана қызметі үшін басты арқау болып табылады. Сондықтан, Д.А.Қонаев атындағы Жамбыл облыстық балалар мен жасөспірімдер кітапханасы осы бағыттағы жұмыстарды әрі қарай да жүйелі түрде жалғастыруды көздейді.

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ РЕБЁНКУ-ДОШКОЛЬНИКУ С РАННИМ ДЕТСКИМ АУТИЗМОМ В РАМКАХ КОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЫ

Искакова Зухра Марасуловна
логопед, ясли сад №13
Жамбылская область, город Тараз

Сопровождение ребенка-аутиста в коррекционном процессе – это особый тип взаимодействия ребенка и педагога. В ходе этого взаимодействия ребенок должен выполнять действие, а педагог создаёт условия для осуществления и осмысления этого действия. При этом программа индивидуального сопровождения строится с учетом разнообразных для этого ребенка видов и форм образовательной деятельности. У каждого ребенка-аутиста свой уровень возможностей, педагог должен его почувствовать и попытаться этот уровень поднять. Если это удастся, ребенок начинает много говорить, активно участвовать в повседневной жизни. Эта задача очень сложная, тем не менее, педагогу в ходе совместной деятельности с ребенком, нужно пытаться ее решить, хотя бы даже и частично.



В моей достаточно долгой педагогической работе это был не типичный случай. Поэтому, естественно, я познакомилась с литературой по данному вопросу, некоторые отправные моменты из которой я использовала при индивидуальном взаимодействии с ребенком-аутистом – Аланом У., 5 лет. Приступая к работе с Аланом, я не забывала о структуре его дефекта, в котором ведущее место занимает нарушение эмоционально-волевой сферы. «Ведь даже если Алану может понравиться заниматься со мной, ему очень трудно будет заставить себя

выполнить требуемое действие!» – всегда помнила я. При подготовке к обучающему процессу, вначале приучала его выполнять точные и короткие инструкции: «Садись!», «Подними голову!», «Посмотри на меня!». С особой осторожностью использовала жест поворачивания головы мальчика, держась при этом своей рукой за его подбородок. Я так хотела, чтобы он меня не боялся, чтобы доверял мне! Гладила его по голове после каждого выполнения задания, приговаривая: «Ты – молодец! Все делаешь правильно!». Ему это доставляло радость, я видела улыбку на его лице. Постепенно напряжение, страх у ребенка исчезли, эмоциональный контакт был установлен. И еще одно правило я соблюдала при взаимодействии с Аланом – мы всегда сидели напротив друг друга, а не рядом, спиной к двери. Мне удалось установить с ребенком и визуальный контакт. Занятия по развитию речи проводились на доступном для мальчика уровне. Речь Алана была только эхоталочной. Главной задачей было научить его слушать меня, произвольно выполнять задания и отвечать на поставленные вопросы. Произвольность формировалась очень медленно. Мне приходилось постоянно задавать одни и те же вопросы, выполнять с ним шаблонные задания, делать определенные действия его руками. Виды деятельности на занятии меняла, но структуру самого занятия сохраняла. Постепенно уменьшала помощь. При этом стимулирование в виде похвалы оставалось на каждом занятии. Для этого мальчика ситуация успеха играла важную роль при взаимодействии с педагогом. Обучая Алана, я развивала понимание речи, зрительное и слуховое восприятие, память, внимание и речь. Это обучение стало возможным после того, как ребенок стал правильно соотносить предмет с его изображением, подбирать парные картинки, складывание фигур, лабиринт, последовательность картинки, по методике Векслера.

Вначале обучения опора была на натуральные предметы и игрушки, постепенно вводились картинки, серии картинок. Стала возможной и работа по коррекции звукопроизношения, был поставлен звуки Ш, Ж. С этих слов мы начинали занятие «Помоги мне!». И мы совместно – «рука в руке», выполняли любое задание. Считаю, что для Алана и других детей с ранним детским аутизмом, очень важен опыт индивидуального взаимодействия с педагогом, в ходе которого они учатся слушать и выполнять инструкции, думать, говорить и читать. Педагогу же это взаимодействие помогает получить ценный опыт общения с другим, особенным ребенком, учит терпению, доброте и любви. Я уверена, что у каждого ребенка — аутиста свой уровень возможностей, педагог должен его почувствовать и попытаться этот уровень поднять. Работая с Аланом, у меня появилось желание помочь таким детям. Безусловно, она сложна, но если решить ее, хотя бы даже частично, это важно для самого ребенка, его семьи и, конечно, педагога. И я с удовольствием хочу поделиться с нашими логопедами о проделанной работе.

Несколько рекомендаций родителю по отношению к своему ребенку.

1. Будьте терпеливы. К своим детям, они имеют право быть рядом с вами.
2. Спрашивайте и слушайте. Если ваш сын говорит, хотя бы несколько слов, это уже радость. Это благословение, и это то, ради чего мы долго и упорно трудились.
3. Обсуждайте с ними их интересы. У многих детей есть очень удивительные интересы, в которых лишь они способны увидеть что-то удивительное, эти интересы позволяют им сохранить душевное равновесие и спокойствие, при правильной поддержке и поощрении родителя.
4. Общайтесь с ними и принимайте их коммуникацию с вами. Если ребенок не говорит и не имеет других средств коммуникации, то вы можете наблюдать за его поведением, за тем, что он делает, что доставляет ему удовольствие — общайтесь на этом уровне или просто будьте рядом без привычной коммуникации, для многих это уже очень большой шаг.
5. Любите их. Потому что, все дети нуждаются в любви.
6. Проявляйте уважение. Каждый человек заслуживает уважения.

7. «Придумывайте извинения». мы должны «придумать извинения» его действиям, прежде чем обижаться и игнорировать другого человека.

8. Будьте рядом. Это самый надежный способ оказать помощь.

9. Не осуждайте и не давайте «ценных советов». Если захочешь поговорить, то дай знать, по крайней мере, я всегда выслушаю».

Очень важно найти эффективные занятия, и сделать это как можно раньше. Чем раньше, эти дети получают адекватное лечение, тем лучше их перспективы. Самая главная мысль, который мы хотим подчеркнуть,- это факт, что у детей с аутизмом есть потенциал для роста и развития. Скорее всего, их развитие в масштабах всей жизни будет медленнее, чем у других, но и их жизнь может оказаться счастливой и продуктивной.

Игры с аутистом

Аутята особые детки и играют в особенные игры. Чтобы игры были развивающими и интересными, неплохо бы знать во что можно играть и какие области лучше развивать. Вроде бы очевидно, что играть и развивать надо все, нужно и речь подтягивать и самостоятельности учить, но все таки зная во что и как играть намного проще выбрать и начать собственно игры.

Имитация:

- бытовая имитация, возьми веник, тряпку, щетку, делай как я подражание стуку, ритмичное стучание по столу или кастрюле ложкой,
- поднять одну руку, одну ногу, покружиться, сесть, встать, лечь, остановиться, нажми, бей, отрывай, складывай, пинай, доставай...
- звукоподражание взрослому: любой звук, ш-ш-ш-ш, звук индейцев ладошка по рту и т.д.
- имитация касания разных частей тела: живот, нос, колени, уши, глаза, волосы, стопы и т.д
- хлопать в ладоши, полетели-полетели, сорока-белобока...
- руки вверх, вниз, в стороны, руки в боки, плавание и марширование
- воздушный поцелуй, пока-пока, приветствие
- рисовать подражая например линию, кривую, волну
- показать носик, ушки, глазки у куклы или мишки
- игра в куклы по образцу, две пары кукол и одеяла, уложить бай, накормить
- имитация с пластилином, скатать колбаску по примеру, блинчик, чередовать, втыкать соломинки, спички по примеру
- открыть рот, высунуть язык, вытянуть губы, постучать зубами и т.д., тренируется перед зеркалом
- улыбка, мотание головой нет-нет, кивнуть -да, указательный жест
- имитация с игрушками: покатать машинку, постучать мячом, подкинуть шарик и т.д.
- поздороваться за руку, показать сколько годиков, вверх большой палец, разжать и сжать кулаки
- закрыть лицо руками, прыгать, поднимать одну руку или ногу, скрещивать руки и ноги...
- с предметами и игрушками: положи в ведро, позвени, по трясси, бей в барабан, толкай машинку, по маши флажком, стукни ложкой или молотком, собери, сложи...
- с бытовыми вещами: надень шляпу, поднеси трубку к уху, пей из чашки, подууй, расчеши волосы, почистить зубы, вытри рот, отряхни ручки...

Понимание, восприятие:

- реагировать на имя, откликаться на зов
- выполнять простые инструкции и просьбы
- указательный жест на желаемый предмет
- подойти по речевому зову, тренируется с помощником

- садись, стой, иди по команде
- соотношение предметов, дай аналогичный предмет, где пара?
- дай, положи, возьми, сложи по просьбе
- реагировать на вопрос где? (Предмет, носик, мама и т.д.)
- различать имена близких
- узнавать по фото членов семьи и себя
- приносить и давать предметы по просьбе: машинка, ботинок, мячик, кукла, чашка и т.д.
- осознания себя, своего тела рисование контура ребенка, ручек, лица, ножек
- узнавание себя в зеркале
- *Моторика мелкая и крупная:*
- ловить мяч, кидать мяч, катить мяч к маме или стене
- кегли из предметов быта-разбивать мячом
- игра в футбол, баскетбол, гольф, хоккей и т.д.
- спускание и поднимание по лестницам, прыжки, бег, полосы препятствий, горки, качалки
- игры с водой, льдом, под краном, в тазике, с емкостями, переливание в разные чаши, вливание, смешивание, купание
- складывать бусин, мелких предметов, камушков, пуговиц, бобов в маленькие коробочки, бутылочки, яичный домик
- кидание предметов в коробку или банку, складывание в чеплашки или мешочек, копилки
- рисование пальцами, кисточкой, карандашами, маркером
- клеить наклейки в контуры и просто так, различные книжки с наклейками
- рисование пальцами и ладошками
- красиво оформленный сундучок или коробка, мешочек, которые содержат различные мелкие предметы
- рисовать на своем теле, это помогает лучше узнать себя
- игры с конструктором, мозаиками, магнитами на холодильник, магнитной азбукой и т.д.
- пластилин, желе, тесто: трогать, мять, рвать, резать «ножичком», катать колбаски, шарики, высаживать мелкие предметы или крупу, размазывать и придавливать шаблонами...
- пересыпание круп, игры с ватой, бусинами, пуговицами
- прищепки на коробку или банку надевать и снимать
- закручивать и откручивать крышки, болтики и винтики
- нажимать кнопки, открывать двери, выключатели, ключик в замочек и т.д.
- нанизывать на шнурок пуговицы или бусины, петельки, крючки, липучки
- складывать бумагу пополам, резать ножницами...
- игры с «живым» кинестическим песком, очень приятный и любимы аутистами
- Познание мира:*
- простая сортировка из двух или трех предметов (пуговицы, бусины, столовые приборы, обувь, цвета и т.д.)
- соотношение предметов и картинки
- раскладывать картинки или предметы по классам (например одежда, животные, предметы быта)
- читать отдельные слова, находить пару слово-предмет, слово-слово, выкладывать буквы по контурам
- класть кубики, лего предметы на отмеченное место, контур (обрисовать любые предметы)
- находить не идентичные пары предметов (ботинки, но разные, ложки, но из разных материалов)

- чья мама, чей хвостик, лишний предмет из нескольких и т.д.
- сортеры, пазлы, вкладыши, головоломки
- строить кубики по образцу, линии, мостики, башни
- соотношение фигур по величине, матрешка, стаканчики, коробочки...
- игры в лото, домино, положить на соответствующую картинку
- распознавать звуки, в разные коробочки насыпать разное содержимое и пограть
- узнать музыкальный инструмент, повторить разное количество стуков, например ложкой по столу
- соотношения по размерам от большего к меньшему или наоборот, с образцом и без

Социальные отношения, общение
Физический контакт, сделайте его приятным постепенно, щекотушки, подкидывания, возня, ку-ку, догонялки, самолет полетели-полетели или наездник на лошадке.

Целовашки, научите вашего ребенка целоваться, обниматься, хвалите, пусть целует и папу и маму по просьбе, бежит в объятия.

Помогать маме, например выбрасывать мусор, вешать белье, поливать цветы. Хвалите за помощь!

Игра в прятки, выберите три места в комнате, нужен помощник, который спрячется вместе с ребенком, ищите малыша, активно радуйтесь, обнимайте, хвалите ребенка, потом сами спрячьтесь в тех же местах и пусть ребенок найдет вас вместе с папой.

Совместная игра в машинку, куклу спать и кормить, по очереди строить башню, пинать мяч, катать с гладильной доски мишку и т.д.

Перетягивание веревки или полотенца кто сильнее.

Брызгаться водой, купаться в бассейне, море вместе с ребенком.

Давать и брать предметы, хвалите если ваш ребенок что то вам принес по просьбе или по своей инициативе, давайте ему что то положить, взаимодействуйте.

Провоцируйте просьбы и контакт, прячьте нужные детали от пазлов, часть вагонов поезда, ставьте высоко, но на видное место то, что интересно ребенку. Тогда он будет обращаться за помощью чаще.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОГРАФИИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Искакова Дина Конысбаевна
учитель географии
«средней школы № 19» г. Кокшетау

Стратегической целью государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы является обеспечение равного доступа всех участников образовательного процесса к лучшим образовательным ресурсам и технологиям. Это подразумевает обеспечение успешной социализации всех обучающихся вне зависимости от состояния физических, психических, интеллектуальных, культурно-этнических, языковых и иных особенностей. Данная задача является основой инклюзивного образования, которая исключает любую дискриминацию детей и обеспечивает безбарьерное обучение и воспитание.

В Законе Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (статья 1.21-4), указано, что инклюзивное образование - это процесс, обеспечивающий равный доступ к образованию для всех обучающихся с учетом особых образовательных потребностей и индивидуальных возможностей [1].

Детям свойственно учиться и использовать полученные знания по-разному.

Детям с ограниченным состоянием здоровья, необходимо всячески помогать и поддерживать во время обучения и воспитания. Это во многом зависит от возможностей самой школы, учителей, и конечно, от самого учащегося с особенностями развития.

В настоящее время в образовании активно внедряются новейшие технологии обучения. Преподавание географии, содержание которой отражает основы географической науки, отличается от других предметов комплексным подходом изучения природы, общества и предмета их взаимодействия, обладает значительным потенциалом для достижения целей экологического обучения и воспитания учащихся на всех уровнях школьного обучения. География, будучи междисциплинарным и интегрированным предметом, изучает, как окружающую среду и социум, так и демографию, этнографию, географию транспорта, туризма, религий, культуры и многие другие направления. Исходя из вышесказанного, встает вопрос: Как вовлечь детей с ограниченными возможностями в процесс обучения?

По статистическим данным, в Казахстане насчитывается 161 156 детей с особыми образовательными потребностями. [2]. Внедрение инклюзивного образования дает возможность детям с особыми образовательными потребностями обучаться не в специальных учреждениях, а получить более качественное образование и лучше адаптироваться к жизни в обычной школе. Здоровым же детям это позволит развить толерантность и ответственность.

Таким образом, основой инклюзивного образования является то, что все дети должны иметь возможность учиться вместе, независимо от каких-либо причин, или различий в способности к обучению.

В соответствии с принципами инклюзии согласно новому стандарту педагог должен: уметь общаться с детьми, признавая их достоинство, понимая и принимая их; уметь проектировать и создавать ситуации и события, развивающие эмоционально-ценностную сферу ребёнка (культуру переживаний и ценностные ориентации ребёнка); уметь строить воспитательную деятельность с учётом культурных различий детей, половозрастных и индивидуальных особенностей.

Как планировать учебно-воспитательную деятельность учителю? Я думаю каждый педагог выбирает методы, приемы, технологии, адаптированные под детей, с которыми он непосредственно работает. Далее я бы хотела остановиться на методах, приемах, используемых мною на уроках географии в условиях инклюзивного образования.

В настоящее время среди инновационных методов организации урока, появились такие, как «создание эмоционального настроения», «создание коллаборативной среды», «мотивация», создание доброжелательной, психологической атмосферы в классе. Я считаю эти приемы помогают учащимся с ООП сблизиться со сверстниками, настроиться на урок, пожелать друг другу успехов, хорошего настроения, помочь им чувствовать себя счастливыми, ведь именно одним из основных аспектов современного урока, является «счастливый ученик». [2]. В своей деятельности я использую эти методы для создания благоприятной атмосферы для работы на уроке.

В связи с неравномерностью в развитии психической сферы учащихся, при выраженных затруднениях в выполнении заданий, следует необходимость в использовании дифференцированного подхода с элементами группового обучения. При использовании групповой работы, класс делится на пары, группы. Сильный ученик может оказывать помощь более слабому ученику, поддерживать его, помогать в обучении. (ЗБР, Выготский). В качестве контроля даются индивидуальные задания как письменные, так и устные. Поэтому считаю, дифференцированный подход в обучении, одним из важных подходов, используемых мною. Учащимся даются разноуровневые задания. Это дает возможность индивидуализировать работу с детьми с особенностями развития. Например, задания для 5-6 классов:

<p>Называть и показывать:</p> <ul style="list-style-type: none"> • форму и размеры Земли (длину окружности); • угол наклона земной оси к плоскости орбиты (можно в теме «Атмосфера»); • основные мероприятия по охране вод своей местности; • использование вод своей местности 	<p>1 уровень</p> <p>Какую форму имеет планета Земля? Приведите примеры окружающих нас предметов, схожих по форме с Землей. Назовите два основных вида движения Земли.</p> <p>2 уровень</p> <p>Приведите доказательства шарообразности Земли. Перечислите источники загрязнения вод г.Кокшетау. Перечислите мероприятия по охране вод своей местности.</p>
--	---

Одним из важных приемов являются игровые методики. Они помогают отвлечь учащегося от неусидчивости на уроке, помогают вызвать интерес к предмету. В этом случае помогает неожиданная смена деятельности и формы урока (экскурсия, географическое путешествие по карте, кроссворд, игра, викторина.)

Привлечение различных дидактических игр позволяет учителю осуществлять индивидуальный и дифференцированный подход к обучающимся с ООП. К примеру игра «Игровые звёздочки». На лучах звёзд пишется вопрос и варианты ответов. Ученики выбирают любую из звёздочек и отвечают на вопрос. Эту игру можно использовать и в младших и в старших классах, особенно в младших. Дети хотят подержать звёздочки в руках, с удовольствием отвечают на вопросы. Вопросы могут быть любые (обобщение знаний, повторение, актуализация знаний). Детям с особыми образовательными потребностями можно помочь в ответе над вопросом, заранее подготовить более легкий вопрос, обязательно похвалить за правильный ответ, используя формативное оценивание.

Сближают учащихся игровые приемы с разрезанными картинками, в котором дается задание сложить их и назвать получившийся материк, остров, полуостров, страну. Ученики получают набор картинок, из которых можно сложить несколько географических объектов. Отдельным детям можно дать большие карточки, на которых нарисован контур географического объекта. Учащихся должны осознавать, что задания идентичные. Данный прием хорошо сближает учащихся. Игры могут быть использованы на любом этапе урока, например, в виде загадок, ребусов, кроссвордов. В особенности хорошо ее использовать в начале урока, например: «Отгадав загадку, вы узнаете тему нашего урока».

Не только учащиеся с ООП, но и здоровые дети утомляются на уроках, поэтому они нуждаются в отдыхе во время урока. Очень часто это наблюдается после 20-25 минут от начала урока. Это выражается в снижении работоспособности, падает темп и качество работы, изменяется двигательная активность, у ребят теряется интерес к уроку, начинают отвлекаться от работы. Поэтому физкультминутки очень важны на уроках. Они обеспечивают активный отдых учащихся, переключают внимание с одного вида деятельности на другой, способствуют повышению внимания и активности на последующем этапе урока. В качестве примера, хочу показать географическую разминку «Светофор», использованной мною на уроке в 6 классе, где есть дети с ООП. Учащимся раздаются сигнальные карточки, (картонная полоска, ширина 4 см, длина 20 см). Один конец полоски красный (нет), другой зелёный (да). Если ученики согласны с утверждением учителя, то показывают зелёный цвет, если нет, то красный. Утверждение зачитывается, даётся несколько секунд на обдумывание и только затем, ребята поднимают сигнальную карточку. Хотелось бы отметить, что учащиеся с ООП также активно работали на уроке.

Да	Нет
География- наука, занимающаяся описанием Земли (да)	Самая длинная параллель – Северный полюс

Гранит – осадочная горная порода (нет)	
Линии, соединяющие Северный и Южный полюс – меридианы (да)	Литосфера - воздушная оболочка Земли
Х. Колумб открыл Америку (да) Литосфера - воздушная оболочка Земли (нет)	Гранит – осадочная горная порода
Первое кругосветное путешествие совершил Ф. Магеллан (да) Самая длинная параллель – Северный полюс (нет) Меридианы показывают направление запад-восток (нет)	Меридианы показывают направление запад-восток

Нельзя забывать о главных требованиях к ведению физкультминуток на уроках: они должны подбираться в зависимости от вида урока, его содержания, должны быть разнообразны, направленные на отдых, проводиться на начальном этапе утомления детей. Также можно использовать упражнения для снятия общего или локального утомления, например, упражнения для кистей рук, гимнастика для глаз, что очень важно для детей с нарушениями зрения, двигательной активности.

В заключении хотелось бы отметить, что педагог инклюзивной школы должен уметь воспринимать, слышать и слушать самих детей, уметь взаимодействовать с коллегами, психологами, логопедами, дефектологами, социальными педагогами, работать в команде, проявлять исследовательский интерес к той предметной области сферы знания, в которой он работает. Поэтому в своей практике считаю целесообразным принятие следующей системы профессионально-ценностных ориентаций: признание ценности личности независимо от степени тяжести его нарушения; направленность на развитие личности каждого ребенка; расширение образовательного и социального пространства ребенка; осознание своей ответственности как педагога, воспитателя; творческий подход в деятельности, ориентация на их индивидуальные особенности детей. В настоящее время в стране созданы условия для педагогической деятельности учителей работающих в инклюзивных классах и с детьми с особыми образовательными потребностями. Каждый педагог может пройти обучение, необходимое ему для дальнейшей педагогической деятельности в условиях инклюзивного образования. В заключении хотелось бы еще раз отметить, что при создании инклюзивных школ, дети привыкают к тому, что мир – разнообразен, что люди в нем – разные, что каждый человек имеет право на жизнь, воспитание, обучение и развитие, поэтому так важно внедрение инклюзивного образования в нашей среде.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан об образовании от 27 июля 2007 года № 319-III
2. Руководство для учителя. НИИШ.
3. Интернет-ресурс //inform.kz https://www.inform.kz/ru/skol-ko-v-kazahstane-detey-s-osobymi-obrazovatel-nymi-potrebnostyami_a3687556

ЖАЗУДЫ ҮЙРЕНУДЕГІ ҚИЫНДЫҚТАРДЫ ЖЕҢУ

Искенди́рова Айгу́льАмантаевна
Көкшетау қаласы, «№19 орта мектебі» КММ
мұғалім-логопед

Балалардың барлығы дерлік жазуға үйрету кезінде қиындықтарға тап болады, бірақ кейбіреулері оларды оңай түрде жеңеді, басқалары қиналады, ата-аналарына да, мұғалімге де көптеген қиындықтар туғызады. Жазуды үйренуде қиындықтары бар балалар ерекше

назар аударуды қажет етеді. Әрине, олар сыныптағы жұмысты қиындатады, жалпы қарқынын бәсеңдетеді, жеке көзқарасты қажет етеді.

Жазуды үйренудегі қиындықтар әртүрлі себептермен байланысты болуы мүмкін немесе туындауы мүмкін: мектепке дайындықтың жеткіліксіздігі, әртүрлі функцияларды дамытудың жетіспеуі немесе кешеуілдеуі (көру, қимыл-қозғалыс дағдылары, есту), сөйлеудің кешеуілдеуі, денсаулығындағы ауытқулар және т.б.

Бастауыш мектепте сөйлеу қабілеті бұзылған балаларға жазуды үйретудегі қиындықтарды жеңу бойынша жұмысты мен келесі бағыттар бойынша құрастырамын:

- дыбыстың дұрыс айтылуын қалыптастыру;
- фонемалық есту, сөздерді талдау және синтездеу, фонемалық көріністерді дамыту;
- сөздік қорын жетілдіру және байыту;
- есту және көру қабілетін, есте сақтауды, ойлауды, интеранализаторлық байланыстарды дамыту;
- үйлесімді сөйлеуді қалыптастыру(егжей-тегжейлі, таңдамалы және қысқаша мазмұндау), суреттер сериясы бойынша, ұсынылған жоспарға сәйкес, мәтіннің басында немесе соңында әңгіме құрастыру;
- кеңістіктік-уақыттық бағдарларды жетілдіру (өз денесінде, үш және екі өлшемді кеңістікте, таяқшалардан әріптерді модельдеу және т. б.);
- саусақтар мен қолдардың қозғалыстарын дамыту (саусақтардың массажи мен өзіндік массаж, саусақтармен ойнау, контур жасау, көлеңке жасау, қайшымен, ермексазбен, мозайкалармен жұмыс жасау).

Дағдыларды автоматтандыруға тән ерекшеліктер жылдамдық, тегістік, жүзеге асырудың қарапайымдылығы. Бірақ жылдамдық мәжбүрлі емес, қозғалыстарды жетілдірудің табиғи нәтижесі ретінде дағдыларды қалыптастырудың табиғи көрінісі болып табылатын бірқалыптылық. Бала мұны қалай жүзеге асырғанын түсінбегенге дейін, яғни схеманы, іс-қимыл алгоритмін (схеманы, қозғалыс траекториясын: «қайдан бастау керек, қайда апару керек, қайда аяқтау керек») жүзеге асырмайынша, іс-әрекеттің міндеті қалыптасқанға дейін (визуалды сурет) хаттар), баланы «жаттықтыру» тек мағынасыз ғана емес, сонымен қатар зиянды.

Сөйлеу қабілеті төмен оқушылардың жазу дағдыларын қалыптастыру бойынша жұмысымда мен әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды қолданамын.

Әріптермен жұмыс

Карточкаларға жазылған әріптердің атаулары дұрыс және айна түрінде жазылған. Олардың элементтерінің қалай орналасқанына назар аудара отырып, таяқтардан әріптер құрастыру.

Картоннан немесе зімпара қағаздан жасалған әріптерді жабық көзбен сезіну, оларды тану, үстелге дұрыс орналастыру, олардан сөздер ойлап табу.

«Әріп неге ұқсайды?» Ассоциация бойынша әріптердің суретін салу, мысалы, «П» - қақпа, тірек, «Г» - ілгіш, «Ч» - орындық.

Трафарет бойынша әріптерді сызу.

Белгілі бір позицияда берілген әріптен тұратын сөздерді ойлап табу.

Буындармен жұмыс

• Белгілі бір позицияда берілген буынды қамтитын сөздерді ойлап табу (сөздің басы, ортасы, соңы).

- Буын сызбаларын құрастыру.
- Суреттер бойынша буын құрастыру.
- Бөлінген алфавиттің әріптерінен буындарды құрастыру.
- Буындағы дыбыстардың ретін өзгерту (алынған буынды ата).
- Буын қатарынан тек дауысты дыбыстан басталатын буындарды таңдау.
- Ұсынылған қатардан тек дауысты дыбыспен аяқталатын буындарды ғана таңдау.

Сөздермен жұмыс

- Ребустарды шешу.
- Дыбыстық-буындық схемалар үшін сөздерді таңдау.
- Берілген сөзге қатысты сөздерді таңдау.
- Бір дыбыстан ерекшеленетін сөздер тізбегін құрастыру ("бар - тар - жар - қар- нар - дар - шар").

- Сөздерді кері ретпен оқу ("шоқ- қош").
- Берілген сөзге синонимдер мен антонимдерді таңдау.

Сөз тіркестерімен жұмыс

- Берілген сөзге сын есімдерді (зат белгілерін) таңдау.
- Сын есімдерге зат есімдерді таңдау.
- Қосымшасы аяқталмаған сын есімдермен жұмыс.

Зат есімдердің етістіктермен тіркесуі: берілген зат есімге етістіктерді таңдау («Қызылшамен не істеуге болады?» - «Отырғызу, өсіру, отырғызу, қазып алу, кесу, пісіру, жуу, жеу» және т. б.);

Сөйлеммен жұмыс

- Сызбалар бойынша сөйлемқұрастыру.
- Мәтіндегі сөйлемдердің шекараларын бөліп көрсету.
- Берілген сөздер санымен сөйлемдер құрастыру.
- Сөйлемдерді тез бірнеше рет жылдам қайталап айту.
- Сөйлемнен түсіп қалған сөздерді, кейбір әріптерін көрсету арқылы аяқтау.

Мәтінмен жұмыс

• Сюжетті сурет, суреттер топтамасы бойынша, мәтіннің басында немесе соңында, тірек сөздер бойынша әңгіме құрастыру.

- Ұсыну реті бұзылған деформацияланған мәтінмен жұмыс.
- Ертегілер, әңгімелер жазу.

Сондай-ақ, логопедиялық қолдау аясында мұғалімдерге сабақ беру барысында мен жаттығуларды топта және жеке жұмыста сабақта, сыныптан тыс жұмыстарда қолдануды ұсынамын.

«Шулы» сөздерді оқу: балаға әр түрлі сызықтар, штрихтар, әріптермен қиылысатын қарапайым суреттерге байланысты оқылуы қиын сөздер жазылған карточкалар ұсынылады. Қиындық дәрежесі әр балаға жеке таңдалады.

Бұл жаттығу әріптердің тұтас бейнелерін есте сақтауды бекітеді.

«*Жасыру және іздеу*»: берілген сөздердің мәтінінен іздеу: 1-3 сөз берілген, оны бала мәтіннен мүмкіндігінше тез табуы керек. Бастапқыда бұл сөздер көзбен, болашақта - есту арқылы ұсынылады. Мәтінде сөздер бірнеше рет кездескені жөн. Оларды тапқаннан кейін, бала олардың астын сызып немесе қоршауына болады.

Бұл жаттығу сөздердің тұтас бейнелерін түсіну және іздеу тапсырмасында оларға сүйену қабілетін қалыптастырады. Сонымен қатар дамытады словесную жады.

Сөздердің жартысынан сөз құрау: 3-тен 10-ға дейін сөздер алынады, олардың әрқайсысы екі кішкентай картаға жазылады. Оның бірінші бөлігі бір картаға, ал екінші бөлігі екінші картаға жазылуы үшін. Балаға мағыналы сөздер алу үшін карталарды тез құрастыру ұсынылады. Неғұрлым күрделі нұсқада емлесі жағынан ұқсас сөздер ұсынылады.

Бұл жаттығу бүкіл сөзді бір фрагменттен болжап, жетіспейтін фрагментпен бірден растау қабілетін дамытады. Сонымен қатар, сөзді әріппен талдауға деген көзқарас қалыптасады. Сонымен қатар, сөзді әріппен талдауға деген көзқарас қалыптасады.

Жоғарыда көрсетілген жаттығулар оқу және жазу дағдыларын қалыптастыруға және түзетуге бағытталған. Ойындарды сөйлеу жаттығуларының нұсқасы ретінде қолдану түзету жұмыстарының мәселелерін сәтті шешуге мүмкіндік береді, қазақ тілі мен оқудағы үлгерімін жақсартады.

Осылайша, жазу процесі белгілі бір сөйлеу және сөйлеуге жатпайтын функцияларды қалыптастырудың жеткілікті деңгейі негізінде қалыптасады: дыбыстарды

есту дифференциациясы, олардың дұрыс айтылуы, тілдік талдау және синтез, сөйлеудің лексикалық-грамматикалық жағының қалыптасуы, визуалды талдау және синтез, кеңістіктік көріністер.

Жазу дағдысын қалыптастыруда объективті қиындықтар өте көп және, әрине, егер оқыту әдістемесі инклюзивті білім беру жағдайында баланың дамуының психофизиологиялық, педагогикалық және жеке ерекшеліктерін ескерсе, барлық қиындықтарды азайтуға болады.

Қолданған әдебиеттер тізімі:

1. Ефименкова Л.Н. Коррекция устной и письменной речи у учащихся начальных классов. – М.: Просвещение, 1991.
2. Колпаковская И.К., Спирина Л.Ф. Характеристика нарушений письма и чтения. // Хрестоматия по логопедии.- М.: ВЛАДОС, 1997.
3. Лалаева Р.И., Венедиктова Л.В. Диагностика и коррекция нарушений чтения и письма у младших школьников. – Сан.- Петербург. Изд-во «Союз», 2003.
4. Левина Р.Е. Нарушение чтения и письма у детей. //Хрестоматия по логопедии. – М.: ВЛАДОС, 1997.
5. Лурия А.Р. Письмо и речь: Нейролингвистические исследования. - М.: Академия, 2002.
6. Репина З.А. Нарушения письма у школьников с ринолалией. /Урал. Гос.пед. ун-т. - Екатеринбург, 1998.
7. Садовникова И.Н. Нарушения письменной речи у младших школьников. – М.: ВЛАДОС, 1997.
8. Спирина Л.Ф. Недостатки произношения, сопровождающиеся нарушениями письма. //Хрестоматия по логопедии. – М.: ВЛАДОС, 1997.
9. Спирина Л.Ф. Особенности речевого развития учащихся с тяжелыми нарушениями речи. – М.: Педагогика, 1980.
10. Ястребова, А.В. Коррекция нарушений речи у учащихся общеобразовательной школы. – М.: Просвещение, 1984.
11. Ястребова А.В., Спирина Л.Ф., Бессонова Т.П. Учителю о детях с недостатками речи./ М.: АРКТИ, 1997. – 131с., илл. (Библиотека практикующего логопеда).
12. Ястребова А.В. Преодоление общего недоразвития речи у учащихся начальных классов общеобразовательных учреждений. М., 1999.

ОБУЧЕНИЕ ПРЕДМЕТА ХИМИИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Исмагзанова Махабат Манашевна
учитель химии
КГУ «Средняя школа № 19» г. Кокшетау

Учение увлекает детей прежде всего тогда, когда делает их активными, когда дает возможность применять свои творческие способности, когда ученик переживает радость самостоятельного преодоления посильных трудностей. Практика показывает, что однообразие в методах обучения понижает интерес обучающихся, ослабляет их внимание, ухудшает процесс усвоения. Избежать этого позволяют интерактивные методы, которые помогают вовлечь учеников в процесс познания, дают ему возможность понимать и рефлексировать по поводу того, что они знают и думают. Так поступаем мы, когда работаем с детьми в обычном общеобразовательном классе. А как сделать урок интересным и познавательным, не нудным и не скучным в инклюзивном классе, где находятся разные дети, с разными образовательными способностями?

Инклюзия — это не значит просто собрать всех детей «в кучу», а наоборот, она способствует тому, чтобы каждый ученик чувствовал себя принятым, чтобы его способности и потребности учитывались и были оценены. Суть инклюзии в том, что система обучения и воспитания подстраивается под ребенка, а не ребенок под систему. Инклюзивное образование – это признание особенностей развития ребенка и его способности к обучению, которое ведется способом, наиболее подходящим каждому ребенку. Разные учащиеся по-разному овладевают знаниями, умениями и навыками. Дети с ЗПР обучаются по адаптированным программам. Ребята взаимодействуют с одноклассниками, которые им всячески помогают, подсказывают. И тут очень важным аспектом является толерантное отношение. Ученики с ограниченными возможностями здоровья никогда не должны ощущать злобности, упреков и косых взглядов со стороны. Конечно, педагогам очень сложно работать в таком «разнородном» коллективе. Но в инклюзивном классе создается особый этический фон учебно-воспитательного процесса. Педагогическое общение с детьми проникнуто оптимизмом, уверенностью в том, что совместными усилиями учителя и специалистов, участвующих в процессе инклюзивного образования, все дети получают равные возможности и преодолевают возникающие у них трудности.

В своей работе использую личностно-ориентированное обучение, в основе которого лежит индивидуальный подход в развитии каждого ребенка. Исходя из опыта работы, считаю, что в процессе инклюзивного обучения нужно ставить перед собой следующие задачи:

1. Целенаправленность и систематичность работы по развитию личностных качеств, которая осуществляется постоянно в урочной и во внеурочной деятельности. Использую материалы уроков, кружковой работы для формирования умений исследовательской и познавательной деятельности.

2. Систематическое формирование положительной мотивации к учебной деятельности. Необходимо помочь учащимся видеть смысл творческой деятельности, дать возможность реализации собственных талантов и способностей.

3. Создание творческой среды как рабочей атмосферы для формирования положительного самоопределения к учебной и внеклассной деятельности.

4. Психологический комфорт. Задача моей работы - поощрять творческие проявления учащихся, не подавлять их желания и стремления. Каждому ребенку необходимо дать возможность ощутить свои силы, поверить в себя.

5. Учет возрастных особенностей в развитии каждого ученика как личности. Обучение осуществлять на доступном для детского восприятия уровне, с учетом дидактических принципов.

Главными критериями развития личности считаю совершенствование мыслительных процессов, формирование творческой деятельности и воспитание духовной культуры. Нормально развивающиеся ученики общеобразовательного класса опираются на большой активный фонд знаний и ранее усвоенные способы умственных операций, в более короткий срок усваивают новые понятия, приводят их в соответствие с ранее усвоенными знаниями. Детям с ЗПР, имеющим ограниченный активный фонд знаний и не владеющим рациональными способами усвоения материала, требуется для этого значительно больше времени. Значит, таким учащимся нужно давать разнообразное количество упражнений, чтобы они овладели основными способами их выполнения.

Такие дети, привыкнув выполнять упражнения одним способом, не могут отыскать других способов, подходов. Они не в состоянии рационально спланировать свою учебную деятельность: они медленнее, пишут, читают, у них в целом прослеживается более низкий уровень работоспособности при сохранении типичной динамики его в течение недели.

Для повышения эффективности обучения учащихся с ЗПР необходимо оказывать индивидуальную помощь (к этим детям на любом этапе урока, при любом виде деятельности подхожу, оказываю помощь, говорю добрые слова, часто сажусь вместе с

ними за парту), иначе пропадет интерес, не будет выполнено задание. Когда я только начинала работать, изучала различные методики, опытные педагоги советовали: «Если хочешь стать учителем, нужно не копировать, а искать, создавать свое». Практически невозможно отделить применяемые педагогические методики от личности самого педагога. Методика должна естественно вытекать из неповторимого сочетания индивидуальных способностей учителя, его достоинств и недостатков. Каждый ученик, как и учитель, индивидуален.

Мы стараемся не только давать детям знания, а вместе с ними искать способы добывания знаний. И разные знания нельзя добывать одним способом. Значит, и не может быть одного метода, одной универсальной методики. Для закрепления материала необходимо подбирать дополнительные многократные упражнения. На уроках в инклюзивном классе более часто приходится использовать наглядные дидактические пособия и индивидуальные карточки, вариативные приемы обучения. Ребенку с ЗПР будет легче справиться с заданием упражнения, если на парте лежит карточка с алгоритмом его выполнения, в которой есть еще и необходимые теоретические сведения или предлагаются листы с упражнениями, которые требуют минимального заполнения.

Это поможет такому обучающемуся не только выполнить задание, но и поверить в свои силы. Они это чувствуют и очень нуждаются в этом. Виды заданий на уроке постоянно меняются, учебный материал детализируется, преподносится небольшими порциями, постепенно, устанавливается связь между изученным и новым материалом. Таким детям поможет справиться с трудностями точная инструкция по выполнению задания. Самостоятельные и контрольные работы могут быть выполнены с использованием опорных карточек, в которых выписаны формулы с названиями, валентности, степени окисления. Во время работы нельзя допускать упреков, выговоров, необходимо исключить страх перед риском ошибиться, забыть, неверно ответить, а вот эмоциональное стимулирование и исключение из урока элементов скуки и серости даст только положительные результаты.

На уроке ребенку с ЗПР будет интересно, если виды деятельности часто менять, чередовать, применять разные методы обучения, часто делать минутки отдыха. Для этого не всегда необходимо вставать и выполнять физические упражнения, достаточно предложить утомившемуся ребенку стереть с доски, подать таблицу, принести тетрадь. Можно рассказать что-то смешное, интересное, потратив полминуты. Но какой будет результат! Учитель сам видит, как на все реагирует класс и принимает решение только сам. Задания формулировать так, чтобы там была опора на жизненные ситуации. (Например, при изучении темы признаки химических реакций привожу примеры из жизненного быта: гниение лука – появление запаха, потемнение серебряной ложки – изменение цвета и т.д.) Еще пример: тема «Условия протекания химических реакций» - какой сахар быстрее растворится в чае: рафинад или песок? Таким образом, у учащегося появляется мотивация (зачем это мне, для чего я это делаю).

Чтобы ребенок с ЗПР выполнил домашнее задание, тоже надо потрудиться и заранее продумать, как оно будет задано. Тут недостаточно просто написать его на доске или продиктовать вслух. Ему надо сказать несколько раз. Но где для этого взять время? Поэтому дома можно напечатать домашнее задание и предложить алгоритм его выполнения по образцу:

Прочтите текст задачи, вникните в ее суть.

- Выполните химическую часть задачи:

а) Краткая запись условия (дано, найти).

б) Химическая часть решения задачи → формулы, уравнение реакции.

- Выполните математическую часть решения задачи: найти молярные массы веществ, расчеты.

- Запись ответа.

Когда урок закончился, не забываю поблагодарить ребят за труд. Методы и приемы учителя-это средства, при помощи которых он добивается решения задач урока. Их следует умело отбирать и использовать. Комбинировать или менять методы нужно так, чтобы при этом происходила смена видов деятельности учащихся, чтобы во время работы было задействовано как можно больше анализаторов - слух, зрение, моторика, память и логическое мышление в процессе восприятия материала. Конечно, работая с детьми с особыми образовательными потребностями, необходимо учитывать и их психологические особенности. Чтобы урок удался, надо стараться отмечать хорошее в ребенке, а не плохое, не обращать внимание на не очень серьезные нарушения дисциплины, придумать какое-то особое слово, после произнесения которого ребенок поймет, что поступает не должным образом, разрешать такому ребенку переписывать работу, использовать систему оценки зачет- незачет, когда речь идет об оценке роста и развития ребенка. Если ребенку ЗПР трудно отвечать перед классом, то ему дается возможность представить выполненное задание в малой группе, которая позволяет таким ученикам раскрыться и учиться у своих товарищей. Хороший результат дает распределение учащихся по парам. Но все-таки необходимо таким детям предоставлять случаи, когда они сами учатся принимать решение.

Литература:

- 1.Якиманская И.С. Технология личностно ориентированного образования. - М., 2000.
- 2.Обучение восьмиклассников решению расчетных задач. Научно-методический журнал «Химия в школе».№9, 2003.
- 3.Сравните и почувствуйте разницу. Научно-методический журнал «Химия в школе». №4, 2015.
4. АлтынбаеваЛ.Ш., МагзумоваА.К., АлжановаГ.Ж. Химия. Сборник задач и упражнений. 8 класс.АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2018.

ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ ҮРДІСІН ДАМЫТУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Каркабаева Парида Пазыловна

**«Өрлеу»БАҰО» АҚ филиалыЖамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ
«Білім беру процесін психологиялық педагогикалық сүйемелдеу» кафедрасының
аға оқытушысы**

Инклюзивті білім беру жүйесі қиындықтар мен өзгерістерге берілетін статикалық құрылым емес, ол балалардың индивидуалды ерекшеліктеріне байланысты оқыту жағдайларын үнемі жетілдіруге бағытталған динамикалық процесс. Жалпыға білім беру мектебінде мүмкіндігі шектеулі балаларды қалыпты құрбыларының қатарына қосу мен нәтижелі әлеуметтену жағдайлары ғана емес, сонымен бірге баланың барлық потенциалдық мүмкіндіктері анықталып, дамытуға бағытталған жұмыс жасалуы керек. Білім беру жүйесінің даму бұзылыстары бар балаларды жеке тұлға ретінде қабілеттерінің ашылып, максималды жетілуіне әсер ететін әлеуметтік-психологиялық реабилитациялауда үлкен мүмкіндіктері бар.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Қазақстан Республикасында кемтарларды әлеуметтік қорғау туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Зандарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте

және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвенциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Психикалық дамуының негізгі бұзылыстары интеллектуалды даму деңгейі, яғни, зейіні, есте сақтауы, ойлауы, кеңістікті бағдарлауы төмен болып келеді. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады. Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігі жеті-сегіз жастан анық байқалады. Ата-аналары көмекші не арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына кемтар балаларын бергісі келмеген жағдайда жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарламамен оқытуына толық құқылары бар. Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы психологы, әлеуметтік мұғалімі, олигофрено мұғалімі, логопед мамандары жұмыс жасайды. Егер бала көмекші бағдарламаны толық игерген болса, оған арнайы куәлік беріледі, ал игермесе, анықтама ғана алады. Егер ата-анасы баласын арнайы мектеп-интернатқа жібергісі келмесе, жергілікті жалпы мектепте мүмкіндігі шектеулі баланың мүмкіндігіне қарай, жеңілдетілген бағдарлама бойынша, инклюзивті оқытуға міндетті.

Инклюзивті оқытудың негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.

2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.

3. Әрбір адам қарым - қатынасқа құқылы.

4. Барлық адам бір - біріне қажет.

5. Білім шынайы қарым - қатынас шеңберінде жүзеге асады.

6. Барлық адамдар құрбы - құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.

7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету - өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.

8. Жан - жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Онда балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде

балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Сонымен, инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс жүргізетін мектептерде білім мазмұнын үш түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал. Атап айтқанда: жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы. Инклюзивті білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылға қарай АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саясатына осы бағдарламаны толық енгізді. Ал, біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілді.

Осы бағдарлама төңірегінде инклюзивті білім беруді жетілдіру мәселелері қарастырылып, 2015 жылға мына міндеттерді шешу көзделген:

- мүмкіндіктері шектеулі балаларды біріктіріп оқытудың модульдік бағдарламалары жасалады;

- мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортада біріктіріп оқыту ережесі әзірленеді;

- түрлі кемістігі бар балалар үшін бірігу нысандары анықталады;

- мүгедек балаларға қашықтықтан білім беруді ұйымдастыру қағидалары әзірленеді.

Мемлекеттік бағдарлама негізінде 2020 жылға қарай мектептерде мүгедек балалар үшін көтергіш жабдықтар, пандустар, санитарлық бөлмелерде арнайы құралдар орнату, тұтқалармен, арнайы парталармен, үстелдермен және басқа да арнайы компенсаторлық құралдармен жабдықтау арқылы «кедергісіз аймақтар» құруы жоспарланған. 3030 мектепте мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытуға және тәрбиелеуге тең қол жеткізу үшін жағдайлар жасалу міндеті (мектептерде педагог-дефектологтардың, балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің, арнайы жеке техникалық және компенсаторлық құралдардың болуы) алға қойылған. Үйде білім алатын мүгедек балалар жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктері ескеріле отырып, компьютерлік техникамен қамтамасыз ету сияқты істері жүзеге асырылмақшы. Осылайша мемлекетіміз мүмкіндігі шектеулі жандарды әлеуметтік қорғау, олардың қоғамға етене араласуына, оларды оңалту, жұмысқа орналастыру және жаңа жұмыс орындарын құру, білім алу, оқыту, қайта мамандандыруда қолдан келгенше жағдай жасамақшы.

Саламан Декларациясына сәйкес инклюзивті білім беру саясатының міндеттері мынадай:

- Әрбір бала білім алуға құқылы және оны алуға тиіс.

- Әрбір баланың дара қабілеттері, қызығушылықтары, қажеттіліктері және оқуға деген мұқтаждықтары болады.

- Білім беру жүйесіне оң өзгерістер, яғни осы мұқтаждықтарды қанағаттандыру мақсатына орай өзгерту.

Қорыта айтқанда инклюзивті білім беруді іске асырудағы қажетті көрсеткіштердің бірі – білімнің сапасы. Білім беру жүйесі оқушылардың қажеттіліктерін қамтып, білім алып, құқықтарын қорғай алуға көмек береді. Мұның барлығы жалпыға білім беру жүйесінен шеттетілген балалардың топтарына бағытталған мемлекеттің білім беру саясаты. Мұнда білім алу құқығы тек қолжетімділік ғана емес, сонымен қатар балалық шақтан үлкен болғанға дейін білім алу процесіндегі әр адамның жетістіктерге жетуі.

Қосымша әдебиеттер:

1. Білім туралы – Қазақстан Республикасының Заңы.- Астана, 2007
2. Жарықбаев Қ. Жалпы психология, 2000

3. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарына арналған мемлекеттік бағдарламасы.-Астана, 2010.
4. Қазақстан-2030, Ел Президентінің Қазақстан халқына жолдауы. Алматы:Білім, 1998, 96 б.
5. Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. www.egov.kz.
6. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы
7. Концепция развития инклюзивного образование в РК. www.egov.kz.
8. Ж.Жанділдаева. Инклюзивті білім беру мазмұны. // Қазақстан мектебі, 2011, №7, 60-61 б.
9. К.Жарықбаев Инклюзивті білім берудің мазмұны қандай? // Мектептегі психология, 2010, №5,18-20 б.
10. Э.Біләлова Оқушылардың танымдық қызығушылығын ойын арқылы дамыту. // Психологияны мектепте және ЖОО-да оқыту, 2007, №1,11-13 б
11. Мангутова Б.Б. Мүмкіндігі шектеулі адамдар және олардың сипаттамасы. // Психология, социология, дефектология, 2009, №4, 23-26 б.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕ ПЕДАГОГТАР МЕН МАМАНДАРДЫҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСТАРЫ

**Кабылбекова Айгуль Сайлаубековна
Лапасова Тоты Омиркуловна
Жамбыл облысы Шу ауданы Балуан Шолақ ауылы
«Амира хайншайым» бөбекжай-бақшасы
тәрбиешілер**

Инклюзивті білім берудің маңызды принциптерінің бірі болып ведомствоаралық интеграция принципі мен әлеуметтік серіктестік болып табылады. Сондықтан, мүмкіндігі шектеулі тұлғаларды білім беру арқылы интеграциялаудың стратегиялық мақсаттарына әлеуметтік серіктестік процесі мен жалпыға білім беру педагогтары мен медициналық, психологиялық және дефектологиялық бағыттардағы мамандардың үнемі өзара байланыстарында қол жеткізуге болады.

Педагогтар мен мамандардың өзара байланыстары деп баланың мәселелерін шешуде кешенді бағытты қамтитын, балалар мен жасөспірімдерді дамыту, оқыту, тәрбиелеу және әлеуметтендіру міндеттерін шешуге бағытталған, білім беру процесінің субъектісіне (бала, топ, сынып) жетекшілік жасауға бағытталған түрлі мамандар мен педагогтардың біріккен іс-әрекеті саналады. Сонымен мүмкіндігі шектеулі балаларға жалпыға білім беру процесінде педагогикалық қолдау көрсетудегі мамандардың өзара байланыстары психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде жүйелі әсер деп қарастырады. Жүйелі әсер түрлі мамандардың (педагогтар, дефектологтар, психологтар, логопедтер) бірігіп жұмыс жасауы арқылы іске асырылады. Мамандар пәнаралық бағыт процесінде психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетудің стратегиясын, тактикасын, мазмұнын және динамикасын құрастырады, мүмкіндігі шектеулі баланың және оның отбасының мәселелерін кешенді және нәтижелі шешеді.

Мұндай өзара байланысқа кіреді: баланың мәселелерін анықтау мен шешуде, түрлі бағыттағы мамандардың көмегін ұсынуға кешенді жұмыс жүргізу; баланың жекетұлғалық және танымдық дамуын талдауда жан-жақты жұмыс жүргізу; баланы жалпы дамытуға және оқу-танымдық, тілдік, эмоционалды-еріктік және жекетұлғалық аймақтарының кейбір қырларын түзетуге арналған кешенді жеке бағдарламаларын құрау.

Өзара байланыс түрлі міндеттерді реттеу мен нәтижелі шешуге мүмкіндік береді:

- мүмкіндігі шектеулі балалардың психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңестен өткізу және оларды білім беру процесіне қосу жағдайын анықтауға, сонымен білім беру бағдарламаларын және инклюзивті сыныпқа (топқа) оқу-әдістемелік кешенін таңдауға;

- оқу құраладры мен дидактикалық материалдарын оқушыларға бейімдеу;
- жалпыға білім беру мекемесі мамандарының кәсіби құзыреттілігін жоғарылатуға бағытталған іс-шараларды жоспарлау және ұйымдастыру;
- біріккен іс-шараларды жоспарлау және ұйымдастыру (пәнаралық консилиумдар, оқыту және тәжірибелік семинарлар, әдістемелік бірлестіктер және т.б.);
- жалпыға білім беру мекемелеріндегі инклюзивті тәжірибені бағалау және мониторинг жүргізу;
- барлық, нақты шешімдерді қажет ететін сұрақтар бойынша білім беру процесінің жалпы сапасын жоғарылату үшін, оның барлық қатысушылары: әкімшілік, педагогтар, мамандар, балалар мен ата-аналар;
- үнемі бір-бірімен бірлесіп жұмыс жасайды;
- бір-біріне көмек береді, көмек алады, кеңес береді, сыни ескертулер жасайды және тыңдайды;
- ортақ іске қосатын жеке еңбегі үшін бір-біріне сыйластықпен қарайды;
- жалпы мақсатқа жету үшін біріккен кәсіби топ ретінде нәтижелі жұмыс жасайды;
- педагогтар мен мамандар өздерінің, сонымен қатар жаңа педагогтың да кәсіби құзыреттілігін жақсарту үшін олармен үгіттеу жұмысын жүргізеді.

Инклюзияның мақсаттарын іске асыру үшін білім беру мекемесінде түрлі бағыттағы мамандар жұмыс істейді – дефектологтар, психологтар, логопедтер, тәрбиешілер, қосымша білім беру педагогтары, медициналық қызметкерлер. Инклюзивті топтағы жұмыс нәтижелі болуы үшін мамандардың өзара байланыстарын ұйымдастырудың түрлі жобаларын құрастыру қажет. Инклюзивті топтың іс-әрекетін басқару үшін жалпыға білім беру мекемесінде пәнаралық топтар құрылады.

Пәнаралық топтар нақты мектептің немесе балабақшаның (сыныптың) негізінде құрылады және келесі мамандардан тұрады: педагог-тәрбиеші, мұғалім, дефектолог, психолог, логопед, әлеуметтік педагог, қосымша білім беру педагогы, ата-аналар.

Пәнаралық топ жұмысының мақсаты: инклюзивті топтың/сыныптың іс-әрекетін жоспарлау және ұйымдастыру.

Пәнаралық топ іс-әрекетінің негізгі бағыттары: балаларды пәнаралық анықтаудан өткізу; пәнаралық анықтаудың нәтижелерін ескеру арқылы жеке білім беру жоспарларын құру; типтік білім беру бағдарламасына сай топтың (сыныптың) іс-әрекетін жоспарлау және ұйымдастыру; топта (сыныпта) күнделікті істер мен сабақтардың ретін жоспарлау; ата-аналармен бірігу мен өзара байланысу әрекеттерін талқылау және жоспарлау; төтенше жағдайларды талдау және оларды шешу әрекеттерін ұйымдастыру.

Педагогтар мен мамандардың топтық жұмысының бес негізгі принциптері бар:

- инклюзивті білім беруді бірыңғай психологиялық-педагогикалық идеология және стратегия екендігін қабылдау;
- маманның басқа пәндерге қызығуы, әмбебаптық пен жаңашылдыққа, жаңа білімдерді меңгеруге дайындығы;
- топ мүшелерінің барлығын сыйлау, түсіну, ашық болу, көмек көрсетуге дайын болу;
- білім беру процесінде топ мүшелерінің тең құқылы болуы;
- жалпы жұмыстың нәтижелеріне жауапкершілік;
- топ мүшелерінің рольдерін шешуде олардың басымдылығын сақтау.

Психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетудің барлық кезеңдеріне қосылатын топтың жұмысында мамандардың мүмкіндіктері оптималды қолданылып, мүмкіндігі шектеулі баланың және оның отбасының мәселелері нәтижелі және кешенді шешіледі.

Пәнаралық өзара байланыстың нәтижелілігінің көрсеткіштері болып саналады: баланың даму деңгейі мен ерекшеліктерін, оның ресурстық мүмкіндіктерін ескеру; бейімдеу мен әлеуметтендіру міндеттерінің басымдылығы; инклюзивті орта субъекттері арасындағы тұлғааралық қарым-қатынасты ескеру; «қажетті маманды керек сәтте» баламен жұмысқа қосудағы адекватты реттілік; баланың білім алуға бейімделуі мен әлеуметтенуіне ата-аналардың қатысуы, олардың мамандармен серіктестік қарым-қатынасқа түсуі.

Мамандардың топтық жұмысының негізгі аспектілері: бірінші аспект:

балабақшадан мектепке дейін бірыңғай инклюзивті білім беру траекториясын жасау. Бұл міндетті нәтижелі іске асыру шарттары болып табылады:

- әр кезеңдерінің нормативті даму заңдылықтары мен кезеңдерін білу;

- міндеттелген оқу нормативтерін емес, әр жас кезеңінің психологиялық және педагогикалық міндеттерін түсіну;

- «ерекше» балалардың ерекшеліктерінің механиздері мен себептерін түсінуге негізделе отырып, олардың психикалық дамуының өзгешелігін ескеру;

- даму нұсқаларының клиникалық көріністерін және көрсетілуі мүмкін медикаментозды көмек түрін білу;

- білім берудің әр баспалдағының ішкі білім беру міндеттерін ескеру;

- балалар қауымдастығының түрлі жасерекшілік кезеңдерінде өзара байланыстардың даму заңдылықтары мен кезеңдерін білу.

Екінші аспект: білім беру мекемесін инклюзивті кеңістікті қалыптастыруға біртіндеп енгізу. Бұл бағыттағы пәнаралық қолдау көрсетудің ұйымдастырылған «қадамдарының» нәтижелілігі келесі жұмыстармен анықталады:

- инклюзивті білім берудің мағыналық кеңістігін анықтайтын нәтижелі мамандар тобын құрумен;

- баланың даму ерекшеліктеріне және білім беру мекемесіндегі білім ортасына адекватты баллар топтары немесе сыныптарының құрылуы;

- мүмкіндігі шектеулі балаға қажетті ретпен және тиіс мөлшерде нәтижелі көмек көрсету жолдарын қарастыру;

- білім беру бағдарламаларын тиімді модификациялау, баланың мүмкіндіктеріне сай бағдарлама материалдарын ретімен және тереңдетіп берудегі адекватты жұмысты құру;

- бірыңғай пәнаралық топ жағдайында жұмыс істеуге қажетті педагогтар мен басқа мамандардың квалификациясын жоғарылату және әдістемелік көмек беру;

- ата-аналармен психотерапевттік жұмыс жүргізу.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы». А., 2010.

2. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции, воспитание и обучение. Коррекционная педагогика и социальная психология /Сост. Н.Соколова - М., 2011.

3. Психолого-педагогическое консультирование и сопровождение развития ребенка: пособие для учителя-дефектолога /Под ред. Л.М.Шипицыной - М., 2005.

4. Алейникова С.А., Маркович М.М., Шматко Н.Д. Отношение педагогов и родителей к интегрированному обучению детей с нарушенным слухом //Дефектология. - 2005. - № 5.

5. Шакурова М.В. Методика и технология работы социального педагога. - М.: Акад., 2002.

ТРЕНЕРЛІК ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕДЕГІ ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУ ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ АМАЛДАРЫ

Карымбаева Сағадат Мейрамбаевна
«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы Жамбыл
облысы бойынша педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты
Инновациялық білім беру және ақпараттық технологиялар кафедрасының тренери

Оқушының білім алудағы қабілеттері мен қажеттіліктерін ескере отырып, мұғалімнің оқыту тәжірибесін жетілдіруді көздейтін Lesson Study тәсілінің тиімділігін көптеген елдер мойындап отырғаны сөзсіз.

Ғылым саласына «іс-әрекеттегі зерттеу» деген санаттың енгізілуін әдетте Курт Левиннің (1946) атымен байланыстырады, дегенмен 1926 жылы жарияланған Букингемнің «Оқытушыларға арналған зерттеулер» атты кітабында аталмыш үдеріс туралы айтылады [1,3-бет]. Іс-әрекеттегі зерттеу біздің тренерлік тәжірибеміз туралы түсінігімізді жетілдіруге, өзгертуге және жаңа үлгілерге ынталандыруға ықпал ететін «метатәжірибе». «Метатәжірибе өз кезегінде басқа тәжірибелер қалыптастыратын дәйектерді, әрекеттер мен байланыстарды өзгертеді» [1,4-бет]. Сондықтан да тренерлердің іс-әрекеттегі зерттеу жүргізуі маңызды деген пікірдеміз.

Пит Дадлидің сипаттауынша, алғашқыда енгізілуге тиісті өзгерістерді анықтау үшін Lesson Study тобының бірінші отырысы өтеді, одан кейін бірлесе отырып бірінші сабақ жоспарланады. Бұл үдерісті тренерлік тәжірибеге ендірген жағдайда зерттеулерден шығатын маңызды қорытынды: Lesson Study тыңдаушылардың оқуын зерттеп, оны жетілдірудегі басты бағыттарды анықтауға болады деп айтуға болады. Мұны Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламаларындағы бүгінгі саясаттан да көруге болады. Сондықтан педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыру Бағдарламаларын меңгерту кезінде де тренерлердің кәсіби шеберлігін дамыта отырып, әркімнің өз оқыту аясында зерттеушіге айналып, тренерлік тәжірибесіне өзгеріс енгізе отырып, біліктілік арттыру саласындағы оқу мен оқытуды жетілдіруге зор ықпал етеді.

Білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде "Қазақ тілі мен әдебиеті" пәні бойынша біліктілік арттыру курсына Lesson Study жүргізілді. Педагогтердің біліктілігін арттыру жүйесінде инклюзивті оқыту амалдарын қолдану тиімділігі зерттеу тақырыбы ретінде таңдалды. Әдіс білім мазмұнын жаңарту аясындағы біліктілік арттыру курстарында оқыту мен оқу үдерісін жақсарту мақсатында жүргізілді. Үдерістің міндеттері мен күтілетін нәтижесі анықталды. Алғашқы кезеңде Дэвид Колбтың ересек адамдардың оқуы мен жаңа ақпаратты қабылдауының 4 сатылы моделіне сүйене отырып топ тыңдаушылар 4 топқа сараланды, олар: Белсенділер (жеке тәжірибесі мол, өзін көрсеткісі келеді, үнемі бір нәрсемен айналысуы тиіс) – 5 мұғалім, бақылаушылар (белсенді емес, бірақ тәжірибені түсіну үшін сырттай бақылайды, өзінше шешім шығарып отырады, талқылауға толық қатысады бірақ белсенді жұмыс жасауға қатыспайды) – 9 мұғалім, Теоретиктер (көп сұрақ қояды, заңдылықтар туралы, тарихын, шығу деректерін білуге тырысады, теориялық тұжырымдар жасайды) – 4 мұғалім, Прагматиктер (ізденіс үстінде, не үшін қажет, тәжірибеде қалай қолданамын, нәтижесі қандай болады деген ой маңызды) – 6 мұғалім. Әр сабақ барысында жаттығулар бойынша жетістіктерді бағамдау аспектілері бақыланды (1-сурет). Бағамдау нәтижелерін жазу кестесі толтырылды (2-сурет).

Lesson Study де басты тұлға - тыңдаушы. Сондықтан зерттеуге алынатын тыңдаушылар анықталды. Д.Колбтың ересектерді оқыту моделіне сүйене отырып тренерлік сабақтың құрылымы мына пайыздық көрсеткішке сай жоспарланды:

	Сабақ кезеңдері	Мазмұны	Уақыт бойынша
	Тәжірибесі арқылы түсіну	Жаттығулар, танымдық жаттығулар: сіз мұны өз	30 минут

		тәжірибеңізде қалай қолданып жүрсіз?	
	Бақылау, рефлексиялау	Шағын топта, үлкен топта бір-бірін тыңдату, ортақ шешімге келу	20 минут
	Теорияға жүгіну	Шағын дәріс түрінде Ұсыну, көрсету арқылы	15 минут
	Тәжірибеде қолдану	Осы ақпарат бойынша жаттығу орындау, әрекеттерді жоспарлау, қорытынды шығару	25 минут
	Барлығы:		90 минут

Келесі қадам ретінде Lesson Study кезеңдері жоспарланды:



Lesson Study үдерісінің барысынан көріністер:



Сабақтың ерекшелігі:

- ✓ Сабақ құрылымы Д.Колбтың ересектерді оқыту моделімен жоспарланды.
- ✓ Таңдалған әр тапсырма инклюзивті білім беру жүйесінің идеясы негізінде құрылды.
- ✓ Формативті сұрақтар жиі қолданылды.
- ✓ Кері байланыс түрлері әр тапсырмадан кейін қолданылды.
- ✓ Үдеріске қатысушылар (тренерлер) арасында әріптестік бірлескен жұмыс орнады.

Оқытуда кездескен кедергілер:

- ✓ Тыңдаушыларды бағамдау үшін көп уақытты және белсенді әдістерді таңдау көп ізденуді қажет етеді;
- ✓ Топтық жұмыста мұғалімдердің белсенділігі бір деңгейде болмады. Өйткені, белсенді мұғалімдер әрекетінің басымдығы топтағы бақылаушы және прагматик тыңдаушылардың ойлануына ықпал етті.
- ✓ Алғашқы сабақтарда күтілетін нәтижені анықтауда тыңдаушылардың келесі қадамына болжам жасау дағдылары төмен болды.

Зерттеуші тренерлердің ұсынысы:

- ✓ Топтық жұмыс кезіндегі топ мүшелерінің барлығы белсенділік таныту үшін әр топ мүшесіне тиісті жұмыс түрлерін белгілеу керек (рөлдерге бөлу/жеке тапсырма).
- ✓ Оқыту үдерісінде уақытты тиімді пайдалану үшін белгіленген сабақ кезеңдерін нақтылау керек және уақытты шебер қолдану қағидасын ұстану қажет.
- ✓ Оқытудағы тыңдаушылардың белсенділігін арттыру үшін топ мүшелерінің арасында өзара бәсекелестікті қалыптастырудың құралдарын табу қажет, сонда ғана тыңдаушылардың оқудағы ілгерілеуі байқалады. Ол үшін сабақ үдерісінде нақты бағалау критерийлерін жасау қажет және бағалау критерийлері мұғалімдерге түсінікті, анық болуы тиіс.

Тренерлердің сабақтан кейінгі рефлексиясы

Проблемалық тақырып педагогтердің біліктілігін арттыру жүйесінде инклюзивті оқыту амалдарын қолдану тиімділігі болғандықтан, «білім мазмұнын жаңарту аясындағы біліктілік арттыру курстарында оқыту мен оқу үдерісін қалайша жақсартамыз?» деген сауалдар төңірегінде ой қозғадық.

Тыңдаушылар өз әрекеттерін бақылауға, рефлексиялауға дағдылана бастаған. Сондықтан Д.Колбтың ересектерді оқыту моделіне сәйкес жаңартылған білім мазмұны Бағдарламасының идеясын өз тәжірибесі арқылы түсініп, бақылап, рефлексиялап, өзіндік тұжырымдама жасауға және белсенді эксперимент жүргізуге жағдай жасаудың тиімді болатынына сенімді болдық. Біздің болжамымыз сәтті болды деп ойлаймыз.

Дэвид Колбтың ересек адамдардың оқуы мен жаңа ақпаратты қабылдауының 4 сатылы моделіне сүйене отырып топ тыңдаушылар 4 топқа сараланды, нәтижесінде 24 тыңдаушының ішінде белсенді мұғалімдер- 5 (20,8%), прагматиктер- 6 (25%), теоретиктер-4 (16,7%), бақылаушылар- 9 (37,5%) екені анықталды. Ендеше тыңдаушылардың осындай жеке даму траекторияларын ескере отырып жоспарлау қажеттілігіне басты назар аудардық. Жоспарлау кезінде бақыланатын сабақтың құрылымы да анықталды. Біздің байқағанымыз, мұғалімдер бірлесе жоспарлауға дағдыланған, бірден оқытуларындағы ортақ проблеманы анықтап, тақырыптың мақсаты мен күтілетін нәтижелерін жоспарлап кетті. Бақылаудан кейін сабақты талқылап, стикерге түсіріп, кестеге ілінді. Талқылау алдында хабарланған тақырып аясында жоспарланған сабақтың жетістігі мен оны жақсарту жолдарын анықтадық. Бұл ұсыныс бәрімізге түсінікті әрі әр мұғалімнің оқуын жақсартуға қатысты пікірлер болды. Талқылаудан кейін қайта жоспарладық. Екінші сессияда 2-сабақты өткіздік, сабақ бақыланды, сабақтан кейін кері байланыс алынды. Сабақтарға кері байланыс беруде тыңдаушылардың оқытуды жақсартуға ұсыныс бере алуы бізді қуантты. Әрине, қалыс қалып отырғандар да болды, алайда өз тәжірибесін ой елегінен өткізу кей мұғалімдерге қиын болуы мүмкін.

Бақылау кезінде біздің жоспарлауымыз бен оқытуымызда әлі де дамытуды қажет ететін басымдықтар бар екенін анықтадық, атап өтетін болсақ: тыңдаушылардың кейбірі өз оқытуларын басқарып тұрғанын білсе де тереңінен түсінбейді, яғни сабақты жоспарлағаннан бастап сабақты өткізгеннен кейін де келесі оқытуын жоспарлауда ескеретін мәселелер бар екеніне назар аудармайды. Осыдан барып қысқа мерзімді жоспарларына өзгерістерді ендіру себептерін және одан күтілетін нәтижелерін анықтауда қиналады. Біздіңше, бұл проблеманың шешімі - ұстаздарды өз оқуы мен оқытуын басқаруға бағыттау керек. Осыдан барып біз әр әдісті таңдағанда не мақсатпен таңдадық? одан не күтеміз? бұл әдіс тыңдаушыдағы қандай дағдыға негізделген? нәліктен тыңдаушы

осылай жауап берді? енді қай әдісті қолданамыз? деген сияқты сұрақтармен дамытуымыз керек. Осы орайда инклюзивті білім беру идеясына жүгіндік. Яғни, әр тыңдаушының жеке даму траекториясын бақылап, келесі қадамдарын жоспарладық. Әр әдістің астарында саралау әдістері алдын ала жоспарланды. Мұғалімдердің қажеттіліктеріне сай қолдау әрекеттері, жұмыс түрлері қолданылды. Гарднердің жиынтық зият теориясына сүйене отырып, саралауды уақытты ұтымды пайдалануды есепке ала отырып, сабақтың кез-келген кезеңінде қолдануға болады екен. Соның негізінде мұғалімдерде оқытуын жаңартылған білім беру мазмұнына сай жоспарлау дағдылары артады және оқушылардың білімдік жетістіктеріне жағымды үлес қоса алады деп сенеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ис-әрекеттегі зерттеу. Астана, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2012. – 67 бет.
2. Тренерге арналған нұсқаулық. Екінші деңгей бағдарламасы / Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2012. – 282 бет.
3. kk.wikipedia.org/wiki/Түсінік.
4. Дадли П. Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері. Астана, Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2013. 68 бет.
5. Бағдарлама, Екінші деңгей бағдарламасы / Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2012. – 292 бет.
6. <http://cpm.kz/kz/portal/programs/day.php?ID=146404>
7. Чичибу Т. (Жапония), Ду Тоит Л. (Оңтүстік Африка), Тулепбаева А. (Қазақстан Республикасы). Lesson Study бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық. Ағылшын тілінен аударылған / Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2013. – 70 бет.
8. «Білім берудегі жоғары сапа және көшбасшылық – 2013» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының баяндамалар жинағы (Астана қ., 13-15 қараша, 2013 жыл). «Орта білім мазмұнын жаңғырту» секциясы. 1-том. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2013. 456 бет.
9. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Бірінші деңгей бағдарламасы / Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2012. – 280 бет.

АУЫЛДЫҚ МЕКТЕПТЕГІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ТҰЛҒАНЫ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ

**Карымбаева Жупарзат Мейрамбаевна
Жамбыл атындағы орта мектебінің әлеуметтік педагогы,
Жетібай ауылы, Байзақ ауданы, Жамбыл облысы**

Психологиялық қызметтің мақсаты - білім беру ұйымдарында білім алушылардың психологиялық денсаулығын сақтау, қолайлы әлеуметтік-психологиялық жағдай жасау және білім беру үдерісіне қатысушыларға психологиялық қолдау көрсету. Осыған орай Облыстық білім басқармасының жүргізген зерттеулері бойынша 560 мектептің 20% педагог-психологтары психодиагностикалық, консультациялық, ағартушылық-профилактикалық, түзету-дамытушылық және әлеуметтік-диспетчерлік жеткіліксіз жүргізетініне, 30% оқушылардың жеке және жас ерекшеліктерін есепке ала отырып жылдық жоспарында толық жетілдірмейтіндігін, 25% диагностикалау нәтижесінде кеңес беруде жалпылама сипаты басым болып, қабылданған шешімнің нақтылығы төмендігін, 25% зерттеу жұмыстарының материалдары бойынша психологиялық-педагогикалық қорытынды жасай алмағандығын анықтады. Алынған деректердің нәтижесі көрсеткендей,

қазіргі жаңа мектеп моделінің жағдайында психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің жеткіліксіз деңгейі білім алушылардың жеке тұлғалық дамуына және оқуға деген ынтасының төмендеуіне әкеледі. Нәтижесінде ата-ана мен бала алдында мектептің тартымдылық рейтингісінің әлсізденуі білім сапасына әсер етеді.

Сонымен қатар оқыту мен оқу үдерісін психологиялық-педагогикалық тұрғыдан сүйемелдеу дайындығы және қазіргі мектептегі білім алушылардың метатанымдық әлеуетін дамыту қажеттілігі арасында қарама-қайшылықтар туындады. Атап айтқанда:

- оқыту және оның мазмұнын жаңарту жағдайындағы оқу мен сабақ беруде сүйемелдеудің маңыздылығының қажеттілігі, қазіргі жағдайда мектеп психологтардың берілген ұсынымдар мен қорытындылар оқушының жеке білім беру траекториясын дамытпайтындығы;

- оқу мен тәрбие үдерісінде оқушының дамуы мен тұлғалық қалыптаспаудың қажеттілігі, қазіргі жағдайда психологиялық білімге назардың айтарлықтай аударылмауы;

-білім беруді модернизациялау жағдайында оқыту үдерісіндегі психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің қажеттілігі, бірақ психологиялық қызметінің құрастырылған жүйесінің болмауы;

-белсенді оқыту, білім алушылардың қалыпты дамуының диагностикасы мен түзетудің заманауи әдістерін білу қажеттілігі, ал қазіргі жағдайда психологиялық тәжірибе әдіснамасының толық қамтылмағандығы, психологиялық қызметті жоспарлау іс-әрекетінің жеткіліксіздігі;

-психологиялық диагностиканы жүргізу және білім алушылардың шығармашылық әлеуетін дамыту қажеттілігі, ал қазіргі жағдайда білім алушылардың мектеп психологының диагностикасын толық меңгермегендігі.

Шағын жинақталған мектептің оқу-тәрбие процесін басқаруда коммуникативтік әдістің кейбір аспектілерін даралап көрсетуге болады:

- Оқушының оқу үрдісіне қызығушылығын тудыру.
- Қарым-қатынас жасауға үйрету.
- Біліктілік, іскерлік дағдысын қалыптастыру.
- Жеке тұлғаны жан-жақты дамыту, оны жетілдіру.
- Белсенділігін арттыруға жағдай жасау.
- Кең көлемде дамытып, білімді терең игеруіне жағдай туғызу.
- Білім сапасын көтеру.

Себебі қолайлы әлеуметтік-психологиялық жағдай жасау оқушылардың білім сапасын жоғары деңгейге көтеруге және жан-жақты дамытуға мүмкіндік береді.

Өз сезімін (эмоциясын) басқару. Эмоциялар психикалық сфераға қатысты адам эмоциясы өте күрделі процесс әрі объективтік шындықтың бейнеленуі ретінде қабылданады. Ол әрдайым адамның белсенді қызметімен байланысты туындап жүзеге асады. Жағымды эмоцияны тәрбиелеуде мұғалімнің, ата-ананың, ересектердің достардың сөздерінің алатын орны ерекше. Сөз жеке адамға әсер ететін қуатты фактор. Адамдарға сөзбен ықпал етебілуді үйрену, сергектік,ықыластылыққа байланысты. Ықыласты, сезімтал сергек адам өзіне де, басқа адамға да эмоциялық әсер етіп, балаларды қуанышты көңілді сезімге тәрбиелей алады.

ШЖМ басшысының шеберлігі - бұл өте жоғары білімді сапалар жиынтығы, әрі ұдайы жетіліп отыратын тәрбиелеу мен оқытуға оқыту өнері. Қазіргі заман мұғалімнің тұлғалық белгісі - ой өрісінің кеңдігі мен оның ауқымды дүниетанымы. Заман ағымымен теңдей қадам басамын деген әрбір мектеп басшысы өте көп ақпараттан хабардар болуы қажет.

Қатысушылар: ШЖМ мұғалімдері

1) Ұйымдастыру шаралары: тіркелу, аудиторияға жайғастыру, топ ережесін еске түсіру.

2) Зияткерлік қырлары туралы не айтар едіңіздер? Пікірталас

Зияткерлікті ақыл-ой қабілеттерінің тестілерімен өлшенетін құбылыс ретінде қарастыратын ғалымдар мен зерттеушілер үшін зиятқа қатысты жаңа ой-пікірлер әрдайым проблема болып жүр. Говард Гарднер субъектілер көп қырлы зиятқа (КҚЗ) ие деп есептеген. Сол арқылы ол зиятты өлшенетін және зияткерлік коэффициентіне (IQ) қосылатын бірыңғай және жалпы қабілет ретінде қарастырмай, керісінше, лингвистикалық, математикалық, музыкалық, кинестетикалық және тұлғааралық қабілеттер мен кеңістікте бейімделу қабілеті сияқты өзара әлсіз қарым-қатынаста болатын көптеген зияткерлік қырлары бар екенін мойындауымыз керек деп қорытады. Қазіргі уақытта зияттың қырларын анықтауға және өлшеуге арнап әзірленген нақты кешенді тестілер жоқ. Мидың жұмыс істеуі жөніндегі зияттың қырлары тұжырымдамасын қолдайтын зерттеулер, тұтастай алғанда, әлі де жалғасып жатыр, бірақ олар Говард Гарднер теориясының ерекшелігін қолдай бермейді. Зиятқа қатысты соңғы зерттеулер, атап айтқанда, Роберт Стернберг ұсынған «үштік модель» теориясы Гарднердің зияттың стандартты теориясына сенімсіздігі туралы ойларымен ұштасып жатты. Алайда, Гарднерге қарағанда, Стернберг адам санасында өңделетін нақты материалға аса мән бермейді. Оның орнына ол зияттың компоненттік, эмпиристік және мәнмәтіндік аспектілеріне назар аударады. Стернберттің айтуы бойынша, адами зият – бұл «жеке тұлғаның өміріне қатысты шынайы ортаны бейімдеуге, іріктеуге және құруға бағытталған ой әрекеті», яғни зият жеке тұлғаның өз өміріндегі қоршаған орта өзгерістерін қалай жеңе алатынын көрсетеді.

3) Когнитивті үдерістер (Слайд).

Когнитивті психология. Бұл теорияның өкілдері – когнитивті психологтар белгілі бір материалды қабылдауға қатысты адамдардың санасында болып жатқан үдеріс мәселелерін зерттейді. Танымдық үдерістерді (есте сақтау, қабылдау), зиятты және даму кезеңдерін анықтауға арналған қазіргі заманғы және ертеде жарияланған зерттеу әдебиеттері жеткілікті. Қазіргі заманғы неврологиялық әдістерді пайдалануға және жеке тұлғаның жалпы оқуына қатысты мәселелерге баса назар аударыла бастауына байланысты, осы теориялардың кейбіреулерінің дамып, өрістеуіне жол ашылды. Осы тарауда танымдық теориядағы өзгерістер есте сақтау және зияткерлікке қатысты соңғы зерттеулер тұрғысынан қаралған. Пиаже теориясына жүгіну 1960 жылдары когнитивті психология әлемінде ойлауды дамыту теориясы тұрғысынан Жан Пиаженің ғылыми идеялары басымдыққа ие болды. Сол кезең үшін бақылау мен эксперимент жүргізудің тиімді әдістерін жасаған Пиаже мүлдем өзгермейтін және әмбебап кезеңдерде жүзеге асырылатын жалпы танымдық операциялардың кешенді даму көрінісін нанымды дәлелдеп шықты. Пиаже кеңістік, уақыт және сандық аспектілерді қамтитын дамудың жалпы кезеңдерін анықтады. Алайда, қырық жылдан кейін қазіргі заман психологтары әрбір аспектіге өзіндік ережелер мен жүзеге асыру операциялары тән екенін анықтап, жалпы сатылар мен құрылымдар болатынына күмән тудырды. Пиаже зияткерлікті барлық жеке тұлғаларда бірдей дамиды деп бірыңғай жалпы қабілет деп есептеген. Қырық жылдан кейін ғалымдар адамдар ерекше түрде жұмыс істейтін және өзара қарым-қатынаста бола алатын көптеген салыстырмалы түрде тәуелсіз «зияткерлік қабілеттерге» ие деген пікірге келді.

Пиажені жеке айырмашылықтар қызықтырмаған, ол «эпистемиялық субъектіні» зерттеген. Бұл саладағы көптеген соңғы зерттеулер жеке ерекшеліктерге шоғырланған, мұның өзінде айрықша таланттар мен кемшіліктер, қабілеттердің өзіндік құрылымына және шектеулі мүмкіндіктердің өзіне тән айырмашылықтарына аса мән берілген. Пиаже жаңа туған нәрестелердің «ана сүтімен қоректену», айналадағыны аңдау сияқты шектеулі биологиялық қабілеттермен бірге, оқудың – ассимиляция және бейімделу деп атаған басты екі үдерістеріне ие екені туралы да болжаған. Қазіргі психологтар адам біраз туа біткен қасиеттерге немесе жеңіл түрде айқындалатын танымдық қабілеттерге ие деген қорытындыға келіп отыр. Пиаже танымдық дамуды өсіп келе жатқан баланың физикалық немесе азын-аулақ дәрежеде әлеуметтік дүниемен өз бетінше эксперимент жасауы деп қабылдап, тарихи және мәдени факторлардың маңыздылығын ескермеген. Қазіргі

теорияларға сүйенсек, даму ерте кезеңдерден басталады, бұл жағдайда әлеуметтік органның дамуға әсері елеулі болмақ. Сонымен бірге Пиаже біртұтас танымдық тетіктердің, моториканың көріністері ретінде тіл және басқа да графикалық, музыкалық бейнелер сияқты таңбалардың жүйесін қарастырған. Гарднердің зияттың қырлары туралы соңғы уақыттағы зерттеулері әр жүйенің өзіне тән шығу тегі болатындығын және олардың мәдени, уақыттық мәнмәтіндер жүйесінде қолданылуы елеулі ықпал ететінін болжайды.

3) Карл Роджерстың «Мен» тұжырымдамасы мен Авраам Маслоудың «қажеттіліктер иерархиясы» (таныстырылым).

Өткен ғасырдың 70–80-жылдарында оқу туралы көптеген теориялық зерттеулер гуманистік психологияға негізделген болатын, әрі адамның өсу әлеуетін «мен» тұжырымдамасына баса назар аудара отырып қарастырған. Түсінуді дамытуда жеке еркіндік, таңдау, ынта және сезімдердің мәні де зор екендігі туралы пікір осыған түрткі болған факторлардың бірі болып танылды. Ынтаның иерархиялық моделін әзірлеген танымал ғалым Авраам Маслоу болды. Төменгі деңгейге ол физиологиялық қажеттіліктерді орналастырса, жоғары деңгейге – өзін-өзі көрсете, таныта білуді қойды.

М.МОНТЕССОРИДІҢ ЕРКІН ТӘРБИЕСІМЕН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ҰШТАСТЫРЫЛУЫ

**Кереева Жанат Раисовна
Масакова Маржан Суановна
Жамбыл облысы Шу ауданы Берлик ауылы
«Алмар» бөбекжай-бақшасы
тәрбиешілер**

Еркін тәрбие – баланың өзін-өзі тануына, қоршаған ортамен етене танысуына, баланың табиғатын тәрбиелеуге бағытталған еркін тәрбие.

Тәрбиеленушінің қызығушылығын қалыптастыруға бағытталған еркін тәрбие.

Еркін тәрбиенің маңызды қағидалары:

1.Педагогтың баланың қабілеттілігіне деген сеніміне сыртқы жағдайлардың (отбасы, шыққан тегі, ата-анасы) кері әсерін тигізуі:

2.Тәрбиешінің баланы өзінің ой-өрісімен дамуына мүмкіндік беруі, толыққанды жеке тұлға ретінде қалыптастырады:

3.Өзін-өзі тәрбиелеуге, мәдениетке, ой-өрісін дамытуға, білімін жетілдіруге ынталандыру:

Еркін тәрбиені қолдаулардың қатарында көптеген қоғам қайраткерлері, дәрігерлер, жазушылар, педагогтар және философтар бар. Еркін тәрбие өзіндік педагогикалық қозғалыс ретінде ХХ-ғасырдың басында қалыптасты.

Еркін тәрбиенің қағыдасының қалыптасуына негіз болған Ж.Ж.Руссо. Ол кіші топтағы балалардың сезімталдық арқылы көріп, білуіне көп көңіл бөлген. Руссоның қағыдасы бойынша педагог балаға өзінің дегенін орындатпай, керісінше баланың өзіндік дамуына ыңғайлы орта қалыптастыруы қажет деп ойлаған.

Еркіндік баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуының қажеттілігі – бұл М.Монтессоридің концепциясының негізі болып табылады. Мария Монтессори қатал діни отбасында дүниеге келген. 1896 ж Монтессори ЖОО бітіріп, алғаш әйел медицина ғылымының докторы атағын алады. Оның көптеген жолдарды таңдауы бола тұра ол ең қиын жолды таңдайды: Ол ақыл есі кем балалар мен жағдайлары төмен отбасы балаларына мектеп және ғылыми – педагогикалық институт ашып, онда өзінің тарихқа енген Монтессоридің «Золотой материалы» атты дидактикалық материалын ойлап табады. Өзінің көптеген еңбегінің арқасында өзінің тәрбиеленушілері 1900 жылы Римде өткен алимпиадада қалыпты орта мектептің балаларынан оқу, жазу, санау жағынан

алдыңғы орындардан көрінеді. Монтессори өзінің зерттеулерін жалғастыру үшін көптеген бастауыш мектептерге барып оқыту әдіс-тәсілдеріне көңіл бөліп: педагогтың нұсқауымен жүрген балалардың қимыл-қозғалысын, табиғи дарынына зейін салып қадағалауға болмайды деген ойға келеді. Демек мектеп баланың еркін дамуына қолдау жасаудың орнына, баланы өзіндік жеке тұлға ретінде қалыптасуына кедергі келтіреді. Осыдан М.Монтессоридің педагогикалық кредасы қалыптасады: Балаға тек қана қимыл-қозғалыс еркіндігі берілген жағдайда ғана тәлім-тәрбие болуы мүмкін, бірақ ол еркіндік тек қана баланың өміріне қауіпті болмауы тиіс.

Монтессори үшін еркіндік бір жағынан табиғи еркіндік (бойының өсуі, дамуы) ал екінші жағынан – бұл таңдау еркіндігі. Бірінші жағдайда бала жан-тәнімен даму сатысындағы тірі организм, ал екінші жағдайда балады еркін таңдау қабілеті қалыптасады. Ол міндетті түрде баланы жеке тұлға ретінде дамуына септігін тигізеді.

Монтессоридің еркіндік қағидасы баланың тәлім-тәрбие тәртібіне негізделген. Оның ойынша еркіндік бұзықтық,қырсықтық, тыңдамаушылық емес, ал тәрбиелік, мәдениеттілік, өз ойын бұғып қалмау, айналамен үйлесе білуі.

Монтессоридің ойынша кез-келген тіршілік иесі еркіндікке талпынады, демек дамып келе жатқан бала тумасынан еркіндікке ұмтылады. Осыдан Монтессоридің түйіндеуінше баланы жеке тұлға ретінде тәрбиеші қалыптастырмай, керісінше бала өзін-өзі тәрбиелеуге, дамытуға қалыптастырылуына жағдай жасау қажет. Монтессори педагогикасы негізі тәрбиешіден емес, баладан басталады. 3-6 жас аралығындағы бала өзін-өзі белсенді түрде қалыптастырады. Ол көрген затын қолымен ұстап, сезіп,үлкендерден естіген заттың атын зейініне сақтайды. Оның қимыл-қозғалыстары көбейеді. Ол дамып таппай әңгімелесуге құштарлық білдіреді. Сөз қорын көбейтеді. Бала 4-6 жасқа дейін аптасына 250 жаңа сөз қабылдай алады. Ол өз киімін өзі таңдағысы келеді және үлкендерге тәуелді болғысы келмейді екен.

Монтессоридің ұстанатын ұраны: «Өзім жасауыма көмек бер», «Мен өзім»-тәрбиеші баланың бұл тілегін орындауға міндетті. Монтессоридің ойынша баланың еркіндікке деген ынтасын үлкендер тарапынан қолдау табуы тиіс. Және де бала өз-өзіне сенімді, ешкімге тәуелді болмауы үшін еркіндік күнделікті тәрбие жұмыстарында өз орнын табуы тиіс.

Сырт көзге Монтессоридің педагогикасы балаларға тым шектен тыс еркіндік беріліп, балалар білгендерін,қалағандарын жасап, бұзықтық пен қырсықтыққа жол беріледі деген түсінік қалыптасуы мүмкін. Шын мәнінде монтессори педагогикасында еркіндікке шектеу бар, біріншіден басқа балалар мен ұжымның қажеттілігі (мыс: басқа балаларға кедергі келтірмейтін нәрселерге рұқсат беріледі, «әр затты немесе нәрсені өз орнына қою қажет») және екіншіден, жұмыстың жасалуы («бос отыруға болмайды», «бастаған істі міндетті түрде аяқтауы тиіс») Монтессори тек осы жағдайларда ғана бала өзін-өзі тәрбиелей алады деп ойлаған. Оның еркіндік деген мағынасы-жағдай жасалынған қоршаған ортадағы баланың еркін қимыл-қозғалысы, жұмыс жасайтын орнын еркін таңдауы, өзі қызыққанг пәнді және дидактикалық материалды еркін таңдауы, өзі қалаған баламен қосылып жұмыс жасауы. Осы жағдайларда бала өзінің мүмкіндігін бағалауға үйреніп, өз шешімін жауапкершілікпен қарауға үйренеді.

Мүмкіндіктері әр-түрлі балалардың бір топта болуы олардың өз өзіне деген сенімділігін арттырады және де біліммен алмасу процесі жүреді, яғни үлкеннен кішіге.

Инклюзивтік білім беру барлық балаларды оқытуқажеттілігіне негізделеді, мұнда маргиналдау мен қатардан шығару салдарынан ең осал болып отырған топқа ерекше назар аударылады.Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне,

жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.]Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз, Сонымен қоса, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ .

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ – ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ ҚЫЗМЕТІНІҢ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛУЫ

Кошербаева Жулдыз Султановна

**Өрлеу БАҰО АҚФ Жамбыл облысы бойынша ПҚБАИ
Мектепке дейінгі тәрбиелеу және инклюзивті білім беру
кафедрасының аға оқытушысы**

*Бала кемістігінің даму деңгейі неқұрлым төмен болса,
соғырлым мұғалімнің білім деңгейі жоғары болу
керек. Неміс педагог-дефектолог*

П.Шуман

Инклюзив дегеніміз –(лат.includio кірістіремін, қосамын) – деген мағынаны білдіреді. Мысалы, сенімен біз, біз сенімен.

Жалпы инклюзивті білім беру – мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытып-үйретудің бір формасы. Нағыз инклюзия білім берудің екі жүйесі бар: жалпы және арнаулы жүйелерді бір-біріне қарама-қайшы қоймай, қайта жақындатады.

Инклюзивті оқыту – мүгедек пен дамуында сәл бұзушылығы мен ауытқулары бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен оқыту.[1]

Инклюзивті оқыту – барлық кемтар балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді, оқушылардың тең құқығын анықтайды, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді, ол - барлық балалардың жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, балалардың білімділік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір-бірімен қарым- қатынас жасауға, танып білуге, қабылдауға үйренеді.

Кемтар балалардың ата-анасы көмекші не арнайы мектептер мен мектеп интернаттарға, психологиялық- педагогикалық түзеу кабинеттер мен кластарға балаларын бергісі келмесе, жалпы балалар оқитын мекемелерге ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген, яғни баланың деңгейіне қарай жеңілдетілген бағдарлама бойынша инклюзивті оқытуға міндетті.

Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы мұғалімдер – психолог, әлеуметтік мұғалім, олигофрено мұғалімі, логопед мұғалімдері болмаған жағдайда, тәрбиешілерді, бастауыш сыныптың мұғалімдерін, қазақ тілі мұғалімдерін мүмкіндігі шектелген кемтар, мүгедек балаларды инклюзивті оқыту курстарына оқытып алулары қажет.

Көмекші бағдарламамен жалпы мектепте оқитын балалар бағдарламаны толық игерген болса, ол балаға арнайы куәлік беріледі, ал игермесе онда анықтама берулері қажет. (Департаментке ұсыныс беру арқылы).

Кемтар балаларға жалпы мектептің куәлігін беруге болмайды, олар тек 9-сыныпты игеріп бітіргеннен кейін профтехникалық лицейлерге жіберіледі.

Инклюзивті оқыту – негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады.

2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.

3. Әрбір адам қарым- қатынасқа құқылы.

4. Барлық адам бір-біріне қажет.

5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.

6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.

7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету - өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.

8. Жан- жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті бағыт кемтар балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады.[2]

Атап айтсақ, мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортаға кіріктіру мақсатында 2009 жылғы ҚР инклюзивті білім беруді дамыту тұжырымдамасының жобасы әзірленген, сонымен қатар 2010 жылдың 1 ақпанында бекітілген ҚР білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын атауға болады.

Бұл бағдарламаның басты міндеттерінің бірі – еліміздің инклюзивті оқытуды дамыту болып саналады.

Инклюзивті білім беру оқыту процесінде балаға жеке көмек көрсету мен психологиялық-педагогикалық қолдауды қамтамасыз етеді, жалпы білім беретін мектепте мүмкіндігі шектеулі балаларға кедергісіз аймақ құру ғана емес, баланың психофизикалық мүмкіндігін ескере отырып құрылатын оқу-тәрбие процесінің ерекшелігінде ескерген жөн.

Ал бұл процессті жүзеге асыру үшін мектепте балаға психологиялық- педагогикалық қолдау қызметі ұйымдастырылуы қажет.

Еліміздің Ата заңында барлық бала жалпы орта біліммен қамтылуы тиістігі жазылса да, өкінішке орай мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту өзекті мәселе күйінен түспей тұр. Олардың қатары жыл сайын өсіп жатқандықтан, жарымжан балаларға білім беру жүйесін жетілдіру қажет.

«Білім туралы» ҚР- нің Заңының 21- тармағының 3 тармақшасына сәйкес инклюзивті білім беру – оқытудың тиісті білім беретін оқу бағдарламаларына білім алушылардың өзге де санаттарымен тең қолжетімділікті, арнайы жағдайларды қамтамасыз ету арқылы дамытуға түзету – педагогикалық және әлеуметтік қолдауды көздейтін, мүмкіндігі шектеулі адамдарды бірлесіп оқыту және тәрбиелеу.

Сондықтан мамандар елімізде инклюзивті білім беруді дамыту қажет екендігін алға тартады.

Инклюзивті білім берудің мазмұны:

Инклюзивті білім беретін мектептерде білім мазмұны 3 түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал.

1.Жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары;

2.Мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары;

3.Мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы.[3]

Логопедия – грек сөзінен алынған сөз , «тәрбиелейміз, үйренеміз» деген мағынаны білдіреді.

Логопедия дегеніміз - сөйлеу тілі кемістіктерін, оның бұзылу себептерін болдырмау жолдарын, сонымен бірге осындай кемістіктерді әртүрлі жолдармен түзетін жоюдың тәсілдерін зерттейтін ғылым.[4.Б.36.]

Сөйлеу процесі – адам баласына ғана тән өте күрделі жоғарғы психикалық қабілет. Сөз арқылы қатынасқа түсу үрдісінде адамдар бір -бірімен ой бөлісіп, бір-біріне ықпал етеді. Сөздік қатынас тіл арқылы жүзеге асады. Тіл дегеніміз – қатынас құралының фонетикалық, лексикалық, грамматикалық жүйесі. Сондықтан сөйлеу тілі адам өмірінде маңызды орынға ие әрекет болып табылады. Қазіргі таңда сөйлеу тілінің әртүрлі бұзылыстары бар балалардың саны күннен күнге артуда.

Инклюзивті мектептегі логопедиялық қызмет жүйесі бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу тілі бұзылыстарын түзету үрдісінде маңызды орынның бірін алады.

Логопедиялық қызмет жүйесінің негізгі мақсаты – сөйлеу тілінің әртүрлі ауызша және жазбаша бұзылыстары бар мектеп оқушыларына логопедиялық көмек көрсету, сонымен қатар олардың тілдік дамуының ерекшеліктеріне сәйкес даму мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту, тәрбиелеу және әрі қарай әлеуметтік бейімдеу мен қарым - қатынасының жағымды әрі тиімді жағдайларын құру болып табылады. Осы мақсаттарға орай бірқатар міндеттер жүзеге асырылады:[5.Б.43-48.]

- ауызша және жазбаша сөйлеу тілінің бұзылыстарын диагностикалау және түзету;

- баланың толыққанды тұлғалық және интеллектуалдық дамуына ықпал ету;

- әрбір балаға индивидуалды және дифференциалды ыңғайды қамтамасыз ету;

- балаларды психологиялық- педагогикалық зерттеу;

- сөйлеу тілі бұзылыстарының алдын алу және түзету;

- балаларға логопедиялық көмек көрсету сұрақтары бойынша мұғалімдер мен ата-аналарға кеңес беру;

- мұғалімдер мен ата-аналар арасында логопедиялық білімдерді үгіттеу.

Тіл кемістігі деп сөйлеу қабілетінің психофизиологиялық механизмінің бұзылу салдарынан сөйлеушінің сөйлеу тілінің қоршаған ортаға тән мөлшерден ауытқуын айтамыз.Тіл кемістіктерін, оларды туғызатын себептерге байланысты екі топқа бөлуге болады.

1.Табиғи тіл кемістіктері (органикалық);

2.Функционалдық тіл кемістіктері.[6. Б.4-10,41-45.]

Қорыта келгенде, мүмкіндігі шектелген балаларды тәрбиелеу ісінде, психолог, педагогтар баланың жан дүниесінің күйзелісіне терең ой жүгіртіп, баланың бойындағы ауытқуын жетімсіздік деп қарамай, ынталандыру, кемістіктерді толықтыру, түзету жолында психологиялық әрекеттері жүзеге асырылса, онда мүмкіндігі шектелген балалардың әлеуметтік ортада өз орнын табуды, кемістіктерінің орнын толықтыруларына қиындық болмай, толық қанды жеке тұлға ретінде қалыптасқан болар еді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Багель О.А. Индивидуальный подход при коррекции речевых нарушений у младших школьников Школьный логопед. – 2007. -№1 (16). – Б.43-48.
2. Зязюна И.А Основы педагогического мастерства М.: «Просвещение» , 1989
3. Өмірбекова Қ., Серкебаева Қ. Логопедия. – Алматы, 1996 –Б.36.
4. Өмірбекова Қ.Қ. Дыбыс айту кемшіліктері және түзету жолдары. – Алматы, 2005. – Б.4-10,41-45. Инклюзивті
5. Уикипедия –ашық энциклопедиясынан алынған мәлімет.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ҚАҒИДАЛАРЫ МЕН ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ӘДІСТЕРІ

Кошкимбаева Жанар Сахымбаевна
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты «Блім беру процесін психологиялық қолдау» кафедрасының аға оқытушысы
Оразбаев Т.К.

Жамбыл политехникалық жоғары колледжі директорының кәсіби оқыту ісі жөніндегі орынбасары

Инклюзивті білім беру – мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытып-үйретудің бір формасы. Бұл арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды. Нағыз инклюзия білім берудің 2 жүйесін: жалпы және арнаулы жүйелерді бір-біріне қарама-қарсы қоймай, қайта жақындатады. Жалпы білім беретін мектепте сау балалар мен мүмкіндігі шектеулі балалардың бірлесіп (интеграциялы түрде) оқуын ұйымдастыру кезінде кері салдарлар туындау мүмкіндігін азайту үшін инклюзивті білім беруге қажетті арнаулы жағдайлар тізбесін нақты белгілеп алу шарт. Бұл тізбе оқу үдерісін ұйымдастыруды, оқу мазмұны мен әдістемесін, балалардың үлгерімін бағалауды және т. б. қамтуы тиіс. Инклюзивтік білім беру жағдайында білім беру үдерісін психологиялық-медициналық-педагогикалық тексеру мәліметтеріне сүйене отырып, дифференциялық және жеке тіл табу принциптері негізінде жүзеге асыру қажет. Жалпы білім беретін мектептерді инклюзивтік разрядқа ауыстыру шарасы оқу-тәрбие үдерістерін ұйымдастыру ісіне бірқатар өзгерістер де алып келеді:

- күн тәртібі, сабақ кестесі, оқу ұзақтығы мен құрылымы өзгереді;
- жеке коррекциялық оқулар ендіріледі;
- аяушылық, қорғаушылық бағытындағы педагогикалық режимдерді сақтауға басымдық беріледі;
- педагогикалық қызметті жоспарлау, оның тиімділігі мен сапасын бақылау сипаты өзгереді;
- психологиялық-медициналық-педагогикалық консилиумдар құрылып, өзге де психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету бағытында қызмет орындары ұйымдасытырылады;
- оқу-тәрбие үдерісінің бағыт-бағдары мен мазмұн-мәні өзгереді (балалармен тілектестік сипатта қарым-қатынас жасау, оқу-тәрбие үдерісінің коррекциялық бағытын дамыту және т. б.);
- білім беру ұйымының пәндік-дамыту ортасындағы талаптар күшейеді, өйткені ол мүмкіндігі шектеулі балаларды жан-жақты дамыту мен ақаулықтарды түзету барысында басты рөл атқарады.

Инклюзивті білім беру – мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытып-үйретудің бір формасы. Бұл арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму

үстіндегі формаларды ығыстырмайды. Нағыз инклюзия білім берудің 2 жүйесін: жалпы және арнаулы жүйелерді бір-біріне қарама-қарсы қоймай, қайта жақындатады.

Жалпы білім беретін мектепте сау балалар мен мүмкіндігі шектеулі балалардың бірлесіп (интеграциялы түрде) оқуын ұйымдастыру кезінде кері салдарлар туындау мүмкіндігін азайту үшін инклюзивті білім беруге қажетті арнаулы жағдайлар тізбесін нақты белгілеп алу шарт. Бұл тізбе оқу үдерісін ұйымдастыруды, оқу мазмұны мен әдістемесін, балалардың үлгерімін бағалауды және т. б. қамтуы тиіс.

Жалпы білім беретін мектепте мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытып-үйрету үдерісін психологиялық-педагогикалық қолдау үшін психологқа, логопедке, арнаулы педагогқа, әлеуметтік педагогқа арналған кабинеттерді арнайы жабдықтау қажет. Сондай-ақ, кітапхана қорын арнаулы оқулықтармен, оқу-әдістемелік кешендермен, әдістемелік әдебиеттермен толықтыру керек.

Мүмкіндігі шектеулі оқушылардың оқып-үйренудегі қиындықтарын дер кезінде анықтап, оларға коррекциялық-педагогикалық қолдау көрсету үшін, сондай-ақ жалпы білім беретін мектептегі білім игеруге байланысты қол жеткізілген деңгей туралы оқушылар мен ата-аналарды хабардар етіп отыру үшін тұрақты түрде психологиялық-педагогикалық мониторинг өткізіліп тұруы тиіс. Бұл интеграциялық оқыту сыныбы мұғалімінің арнаулы (коррекциялық) сынып мұғалімімен, пән мұғалімдерімен, психологпен, арнаулы және әлеуметтік педагогтармен тығыз ынтымақтастықта бірлесіп жұмыс жүргізу нәтижесінде іске асады. Осымен қатар арнаулы психологиялық-педагогикалық қолдаудың бақылануын және орындалуын мектеп психологиялық-медициналық-педагогикалық консилиумы жүзеге асыруы тиіс. Табысты қосу балалардың өмір барысында кәдімгі ортада, яғни қалыпты адамдар арасында мәселесіз, қиындықсыз өмір сүруі үшін оларға негізін салуға көмектеседі. Қалыпты балалар да инклюзивті оқудан арнайы қажеттіліктерге ие балаларда кездесетін қиындықтарды тереңірек түсіне бастайды. Оларда басқа балалардың қажеттіліктеріне деген сезгіштік қатынасы тәрбиеленеді, балалар арасындағы айырмашылықты қабылдауға үйренеді, яғни барлық қиындықтарды барлығы жеңіп шығуға болатынын және оларды қоршаған адамдардың қолдауымен табысқа жетуге болатынын түсінеді.

Инклюзивті білім берудің отбасылар үшін пайдалы әсері

Қалыпты дамып жатқан балаларға да, ерекше білімді қажет ететін балаларға да ата-ана болу – үлкен міндет болып табылады. Барлық ата-аналар өз балаларының болашағы үшін уайымдайды, ал даму мүмкіндігі шектеулі балалардың ата-аналары екі есе уайымдайды. Даму мүмкіндігі шектеулі баланы тәрбиелеу кезінде ата-аналарда ерекше қиындықтар туа бастайды. Егер баланы инклюзивті балабақшаға немесе мектепке белгілеу мүмкіндігі болса – бұл ата-анаға деген үлкен көмек. Егер олар өз балалары баратын балабақша тобының немесе мектеп өміріне белсенді қосылса, онда олардың уайымдары азаймақ. Инклюзивті балабақшаға немесе мектепке баратын бала күннен-күнге жағымды жаққа қарай өзгереді, басқаша бола бастайды және ата-ана, қоршаған ортадан тыс болу сезімін азырақ сезінеді, сонымен қатар, тәрбие жұмысының тиімділігі жоғарылайды және баланың табысқа жетуіне көмектеседі.

Инклюзивті білім берудің педагогтар үшін пайдалы әсері

Инклюзивті балабақшатобында немесе мектепте жұмыс істейтін педагогтар балалардың даму аймағына байланысты білімдері болуымен қатар, оқу мен тәрбие үдерісін қатар алып жүруі тиіс. Жұмыс тәжірибесіне қарай олар инклюзивті топтарда балалар ерекшелігін көру қабілетіне ие болады, баланың жағымды жақтарын сенімдірек бағалайды, балаға қажетті қолдау аймағын анықтайды. Мұндай топтағы педагогтар әр баланың әлеуетін (потенциал) ашуға, әрбірінің қажеттіліктерін қанағаттандыруға талпынады, өзінің қылықтары мен әрекет мысалдарында адами қатынастарының құндылығын көрсете отырып, даму мүмкіндігі шектеулі баланы төзімділікпен түзете-тәрбиелейді.

Инклюзивті мектептің пайдалы әсері

1. Білім алуға тең құқылы болуға мүмкіндік. Инклюзивті мектепте отбасы және қоғамда, жалпы білім беретін мектептерде кездесетін – бөлу жоқ.

2. Білім алу деңгейінің көтерілуі. Негізгі сапалы білім берудің арқасында барлық оқушылар өздерінің жеке қабілеттерінің даму көрсеткішін жоғары деңгейге жеткізе алады.

3. Қоғамдық өзара білім алу. Ұзақ бірігіп білім алу оқушылар арасындағы әлеуметтік қарым – қатынастарды дамытады. Жас балалар қоғамда өмір сүруге дайындалады.

Біздің мемлекетімізде инклюзивті білім беру жүйесінің жұмыс істеуі үшін туындаған бірнеше сұрақтарға біздер педагогтар жауап іздеуіміз қажет, яғни олар:

-Көптеген білім беру мекемелерінде арнайы мұғалімдер мен тәрбиешілердің балаларға сапалы білім беретін дайындықтары барма?

-Инклюзивті білім беруде мұғалімдер және тәрбиешілермен бірге баланың білім алуына ат салысып жүрген ата-аналар барма?

Қазіргі кезде Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі балалар көбіне арнайы мектеп-интернаттарда білім алады. Жалпы мектептердегі мұғалімдер кемтар бала сыныпқа келген кезде оны қандай оқулықтармен оқытып, қандай әдістемелік құралдарды пайдаланатынын білмейді. Бұл мәселенің артынан туындайтын мәселе - кадр жеткіліксіздігі. Шындығында, олар оқшауланған қоғамдық өмірге аса бейім емес. Мәселенің бұлай қалыптасуына бүгінгі қоғамның да кінәсі бар. Өйткені, біз мүмкіндігі шектеулі жандарға мүсіркей қараудан арыла алмай келеміз. Жалпы білім беретін орта мектептерде олардың оқып, білім алуына жағдай жасау енді-енді қолға алына бастады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Агапова И.А. Индивидуальный образовательный маршрут ребенка инвалида в условиях интеграции. – Логопедия. – 2008

2. Инклюзивное образование. Учебно-методическое пособие. / Сост.: О.А.Степанова, М.В.Рогачева. — М.: УЦ «Перспектива», 2013

3. Кожекина Т. Инклюзивное образование, 2013.

4. Лихачева Е.Н. Организация нестандартных занятий по конструированию с детьми дошкольного возраста, 2013 г.

5. Чистяков В.В Основы педагогической и социальной антропологии, 2011

6. Якушева С.Д. Основы педагогического мастерства и профессионального саморазвития. Учебное пособие, 2010 г.

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ ЖАС ЕРЕКШЕЛІКТЕРІНЕ ҚАРАЙ ОҚЫТУ

Кошкимбаева Жанар Сахымбаевна
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты «Білім беру процесін
психологиялық қолдау» кафедрасының аға оқытушысы
Оразбаев Т.К.

Жамбыл политехникалық жоғары колледжі директорының кәсіби
оқыту ісі жөніндегі орынбасары

Инклюзивті білім беру - этникалық тегіне, діни сеніміне, экономикалық мәртебесіне және дамуындағы ерекшеліктеріне қарамастан, барлық балалардың білім алуына және әлеуметтік бейімделуіне жағдай жасау үдерісі. Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында алғаш рет даму мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беру процесіне қосу, оларды қолжетімді ортамен қамтамасыз ету, білім берудегі кедергілерді жеңу тетіктері анықталды.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі ЮНИСЕФ БҰҰ Балалар Қорымен тығыз ынтымақтастықта даму мүмкіндіктері шектеулі балаларды білім беру ортасына тарту жөнінде зерттеулер жүргізді, зерттеу нәтижелері бойынша әзірленген ұсыныстар Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына енгізілген. Инклюзивті білім беру –Тәжірбие көрсеткеніндей қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалады, өйткені қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту - оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту - адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері:

1. Адамның құндылығы оның қабілеті мен жетістіктеріне тәуелді емес.
2. Әрбір адам ойлау мен сезінуге қабілетті.
3. Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы.
4. Барлық адамдар бір-біріне қажет.
5. Түбегейлі білім шынайы өзара қарым-қатынастар негізінде жүзеге асады .
6. Барлық адамдар бір-бірінің қолдауына, қатарластарының достығына мұқтаж.
6. Әр бала білім алуға құқылы.
7. Әр баланың қайталанбайтын бірегей ерекшелігі, қызығушылығы, қабілеті мен қажеттіліктері бар.
8. Балалардың қажеттіліктері назардан тыс қалмай және дербес түрде қанағаттандырылған жағдайда олар жақсы оқиды.

Инклюзивті оқыту үдерісіне психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетудің ұйымдастырушылық шаралары:

ҚР мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортада біріктіріп оқыту ережесі әзірленді, түрлі бұзылыстары бар балалар үшін бірігу нысандары, біріктіріп оқытудың модульдік бағдарламалары, мүгедек балаларға қашықтықтан білім беруді ұйымдастыру қағидалары әзірленді. Сонымен қатар, қосымша білім беру ұйымдарының желісі ұлғайып, 625-ке жетті. Бұл балаларды қосымша біліммен қамтуды 23 %-ға дейін көбейтуге мүмкіндік берді. Қазіргі уақытта мектептерде мүгедек балалар үшін көтергіш жабдықтар, пандустар, санитарлық бөлмелерде арнайы құралдар орнату, тұтқалармен, арнайы парталармен, үстелдермен және басқа да арнайы компенсаторлық құралдармен жарактандыру арқылы «кедергісіз аймақтар» құрылуда. 3030 мектепте мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытуға және тәрбиелеуге тең қол жеткізу үшін жағдайлар жасалады (мектептерде педагог-дефектологтардың, балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің, арнайы жеке техникалық және компенсаторлық құралдардың болуы).

Жалпы білім беретін мектепте мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытып-үйрету үдерісін психологиялық-педагогикалық қолдау үшін психологқа, логопедке, арнаулы педагогқа, әлеуметтік педагогқа арналған кабинеттерді арнайы жабдықтау қажет. Сондай-ақ, кітапхана қорын арнаулы оқулықтармен, оқу-әдістемелік кешендермен, әдістемелік әдебиеттермен толықтыру керек. Мүмкіндігі шектеулі оқушылардың оқып-үйренудегі қиындықтарын дер кезінде анықтап, оларға коррекциялық-педагогикалық қолдау көрсету үшін, сондай-ақ жалпы білім беретін мектептегі білім игеруге байланысты қол жеткізілген деңгей туралы оқушылар мен ата-аналарды хабардар етіп отыру үшін тұрақты түрде психологиялық-педагогикалық мониторинг өткізіліп тұруы тиіс. Бұл интеграциялық оқыту сыныбы мұғалімінің арнаулы (коррекциялық) сынып мұғалімімен, пән мұғалімдерімен, психологпен, арнаулы және әлеуметтік педагогтармен тығыз ынтымақтастықта бірлесіп жұмыс жүргізу нәтижесінде іске асады. Осымен қатар арнаулы

психологиялық-педагогикалық қолдаудың бақылануын және орындалуын мектеп психологиялық-медициналық-педагогикалық консилиумы жүзеге асыруы тиіс.

Инклюзивті оқытуды ұйымдастыруға қойылатын талаптар:

ҚР Білім және ғылым министрлігінің «Мүмкіндігі шектеулі балаларға интеграцияланған (инклюзивті) білім беру ісін ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдарында» мүмкіндігі шектеулі балаларды инклюзивті оқытуға қойылатын талаптар белгіленген. Олардың орындалуына жалпы білім беретін мектеп басшысы жауап береді. Бұл талаптар бойынша мұндай балаларды қабылдау және жалпы білім беру үдерісіне ендіруге байланысты мынадай дайындық жұмыстары жүргізілуі тиіс:

-мектептің физикалық тұрғыдан қол жетімділігін қамтамасыз ету (лифтілер, пандустар, тірек-қозғалыс аппаратының қызметінде ақаулығы бар балаларға арналған арнаулы жиһаз (мебель);

-білім беру және коррекциялық-дамыту үдерістерін арнаулы техникалық жарактармен қамтамасыз ету (есту, көру, сөйлеу мүшелерінің ақаулықтары бар балалар үшін);

-коррекциялық-педагогикалық қолдау көрсететін педагог қызметкерлерді (педагог-дефектолог, әлеуметтік педагог, педагог-психолог, мұғалім-логопед) іріктеп, жұмысқа қабылдау және жалпы білім беру үдерісіне ендірілген балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау жасау;

-педагогтарға, мүмкіндігі шектеулі және сау балаларға, оқушылар ата-аналарына, сондай-ақ мектептің техникалық персоналына кеңестер беру.

Инклюзивті білім берудің әдістемелік оқытуы құрылым негіздері

Инклюзивтік білім беру жағдайында білім беру үдерісін психологиялық-медициналық-педагогикалық тексеру мәліметтеріне сүйене отырып, дифференциялық және жеке тіл табу принциптері негізінде жүзеге асыру қажет.

Жалпы білім беретін мектептерді инклюзивтік разрядқа ауыстыру шарасы оқу-тәрбие үдерістерін ұйымдастыру ісіне бірқатар өзгерістер де алып келеді:

-күн тәртібі, сабақ кестесі, оқу ұзақтығы мен құрылымы өзгереді;

-жеке коррекциялық оқулар ендіріледі;

-аяушылық, қорғаушылық бағытындағы педагогикалық режимдерді сақтауға басымдық беріледі;

-педагогикалық қызметті жоспарлау, оның тиімділігі мен сапасын бақылау сипаты өзгереді;

-психологиялық-медициналық-педагогикалық консилиумдар құрылып, өзге де психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету бағытында қызмет орындары ұйымдасытырылады;

–оқу-тәрбие үдерісінің бағыт-бағдары мен мазмұн-мәні өзгереді (балалармен тілектестік сипатта қарым-қатынас жасау, оқу-тәрбие үдерісінің коррекциялық бағытын дамыту және т. б.);

–білім беру ұйымының пәндік-дамыту ортасындағы талаптар күшейеді, өйткені ол мүмкіндігі шектеулі балаларды жан-жақты дамыту мен ақаулықтарды түзету барысында басты рөл атқарады.

Инклюзивті топтарда білім беруді ұйымдастыру бағыттары

Инклюзивті топтарда білім беруді ұйымдастыру негізгі 4 бағытта жүргізілуі тиіс:

• Жұмыстың диагностикалық бағыты. Балаға консилиум мамандары кешенді динамикалық бақылау жасау арқылы қамтамасыз етіледі. Консилиум құрамына меңгерушінің (директордың) бұйрығымен дефектолог мұғалім, логопед, практикалық психолог, дәрігер, топ тәрбиешісі енгізіледі.

• Жұмыстың түзетушілік-дамытушылық бағыты. Жеке басқа тұтасынан әсер ететін шаралар кешенін қарастырады, жетекші әрекет түрін қалыпқа келтіру және жетілдіру, жеке даму кемшіліктерін түзету.

- Жұмыстың жалпы білім берушілік бағыты. Балаларды қоғамдық тәжірибені меңгеру тәсілдеріне үйретуді, әрбір жас кезеңіне тән олардың танымдық белсенділігін дамытуды, сондай-ақ баланың жеке басының мүмкіндіктері мен ерекшеліктерін ескере отырып мектепте оқуға даярлауды қарастырады.

- Әлеуметтік-тәрбие жұмысы. Төмендегідей әлеуметтендіру мәселелерін шешуге бағытталған:

- бала мен оның отбасының дербестігі мен автономиясын арттыруға;

- дамуында ауытқушылығы бар тәрбиеленушілердің қалыпты дамыған құрдастыра арасында ерте, толыққанды әлеуметтік кіріктіруді;

- мектепалды баланың әрекеті мен мінезіндегі адамгершілік бағыттарының қалыптасуына;

- жеке басының оң сапаларын тәрбиелеуге.

Инклюзивті білім берудің балаларға пайдалы әсері

Инклюзивті білім беру тәжірибесі ерекше білімді қажет ететін балаларға жағымды әсері - еліктеу арқылы іске асырылады. Қалыпты балалар қоғамында мүше болу - өздерінің жастарына сәйкес қарым-қатынас жасау дағдысы және басқа да әлеуметтік дағды өңдеулерінің рольдік моделін ұсынатын жанында құрбы-құрдасытарының болуын білдіреді. Өзара байланыс балаларға достық қарым-қатынас жасауға, қажетті қолдауды иеленуіне көмектеседі (Snell and Vogle, 1996). Қосу (включение) тәжірибесінің үлкен пайдасы дегенде балалардың когнитивті дамуы болып табылады: оларда оқуға деген уәжі (мотивация) пайда болады, зеректілігі дамиды. Табысты қосу балалардың өмір барысында кәдімгі ортада, яғни қалыпты адамдар арасында мәселесіз, қиындықсыз өмір сүруі үшін оларға негізін салуға көмектеседі. Қалыпты балалар да инклюзивті оқудан арнайы қажеттіліктерге ие балаларда кездесетін қиындықтарды тереңірек түсіне бастайды. Оларда басқа балалардың қажеттіліктеріне деген сезгіштік қатынасы тәрбиеленеді, балалар арасындағы айырмашылықты қабылдауға үйренеді, яғни барлық қиындықтарды барлығы жеңіп шығуға болатынын және оларды қоршаған адамдардың қолдауымен табысқа жетуге болатынын түсінеді. Зерттеулер көрсеткендей, қалыпты дамып жатқан балаларда өздерінен ерекшеленетін адамдарға деген қатынасы жақсарады, олар өздерінің әлеуметтік жауапкершелігін ұғыну ықтималдығы көбейеді (Staub and Peck, 1995). Инклюзивті білім берудің отбасылар үшін пайдалы әсері

Қалыпты дамып жатқан балаларға да, ерекше білімді қажет ететін балаларға да ата-ана болу – үлкен міндет болып табылады. Барлық ата-аналар өз балаларының болашағы үшін уайымдайды, ал даму мүмкіндігі шектеулі балалардың ата-аналары екі есе уайымдайды. Даму мүмкіндігі шектеулі баланы тәрбиелеу кезінде ата-аналарда ерекше қиындықтар туа бастайды. Егер баланы инклюзивті балабақшаға немесе мектепке белгілеу мүмкіндігі болса – бұл ата-анаға деген үлкен көмек. Егер олар өз балалары баратын балабақша тобының немесе мектеп өміріне белсенді қосылса, онда олардың уайымдары азаймақ. Инклюзивті балабақшаға немесе мектепке баратын бала күннен-күнге жағымды жаққа қарай өзгереді, басқаша бола бастайды және ата-ана, қоршаған ортадан тыс болу сезімін азырақ сезінеді, сонымен қатар, тәрбие жұмысының тиімділігі жоғарылайды және баланың табысқа жетуіне көмектеседі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Инклюзивное образование. Учебно-методическое пособие. / Сост.: О.А.Степанова, М.В.Рогачева. — М.: УЦ «Перспектива», 2013
2. Кожекина Т. Инклюзивное образование, 2013.
3. Лихачева Е.Н. Организация нестандартных занятий по конструированию с детьми дошкольного возраста. 2013 г.
4. Чистяков В.В Основы педагогической и социальной антропологии. 2011
5. Якушева С.Д. Основы педагогического мастерства и профессионального саморазвития. Учебное пособие, 2010 г.

КОРРЕКЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОМОЩЬ ПО ПРЕОДОЛЕНИЮ АФФЕРЕНТНОЙ МОТОРНОЙ АФАЗИИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ПРОЦЕССА

Кыржибаева Светлана Калеловна
логопед, высшей категории КГП на ПВХ
«ВКО центр психического здоровья» Управления здравоохранения
Восточно-Казахстанской области г. Усть-Каменогорск

При восстановлении речи у больных с афазией необходимо использовать обходные пути для решения задач коррекционно-педагогической работы. В связи с системным характером афазических расстройств работа ведется над всеми сторонами речи с учетом специфики нарушения каждой речевой функции при разных формах афазии. В процессе восстановительного обучения при афазии ставится конкретная перспективная работа, которая ведется поэтапно в соответствии с индивидуальными особенностями и возможностями больного.

Большой вклад по разработке принципов и приемов преодоления афазии внесли Э.С. Бейн, М.К. Бурлакова (Шохор-Троцкая), Т.Г. Визель, А.Р. Лурия, Л.С.Цветкова. В понимание нарушения речи при афазии внесен как нейрофизиологией, так и нейропсихологией и нейролингвистикой.

Афазия – полная или частичная утрата речи, обусловленная локальным поражением головного мозга. Афазия – одно из наиболее тяжелых последствий мозговых поражений, при которой нарушаются все виды речевой деятельности.

Причинами их возникновения являются нарушения мозгового кровообращения (ишемия, геморрагий), травмы, опухоли, инфекционные заболевания головного мозга. Афазии сосудистого генеза чаще всего возникают у взрослых людей, а также нередко наблюдается у подростков и лиц молодого возраста, в результате разрыва аневризмы сосудов головного мозга, тромбозов, вызванных ревматическим пороком сердца и черепно-мозговых травм. Афазии возникают примерно в трети случаев нарушений мозгового кровообращения.

Сложность речевого расстройства при афазии зависит от локализации поражения (например, расположения очага поражения при кровоизлиянии в подкорковых отделах мозга позволяет надеяться на спонтанное восстановление речи), величины очага поражения, особенностей остаточных и функционально сохранных элементов речевой деятельности, при «левшестве». Реакция личности больного на речевой дефект и особенности преморбидного строения функции (например, степень автоматизации чтения) определяют фон восстановительного обучения.

В основе любой фонемы афазии лежит та или иная первично нарушенная нейрофизиологическая и нейропсихологическая предпосылка (например, нарушение динамического или конструктивного праксиса, фонематического слуха, апраксии артикуляционного аппарата и т.п., которая ведет к специфическому системному нарушению понимания речи, письма, чтения, счета и т.д.).

Цель. В логопедической работе по преодолению афазии используются общие дидактические принципы обучения: наглядность, доступность, сознательность и т.п. Однако в связи с тем, что восстановление речевых функций отличается от формирующего обучения, что высшие корковые функции уже говорящего и пишущего человека организованной несколько иначе, чем у начинающего говорить ребенка (А.Р. Лурия, 1969; Л.С. Выгодский, 1984).

Материалы и методы. Коррекционно-педагогическая помощь по преодолению афферентной моторной афазии опирается на включение сохранного зрительного и акустического контроля, а также контролирующей функции лобных отделов левого полушария у правшей, в комплексе осуществляющих зрительный и слуховой анализ

читаемого и воспринятого на слух речевого сигнала, необходим контроль за оптическим синтезом видимых элементов артикуляторного уклада.

Общими задачами коррекционно-педагогической работы при афферентной моторной афазии является преодоление нарушений кинестетического артикуляторного праксиса, что обеспечивает преодоление аграфии, алексии, нарушения понимания речи, а затем и восстановление развернутого устного и письменного высказывания.

Приемы работы определяются степенью речевого расстройства.

При грубо выраженной афферентной моторной афазии на начальном этапе коррекционно-педагогической работы задачами восстановительного обучения являются:

- 1) растормаживание или восстановление произносительной стороны речи;
- 2) преодоление нарушений понимания;
- 3) восстановление аналитического чтения и письма; стимулирование элементарной ситуативной речи.

При средней степени тяжести задачами коррекционно-педагогической работы являются:

- 1) закрепление артикуляционных навыков;
- 2) преодоление литеральных парафазий;
- 3) стимулирование экспрессивной речи, преодоление дефектов звуко-буквенного анализа состава слова и литеральных параграфий при записи слов;
- 4) преодоление экспрессивного и импрессивного аграмматизма: понимания значений и употребления предлогов, передающих пространственное отношение предметов.

При легкой степени выраженности афферентной моторной афазии задачами коррекционно-педагогической работы являются преодоление остаточных артикуляторных трудностей при произнесении многосложных слов со стечением согласных, изжитие литеральных парафазий и параграфий, преодоление элементов экспрессивного и импрессивного аграмматизма.

Для решения этих задач при грубой афферентной моторной афазии используется глобальное, сопряженное произнесение – чтение автоматизированных речевых рядов их списывание и чтение про себя, а затем зрительный диктант и чтение вслух фраз на темы дня, чтение и запись под диктовку отдельных букв, складывание из разрезной азбуки слов в активную речь.

При относительно сохранном чтении про себя и некоторой сохранности письменной речи формируется восстановление письменной речи при составлении фразы по сюжетным картинкам.

Для преодоления апраксии артикуляционного аппарата используется зрительно-слуховой имитационный прием. Вся работа по методу имитации звуков исключает пользование зеркалом, зондами, шпателями, так как они при афазии увеличивают степень произвольности движения, усугубляют артикуляционные трудности больных.

Перед вызовом того или иного звука больному предлагается выполнить неречевые движения языка, губ, щек, мягкого неба в смысловой, «игровой», имитирующей эти движения форме, т.е. преодолевается оральная апраксия. Вызов звуков начинается с имитации доступных звуков, как правило, губных и переднеязычных.

Целесообразно начинать с вызова контрастных гласных фонем «а» и «у». Для их дифференциации логопед рисует в тетради большого большой и узкий кружочки или широко и узко раскрытые губы и учит его имитировать эти звуки, затем присоединяет звуки «м» и «в».

Вызов звуков должен быть «подчинен» следующим условиям:

- нельзя одновременно вызывать звуки одной артикулярной группы;
- звуки должны вводиться не в существительные в именительном падеже, а в слова и фразы, необходимые для общения. Например, «да», «нет», «вот», «буду», «хочу» и т.п.

При грубой афферентной моторной афазии для более быстрого перевода больного от зрительной имитации звука («чтение с губ») к самостоятельному – произнесению

звуков в процессе чтения не сложных слов. Для этого используется расстановка над буквами надстрочных знаков.

Использовать надстрочные знаки при афферентной моторной афазии предлагал А.Р. Лурия (1948). Их использование облегчает больному переход от зрительного восприятия артикуляционного уклада звука, произносимого сопряжено с логопедом, к чтению простейших слов, затем фраз и текстов. Эта самая тяжелая форма афазии, как у правшей, так и у левшей успешно преодолевается в течение 2-3 лет и в большинстве случаев, при адекватной установке на значительное восстановление артикуляционной стороны речи, больные возвращаются к активной работе. Логопед не говорит ему о столь долгих сроках восстановительного обучения, чтобы не вызвать у больного депрессию.

В целях закрепления артикуляционных навыков при освоении новых звуков логопед должен многократно повторять предыдущий материал, сокращая употребление надстрочных знаков по мере преодоления у больного апраксии артикуляционного аппарата. Для окончательного ее преодоления весь пройденный материал надо повторить два-три раза.

По мере преодоления апраксии артикуляционного аппарата переходят к сопряженному и отраженному произнесению фраз обиходно – бытового характера по картинкам, стимулируя самостоятельную речь больного.

Восстановление ситуативной, разговорной речи является одной из первоочередных задач как начального этапа коррекционно-педагогической работы, так и при средней степени тяжести афферентной моторной афазии.

Восстановленные звуки вводятся в слова и фразы с учетом общения в быту, такие как «хорошо», «буду», «завтра», «сегодня», «утром», «у меня был врач», «я уже ел» и т.п.

По мере возникновения ситуативной диалогической речи начинается восстановление монологической речи. Основной ее целью является расширение «словаря» больного, предупреждение аграмматизма, развитие развернутого устного и письменного высказывания, подготовка свободной диалогической речи. Больной овладевает схемой прямого и инвертированного построения фразы по сюжетной картинке, планом высказывания по серии сюжетных картинок. По мере восстановления звукобуквенного анализа состава слова больного переводят с устного составления фраз по картинкам к письменному для фиксации достижений больного. Письменная речь оказывается опорой для восстановления устного высказывания.

На резидуальной стадии коррекционно – педагогической работы, т.е. если с больным в течение длительного времени не проводились логопедические занятия, восстановление чтения и письма начинается с первого же занятия с преодоления артикуляторных трудностей. Каждый проговариваемый звук (слова, фраза) читается сначала сопряжено с логопедом, затем самостоятельно. Большая роль в восстановлении чтения и письма отводится зрительным диктантом отдельных слов, словосочетаний и коротких предложений.

При грубой афферентной моторной афазии для восстановления анализа состава слова используется разрезная азбука, вписывание пропущенных «букв» в «слово и фразу».

При афферентной моторной афазии для преодоления грубых артикуляторных расстройств – это длительный процесс (от 3 месяцев до 1 года). Однако остаточные явления нарушения звукопроизношения наблюдается и тогда, когда у больного афферентная моторная афазия становится средней легкой степени тяжести.

Обсуждение. При афферентной моторной афазии средней степени тяжести основное внимание уделяется преодолению аграфии и аграмматизма. Больному предлагаются зрительные слуховые диктанты, особое внимание уделяется словам со стечением согласных, вписыванию пропущенных в слове слогов, в предложении слов. Преодолению аграмматизма содействует использование схемы предлогов, схемы окончаний существительных (в основном в родительном и винительном падежах). Особого внимания требует работа с предлогами, состоящими из одного звука: «в», «с», «к». В связи с тем, что они сливаются со словом, образуя дополнительное стечение

согласных, и с трудом поддаются слуховому анализу больных с афферентной моторной афазией.

При легкой афферентной моторной афазией преодолеваются артикуляторные трудности в произнесении аффрикатов, стечений согласных, звука «р», закрепляется слуховой контроль больного за своей речью в целях преодоления литеральных парафазий и аграмматизма, постепенно убыстряется темп произношения в пословицах, поговорках, скороговорках, при пересказе прочитанного и в рассказе по сериям сюжетных картинок, репродукциям картин художников, осваивается профессиональная лексика больного. Больной пишет тексты по сериям картинок и открыток.

При грубых нарушениях экспрессивной речи основное внимание уделяется восстановлению фонематического слуха, ориентации в пространстве, уточнению значений предлогов, наречий, пониманию личных местоимений в косвенных падежах, антонимов, синонимов.

На более поздних этапах, когда можно опираться на чтение и письмо, производится преодоление импрессивного аграмматизма.

Таким образом, при восстановлении речи у больных с афазией необходимы предварительная неречевая работа с ними, использование обходных путей для решения задач коррекционно–педагогической работы.

В связи с системным характером афазических расстройств работа ведется над всеми сторонами речи с учетом специфики нарушения каждой речевой функции при разных формах афазии. В процессе восстановительного обучения при афазии ставится конкретная перспективная работа, которая ведется поэтапно в соответствии с индивидуальными особенностями и возможностями больного.

Литература:

- 1.Бейн Э.С. Афазия и пути ее преодоления. Л., 1964
- 2.Опель В.В. Восстановление речи при афазии./Методические указания/ Л., 1963
- 3.Проблемы афазии и восстановительного лечения. Под редакцией Л.С.Цветковой. 1975
- 4.Шохор-Троцкая М.К. Логопедическая работа при афазии на раннем этапе восстановления. М., 1972
- 5.Лурия А.Р. О патологии грамматических операций. АПН РСФСР, 1946
- 6.Лурия А.Р. Высшие корковые функции человека и их нарушения при локальных поражениях мозга. М., 1962

ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Маймескулова Ольга Алексеевна
педагог-психолог, магистр педагогических наук,
КГУ «Средняя школа №19» г. Кокшетау
Жунусова Алмагуль Жанатовна
педагог-психолог
КГУ «Средняя школа №19» г. Кокшетау

Главным ресурсом любой страны, одним из гарантов её национальной безопасности является образование. Физическое и духовно-нравственное здоровье населения определяет уровень цивилизации государства, является индикатором устойчивого развития нации. Образовательное учреждение на современном этапе развития общества должно стать важнейшим звеном в формировании и укреплении здоровья учащихся. Охрану здоровья сегодня называют приоритетным направлением деятельности всего общества, поскольку лишь здоровые дети в состоянии должным

образом усваивают полученные знания и в будущем способны заниматься производительно-полезным трудом. Здоровьесбережение в образовании как ценность представлено тремя взаимосвязанными блоками: здоровьесбережение как ценность государственная, общественная, личностная [1].

Сохранение и укрепление физического и психического здоровья и интеллектуальное развитие ребенка с особыми образовательными потребностями (далее ООП) должны быть взаимодополняющими и взаимоопределяющими компонентами в системе формирования целостной личности. Одним из условий здоровья личности является успешность в его деятельности, в нашем случае, это деятельность детей с ООП в школе. В большинстве случаев, активные позиции в школе, хорошая успеваемость - это факторы благополучного самочувствия детей с ООП. В свою очередь возможность развивать свои индивидуальные способности и раскрывать свой творческий потенциал - главное условие в обеспечении благоприятных условий.

В отечественной практике о сохранении здоровья детского коллектива писали такие отечественные педагоги как Сухомлинский В. А., Лесгафт П.Ф.

Здоровьесберегающие технологии – это условия обучения ребенка в школе (отсутствие стресса, адекватность требований, адекватность методик обучения и воспитания); рациональная организация учебного процесса (в соответствии с возрастными, половыми, индивидуальными особенностями и гигиеническими требованиями); соответствие учебной и физической нагрузки возрастным возможностям ребенка; необходимый, достаточный и рационально организованный двигательный режим.

«Здоровьесберегающие образовательные технологии» (далее — ЗОТ) можно рассматривать и как качественную характеристику любой образовательной технологии, ее «сертификат безопасности для здоровья», и как совокупность тех принципов, приемов, методов педагогической работы, которые, дополняя традиционные технологии обучения и воспитания, наделяют их признаком здоровьесбережения [2].

А если рассматривать категорию детей с ООП, то, естественно, добавляется еще направление по коррекции нарушений в психическом, физическом, эмоциональном и речевом развитии. Категория учащихся с ООП может быть различной. В нее могут входить дети с нарушениями развития: слуха, зрения, речи, опорнодвигательного аппарата, интеллекта, с выраженными расстройствами эмоционально-волевой сферы, включая РАС; с задержкой психоречевого развития (ЗПР), а также дети с комплексными нарушениями развития. Поэтому педагогу необходимо найти оптимальное комплексное использование здоровьесберегающих (коррекционных) педагогических мероприятий, которые позволят повышать эмоциональный настрой и работоспособность всех учащихся. Это будет способствовать сохранению и укреплению здоровья обычных детей и детей с ООП. Но наиболее значимым достижением должны быть успехи в освоении адаптированных программ детьми с ООП, коррекция недостатков в их развитии, нивелирование их отставания от здоровых сверстников.

Под здоровьесберегающими (коррекционными) педагогическими технологиями подразумевается система мер по охране, укреплению здоровья детей и коррекции недостатков развития детей с ООП [3].

Здоровьесберегающая деятельность в школе может включать в себя разные направления:

- медико-профилактические технологии;
- физкультурно-оздоровительные технологии;
- технологии обеспечения социально-психологического благополучия ребенка[4].

В своей работе с учащимися с ООП на уроках используем следующие ЗОТ в соответствии с особенностями каждого возраста на основе личностно-ориентированного подхода к детям.

Динамические игры и паузы

Для закрепления мысли человеку необходимо движение. И.П. Павлов считал, что любая мысль заканчивается движением. Многим людям легче мыслить при повторяющихся физических действиях, например, при ходьбе, покачивании ног, постукивании карандашом по столу и т.д. На двигательной активности построены все нейропсихологические коррекционно-развивающие программы. Вот почему следует помнить, что неподвижный ребенок не обучается. В процессе работы я широко применяю динамические игры и паузы, которые хорошо развивают психоэмоциональную устойчивость и физическое здоровье детей, повышают функциональную деятельность мозга и тонизируют весь организм.

Кинезиологические упражнения

Кинезиология – это методика сохранения здоровья путем воздействия на мышцы тела, т.е. путем физической активности.

Кинезиологические методы позволяют активизировать различные отделы коры больших полушарий, что способствует развитию способностей человека.

Кинезиологические упражнения – комплекс движений, позволяющий активизировать межполушарное взаимодействие, когда полушария обмениваются информацией, происходит синхронизация их работы. В ходе систематического использования кинезиологических упражнений у ребенка развиваются межполушарные связи, улучшается память и концентрация внимания, наблюдается значительный прогресс в управлении своими эмоциями. В случае, когда детям предстоит интенсивная нагрузка, работу можно начинать с кинезиологического комплекса, например, «Зеркальное рисование»:

Положите на стол чистый лист бумаги. Начните рисовать одновременно обеими руками зеркально-симметричные рисунки (квадраты, треугольники, горизонтальные линии), буквы. При выполнении этого упражнения почувствуете, как расслабляются глаза и руки. Когда деятельность обоих полушарий синхронизируется, заметно увеличивается эффективность работы всего мозга.

Упражнения для глаз

Основной объем информации дети получают через зрительный анализатор. Установлено, что эффективность зрительного восприятия повышается в условиях широкого пространственного обзора. Отличительной особенностью методики обучения детей в режиме «зрительных горизонтов» является то, что дидактический материал размещается на максимально возможном от детей удалении.

Каждому упражнению можно придать игровой или творческий характер. Например, на кончик указки прикрепляется изображение жёлтого листочка и предлагается проследить глазами, как листочек кружится под порывом ветра по заданной траектории. Систематические занятия по схеме способствуют снижению психической утомляемости, избыточной нервной возбудимости, агрессии

Упражнения для глаз хорошо сочетаются с общими физическими упражнениями. Например, игра «Весёлые человечки». На карточках, которые быстро показывает учитель, схематично изображены человечки, выполняющие различные гимнастические упражнения. Размер изображения 1-2 см. Дети должны вначале рассмотреть человечка, а затем повторить его движения.

«Письмо носом» (снижает напряжение в области глаз) – закройте глаза. Используя нос как длинный карандаш, пишите или рисуйте что-нибудь в воздухе. Глаза при этом мягко закрыты.

Мимические упражнения

На карточках нарисованы лица (так называемые смайлики) с различными выражениями: улыбающиеся, грустные, испуганные. Дети их копируют. А также можно предложить карточки с изображением эмоций. Дети их повторяют.

Релаксация

Релаксация – комплекс расслабляющих упражнений, снимающих напряжение мышц рук и ног, мышц шеи и речевого аппарата. Все упражнения на релаксацию проводятся под спокойную расслабляющую музыку.

Применение в работе ЗОТ повышает результативность воспитательно-образовательного процесса, формирует у педагогов и родителей ценностные ориентации, направленные на сохранение и укрепление здоровья воспитанников, обеспечивает индивидуальный подход к каждому ребенку.

Использование вышеперечисленных ЗОТ при проведении коррекционно-развивающей работы с детьми с ООП, а также создание наиболее разнообразной, интересной для ребенка развивающей среды способствует:

- повышению работоспособности, выносливости детей;
- развитию психических процессов;
- формированию, развитию двигательных умений и навыков;
- развитию общей и мелкой моторики;
- способствует социальной адаптации детей с ООП.

Литература:

1. Самар. обл. ин-т повышения квалификации и переподгот. работников образования. — М.: НИИ СиМО РАО; Самара: ГОУ СИПКРО, 2007. — 314 с.: ил.
2. Н. К. Смирнов. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе- М.: АПК и ПРО, 2002. — 121с.
3. Здоровьесберегающая система ДОУ. Авторы-составители М.А. Павлова, М.В. Лы-согорская. – Волгоград: Учитель, 2008.
4. Ястребова Э. Р. Использование здоровьесберегающих технологий как основы повышения качества обучения // Педагогика: традиции и инновации: материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, февраль 2015 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2015. — С. 231-234.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРҒА БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУҒА ЖӘНЕ ЖЕТІЛДІРУ

**Манатбаева Гульмира Кенесбековна,
Сатыбалдиева Айгуль Бихитовна
«Жамбыл облысы Шу ауданы Балуан Шолақ ауылы
Амира хайншайым» бөбекжай-бақшасы
тәрбиешілер**

Қазақстан Республикасында әлемдік білім кеңістігіне кіру үшін Мемлекет тарапынан көптеген шаралар енгізіліп жатыр.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында «Ұлттық білім берудің барлық буынының сапасын жақсартуда бізді ауқымды жұмыс күтіп тұр. Сондықтан оларға заманауи бағдарламалар мен оқыту әдістемелерін, білікті мамандар ұсыну» деп атап көрсеткен. Сол себепті де білім беру саласын -дағы өзекті мәселенің бірі – инклюзивті білім беру. Бүгінгі күні білім саласында өз шешімін таппай отырған мәселелер жеткілікті. Инклюзивті білім беруді дамыту бағыттары 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік дамыту бағдарламасында шешімін тауып жатыр. Жалпы баланы қоғамға бейімдеу мен оқытуда ерте диагностикалау мен түзету маңызды.

Отанымыздың әрбір болашақ азаматын жан-жақты тәрбиелеп, білім беру арқылы дамыту ең жауапты іс. Қазіргі таңда балалардың мүмкіндіктерін ескере отырып, өзгелермен теңдей білім алуына барлық жағдай жасалуда. Сонымен қатар елімізде инклюзивті білім беруді дамыту дұрыс жолға қойылған.

Инклюзивтік оқыту деген не?

Бүгінгі күні мүмкіндігі шектелген балаларды инклюзивті оқыту неге өзекті мәселеге айналып отыр деген сұраққа тоқталсақ.

Инклюзивтік оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді.

Инклюзивтік оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді.

Инклюзивтік оқыту- адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

Инклюзивтік оқытудың негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.

2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті

3. Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы.

4. Барлық адам бір-біріне қажет.

5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.

6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.

7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету- өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.

8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті білім беру-барлық балаларды жалпы білім үрдісінде толық енгізу және әлеуметтік ортаға бейімдеу.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр.

Еліміздің Білім заңында барлық бала жалпы орта біліммен қамтылуы жазылса да, өкінішке орай мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту өзекті мәселе болып отыр.

Мүмкіндіктері шектеулі балаларға білім мен тәрбие берудегі ғылымның нәтижеге қол жеткізудің бірі жаңа технологияны игеріп, компьютерді пайдалану.

Компьютерді пайдалануда мынадай дидактикалық мүмкіндіктерді көруге болады: логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылық еңбек етуіне жағдай жасайды. Электрондық оқулықтарда теориялық тақырыптар кеңінен беріліп түсіндіріледі.

«Бәріне бірдей мүмкіндік » принципін ұстанатын инклюзивтік білім берудің енгізіле бастағанына көп бола қойған жоқ. Бұл термин көбіне « Сапалы білім барлығы үшін » түсінігімен бірге қолданылады. Яғни, жалпы білім беретін мектептерде мүмкіндіктері шектеулі бала мен басқа да әлеуметтік қорғалатын топтарға жататын оқушыларға өзгелермен теңдей білім беру, соған жағдай жасау.

Қазіргі кезде Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі балалар көбінде арнайы мектеп - интернаттарда білім алады. Жалпы мектептердегі мұғалімдер кемтар бала сыныпқа келген кезде оны қандай оқулықтармен оқытып, қандай әдістемелік құралдарды пайдалану керектігін білмейді. Бұл мәселенің артынан туындайтын мәселе кадр жеткіліксіздігі. Жалпы білім беретін орта мектептерде олардың оқып, білім алуына жағдай жасау енді қолға алына бастады.

Психикалық дамуының негізгі бұзылыстары интеллектуалды даму деңгейі, яғни, қоршаған ортаға бейімделмеген және психологиялық когнитивтік процестері, кеңістікті бағдарлауы, өзін бағалауы төмен болып келеді. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады. Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігі бес-алты жастан анық байқалады. Ата-аналары көмекші немесе арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына кемтар балаларын бергісі келмеген жағдайда

жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарлама мен оқуына толық құқылары бар. Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы (психолог, әлеуметтік мұғалім, олигофрено педагог, логопед) мұғалімдер болмаған жағдайда, тәрбиешілерді, бастауыш сыныптың мұғалімдерін, қазақ тілі мұғалімдерін арнайы курстарға жіберіп оқытуға болады.

Инклюзивті білім берудің негізі мектептегі барлық балаға олардың ерекшелітерінен тыс сапалы білім беру болып табылады.

Әр облыстарда, қалаларда, аудандарда мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытатын «Педагогикалық-психологиялық түзету мекемелері» ашылған.

Бұл мекемелерде денсаулығында әртүрлі ауытқушылықтары мен кемшіліктері бар балалармен түзету жұмыстары жүргізіледі.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы Заңын іске асыру бағытында Жуалы ауданында Бауыржан-Момышұлы ауылында "Психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті" мемлекеттік мекемесі облыстық әкімнің бұйрығымен 2006 жылдың ақпан айынан бастап ашылды. Мемлекет есебінен балалар үшін алынған әртүрлі әдістемелік көрнекі құралдармен және балаларға емдік дене шынықтыру залымен, балалардың ойлау қабілеттерін дамытатын әдістемеліктермен қазіргі заманға сай жабдықталып, түзету жұмыстары жүргізілуде. Баланың бойындағы кемістікті түзету үшін ыңғайлы орта, жағдай жасалуы керек. Мұнда арнайы мамандар: педагог-психолог, педагог-логопед, педагог-дефектолог, олигофренопедагог, әлеуметтік педагог, массажист, емдік дене шынықтыру нұсқаушысы, мектепке дейінгі, мектеп жасындағы балалар мен жасөспірімдерге мүмкіндігінше жағымды жағдай жасап, баланың жасына, жеке ерекшелігіне байланысты түзету жолдарын іздестіріп, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, еңбек етуде.

Мекеменің мақсаты: мүмкіндіктері шектеулі балаларды түзете – дамыта оқытып, кемшіліктердің орнын толтыра білім беруді ұйымдастыру, мүмкіндігі шектеулі балаларға ерте жастан түзету, психологиялық көмек көрсету.

Күні бүгін ауданымызда даму мүмкіндігі шектеулі 113 бала анықталған. Солардың ішінде қазіргі күнде бізде 64 бала тізімге енгізілген. Мемлекеттен жәрдемақы алатын 33 бала, үйде оқытылатын 9 бала, мектепте оқытылатын 33 бала тіркелген. Мүмкіндігі шектеулі балалар қабылданып, олардың ата-аналарынан анкеталар алынып, олардың жеке әлеуметтік тұрмыс жағдайы туралы төлқұжат жасап, барынша көмек берудеміз, балаға педагог мамандар топтық командалық бағалау жүргізеді, қандай оңалту және түзету жұмыстарын жүргізу керектігі талқыланады. Балаларға жеке дамыту бағдарламалар жасалып, кезең бойынша балаға оңалту және түзету жұмыстары жүргізіледі. Жоғарыда айтылып кеткен **инклюзивтік оқытудың негізгі принциптеріне** сүйене отырып мамандар балаларды әлеуметтік- психологиялық тұрғыдан қоршаған ортаға бейімдеміз, бір-бірімен өзара қарым-қатынас жасауға үйретеміз, дұрыс сөйлей білуге, өзіне-өзі қызмет жасай алмайтын балаларға өзіне-өзі қызмет жасауға бейімдейміз, өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекеттерін жүзеге асыруға көмек көрсетеміз, жан-жақты баланың өмірінің даму аясын кеңейтеміз.

Қазіргі кезде мекемеде кемтар балаларды қамқорлыққа алып, олардың қалыптасуына және айығуына мүмкіндік жасап, өз бетімен өмір сүруіне бағыт-бағдар беруге арнайы дайындық жүргізілуде. Кемтар балалардың білім деңгейін көтеріп, өмірге қажетті білім дағдысын, тәртібін қалыптастыруға байланысты түрлі шаралар жасалуда. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық ойындар көмегімен дене кемістігін қалпына келтіріп, сол арқылы психологиялық саулығын сақтап, бала мүгедектігінің деңгейін төмендетуге өз үлесімізді қосуды мақсат етіп келеміз.

Баланың мектепке дайындығын анықтау үшін оларды жазу, сызу, оқуға үйретпес бұрын олардың қабілеті бойынша жеке ерекшелігін, психологиялық дайындығын байқау керек. Белгілі психологтар Д.В.Эльконин, В.В.Давыдов, Р.С.Немов зерттеулері бойынша баланы жүйелі оқыту үшін психологиялық дайындығына ерекше назар аудару керек

дегенді атап айтады. Біздің мекемеде коррекциялық сабақтар, тренингтер жүргізіледі. Коррекция дегеннің өзі «түзету» деген мағына береді. Бұның басты мақсаты – бала бойындағы, тәртібіндегі кемшіліктерді түзету. Ол баланың өзіне 1) сенім; 2) көз жеткізу; 3) кеңес беру; 4) психоанализ; 5) логотерапия; 6) аутотренинг сияқты т.б әдістемелерді қабылдау арқылы жүзеге асырады. Бізге келетін балаға сабақ беретін маман алдымен баланың даму ерекшелігін анықтайтын тесттер арқылы ойынның, қиялының, зейінінің тұрақтылығын анықтап алады. Ол үшін «Дөңгелек кию», «Лабиринт», «Танграм», «Көру әдісі», «Есту әдісі» тәрізді тесттерді қолданып, баланың шама-шарқын анықтап алады. Сабақ барысында баланың тіл мүкісін, қолының буындарының қимылын, саусақтарының моторикасын дамытуға ерекше көңіл бөліп отыру қажет. Осы бағытта қазақтың халық педагогикасының алатын орны ерекше. Қазақ халқы санамақ, жұмбақ, жаңылтпаштар арқылы баланың психологиялық танымдылықтары мен сөйлеуге деген ынтасын дамытып, қабілетін арттырып отырамыз. Баланың байланыстырып сөйлеуіне жануарлар, олардың төлдері туралы өлең, тақпақ ертегілерді көп қолданамыз.

Педагогикалық-психологиялық түзету кабинетіне келетін мүгедек балалардың ата-аналарына психологиялық кеңестер беріледі. Әлеуметтік педагог әр баланың ата-анасымен байланыс орнатып, отбасындағы туындайтын қиындықтары мен мәселелері жайында толық ақпарат алып отырады. Мамандар оларға балаларының денсаулығының жақсартуына байланысты пайдалы кеңестер беріледі, отбасылық жағдайы төмен отбасыларға мекемеден, үкіметтен көмек беріліп отырады.

Мұнда балалар мамандардың қарамағында болып, бір - бірімен танысып, ұжымдық тәртіпке үйреніп, дәріс алады. Балалар әр маманмен бірге ұсақ қол жаттығуларын орындап, бұлшық еттердің қызметтерін жақсартады, сюжетті рөлдік ойындарды сахналауды үйренеді. Мекемеде мүмкіншіліктері шектеулі балалардың толықтай дамуына, өзгерістерді түсінуіне, білімін жетілдіруіне жағдай жасалған.

Осы уақытқа дейін біздің қоғам дене кемістігіне қатысты психологиялық мәселеге ат үсті қарап, оған тек медициналық тұрғыдан жауап беріп келеді. Ал ата-ана көзқарасы тек ауру баласын дәрігерге көрсетумен шектеліп, әлеуметтік-педагогикалық түзету жолдары шет қалып келсе ендігі уақыттарда ол ерекше қолға алынды.

Ақыл - ойы кем болған балаларға әлеуметтік көмек көрсету барысында медициналық бейімдеудің маңызы зор . Осындай ақыл - ойы кем балалармен емдік дене шынықтыру жаттығулары , жалпы денсаулыққа пайдалы емдеу шаралары, емдік массаж, арт-терапия, музыка терапиясы, ертегі терапиясы қолданылады.

Ақыл ойы - кем балаларды оқытудың негізгі әдісі – мектепте оқитын балалармен мүмкіндігі шектеулі балаларды біріктіріп оқыту болып табылады . Біріктіре оқыту арқылы бала дамуының ерекшеліктерін анықтап, қалыпты дамуын қадағалап , зейін тұрақтылықтарын дамыта отырып оқыту, тәрбиелеу- басты мақсат болып отыр.

Біріктіре оқуға негізделген балаларды таңдау психоэмоционалдық дамуы терең бұзылған балалар қалыпты балалар арасында тәрбиелене алмайды. Ақыл - ойы кем балалардың психологиялық қауіпсіздігін сақтау, мейірімділік пен қамқорлық жағдайын туғызу, олардың қиыншылығын түсіну және жағдай жасауға бағытталған.

Сондықтан мекемеде арнайы жұмыс тобын құрып, әр баланың қабілеттерін анықтап, дұрыс бағыт – бағдар беріп, жарымжан балалардың жастайынан жасық болып өсуіне жол бермеу үшін мамандар әр баламен түзету жұмыстарын жүргізеді.

Ақыл - ой сезімі адамның кез-келген әрекеттегі рухтандырушылық маңызы зор көңіл - күй болып табылады. Ал сондай ақыл - ой сезімі кейбір балада жетілмей артта қалып қояды. Оның себебі негізіне тұқым қуалаушылық, ортаның экологиялық әсері , отбасының әлеуметтік жағдайы . Мұндай ауруларға ұшырау салдарынан жапа шеккен балалар, дене кемістіктеріне ақыл - ой кемшілігі қосылып, ақыл - есі тоқырап қалған балалар, тағы да басқа себептермен кеміс болып қалғандар жатады. Сонмен бұл топқа дені сау, бірақ тұрмыс жағдайының ауыр болу себептерінен бір қалыпты дамымай қалған балаларды да қосамыз.

Жоғарыда айтылған ойларымды қорыта келе, инклюзивті білім беру жүйесін қолдаймын. Себебі, мүмкіндігі шектеулі балаларда дене кемсітігіне немесе ақыл-ойының баяу дамуына қарамастан, оларда қандай да бір өнерге деген табиғи дарындылық, бейімділік болатыны заңды құбылыс. Сондықтан да инклюзивті оқыту арқылы бала бойындағы қабілетті дер кезінде байқауға, ақыл-ойын дамыта отырып, дарындылығын ұштауға болады. Бұндай мүмкіндікке қол жеткізе білсек, бала болашағына жол ашқанымыз деп білемін.

Мүмкіндіктері шектеулі балалардың үйде білім алуын қамтамасыз ету, жай және арнайы мектептерде оқуға мүмкіндігі жоқ балаларды қашықтықтан оқытуға жағдай жасау мемлекеттің басты мақсаттарының бірі болып табылады. Үлгерімі төмен және мүмкіндігі шектеулі оқушылармен жеке жұмыс түрлерін жүргізгені жөн. Әр оқушының үлгермеуі себебін анықтап, мүгедек баланың аңғарымына қарай жұмыс жүргізсе, оқушының білімге деген құлшынысы артып, өзіндік дарындылығы айқындалады деп ойлаймын.

Осындай орталықтар жұмысын жүйелеп отыратын, мүмкіндіктері шектеулі балалармен жұмыс істейтін медициналық – педагогикалық, педагогикалық-психологиялық орталықтарды көптеп ашылса балаларды зор қуанышқа бөленеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1.«Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық – педагогикалық түзу арқылы қолдау туралы» заң. 2002ж, 11 шілде.

2.Проект Концепции развития инклюзивного образования в Республике Казахстан на 2005-2010г.

3.Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2010 ж.

ЕРЕШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ- ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

**Маханбетова Халида Әзімханқызы
Жамбыл атындағы орта мектептің
орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Аманова Гүлхан Сабырханқызы
тренер, «Өрлеу» «БАҰО» АҚ филиалы
«Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ», Тараз қ.**

Еліміздегі болып жатқан әлеуметтік, саяси және экономикалық өзгерістер әр адамның өміріне қиындықтар туғызып отырады. Жеке тұлға ретінде қалыптасуында әлеуметтік-мәдениеттілігіне әсер етіп, адамның психологиялық жағдайында ауытқушылықтардың пайда болуына әкеп соғады. Бүгінгі күні адамдардың денсаулығы мен олардың қауіпсіздігі тек мемлекет тарапынан ғана емес, білім саласында да бірінші орынға қойылып отыр. Әлеуметтік тәжірибеде білім жүйесіне жаңадан реформалар мен жаңартулар енгізу туралы, кәсіптік кадрларды дайындау және жаңа стандарт түрлерін қарастыру туралы үнемі дискуссиялар жүріп жатады. Әрине, педагогикалық іс-әрекетте жеке тұлғаны оқыту үшін жаңа және дамытушылық технологиялар қажет.

Ерекше білім беруде қажеттілігі бар оқушылардың ерекшеліктерінің ескерілуі жан-жақты бағалау өлшемдерін енгізуді талап етеді. Аталған бағалау өлшемдері бағдарламаны игеру процесінде білім алушының аздаған жетістіктерін және алға ілгерілеушілігін ескеруге мүмкіндік береді, түзете- дамыту жұмыстарының нәтижесін бағалауға және алдағы жеке дамыту жұмыстарының жоспары мен білім, білік, дағдыды икемді қалыптастыруға ықпал етеді. Біріншіден, ерекше білім беруде қажеттіліктері бар

оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесі, арнайы қажетті жағдайлар жасалғанда ғана объективті болады. Атап айтқанда:

- білім, білік, дағдыларды тексеру жұмыстарын (шағын топтарда, жеке дара), ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып қолайлы ұйымдастырған жағдайда;

- сыныптағы оқу-тәрбие жұмыстарына қолайлы жағдай туғызу (өз мұғалімінің немесе қажет болған жағдайда бөлінген әлеуметтік қызметкердің қатысуы, үйреншікті құралдар мен тірек аппараттары: сызбалар, аудио жазбалар, қажетті көрнекіліктер, тапсырманы орындаудың жалпы алгоритмі);

- бастапқы кезеңде жалпы ұйымдастыру жұмыстарының этаптарының сақталуын және қалыптасуын қадағалап отыру.

Екіншіден, ерекше қажеттілігі бар баланы инклюзивті білім беру жағдайында оқытудағы критериалды бағалау жүйесінің тағы бір ерекшелігі, мұғалім оқу процесінде қолданылып отырған әдіс-тәсілдердің тиімділігін анықтап, алдағы уақытта жетілдіру үшін білім алушының оқу жетістіктерін зерделеп отырады. Нәтижесінде ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін жалпы білім беру стандартына сәйкес, тиісті критерийлермен бағалау мүмкіндігі артады. Бұл түпкілікті нәтижеге жетуге бағытталған жұмыс болып табылады. Оқу бағдарламасындағы түзете-дамыту компонентінен ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушымен түзете-дамыту жұмыстары жүргізілген жағдайда, пән мұғалімі жеке дамыту бағдарламасының нәтижелерін өз жұмысының барысында ескеруі тиіс. Бұл жағдайда, критериалды бағалау жүйесінің икемділігі мұғалімге қалыптастырушы бағалау критерийлерін жекелеген тақырыптарды өту барысында өзгертіп отыруына мүмкіндік береді. Алдағы уақытта оқушыға қойылатын нақты талаптарды күрделендіріп отыруға болады. Сондықтан ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылар мен білім алуда жеке қиындықтар туындаған оқушылар үшін оқу жетістіктерін бағалау тапсырмаларын бейімдеу келесі мәселелерді қамтуы қажет:

- тұжырымдар мен анықтамалардың мазмұнын және грамматикасын жеңілдету;

- көпбірлікті нұсқаулықтарды шағын бірлікті қадамдарға бөлу арқылы тапсырманың орындалуын жеңілдету;

- тапсырмаға берілген жазбаша нұсқаулықтардан бөлек, қажеттілігіне қарай, мұғалім тапсырманы қосымша дауыстап, мағынасын келтіре отырып, баяу оқып беру;

- тапсырманың мәтінін ерекше білім беруде қажеттілігі бар оқушылардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес бейімдеу (үлкейтілген шрифт, тапсырмаларды бөліп беру және т.б.);

- қажеттілігіне қарай жеке дара көмек көрсету: ынталандыру (мақұлдау, эмоциялық қолдау), ұйымдастырушылық (назарын қарата білу, зейінін жұмысқа аудару, өзін-өзі бағалау қажеттігін есіне салу), бағыттаушы (қайталау және тапсырмаға берілген нұсқаулықты түсіндіру);

- тапсырманы орындауға берілген уақытты ұзарту;

- сабақ барысында баланың шаршауы, жалығуы байқалған жағдайда, қысқа мерзімді (10-15 мин) сергіту сәттерін ұйымдастыру;

- педагог тарапынан теріс көзқарастың болуына жол берілмейді, білім алушының эмоциялық күйзеліске түсуінің алдын алу қажет.

Зерде бұзылыстары бар (ақыл-ой кемістігі бар) оқушылар, танымдық қызметіндегі айтарлықтай шектеулері болуы салдарынан, МЖМБС талаптарын орындауға бағдарланбаған арнайы оқу жоспарларына және бағдарламаларына сәйкес білім алады. Танымдық қызметінің және тұтас жеке тұлғасының анық жетілмеуі себебімен зерде бұзылыстары бар оқушылар оқу процесінде айтарлықтай қиыншылық көреді. Әлеуметтік тұрғыдан дұрыс ұйымдастырылған оқу мен тәрбие әсерінен балалардың білім сапасы дамиды, белгілі білім, білік, дағдыларды алады. Бірақ оқудағы осындай ілгері басқан қадамдар түрлі оқушыларда бірдей бола бермейді. Ақыл-ой кемістігі бар балаларды оқыту

мүмкіндіктерінің түрлілігі даму бұзылысындағы тереңдігіне және таралуына байланысты болады. Дегенмен, критериалды бағалау жүйесін қолдану, ақыл-ойының дамуында кемістіктері бар балалардың да даму динамикасындағы оң өзгерістерді анықтауға мүмкіндік береді.

Инклюзивті білім беру жағдайында оқушылардың оқу жетістіктерін бағалауға қойылатын басты талаптардың бірі, олардың жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, жалпы оқу мақсаттарының орындалуын қамтамасыз ету. Сонымен қатар, бағалау критерийлерін, жалпы оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың қабылданған принциптеріне сүйене отырып әзірлеу қажет және ол білу деңгейінен бастап, нәтижені бағалау деңгейіне дейінгі аралықты қамтиды. Оқушы:

- өтілген оқу материалын білетінін және түсінетінін көрсете алады;
- алған білімін стандартты және өзгеше жағдайларда қолдануға қабілетті;
- тиісті тәсілдерді қолдана отырып, қандай да бір тапсырмаларды зерделей алады, заңдылықтарын таба алады, олардың арасындағы байланысты анықтай алады;
- шартты белгілер мен тиісті сәйкес терминологияларды қолдана отырып, ақпаратты түсінікті жеткізуге қабілетті;
- оқу міндеттерін шешу мақсатында таңдалған тәсілдердің дұрыстығы мен тиімділігін зерделеп, ойын айта алады.

ПМПК-да кеңес беру қалай болғанда да психологиялық бағытталған сипат алады, өйткені оны дәрігер, психолог немесе педагог болсын - кім жүргізсе де, ол баламен, ата-анасымен және басқа да отбасы мүшелерімен жұмыс істейді. Әрбір маманға баланың отбасымен қатынасқа шығуға, ата-анасының сұраныстарын, пікірлерін, тілектерін тыңдауға және ескеруге, кейбір мәселелер бойынша келісу-келіспеуін білуге тура келеді. Кеңес беру (адамдардың тікелей қарым- қатынасы) барысында алуан түрлі сезімдер, эмоциялар, соның ішінде наразылық та, жақсы көру, жек көру де, ашу да өзектілене түсетіні сөзсіз, оларды түйсінуге, қадағалау әрқашан мүмкін бола бермейді, бұл кеңес берудің табысты өтуіне кедергі жасауы да ықтимал. Ал кеңес беруші, егер өзінің мақсаттарына жеткісі келетін болса, өзінің кеңес беруді қалай және қаншалықты тиімді өткізіп отырғанын аңғаруы тиіс. Ерте жасалған диагностика мен дер кезіндегі түзету жұмыстарын жүргізу мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтендіру нәтижелі болары сөзсіз.

Ерекше оқытуды қажет ететін (әрі қарай ЕОҚЕ) балаларға сабақ беретін мұғалім бүгінгі заман талабына сай білікті, терең білімді, ашық жарқын мінезді, қажыр- қайратты, жаңашыл еңбекқор мұғалім болғаны дұрыс. Қарым-қатынас кезінде әр баланың жандүниесін сезініп кемшіліктерін түзетіп, жетістіктерін дамытатындай болуы қажет. Дегенмен оқыту оңай емес, бірақ жанында ізгілік пен жанашырлық, өз ісіне деген сүйіспеншілікті бойына сіңіре білген ұстазға ерекше балалармен жұмыс жасау игі іс екені белгілі.

Арнайы мекемелерде диагностикалық зерттеуді тереңдету мақсатында әлеуметтік-педагогикалық қолдау міндеттерін жүзеге асыру үшін негізгі мамандар дефектолог, логопед, психолог, әлеуметтік педагог мамандарының ролі басым. Яғни, мүмкіндігі шектелген баланы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету қызметінің тиісті мамандарымен жүзеге асырылады. Мамандардың міндеті де балалардың кемшілігін жою және азайту. Бұл балалардың тәрбиесі мен денсаулығы өзінің қиындығымен ерекшеленіп, ол көп еңбекпен қамқорлықты қажет етеді. Балалардың жүйке жүйесіне түскен салмақ сөйлеу тілінің бұзылуына, не қабілетіне, сергектігіне, алғырлығына әсерін тигізбей қоймайды. Сондықтан кемшіліктің бәрін түзету әр баланың ерекшелігіне қарай шебер әдіс-тәсілмен қарым-қатынас жасау арқылы тәрбиелеу, үйрету үлкен жұмыс. Арнайы мамандардың жүргізілген түзетедамыту жұмысы бойынша баланың жеке психофизикалық дамуының ерекшелігін ескере отырып кешенді психологиялық-педагогикалық көмек көрсетеді. Мүмкіндігі шектеулі балалардың жеке және жас ерекшеліктерін ескере отырып

тәрбиелеу және оқыту жұмыстарында түрлі әдіс тәсілдердің тиімді жолдарын қолданып ұйымдастыру нәтижелі болмақ.

Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалардың қатарына, атап айтсақ, оның бірі психикалық дамуы тежелген оқыту бағдарламасын меңгеруде қиындықтарға кездесетін үлгермеуші балалар. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалардың ерекшелігі шаршағыштығымен, жұмысқа қабілеттерінің төмендігімен, қоршаған орта туралы дамуында бұзылыстарының айқын көрінуімен байқалады. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің тиісті мамандарымен жүзеге асырылады. Мұндайда әр маман өз бағыттары бойынша жұмыс істейді. Жалпы инклюзивті білім беру – ерекше білімге қажеттілігі бар балаларды оқытып үйретудің бір формасы. [1] Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалармен жұмыс жүргізуде түзету және тәрбиелік міндеттерді шешу мұғалімнің кәсіби шеберлігіне, оның қиындықты туғызу және әр оқушының тұлғалық ерекшелігін себебін түсінуіне, әр баланың тілін табуына байланысты. Баланың мүмкіндігінен асатын жетістіктерді талап етуге болмайтынын ескеру қажет. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар оқушыларды оқыту сәттілігі өзара алмасу бағытымен жүзеге асырылатын үлкендердің іс-әрекетіне байланысты.

Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір - бірімен қарым - қатынас жасауға, танып білуге, үйренеді. Нәтижесінде барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді; адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Онда балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. Сонымен қоса, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ деп, инклюзивті білім беруде ата-аналар мен педагогтардың көзқарасын туралы мағлұмат алу үшін, жалпы орта білім беретін мектептерде дөңгелек үстелдерді өткізіп, ИББ ісін жүзеге асыру үшін, жұмыстанудың жоспарын құраймын.

Олардан терең мағлұмат алу үшін, ассоциация стратегиясын ұйымдастырғанынан кейін, жағдаяттардың шешу жолын табу, тақырып бойынша оларға толық ақпарат берумен аяқталды.



Сөзімді қорытындылай келе, ерекше білім беруді қажет ететін балалар біздің қоғамда бар, бұл өкінішке орай бар жағдай және әрбір ата-ана өз баласын дамуы

қалыпты балалар қатарынан көргісі келеді. Сондықтан, ерекше білім беруді және ата- ана арманын жүзеге асырушы мұғалімдердің біліктілігі мен білімі өте жоғары деңгейде болуы керек. Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларға білім беру. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуда аянбай еңбек етуіміз керек.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 17 мамырдағы № 499 қаулысымен бекітілген Жалпы білім беру ұйымдары (бастауыш, негізгі орта және жалпы орта) қызметінің үлгілік қағидалары. 26
2. Айдарбекова А.А. Ермекбаева Л.Х. Дербисалова Г.С. Самигулина З.Р. Формирование позитивного психологического климата в инклюзивном классе общеобразовательной школы. Методические рекомендации. Алматы, 2014 г., 25 с.
3. Мағжан Жұмабаев Педагогика 1992ж [1] 2. Қ.Жұмасова Психология Астана - 2006ж[2]
4. Республикалық ғылыми – әдістемелік , педагогикалық – психологиялық журнал №3/2014ж[3]
5. Сатыбаев С. Халық әдебиетінің тарихы негіздері – Алматы. 1992.ж
6. Елисеева И.Г., Чумакова О.Ф. Профессиональное сопровождение педагогов общеобразовательных школ, реализующих инклюзивную практику. Методические рекомендации, Алматы, 2015 г., 56 с.

МЕКТЕПТЕ ИНКЛЮЗИВТІ МӘДЕНИЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Мирзалиева Эльмира Бексултановна
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша ПҚ БАИ,
Инновациялық білім беру және ақпараттық технологиялар кафедрасының
меңгерішісі, PhD докторы
Тажимаева Мейржан Несипхановна
№ 10 Шу колледжінің қазақ тілі мен әдебиет пәнінің оқытушысы
Куйкасова Мадина Болатовна
физика пәнінің мұғалімі
№43 Б. Момышұлі атындағы орта мектеп
Кордай ауданы

Бүгінгі таңда еліміздегі мемлекеттік саясаттың маңызды басымдықтарының бірі білім беру жүйесінің дамуы болып табылады. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптеріне сапалы білімалуға барлығының құқықтарының теңдігі, әр адамның интеллектуалды дамуын, психофизиологиялық және жеке-дара ерекшеліктерін ескере отырып, халықтың барлық деңгейі үшін білімге қолжетімділігі жатады.

Сапалы білімнің барлығы үшін қолжетімді болу шартын қалыптастыруға бағытталған білім беру жүйесін түрлендіру процестерінің бірі инклюзивті білім беру болып табылады. Инклюзивті білім беру дене бітіміне, психикалық, интеллектуалдық, мәдени, этникалық, тілдік және өзге ерекшеліктеріне қарамастан ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды жалпы білім беру кеңістігіне енгізуді, олардың сапалы білім беруде кедергілерді жоюды және әлеуметтік ортада бейімделуін және ықпалдасуын көздейді. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларға

ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалар; мигранттар мен оралмандар отбасыларының, аз ұлттар балалары; қоғамға әлеуметтік бейімделуде қиындықтары бар балалар жатады.

Ерекше білім беруді қажет етеін балалардың жынысына, дініне, шығу тегіне қарамастан тең құқылы жеке тұлға ретінде білім беру жүйесі болып табылады. Инклюзивті білім беру- Ерекше білім беруді қажет етеін балаларды оқытып-үйретудің бір формасы. Бұл арнаулы білім беу жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды. Нағыз инклюзивті білім берудің 2 жүйесін жалпы және арнаулы жүйелерді бір-біріне жақындастырады. Жалпы білім беретін мектепте мүмкіндігі шектеулі оқушыларды бірлесіп(интеграциялы түрде) оқуын ұйымдастыру боп табылады. Қазақстан Республикасының 11.07.2002 жылғы «Кемтар балаларға әлеуметтік-медициналық-педагогикалық-психологиялық түзеу арқылы қолдау туралы» № 343 заңы бойынша ТДО сыныптары үйден оқыту, үйден әлеуметтік көмек көрсету, көмекші бағдарлама, арнайы (ПДТ) бағдарлама бойынша куәлік беру ережелерін және мүмкіндігі шектеулі балаларды қорғау, қамқорлау, диагнозын анықтау, емдеу, оналту, тәрбиелеу, оқыту, қатарға қосу мәселелері бойынша жаңадан шыққан заң, қаулы, ереже тәртіптерінде қаралған. Инклюзивті білім беру – ерекше білім беруді қажет етеін балаларды жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту- даму мүмкіндігі шектеулі балалардың қалыпты дамыған балалармен бірге әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы жеңілдетілген оқыту жүйесі. Инклюзивті оқыту біріктірілген (оқушы қалыпты балалар сыныбында –тобында оқиды және дефектолог мұғалімнің жүйелі көмегін алады), жартылай (жеке балалар күннің жарты бөлігі арнайы топтарда, ал екінші бөлігі) қарапайым топтарда өткізіледі. Уақытша арнайы топтардағы бала бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді, өткізу үшін біріктіріледі.Толық дамуында ауытқулары бар балалар балабақшаның, сыныптың, мектептің қарапайым топтарына енгізіледі, мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді. Кемтар балалардың ата-аналары көмекші не арнайы мектептерге, арнайы интернаттарға немесе балабақшаға баласын бергісі келмесе жалпы балалалр оқитын мектептерге ПМПК-ның ұсыныс бойынша жеңілдетілген бағдарлама бойынша оқытуға толық құқылы. Жалпы білім беретін мектептер, балалабақашалар ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген баланың деңгейіне қарай жеңіл бағдарламамен білім беруге тәрбиешілермен мұғалімдер инклюзивті білім беруге дайын болғаны жөн. Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасын қамтамасыз ету, сонымен қатар оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастырудың идеологиясы жатыр. Тәжірибе көрсеткендей қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалып жатады. Мұндай қалыптасқан жүйе баланың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкншілігін қалыптастырады.

Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында мектеп және мектепке өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-барлық балалардың мұқтаждығын ескеретін ерекше қажеттілігі бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті білім беру балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдйын да өзгереді. Инклюзивті білім беруді ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіндік алады. Инклюзивті оқыту балаларды жалпы білім беру үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімделуге, жынысына, шығу тегіне, дініне

қарамай балаларды айыратын кедергілерді жоюға ата-аналарын белсенділікке шақыруға балалардың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді саясат.

Инклюзивті білім беруді дамытудың негізгі міндеттері:

- инклюзивті білім беруді дамытудың нормативтік-құқықтық және ұйымдастырушылық-экономикалық негіздері мен тетіктерін жетілдіру;

- инклюзивті білім беруді дамытудың әдіснамалық, оқу-әдістемелік негіздерін жетілдіру (оқу жоспарлары мен оқу бағдарламаларын, оқулықтарды, оқу-әдістемелік кешендерді бейімдеу және модификациялау, оқу жетістіктерін бағалаудың критериалдық жүйесін ендіру);

- «кедергісіз қолжетімді орта» құру және білім алушыларды компенсаторлық құралдарымен қамтамасыз ету;

- инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын ұйымдарды кадрлық қамтамасыз етуді жақсарту;

- ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың техникалық және кәсіптік, жоғары білім деңгейлерінде білім алуын жалғастыруына және болашақта кәсіпті игеруіне жағдай туғызу;

- инклюзивті білім беру саласында қолданбалы ғылыми зерттеулер жүргізу.

Инклюзивті білім беруді дамыту қағидаттарының негіздері:

- инклюзивті білім берудің жүйелілігі мен үздіксіздігі;

- ерекше оқытуды қажет ететін балаларды уақытылы (ерте жастан) анықтауды қамтамасыз ету және алдын алу, педагогикалық-түзету шараларын деркезінде қолдану;

- білім беру модельдерінің бейімділігі және әр оқушының ерекшеліктеріне, қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес оны жеке оқыту мен дамыту;

- еріктілік және ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың жеке бейімділіктері мен ерекшеліктерін ескере отырып білім беру ұйымдарын таңдау құқығы;

- білім беру ортасының ерекше оқытуды қажет ететін барлық тұлғалар және олардың ата-аналары үшін қолжетімділігі, ашықтығы;

- кешенді медициналық, әлеуметтік және білім беру қызметтерінің үйлесімділігі мен түрлі ведомстволар, әлеуметтік институттар, қоғамдық және ата-аналар ұйымдарының өзара іс-қимылы арқылы кешенді ықпал және әлеуметтік серіктестік, тәртіпаралық өзара әрекет;

- мүгедектік немесе басқа да даму ерекшеліктері «проблема тасымалдаушы» болып қарастырылмайтын адамның шектеулі мүмкіндіктеріне әлеуметтік ықпал;

- денсаулығы мен әлеуетті мүмкіндігіне сүйене отырып, тұлғалардың даму проблемаларынан арылуды қарастыратын инклюзивті білім берудің түзету-дамытушылық және әлеуметтік-бейімдеушілік бағыттылығы болып табылады.

Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау маңызды рөл атқарады. Психологиялық-педагогикалық қолдау мамандардың жүйелі ұйымдасқан, біртұтас әрекеттерінің барысында әрбір баланың білім беру-тәрбие үдерісінде өз мүмкіндігі мен қажеттіліктеріне сәйкес табысты оқуы мен дамуы үшін қажетті әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық қолдау балаға көмек (немесе қолдау) көрсетудің ерекше түрі ретінде қарастырылады.

Бағалау қызметінде психологиялық және педагогикалық қолдау көрсетудің екі бағытын көрсетуге болады: өзекті – балада осыған дейін пайда

болған қиындықтарды шешуге бағытталған; перспективалы – оқуда болуы

мүмкін ауытқуларды ескеру және алдын алуға бағытталған. Екі бағыт та педагогикалық үдеріске қолдау қызметінің барлық мамандарының бірлескен күш-жігерінің арқасында іске асырылуы мүмкін.

Олардың қызметінде өзара байланысты және оларды ескеру қажет міндетті үшкомпонент бар:

- бала дамуының диагностикасы (психикалық, тұлғалық, әлеуметтік);
- түзету-дамыту бағыттылығының жеке және топтық сабақтарының бағдарламаларын іске асыру;
- білім беру ортасын баланы оқыту мен дамыту және бағалау жүйесі арқылы оның даму деңгейін бағалауға қоятын талаптары көзқарасы тұрғысынанталдау.

Оқушылардың бұл санатын психологиялық-педагогикалық қолдаудың нысаны оқу жетістіктерін критериалды бағалау үдерісі болып табылады.

Ерекше қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау түрлі мамандардың (пән мұғалімінің, психологтың, логопедтің, арнайы педагогтың, әлеуметтік педагогтың), дәрігердің, басқа мұғалімдер мената-аналардың өзара тығыз әрекетін білдіреді.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалауды психологиялық-педагогикалық қолдау төмендегілерге бағытталуы тиіс:

- баланың денсаулығын және дене күшін қолдау: бала өмірінің денсаулық-сақтау түзімін ұйымдастыру, оларды жеке тандалған қимылдық белсенділіктерге, денсаулықты нығайтатын сабақтарға қатыстыру;

- балалардың зерде дамуын қолдау: әрбір баланың танымдық ерекшелігін анықтау және дамыту, оқу әрекетінің табысты болуы үшін жағдай тудыру;

- баланы қарым-қатынас саласында қолдау: балаларға гуманистік өзара әрекеттенуіне жағдай тудыру, балалардың қолы бос кезіндегі әрекеттерде жеке қабілеттерін байқатуларын қолдау, тәртіп түрін саналы түрде таңдауына көмектесу;

- баланың жанұясын қолдау: жанұялық қатынасты зерттеу, олардың үйлесімді болуына көмек көрсету.

Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруге қажеттілігі бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалау жеке бағытталған жүйе бола тұра, осы санаттағы оқушыларды дамытуға және олардың құқтарын жүзеге асыруға ықпал етеді.

Арнайы және инклюзивті білім беруді дамытудың негізгі бағыттары:

• арнайы және инклюзивті білім беруді дамытудың нормативтік-құқықтық және ұйымдастырушылық-экономикалық негізі мен механизмдерін жетілдіру;

• инклюзивті білім беруді дамытудың әдіснамалық, оқу-әдістемелік негізін жетілдіру;

• білім алушыларды жекелеген түзету-педагогикалық және әлеуметтік-психологиялық қолдауды іске асыру, білім алушыларға мектептік қауымдастықтың маңызды және белсенді қатысушысы болуына мүмкіндік беретін жайлы білім беру ортасын құру, өзі-өзі бағалауға, оқуға және әлеуметтенуге уәждемені арттыру;

• қолжетімді «кедергісіз орта» құру және білім алушыларды теңгерушілік құралдармен қамтамасыз ету, инклюзивті білім беруді іске асыратын білім беру ұйымдарын кадрлық қамтамасыз етуді жақсарту;

• ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың келешекте мамандықты меңгеруде техникалық және кәсіптік, жоғары білім беру деңгейіндегі оқуынжалғастыру үшін жағдай жасау;

• ерте диагностикалау және балаларды ерте жастан түзету-педагогикалық қолдаудың тәсілдері мен әдістерін әзірлеу;

- инклюзивті және арнайы білім беру саласында қолданбалы ғылыми зерттеу жүргізу;
- арнайы қажеттілігі бар мектепке дейінгі жастағы балалардың инклюзивті білім беруге тең қол жетімділігін қамтамасыз ету механизмін әзірлеу;
- арнайы педагогика бойынша білікті кадрлар даярлау;
- оқыту сапасына мониторинг жүргізу, кіріктірілген балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету;
- инклюзивті білім беруде кәсіптендіруге бағыттаумен білім беру деңгейлері арасындағы сабақтастыққа қол жеткізу.

Мемлекетіміздің әрбір азаматы – ұлттық құндылық, әрбір баласы – еліміздің ертеңі екенін ескерсек, әрбір ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылар сапалы білім алып, азамат болып қалыптасуына жағдай жасау міндетіміз болып табылады.

Осыған байланысты, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалау жүйесі қолданылады.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар білім алушыларды бағалау кезінде ҚР МЖМБС-2015 көрсетілген білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптарға негізделеді. Алайда, кейбір білім алушыларда бағдарламаны меңгеру мерзімі ұзағырақ, оның нәтижесінде олар қалыпты дамыған балалардың бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейіне сәйкес келетін деңгейге жетеді.

Білім алушылар жетістіктерін бағалауда ең маңызды құрал, бағалау жүйесі білім беру процесін жетілдіруді жалғастыру үшін объективті және тиімді болуы қажет.

Білім берудің қазіргі жүйесінде білім алушылардың білім жетістіктерінің сапасын бағалаудың критериалды-бағдарлы көзқарасы негізіндегі қадағалау және бағалау өзекті болып табылады.

Бұл әдістемелік құралда бастауыш, негізгі орта, жалпы орта мектептегі инклюзивті білім беру жағдайында білім берудің жаңартылған мазмұнын МЖМБС талаптарын жүзеге асырудың ерекшеліктері, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалаудың психологиялық-педагогикалық негіздері, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін педагогикалық бағалаудың міндеттері мен функциялары, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалау жүйесіне қойылатын талаптар, инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың критерийлері мен тәртібі қарастырылған.

«Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беруде қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалау жүйесі» атты әдістемелік құрал жалпы білім беретін және арнайы мектептердің мұғалімдеріне оқушылардың жеке жетістіктерін оқу процесінде бағалауда практикалық нұсқау болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылға арналған Мемлекеттік бағдарламасы» Астана, 2010 ж
2. А. А. Байтұрсынова «Арнайы педагогика: проблемалары мен даму болашағы» Алматы, 2008 ж
3. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы
4. Дефектологиялық сөздік .

ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ

Мирзалиева Эльмира Бексултановна
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Жамбыл облысты бойынша ПҚ БАИ,
Инновациялық білім беру және ақпараттағы технологиялар кафедрасының
меңгерішісі, PhD докторы
Серибаева Жанна Темирхановна
Тараз инновациялық көпсалалы колледжінің тәрбие ісі жөніндегі орынбасары

Жыл санап мүмкіншілігі шектеулі балаларға деген қоғамның көзқарасы өзгеріп келеді. Бұрынғыдай оларды бақытсыз адам ретінде қарамай, қоғамның белсенді мүшесі және өз тағдырына батыл сеніммен қарайтын адам ретінде қабылдауда осы орайда біздің міндетіміз- қоғамдағы мүмкіндігі шектеулі балалардың жанайқайын, яғни денсаулық жағдайын, бала ағзасының дамуындағы бөгеттерді анықтап, мүмкіндігі шектеулі балалармен олардың отбасындағы қарым-қатынасын дамытып, дені сау балалармен аралас-құралас өсуіне жағдай туғызу, қоғам мен жеке адамдардың түсінігіне мүмкінділігі шектеулі балаларға әркез жәрдем беруге әзәрлэгән қамтамасыз етуге үйрету. Мүмкіншілігі шектеулі балалардың өмірге келуі шын мәнінде отбасына психикалық өзгерістерге алып келеді. Мүмкіндігі шектеулі баланың тәрбиесі – жалпы педагогикалық принциптерімен анықталған, яғни оларды қоғамдық пайдалы өмірге бейімдеу, азаматтық қасиеттерін қалыптастыру, бұлардың бәрі баланың кенжелігіне сәйкес деңгейде, соған тән әдістемелермен жеткізілуі тиіс. Тәрбиенің бұл түрі тек қана педагогтармен ғана емес, арнайы мамандардың көмегімен жүзеге асқаны орынды. Және бұл қарым-қатынас қалыпты жағдайда өзара түсіністік, бір-біріне көмек беру жағдайында өткені дұрыс. Жас ерекшеліктерін ескере отырып, шешім қабылдай алуға, өзін-өзі қамтамасыз етуге, еңбекке, тәртіп мәдениетіне, ұжымда еңбек ете алатындай деңгейге бейімдеу қажет. Мұндай балалардың тәрбиесі өзара жақсы, түсіністікті қажет етеді және олардың оптимистік рухта, өз-өзіне сенімді тәрбиелеудің мәні зор.

Инклюзивті оқыту- барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үдерісінің дамытуға қол жеткізуді көздейтін кіріктірілген білім процесі.

Түзету және инклюзивті білім беру бағдарламасының мақсаты да – әртүрлі мұқтаждықтағы даму мүмкіндіктері шектеулі балалардың психикалық процестерін дамытуда, білім алуда кешенді психологиялық-педагогикалық көмек көрсету болып табылады. Ерекше білім беруді қажет ететін балаларді әлеуметтік ортаға енгізудің екі жолы бар. Бірінші жолы, мүмкіндігі шектеулі баланы қоршаған ортаға бейімдеу. Бұл жолдың кемшілігі - біржақтылығы. Бұл жолмен керекті нәтижеге жету мүмкін емес, әлеуметтену процесі екі жақтылы болуы керек. Бұл дайындық процесінде интеграцияның объектісі ғана емес, сонымен қатар белсенді субъектісі болу керек.

Екінші жолы ерекше білім беруді қажет ететін баланы әлеуметтік ортаға енгізу дайындығымен бірге, әлеуметтік органы ерекше білім беруді қажет ететін баланы қабылдауға дайындау. Негізгі факторы да осы.

Мемлекет даму ерекше білім беруді қажет ететін балалардың білім алуына, дамуында ауытқуды түзетуіне және әлеуметтік бейімделуіне жағдай жасауды қамтамасыз етеді. Қазақстан Республикасының азаматтарының денсаулығын қорғау жөніндегі заң құжаттарында айтылғандай, мүгедектер, оның ішінде мүгедек балалар және бала жасынан мүгедектер медициналық, әлеуметтік көмек алуға, оңалтылуға (реабилитация), дәрі дәрмектермен протездермен, протезд ортопедиялық бұйымдармен жеңілдік жағдайларда қозғалыс құралдарымен қамтамасыз етілуге, сондай ақ кәсіби даярлану мен қайта даярлануға құқықтары бар.

Инклюзивті білім беруді дамытуды әдіснамалық және оқу-әдістемелік қамтамасыз ету мыналарды көздейді:

- жалпы білім беру процесіне ерекше білім беруге қажеттілігі бар тұлғалар қосу аясында оларды әлеуметтік-педагогикалық және психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру, мүмкіндіктері шектеулі балаларды

кіріктіре оқыту және инклюзивті білім беру негіздерін әдіснамалық және оқу-әдістемелік әзірлеу;

- ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылардың (оқу процесін ұйымдастыру жағдайларына қойылатын талаптар, базалық пәндер және оқыту

пәнінің нәтижелері бойынша дағдылар, білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар) оқу бағдарламаларын, оқу жоспарларын бейімдеу;

- инклюзивті білім беру жағдайында оқушының оқу жетістіктерін бағалаудың критериалды жүйесін бейімдеу, ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту нәтижелерін бағалау және мониторингілеу жүйесін әзірлеу,

- үйде оқыту сапасын бағалау жүйесін әзірлеу;

- ерекше білім беру қажеттіліктері бар тұлғаларды оқыту жағдайларына жоғары және кәсіптік, техникалық білім беру бағдарламаларын және үлгілік оқу жоспарларын бейімдеу.

Инклюзивті білім беруді әдіснамалық және оқу-әдістемелік қамтамасыз

етуде жоғарыда көрсетілген мәселелердің ішіндегі инклюзивті білім беру жағдайында оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау бүгінгі таңда өзекті мәселенің бірі болып табылады. Әрине, оқушылардың дайындық деңгейі туралы ақпараттар алу мүмкіншілігі оқыту мүмкіндігі және жеке оқу қорытындылары болу мүмкіндігін ұсыну бойынша сынып оқушылары құрамының біртектілігін ескеретін критерилерді қолданумен іске асырылады.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылардың білімділік жетістіктерін анықтауда бағалау жүйесі олардың оқудағы жетістіктерін ғана объективті

көрсетіп қоймай, оларды білім беру процесінде қолдау бойынша келесі әрекеттердің жоспарын құру үшін негіз болуы тиіс. Бұл инклюзивті білім беру жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін әзірлеудің қажеттілігін негіздейді. Әдістемелік құралдың мақсаты – оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін жүзеге асыруда ерекше білім беруге қажеттілігі бар оқушылармен жұмыс атқаратын педагогтарға көмектесу.

Мектепке дейінгі, жалпы орта, кәсіптік және қосымша білім беру жүйесінде қағидаттық өзгерістерді айқындай отырып, инклюзивті білім берудің

мынадай стратегиялық бағыттарын көрсетуге болады:

- инклюзивті білім беруді дамытуға арналған жағымды жағдайларды қамтамасыз ететін институционалдық ортаны жетілдіру;

- ерекше оқытуды қажет ететін адамдарға сапалы білім берудің қол жетімділігін қамтамасыз етудің ғылыми-педагогикалық, кадрлық және оқу-әдістемелік әлеуетін нығайтудың негіздерін әзірлеу;

- мектепке дейінгі жастағы балаларға ерте бастан диагностика жасау және түзету-педагогикалық қолдау жүйесін дамыту;

- мүмкіндіктері шектеулі тұлғаларды кәсіби-еңбекке даярлауға, әлеуметтендіруге қажетті жағдай туғызу;

- инклюзивті білім беруді дамытудың теориялық және әдістемелік мәселелері бойынша ғылыми зерттеулер жүргізу.

Инклюзивті білім беруді дамытудың мақсаты – барлық категориядағы тұлғалардың сапалы білім алуға тең құқығын жүзеге асыру.

Баланың ақыл-ойының дамуы тек белгілі бір білім көлеміне емес, танымдық іс-әрекет амалдары мен тәсілдерін игерумен бірге есте сақтау, ойлау, танымдық, шығармашылық қабілеттерінің дамуын тұтас қамтиды. Қазір олардың мүмкіндіктерін ескере отырып, өзгелермен теңдей білім алуына жағдай жасалып жатыр.

Педагог-Логопеды маман баланың сөйлеу кемшіліктерінің құрылымы мен деңгейін, оларды түзетудің әдістерін анықтайды, дамудағы сөйлеу кемшілігін, сөйлеу қызметінің бұзылуын түзету үшін топтық және жеке жұмыстар өткізеді. Баланың тіл бұзылыстарын түзету мақсатында логопед логопедиялық тренажер, зондпен жұмыс, тыныс, тіл, артикуляциялық жаттығулар арқылы қызықты қылып өткізуде.

Ғалымдардың дәлелдеуінше, баланың ұсақ моторикасының дамуы оның жалпы тілінің дамуы мен ойлау қабілетінің дамуымен тығыз байланысты. Саусақтардың және қол білектерінің қозғалысы ерекше дамытушылық мағынаға ие. Баланың саусақтарымен түрлі жұмыстарды орындауы индуктивті бас миындағы сөйлеу орталықтарының қозуына және сөйлеу аймақтарының келісілген әрекетінің күрт күшеюіне алып келеді екен.

Дефектолог мамандар баланың психофизиологиялық даму кемшіліктерін түзеп, жеке тұлғалық қасиеттерін зерттеп, баланың мүмкіншілігін, қабілетін анықтайды. Дамуындағы ауытқуларды барынша түзетуге бағытталған танымдық үрдістерін дамытып, сенсорлық қабілеттері мен жалпы және ұсақ моторикасын, ойын арқылы баланың қимыл-қозғалысын, ойлауын және тілін дамытады. Дефектологтың түзеу-дамыту жұмысы саусақ жаттығуларынан басталады. Дидактикалық, сюжеттік-рольдік ойындар, мазмұнды суретпен әңгіме құрастыру, түрлі әдістер арқылы сурет салу, ермексазбен жұмыс және қол моторикасын дамытатын заттық – танымдық құралдармен ойнату балалардың қызығушылығын тудырады.

Педагог- психолог маманы баланың психологиялық даму деңгейін зерттеп, танымдық, тұлғалық, эмоционалды-ерік қабілеттерін дамытуға бағытталған түзету-дамыту жұмыстарын жүргізеді: баланың өзіне деген, қоршаған ортаға деген қатынасын жақсарту, өз эмоциясын басқара алуы, қоғамда өзін еркін ұстауы, танымдық қызығушылығын арттыру т.б. Тренингтер, танымдық ойындар, релаксация, арттерапия сияқты жұмыс түрлері арқылы балалардың психологиялық дамуына жағдай жасайды.

Әлеуметтік педагогы баланың әлеуметтік және жеке проблемаларын шешу тәсілдерін, баланың жеке құқығы мен еркіндігін іске асыруда әлеуметтік көмек және әлеуметтік қорғау бойынша шаралар өткізеді. Отбасының әлеуметтік – тұрмыстық жағдайын тексеріп, мұқтаждық картасын жасап отырады. Ата-аналарға құқықтық, әлеуметтік жәрдемақылар, курорттық емдеу орындары жұмыстары туралы көмек көрсетеді. Балаларға жеке сабақтар кезінде түрлі табиғи материалдар арқылы қол еңбегіне үйретеді, өз-өзіне қызмет көрсету дағдысын қалыптастыруда Монтессоридің күнделікті өмір жаттығуларын балаларға үйретеді.

Емдік дене шынықтыру нұсқаушысы баланың дене бітімінің дамуына, жетілуіне арналған жаттығулар, ойындар өткізу арқылы баланың ірі және ұсақ моторикасын дамытады, қозғалыс координациясын түзейді. Шынықтыру, сауықтыру шараларын өткізеді.

Музыка жетекшісі балаларды дене жаттығуларын жасауды музыкамен сүйемелдеу арқылы сабаққа қызығушылығын арттырады. Логоритмика элементтерін жеке түзету сабақтарында қолдану кезінде және кабинеттің түрлі мерекелік шараларын өткізуге қатысады.

Мамандардың баламен жан-жақты жұмыс нәтижелерін мыны көрсеткіштен көруге болады.

Кабинет мамандары балаларға түзету-дамыту жұмысын жүргізіп қана қоймайды, олардың ата-аналарына үнемі көмек беріп отырады. Оқу жылының басынан ата-аналар жиналыстары өткізіліп, сауалнамалар алынып, түрлі тақырыпта баяндамалар оқылады. Әр маман өз саласы бойынша кеңестер беріп, түзету сабақтарына қатыстырып, жаттығу түрлерімен таныстырып отырады. Түрлі мерекелік шараларда балалардың өз өнерлерін ортаға салуы балалардың шығармашылық қабілетін ашып қоймай, сонымен қатар баламен бірге ата-ананың да сенімділігін нығайта түсті.

ерекше білім беруді қажет ететін балалар жақсы әрі жан-жақты өмір сүруге құқылы. Сондықтан оларға бұл мүмкіндік қолдануға қол ұшын беруге міндеттіміз. Ерекше

балаларды ортаға қосып, қалыпты өмір сүруге жалпылай көмек көрсету нәтижесінде үлкен жетістіктерге жетуге болады.

Түзету кабинетіндегі арнайы білім беру қазіргі уақытта әлемдік мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту мен тәрбиелеу, түзете дамыту жұмыстары жыл санап даму үстінде. Ең негізгі бағыттарын қарастырсақ, олар ерте жастан түзету, педагогикалық қолдау көрсету мен мүмкіндігі шектеулі балаларды қалыпты балалармен біріктіріп оқытуды ұйымдастыру, білім беру жүйесінің дамуын жалғастыру. Оның көрінісі арнайы білім ұйымдарын кеңейтіп, жаңа педагогикалық кемтар балаларға арналған көмектің кешенді ие болуы (медициналық, әлеуметтік, педагогикалық түзету арқылы қолдау).

Бүгінгі заман талабы арнайы педагог мамандарына әртүрлі мүмкіндігі шектеулі балалардың жүрегінен жол таба білетін, білім-біліктілігі жоғары, жаңашыл, іздемпаз ерен қасиет иесі болуды міндеттейді.

Пайдаланылған әдебиет:

- 1 Электронды ресурс - <http://wikipedia.org>.
- 2 Теория социальной работы / под общ. ред. И. Г. Кузиной. – Владивосток: Изд-во ДВГТУ, 2006 – 232 с.
- 3 Осухова Н.Г. Психологическая помощь в трудных и экстремальных ситуациях. М.: Академия, - 2005 - 288 с. (Высшее профессиональное образование) 2006
- 4 Концептуальные подходы к развитию инклюзивного образования в Республике Казахстан. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан Республики Казахстан. 01.06.2015 г. № 348
5. «Бала құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 08.08.2002 ж. № 345- II
6. «Арнаулы әлеуметтік қызметтер туралы» Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 29 желтоқсандағы N 114-IV Заңы
7. Состояние и проблемы семейного устройства в Казахстане: опыт приемных и гостевых семей: Методическое пособие. Рекомендовано Комитетом по охране прав детей Министерства образования и науки Республики Казахстан – Алматы, 2015 – 152 с.
- 8 Руководство по предупреждению насилия над детьми. / Под ред. Н.К.Асановой. – М.: Издательский гуманитарный центр ВЛАДОС, 1997 – 512

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОСТУПНОСТИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ ЛЮДЕЙ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ

Мовкебаева Зульфия Ахметвалиевна

**Директор Ресурсного центра по инклюзивному образованию для вузов РК,
доктор педагогических наук, профессор КазНПУ имени Абая, г.Алматы**

Развитие инклюзивного общества является одним из приоритетов государственной политики Республики Казахстан. Настоящий период развития страны характеризуется повышенным интересом к проблемам инвалидности, что обусловило формирование новой социальной политики в сфере инвалидности. В Казахстане широко развиваются тенденции развития инклюзивного образования на всех его уровнях. Инклюзивная направленность государственной политики четко обозначена в Послании «Казахстанский путь-2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее», где указывается на необходимость «усиления внимания нашим гражданам с ограниченными возможностями. Для них Казахстан должен стать безбарьерной зоной. Позаботиться об этих людях, которых немало, – наш долг перед собой и обществом. Во всем мире этим занимаются» [1].

Согласно официальным данным в РК проживает более 674 тысяч инвалидов, из них трудоустроены 82 тысяч, среди трудоустроенных только 10% людей имеют высшее образование. Казахстан, являясь членом международного сообщества, полностью поддерживает основополагающие принципы международных Конвенций и Деклараций: «Всеобщая декларация прав человека», «Декларация о правах инвалидов», «Декларация о правах умственно отсталых лиц», «Конвенция о правах ребенка», «Стандартные правила обеспечения равных возможностей для инвалидов». В основном законе РК – Конституции указано, что «международные договоры, ратифицированные Республикой, имеют приоритет перед ее законами и применяются непосредственно, кроме случаев, когда из международного договора следует, что для его применения требуется издание закона [2]. Поэтому все основные международные нормы относительно людей с ООП нашли свое отражение в казахстанских документах. Особенно заметно данный процесс, то есть нормативно правовое обеспечение прав людей с ООП на жизнеобеспечение, образование и др., активизировался после ратификации нашей страной в 2015 году Конвенции «О правах инвалидов» [3]. Так, в целях реализации норм Конвенции был принят Закон РК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам защиты прав инвалидов» (2015).

Государственная образовательная политика в Республике Казахстан также направлена на разработку и реализацию эффективных механизмов интеграции людей с инвалидностью в образовательный процесс и обеспечение им наиболее благоприятных образовательных условий. Так, в «Государственной программе развития образования Республики Казахстан 2020-2025 годы» в качестве одной из программных целей выдвинуто: «обеспечение равного доступа к качественному ... образованию, формирование интеллектуально, физически, духовно развитого и успешного гражданина» [4].

Согласно указанным выше документам, лицам с особыми образовательными потребностями, в процессе обучения в высших учебных заведениях оказываются определенные льготы и выделяются пособия:

- Преимущественное право в случае одинаковых показателей у инвалидов I и II групп, инвалидов с детства (которым согласно заключению отделов медико-социальной экспертизы не противопоказано обучение в соответствующих организациях образования) при участии в конкурсе на получение бесплатного государственного образования через бюджетное финансирование, образовательных грантов.

- Преимущественное право инвалидов I и II групп, инвалидов с детства, детей-инвалидов (которым согласно медицинскому заключению не противопоказано обучение в соответствующих организациях образования) в случае одинаковых показателей при проведении конкурса на получение образовательных грантов, а также зачислении в состав обучающихся по государственному образовательному заказу на подготовку кадров с техническим и профессиональным, послесредним и высшим образованием. Так, например, при участии в конкурсе на получение бесплатного государственного гранта на обучение в вузе по какой-либо специальности, в случае одинаковых балльных показателей у здорового человека и лица с инвалидностью, преимущественное право будет иметь инвалид.

- Квота приема для граждан из числа инвалидов I, II групп, инвалидов с детства, детей-инвалидов при поступлении на учебу в организации образования, реализующие образовательные программы технического и профессионального, послесреднего и высшего образования. По обеспечению прав инвалидов на получение высшего образования, установлена квота приема в вузы в соответствии с постановлением Правительства РК от 28 февраля 2012 года № 264 (с 2012 года размер квоты для инвалидов 1%, ранее - 0,5%). Данная квота действует при условии успешной сдачи вступительных экзаменов и составляет (только для указанной категории лиц) 1% от всех государственных грантов на бесплатное обучение по всей республике.

- Бесплатное пользование информационными ресурсами в организациях образования, в том числе в доступной форме для инвалидов, детей с ограниченными возможностями, обеспечение учебниками, учебно-методическими комплексами и учебно-методическими пособиями, в том числе изготовленными для инвалидов, детей с ограниченными возможностями.

- Получение повышенной государственной стипендии, размер которой определяется Правительством Республики Казахстан, инвалидами по зрению и инвалидами по слуху. Инвалидам по зрению и инвалидам по слуху, обучающимся в организациях высшего образования, добавляется к государственной ежемесячной стипендии дополнительно 75%.

- Освобождение инвалидов I и II группы от обязанности по отработке, которое предоставляется решением комиссии по персональному распределению молодых специалистов.

- Прекращение обязанности по отработке, без возмещения расходов, понесенных за счет бюджетных средств, связанных с обучением, в случае установления инвалидности I и II группы в течение срока отработки.

- Получение бесплатного, на конкурсной основе ...высшего образования в государственных учебных заведениях в пределах государственных образовательных программ.

- Реализация учебно-воспитательного процесса на основе взаимного уважения человеческого достоинства обучающихся, воспитанников, педагогических работников и на всех уровнях системы образования с уважительным отношением к правам инвалидов.

- Разработка ГОСО образования с учетом инклюзивного образования.

- Возможность обучения в рамках государственных общеобязательных стандартов образования по индивидуальным учебным планам.

- Возможность выбора альтернативных курсов в соответствии с учебными планами.

- Возможность получения дополнительных образовательных услуг, знаний согласно своим склонностям и потребностям на платной основе.

- Освобождение от итоговой аттестации.

- Предоставление помещений, оснащенных мебелью и (или) специализированным оборудованием.

- Бесплатный ежегодный медицинский осмотр и бесплатное лечение.

- Вовлечение в досуговые мероприятия, к участию в культурных мероприятиях: организация экскурсий, посещение театров, выставок, концертов и других мероприятий.

- Возможность сдачи вместо защиты дипломной работы двух государственных экзаменов по профилирующим дисциплинам специальности.

- Предоставление адаптированных помещений и приспособлений, обеспечивающих осуществление бытовых нужд без обращения к посторонней помощи.

- Психологическое консультирование, психологическая поддержка.

- Освобождение от занятий физической культуры и тяжелого физического труда (в зависимости от группы инвалидности и степени сложности заболевания) и др.

- Предоставление бесплатного места в общежитии. При этом, студентам с инвалидностью места в общежитии предоставляются вне очереди, в первую очередь. Проживающие в студенческом общежитии инвалиды имеют право проживать в закрепленном жилом помещении (комнате) весь срок обучения в университете при условии соблюдения правил внутреннего распорядка, пользоваться помещениями учебного и культурно-бытового назначения, оборудованием, инвентарем студенческого общежития.

- Услуги по переводу на язык жестов.

- Пандусы и перила для маломобильных групп населения. При отсутствии в здании лифтов и невозможности устройства пандуса предусматривается установка специального

подъемника или лифта, приспособленного для индивидуального пользования в креслах-колясках.

- Возможность дистанционного обучения. На основании «Правил организации учебного процесса по дистанционным образовательным технологиям» (Постановление Правительства Республики Казахстан от 19 января 2012 года № 112) в вузах страны в отношении лиц с ограниченными физическими возможностями, в том числе детей-инвалидов, инвалидов I и II групп, применяются дистанционные образовательные технологии, которые осуществляются по следующим видам: ТВ-технология, сетевая технология и кейс-технология и др.

Помимо государственных грантов и выделяемых самими университетами средств на льготы и пособия, сами вузами, акиматами и различными фондами, которые предлагают на конкурсной основе определенные гранты, льготы и пособия.

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Нурсултана Назарбаева «Казахстанский путь-2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» от 17 января 2014 года

2. Конституция Республики Казахстан, принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года. (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.03.2017 г.)

3. Конвенция ООН о правах инвалидов, 2006, ратифицированная Мажилисом РК 20 февраля 2015 года

4. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы. - Астана, Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года №988.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ 10 ЖЫЛДЫҚ ТӘЖІРІБЕ: ШЫНАЙЫ МҮМКІНДІКТЕР МЕН ЖОСПАРЛАР

Мырзахметова Майра Айыпхановна

Нұр-Сұлтан қаласы,

№65 мектеп-гимназиясы

директордың ғылыми-әдістемелік

істері бойынша орынбасары

Қазақстанда инклюзивті білім берудің бірнеше түрлері бар, олар: үйден оқыту, қашықтан оқу, арнайы мектептер мен мектеп-интернаттар және жалпы білім беретін мектептердегі түзету сыныптары. Нұр-Сұлтан қаласында орналасқан №65 мектеп-гимназиясы 2010 жылы 1 қыркүйегінде гимназиялық компонентті және инклюзивті білім беруге арналған сыныптар ашқан алғашқы білім ордасы. Бүгінгі таңда мектебімізде 3108 оқушы бар, оның 114-і инклюзивті және 104 түзету сыныптарында білім алады. Біздің мектеп жалпы ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушыларды оқытуы тірек-қозғалыс аппаратында бұзылыстары бар балалар және есту, сөйлеу қабілеттерінде ақаулары бар оқушылар болып екіге бөлінеді. Мүгедек балалардың арнайы жұмыс орны баланың қажеттілігіне сай оқу жиһазы, жеке парта және «Вертикализаторлар» мен «Жираф» орындықтармен қамтылған. Релаксация үшін ойын бөлмесінің құралы-сенсорлы кабинет пен ойын залы шахмат пен шашкалары бар матрастар, дидактикалық тасбақа, змейка – шагайка, сенсорлы жолақ аяққа арналған, құрғақ бассейн, массажды жол, сенсорлы доп, түрлі-түсті найзағай, сенсорлы жинақтамамен қамтылған. Оқушылардың жүріп-тұруына қолайлы лифт, мүгедек арбалары мен жүргіншектермен қамтылған. Есту, сөйлеу қабілетінде ақаулары бар оқушылардың сабақтарын дефектологтар, сурдопедагогтар есту-сөйлеу жаттықтыратын стационарлық дыбыс күшейтетін сымды, сымсыз портативті

жабдықтарымен өткізеді. Бұл тренажерлар дұрыс айтылым, жазу дағдыларын қалыптастыруға, оқуға, сөздік қорын байытуға, сөзге дыбыстық-әріптік талдауды үйретуге, сөйлем құрауға үйретеді. Сонымен қатар, тірек қозғалыс аппаратында бұзылыстары бар және есту, сөйлеу қабілетінде ақаулары бар оқушыларға көмектесетін жетелеуші тьюторлар (педагог-ассистенттер) бөлінген. Қазақстан Республикасы Үкіметінің қолдауымен Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында 2019 жылдан бастап білім беру ұйымдарының штаттық кестесіне ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды қолдау бойынша педагог-ассистент штаттық бірлігін енгізу қарастырылған.

2010 жылы ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушылардың саны 5-еу болған болса, бүгінгі таңда олардың саны 200-ден асып отыр. Бұл елімізде денсаулықтарында кінәраттары бар мүгедектердің санының күрт артып отырғанын көрсетеді. Статистика бойынша өз мектебімізді мысалға алсақ, 2010-2020 жж. кезеңінде еліміз бойынша тіркелген мүгедектігі бар балалар саны артты, бұл Қазақстан Республикасындағы мүгедектігі бар балалардың нақты және салыстырмалы санының өсуін ғана көрсетпейді, сонымен қатар мүгедектігі бар балаларды анықтау, тіркеу және кейіннен қорғау жағдайларының да артқанын көрсетеді. Мүгедектікке байланысты әлеуметтік таңбаның басылуы азайғанына қарамастан, мүгедектігі бар балаларды жете есепке алмау фактілері әлі де сақталып отыр. Бұл цифрлар қоғамдағы жастардың салауатты өмір салтын ұстанбауы, баланы жоспарсыз дүниеге алып келуі, түрлі генетикалық аурулар, зиянды заттарды тым асыра қолдануы, экологиялық жағдайлардың салдарынан артқан болуы мүмкін.

Инклюзив термині латынның «include» «қосу» - «мен қорытындылаймын, мен қосамын» деген сөзінің аудармасы. Инклюзивті білім беру шеңберінде оқыту үдерісіне мүмкіндігі шектеулі балалар бейімделмейді, керісінше, оқытудың мазмұны мен қарқыны баланың қажеттіліктеріне қарай бейімделеді. Яғни оқытуда ерекше қажеттілігі бар оқушылардың ұстаздары өз тәжірибесіне түрлі әдіс-тәсілдерді қосады деген сөз. Мектебімізде 104 сынып болса, әр сыныпта бірнеше ерекше оқушыдан оқиды. Ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушылардың мектепте күнделікті сабақтары мемлекеттік білім стандарттарына сәйкес жүргізіледі. Әсіресе, қашықтан оқыту кезінде мұғалімдер арнайы оқу жоспарларын құру арқылы инклюзивті білім берудің әдістемелік тәжірибесін қолданып келеді. Осыған орай біздің педагогтар қалалық, республикалық деңгейде авторлық әдістемелік жұмыстарын жазып, тәжірибелерін артып келеді.

МемлекетбасшысыҚасым-ЖомартТоқаевтыңағымдағы 2020 жылды Еріктілер жылы деп атап, инклюзивті білім беру саласына жеке тоқталып, ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушылармен жұмысты жетілдіруді баса назарға алуды тапсырған болатын. Жалпы инклюзивті білім берудің 8 принципі бар:

1. Адам құндылығы оның қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталмайды.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым - қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір - біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым - қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. Барлық адамдар құрбы - құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету - өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан - жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Өзім қызмет ететін білім ордасында бүгінде осы принциптерге негізделген ғылыми-әдістемелік, оқу-тәрбие, психологиялық, рухани құндылықтар бойынша көптеген іс-шараларды жүргізіп келеміз. Алғаш рет осы жылдың 13-наурыз күні республика және қала мектептерінің басшыларына, педагогтарына арналған «Ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушыларға білім беру: ерекшелігі, қиындықтар, шешу жолдары» атты қалалық ғылыми-практикалық семинарын өткіздік. Семинардың мақсаты: «Біз бірдейміз!» акциясы

шеңберінде жаңартылған оқу бағдарламасы талабына сай ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушылармен жұмыс істеудің әдіс-тәсілдерін, таңдау жолдарын, ерекшелігін көрсету, өзара тәжірибе алмасу болды. Семинар барысында сабақтар өткізіліп, ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушылармен жеке жұмыс жасаудың әдіс-тәсілдері көрсетілді. Ерекше оқушылардың ата-анасы мен жетелеуші ұстаздары, сыныптастары арасындағы қарым-қатынасты көрсету мақсатында ток шоу, ойын, спорттық эстафета өткізілді. Қатысушылар үшін мектептің ЛФК кабинеті, STEM зертханалық кабинетінің жұмысының таныстырылымы болды.

Мектебіміздегі мүмкіндігі шектеулі 218 оқушының дені сау балалармен және ұстаздарымен достық, сыйластық деңгейде қарым-қатынасы инклюзивті мәдениетке сай құрылған. Олар достарына әлеуметтік, психологиялық қолдау көрсету мақсатында республика деңгейінде түрлі жобаларды қорғап келеді. 2020 жылдың 14-қазан күні мектебіміздің 10-сынып оқушысы Жиенбек Нұрислам республикалық «Менің бастамама-менің Отаныма» атты жобалар байқауында «Өз жылуыңмен бөліс» номинациясы бойынша 1-орынды жеңіп алды. «Өмір сүру үшін қажетті дағдыларға үйрену» атты ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушыларға арналған әлеуметтік жоба ерекше оқытуда қажеттілігі бар балалардың шығармашылық дамуы мен әлеуметтік бейімделуі үшін жағдай жасауға, сондай-ақ басқа дені сау балалармен бірге салауатты өмір салтын сақтау, әлеуметтік-педагогикалық жұмыс істеу үшін жағдай жасауға бағытталған. Мектеп тәжірибесіне сүйене отырып, мүгедек балалардың құрдастарымен бірлескен шығармашылық, әлеуметтік қызметке тарту, оларға олардың мүдделері мен мүмкіндіктері бойынша пайдалы және қажетті іспен айналысуға мүмкіндік беретінін анықтадық.

Қорыта келе, мектебіміздің 10 жылдық тәжірибесінде ерекше қамқорлықты қажет ететін оқушыларды оқыту әдістемесін әрі қарай зерттеуді, дамытуды қажет етеді. Қоғамда мүмкіндігі шектеулі балаларды бейімделу процесі өте қиынға соғады. Сондықтан олардың өз құрдастарымен тығыз қарым-қатынасын ретке келтіріп, олардың да қоршаған ортада рухани және физикалық қарым-қатынасын жеңілдеті отырып, біздің мектеп сияқты үлкен балалар ұжымында шығармашылық дамуға және қабілеттері мен таланттарын көрсетуге бағыттай отырып, қорқынышын жоюды мақсатқа қойдық. Осы оқу жылынан бастап, инклюзивті оқушыларды шығармашылық, интеллектуалдық конкурстарға қатысуына, ғылыми жобаларды қорғауына мүмкіндіктер жасап отырмыз. Олардың көбісі болашаққа сеніммен және оптимизммен қарайды және біз оларға үлкен қолдау білдіргіміз келеді.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың ата-аналары да қоғамнан қолдау іздейді, және біз осы мәселелерге ерекше назар аудара отырып, олардың қажеттіліктеріне сай оқыту мен тәрбие беруді дамытуымыз және жағдай жасауды арттыруымыз қажет деп есептеймін.

МЕКТЕПТЕГІ ПЕДАГОГТЕРДІҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ДАЙЫНДЫҒЫ

Мынбаева Маржан Бердалиевна
Жамбыл облысы Жамбыл ауданы Бауыржан Момышұлы атындағы
мектеп-гимназия директорының ғылыми-әдістемелік ісі жөніндегі
орынбасары, орыс тілі мен әдебиеті мұғалімі

Әлемде шамамен 93 миллион бала мүмкіндігі шектеулі өмір сүреді. Барлық балалар секілді мүмкіндігі шектеулі балалардың да болашақтары туралы амбициясы мен армандары бар. Барлық балалар секілді оларға да өз дағдыларын дамыту және өз мүмкіндіктерін толық іске асыру үшін сапалы білім қажет.

Табысты инклюзивті білім, ең алдымен, оқушылардың физикалық, когнитивті, академиялық, әлеуметтік және эмоционалды айырмашылықтары мен алуан түрлілігін қабылдау, түсіну арқылы жүзеге асады.

Психикалық дамуының негізгі бұзылыстары интеллектуалды даму деңгейі, яғни, зейіні, есте сақтауы, ойлауы, кеңістікті бағдарлауы төмен болып келеді. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады. Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігі жеті-сегіз жастан анық байқалады. Ата-аналары көмекші не арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына кемтар балаларын бергісі келмеген жағдайда жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарламамен оқытуына толық құқылары бар. Жалпы білім беретін мектептер мен бала бақшалар ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген, яғни, баланың деңгейіне қарай жеңілдетілген бағдарламамен кемтар балаларды тәрбиелеуге және инклюзивті оқытуға дайын болғандары жөн. Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы (психологы, әлеуметтік мұғалімі, олигофрено мұғалімі, логопед) мұғалімдер болмаған жағдайда, тәрбиешілерді, бастауыш кластың мұғалімдерін, қазақ тілі мұғалімдерін арнайы курстарға жіберіп оқытуға болады. Егер бала көмекші бағдарламаны толық игерген болса, оған арнайы куәлік беріледі, ал игермесе, анықтама ғана алады. Егер ата-анасы баласын арнайы мектеп-интернатқа жібергісі келмесе, жергілікті жалпы мектепте мүмкіндігі шектеулі баланың мүмкіндігіне қарай, жеңілдетілген бағдарлама бойынша, инклюзивті оқытуға міндетті. Тоғыз класты бітірген соң арнайы куәлік беріліп, кәсіптік лицейлерге жіберіледі.

Психологиялық-педагогикалық зерттеулерде «дайындық» термині әр түрлі психикалық құбылыстарға қатысты қолданылады: іс-әрекетке, белсенділікке, жұмысқа дайын болу; қызметтің жекелеген түрлеріне дайындық: спорт, менеджмент, оқытушылық, әскери, саяси және т.б. Педагогтың инклюзивті білім беруге дайындығының мазмұны кәсіби және психологиялық дайындықты қамтитын күрделі интегративті кәсіби және жеке білім ретінде қарастырылады. Дайындықтың жетекші компоненті - психологиялық дайындық.

Инклюзивті білім беруге педагогтың психологиялық дайындығы бірқатар компоненттерден тұрады:

Мотивациялық (инклюзивті білім беру қажеттілігіне саналы қарым-қатынас, қызығушылық, табысты оқытуға деген ұмтылыс, ұйым үшін қажетті жағдайларды жаңарту, берілген тапсырмаларды ойдағыдай орындауға деген ұмтылыс, орындалған іс-шаралардың жеке маңыздылығы); когнитивті (инклюзивті білім берудің мәні, технологиялар мен әдістер туралы білім); эмоционалды (инклюзияға деген эмоционалды қатынас, «Ерекше» балалар, олармен өзара әрекеттесу); мінез-құлық (мінез-құлықтың нақты реакциялары, іс-әрекеттері).

Жалпы, шетелдік және ресейлік әріптестердің зерттеулері инклюзияны тұтастай алғанда педагогикалық қауымдастықтың көпшілігі әлеуметтік бекітілген норма ретінде қабылдайтынын көрсетеді, бірақ педагог оны жүзеге асыруда бірқатар қиындықтарға тап болады. Қиындықтарға мыналар жатады: ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың даму ерекшеліктері туралы жұмыс әдістері мен технологиялары туралы білімінің жеткіліксіздігі; мұндай балаларды эмоционалды қабылдаудың психологиялық қиындықтары; педагогтың инклюзивті білім беруге мотивациялық және жеке дайындығының төмен деңгейі.

Елімізде инклюзивті білімнің нашар дамуы ҚР-да білім беруді дамытудың 2011-2020 жылға арналған мемлекеттік білім бағдарламасында сипатталып, оның жоспарлы дамуына әсер ететін қауіп-қатер ретінде елімізде мүмкіндігі шектеулі балалар мен мүгедек балалардың көбеюі атап көрсетілді және екі кезеңге белгіленген инклюзивті білімді жүзеге асыруға мақсаттары мен міндеттері айқындалды. Бағдарламаны іске асыру нәтижесінде ҚР-да 2015 жылға қарай инклюзивті білім беру мен мүмкіндігі шектеулі балалардың 25% қамту көзделген, инклюзивтік білім беруге жағдай жасау 30%, 2020 жылға қарай 70% ұлғаяды. Инклюзивті біліммен қамтылған балалар үлесі даму мүмкіндігі шектеулі балалардың 50% құрайтын болады.

Инклюзивті білім беру дегеніміз - барлық балалар физикалық, ақыл-ой, интеллектуалды және басқа ерекшеліктеріне қарамастан жалпы білім беру жүйесіне кіретін оқыту. Терминнің өзі латынша шыққан: «қосу» - «мен қорытындылаймын, мен қосамын». Инклюзивті білім беру шеңберінде оқыту процесіне бала бейімделуі керек емес, керісінше, оқытудың табиғаты мен қарқыны баланың қажеттіліктеріне бейімделеді.

Мүмкіндігі шектеулі балаларға білім берудің басқа нұсқалары бар:

- Үйде оқыту;
- Қашықтан оқу;
- Арнайы мектептер мен мектеп-интернаттар;
- Жалпы білім беретін мектептердегі түзету сабақтары.

Инклюзивті білім беруді ұйымдастыру 4 кезеңде жүргізіледі:

1. Мектепке дейінгі ұйымда балаға консилиум мамандары кешенді динамикалық бақылау жасау арқылы қамтамасыз етіледі. Консилиум құрамына директордың бұйрығымен дефектолог, логопед, әлеуметтік педагог, психолог, медбике, дене шынықтыру нұсқаушысы, топ тәрбиешісі енгізіледі. Мамандар бөбекжайға қабылданған мүмкіндігі шектеулі балаларға 2 апта мерзімінде жеке бақылау жүргізеді.

2. Жұмыстың түзетушілік-дамытушылық кезеңінде балаға әсер ететін шаралар кешенін қарастырады. Жетекші әрекет түрін қалыпқа келтіру және жетілдіру, жеке даму кемшіліктерін түзету, яғни мүмкіндігі шектеулі баламен жеке дамыту, түзету жұмыстарын жүргізу.

3. Жұмыстың мектепке дейінгі білім берушілік кезеңі. Балаларды мектепке дейінгі ұйымда оқу іс-әрекетін меңгеру тәсілдеріне үйретуді, әрбір жас кезеңіне тән олардың танымдық белсенділігін дамытуды, сондай-ақ баланың жеке басының мүмкіндіктері мен ерекшеліктерін ескере отырып, топ тәрбиешілері мектепке оқуға даярлауды қарастырады.

4. Әлеуметтік тәрбие жұмысы. Әлеуметтік педагог мүмкіндігі шектеулі балалардың үйіне барып, ата-анасымен пікірлесіп отбасының әлеуметтік жағдайын анықтайды, яғни бала мен отбасының дербестігін арттыруға, дамуында ауытқушылығы бар тәрбиеленушілердің қалыпты дамыған құрдастары арасында ерте, толыққанды әлеуметтік кіріктіруге, мектепалды баланың әрекеті мен мінезіндегі адамгершілік бағыттарының қалыптасуына, мүмкіндігі шектеулі баланың жеке басының қасиеттеріне бақылау жүргізеді.

Инклюзивті білім беруге дайындықтың маңызды факторы- бұл мүмкіндігі шектеулі балалармен өзара әрекеттесу тәжірибесі. Осындай тәжірибесі бар мұғалімдердің психологиялық және кәсіби дайындығы жоғары болса, жоғары деңгей көрсетеді.

ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ В ИНКЛЮЗИВНОМ КЛАССЕ

Нижегорова Альфия Айратовна
учитель математики
КГУ «ОСШ №27» г. Караганды

Работая в инклюзивных классах, я всё больше сталкиваюсь с тем, что в моей практике дети с ООП между собой все разные и отличаются друг от друга. У каждого ребенка свои потребности и свои возможности, несмотря на то что и дети могут обладать одним и тем же диагнозом. В своей статье я хочу показать, что каждый учитель должен правильно понимать свою работу в инклюзивном классе. Каждый педагог должен правильно распланировать свою деятельность и выбрать нужный подход и метод для достижения цели обучения учащихся с ООП.

Несмотря на заключение ПМПК, характеристику специального педагога, каждый учитель должен проводить свою педагогическую диагностику. Данную диагностику педагог проводит в виде индивидуальных занятий (15-20 мин), которые помогают установить реальные возможности и потребности в обучении ученика с ООП. Так как в

общем классе наблюдая за ребенком, мы можем увидеть только то, что он не умеет. Эта диагностика в дальнейшем помогает при составлении индивидуальной программы психолого-педагогического сопровождения, а также при выборе методов работы с учеником. Планирование уроков содействует пониманию учителями: для кого планируется серия последовательных уроков, чему необходимо научить и какой метод оценивания необходимо использовать.

На примере ученика 5 класса, хочу продемонстрировать индивидуальный подход ребенку с ООП:

Краткая характеристика особых образовательных потребностей обучающегося, его «слабые» и «сильные» стороны.

Сильные стороны Ученика А - очень хорошо развит устный счет, хорошо владеет таблицей умножения, хорошо работает по четкому алгоритму. Умеет умножать и делить большие числа. Не боится работать у доски, любит предмет.

Слабые стороны Ученика А заключаются в том, что он не понимает учителя во время объяснения темы всему классу, поэтому нуждается в повтором индивидуальном объяснении материала. Нуждается в четком пошаговом алгоритме решения. Совершенно не ориентируется в задачах. Не может к одной задаче или к одному примеру применить несколько способов решения, так как запоминает только один и самостоятельно выбрать наиболее легкий метод не может. На вопросы отвечать не может, так как на слух не воспринимает информацию, ему проще написать, то что хочет сказать. Когда делит в столбик подбирать числа не умеет, перебирает всё подряд. Делит верно, но долго. Не умеет пользоваться транспортиром.

1. Подходы и методы работы на уроках для удовлетворения особых потребностей данного обучающегося.

Ученик Ана уроках математики боится выглядит глупо, если я к нему подхожу индивидуально и что-то начинаю объяснять, он сразу мне говорит, что ему все понятно, и чтобы я ушла. Поэтому я изменила тактику, сначала начинаю ходить по классу и указывать на ошибки или направлять других детей, когда он это видит, то сам начинает звать меня, так как хочет быть как все. В этот момент, я стараюсь максимально воспользоваться этой возможностью и донести информацию.

Практически на каждом уроке вклеиваю в тетрадь карточки-помощники, на которых расписаны пошагово алгоритмы решения. Опять-таки чтобы его не смущать, карточки с заданиями или определенные правила вклеиваю остальным детям. Так как начиная работу в этом классе, я впервые столкнулась с тем, что ученику с ООП очень важно быть не глупым. И когда я давала индивидуальные карточки только ему, он начинал говорить, что ему это не надо, так как другие дети не получали карточки. Чтобы не создавать некомфортную ситуацию, я изменила к этому подход. Что самое интересное, если он видит, что что-то дается другим ребятам, то ему это тоже обязательно нужно.

Так как Ученик А очень плохо понимает задачи и не может решить даже самую простую, то всегда использую какие-либо подсказки, и даю задачи с готовой краткой записью.

Для Ученика А групповая работа является бесполезной, так как он теряется в большом количестве детей, коллективную работу воспринимает как игра, иногда даже начинает мешать ребятам. Поэтому, когда использую данный метод работы, Ученику А подбираю такое задание (самое элементарное, с учетом его возможностей), которое выполнять будет именно он (в это время он занят своим делом и не мешает другим), но когда отвечает вся группа, его работа является необходимой для раскрытия темы или закрепления пройденного материала. Тем самым данный ученик оказался нужным в работе, мы его все хвалим, ему очень нравится, он начинает понимать, что он тоже умеет правильно отвечать.

Ученик А хорошо работает в паре, внимательно выслушает одноклассника, что необходимо выполнить, иногда даже спорит.

2. СОР и СОЧ

Прежде чем составить СОР или СОЧ для Ученика А, я учитываю основные цели обучения: знание, понимание и применение. Учитывая особенности и индивидуальные способности ребенка составляю задания. Если СОР и СОЧ соответствуют данным целям, то задания не меняю, дополнительно прикладываю карточки с алгоритмом решения. Примеры в несколько действий расписываю по действиям. Сложные уравнения заменяю более простыми. Задачи даю в виде схемы либо краткого условия.

3. Над чем предстоит работать?

Уникальность работы с детьми ООП заключается в том, что она постоянно требует новых методов и подходов, так как усложняется предмет, меняется сам ребенок: либо он раскрывается, либо наоборот. Дети с одним и тем же диагнозом, могут вести себя абсолютно по-разному. Перед тем как донести ребенку информацию, необходимо продумать четкий алгоритм решения доступный для него. Я не могу изменить диагноз ребенка, но я могу создать для него индивидуальный метод обучения, учитывая его сильные стороны. Самое главное я считаю, не дать Ученику А потерять себя на каком-то из этапов изучения школьного материала. Моя задача сделать урок интересным и доступным для него. Сейчас данный ученик перейдет в 6 класс, а там очень сложная программа для него. Моя задача выбрать самые основные цели обучения и продумать какими методами и способами донести до него весь материал.

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)

Нургалиева Алтын Каиркеновна
учитель начальных классов
школы-гимназии №65 г. Нур-Султан

«Мы живем, как можем, а ОНИ живут, как мы поможем».
За этой фразой - весь смысл инклюзии.

Цель моей статьи познакомить вас с сущностью инклюзивного образования и обобщить мой опыт работы обучения детей с ограниченными возможностями здоровья.

Я работаю в инклюзивном классе 9 год. Начинать было очень трудно, так как не было подобного опыта работы. Я испытывала страх и неуверенность, боялась не справиться с работой. Однако, я осознавала, что данная деятельность крайне необходима и желание помочь детям помогло мне. Сейчас я воспринимаю детей в этом классе как обычных детей со своими интересами, предпочтениями, увлечениями. Конечно, это дети, имеющие свои психологические и эмоциональные особенности, что невозможно не учитывать. За время моей работы в данной школе у меня отучилось 8 особенных деток. Самые первые мои ученицы Валерия и Виктория сейчас учатся в 9 классе, Кыдырали и Диляра в 7 классе, Сафия и Андрей в 5 классе. В этом году у меня двое детей Лейхт Артем и Елюбай Адиль в первом классе.

Мы с коллегами, ознакомившись с диагнозами, выделили основные 4 группы заболевания детей. Как вы видите на слайде: 1 группа – это дети, которые ходят на ходунках, умеют читать и писать: Валерия, Сафия, Артем, Адиль; 2 группа – дети-колясочники, умеют читать, но не пишут, это Андрей; 3 группа – не пишут и не читают: это был Кыдырали; 4 группа- слабослышащие.

Серік Сафия - девочка с диагнозом первой группы. Сафия передвигается при помощи ходунков в сопровождении тьютора. Девочка старательная, но на уроках не всегда внимательна, внимание неустойчивое, быстро устает. Программный материал дается нелегко, трудности возникают при выполнении письменных и математических заданий и медлительности, необходима постоянная помощь, дополнительное время, не

успевают за урок выполнять задания в полном объеме. Неплохо пишет, читает медленно и с ошибками, однако выполняет задания дома, радуется каждому успеху, поэтому ее необходимо поддерживать. Сафия с ребятами дружит, по характеру общительна, часто девочки подходят, помогают ей, помощь принимает, старается участвовать по возможности в классных и школьных мероприятиях.

Рязанов Андрей- с диагнозом второй группы у него нечеткое произношение, не пишет, но устно отвечает, знает наизусть таблицу умножения, правила, стихотворения учит, отвечает на вопросы, делает краткий пересказ.

При работе с такими детьми возникают трудности:

1. В инклюзивном классе дети просто не могут следить за ходом урока, поэтому им необходима помощь.

2. В ходе урока, приходится сокращать время на выполнение заданий (если это вопросы к тексту – то обсудить можно 3, 4 вопроса, текст тоже стараюсь читать не в полном объеме, так как дети очень быстро устают).

3. При ответах на вопросы, даю немного больше времени на обдумывание (реакция детей может быть замедлена)

4. Письменные работы, тесты занимают гораздо больше времени, поэтому использую следующий вид работ:

использование листов с упражнениями, которые требуют минимального заполнения;- использование упражнений с пропущенными словами/предложениями;

- обеспечение учащихся печатными копиями заданий, написанных на доске;

5. При чтении помогаем ребенку открыть учебник, найти нужную страницу, показываем, где мы будем читать, во время чтения показываю, где мы читаем, пользуемся линейкой (дети не могут удерживать внимание). Для их развития используем печатные тетради, прописи, наборы различных картинок, дидактические игры по уровню развития. Стараемся подобрать такие формы и методы, где дети были бы задействованы вместе со всеми: **разрезные картинки, устный счёт, работа по карточкам, устные упражнения по русскому языку на знание правил, пятиминутка на уроках чтения, интерактивные тексты с «дырками», тексты с «хвостами», тексты с «прятками».**

Самостоятельные и контрольные работы могут быть выполнены с использованием опорных карточек, в которых выписаны трудные слова. Это поможет такому обучающемуся не только выполнить задание, но и поверить в свои силы. **Например:**

К данным словам подберите подходящее по смыслу слово из словаря.

чирикает _____ каркает _____ стрекочет _____
долбит _____ кукарекает _____ поёт _____

2 уровень. Вставьте одну и ту же букву в слова.

С _ р _ к с _ р _ к в _ р _ вали г _ р _ х.

С _ р _ к в _ р _ н от _ гнали с _ р _ к.

С _ р _ к _ рл _ в напугали в _ р _ н.

С _ р _ к к _ р _ в раз _ гнали _ рл _ в.

3 уровень. Закрасьте слоги так, чтобы получилось слово СОРОКА.

О	С	У	К	А	С
А	Т	О	Р	О	В
У	В	А	Л	А	К

Работа в группах позволяет таким ученикам раскрыться и учиться у своих товарищей. Хороший результат дает и распределение учащихся по парам для выполнения проектов, чтобы один из учеников мог подать пример другому. При обсуждении того или иного вопроса обучающиеся дают первой защитить свой ответ Сафии или Андрею. Такой

вид работы позволяет раскрывать свои возможности и учиться у своих товарищей. **Считаю ошибкой все время помогать «особому» ребенку, ему надо позволить в каких-то случаях принять самостоятельное решение, похвалить и, таким образом, учить решать проблемы, справляться с ситуацией.** И самое важное в инклюзии — не игнорировать. Если вас что-то в поведении ребёнка не устраивает, сделайте ему замечание, как бы вы сделали обычному ребёнку. А делать вид, что ничего не замечаешь, хуже всего. Поэтому на любом этапе урока, при любом виде деятельности подхожу, оказываю помощь, говорю добрые слова, часто сажусь рядом с учеником за парту.

В этом году мы с творческой группой учителей начальных классов разработали авторскую программу «**Дидактический материал по обучению грамоте для учащихся 1 класса**». То есть, мы решили создать материал для помощи в работе с особыми детьми в помощь учителям начальных классов.

Цель нашей работы: создание необходимых условий на уроке обучения грамоты, для полного и эффективного включения детей с особыми образовательными потребностями в образовательное пространство. Материалы подобраны с учётом особенностей психического и (или) физического развития, индивидуальных возможностей детей (в соответствии с рекомендациями психолого-медико-педагогической комиссии).

Каковы главные проблемы инклюзивного образования в школе, с которыми сталкиваются учителя?

1. Отсутствие опыта – преподавательский состав не в полной мере ознакомлен с особыми потребностями детей-инвалидов. Отсутствие опыта может привести к тому, что ребенок не будет в полной мере развиваться с физической, интеллектуальной и социальной стороны.

2. Дефицит ассистентов и функциональные обязанности ассистентов – обычно в инклюзивных классах есть основной педагог и тьютор (помощник педагога для работы с «особенными детьми»). Из-за характера класса и размера крайне важно, чтобы было соответствующее количество помощников учителей. И желательно, чтобы сопровождающий имел педагогическое и психологическое образование и помогал учителю в течении урока.

3. Психологическая готовность здоровых детей к восприятию детей-инвалидов – учителя не должны терпеть нечувствительность и жестокость, их цель научить пониманию, состраданию, уважению и коллективной поддержки.

4. Психологическая готовность родителей – роль учителя показать родителям детей с особенными потребностями, что их детям ничего не угрожает, и участие в общем образовательном процессе будет стимулировать их всестороннее развитие и социализацию. Что касается родителей здоровых детей, педагогический коллектив и администрация школы должны показать все преимущества внедрения новых образовательных стандартов.

5. Отсутствие навыков разработки индивидуальных образовательных планов с учетом потребностей всех учеников в классе.

6. Проведение практических семинаров, мастер-классов, конференции, привлечение детей к школьным, городским олимпиадам.

7. Обмен опытом работы с зарубежными коллегами.

Не скроем, что родители здоровых детей, иногда высказывают опасение, что присутствие в классе особых детей может задерживать развитие их собственного ребенка. Однако опыт показывает обратное. Успеваемость детей, которые развиваются типичным образом, не падает, а часто их оценки оказываются даже выше в условиях инклюзивного образования, чем в обычном классе массовой школы. Что касается детей с нарушением опорно-двигательного аппарата, мы видим позитивные изменения в их жизни. Во-первых, дети растут в семьях, не оторваны от родителей и друзей. Во-вторых, они усваивают правильные социальные нормы поведения. В-третьих, положительное отношение со

стороны педагогов, других детей и родителей, позволяет ребенку с нарушением опорно-двигательного быть равноправным членом школьной общности, что предупреждает появление эмоциональных и поведенческих трудностей. Подтверждение этому – активное участие всех детей, независимо от наличия дефекта, во всех школьных мероприятиях, городских и республиканских конкурсах.

Хочется с гордостью отметить что моя ученица, маленькая звездочка нашей школы Валерия Хан принимала участие в конкурсах и фестивалях для особенных детей не только в Казахстане, но и в странах ближнего зарубежья. В репертуаре Валерии несколько своих песен. Выпустила свой первый альбом «Над музыкой парю», дала свой первый сольный концерт. Думаем в будущем девочка свяжет свою жизнь с музыкой, чтобы радовать людей и дарить улыбки!!! Хочу закончить свое выступление видеороликом ученика 5 класса нашей школы Хорсиева Халида, который принимал участие в конкурсе проектов.

ОБУЧЕНИЕ МАТЕМАТИКЕ ДЕТЕЙ С ООП В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Нуртазинова Баян Тлеужановна
учитель начальных (специальных) классов
КГУ «Средняя школа №19» г.Кокшетау

Овладение математическими понятиями требует от ребенка с ООП достаточного уровня развития логического мышления, внимания, зрительного, слухового, тактильного восприятия, памяти; сохранение и укрепление соматического и психического здоровья, работоспособности.

Дифференцирование учебного материала для детей с ООП начинается с постановки СМАРТ целей- измеримых, достижимых, направленных на конкретный результат, имеющих временные рамки. Например, по теме «Число и цифра 8» ставлю цели: **все** учащиеся могут определять состав однозначного числа 8, **большинство** учащихся смогут записывать в виде выражения (с использованием знаков «+», «-», «=») случаи состава числа 8, читать выражения, решать их; **некоторые** учащиеся смогут сделать выводы о применении знания состава числа 8 в повседневной жизни. По теме «Числа от 21 до 100»: **все** учащиеся будут читать, записывать и сравнивать двузначные числа; **многие** будут считать в прямом и обратном порядке в пределах 100, определять место числа в натуральном ряду чисел; **некоторые** учащиеся будут объяснять образование двузначных чисел в пределах 100, определять место числа в натуральном ряду чисел.

Для реализации поставленных целей начинаю с активных методов обучения, способствующих положительному настрою на работу, установлению контакта между учениками: «Поздоровайся глазами», «Поздоровайся локтями», и др., применяю кинезиологические упражнения для концентрации внимания «Ухо-нос», «Колечко», «Кулак-ребро-ладонь» и др.





Актуализация жизненного опыта, целеполагание происходит в форме мозгового штурма: «Инфо-угадайка», «Забавный мяч», «Догадайся» и др.

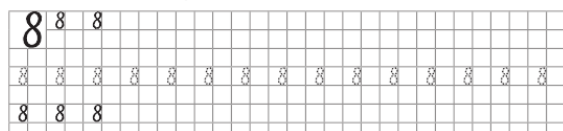
Составляю, подбираю дифференцированные задания, включающие различные приёмы, разноуровневые вопросы, задания на карточках, помогающие некоторым учащимся справиться с заданиями самостоятельно или в паре. Остальные работают фронтально или индивидуально с направляющей ролью учителя. К примеру, провожу игру «Найди числа» с **дифференцированием задания**: для одной группы – это карточки для самостоятельной работы, для другой плакат с числами от 0 до 20 вразброс. Цель игры - быстро и правильно найти и показать числа последовательно в прямом или обратном порядке. Для первой группы, работающей в паре, задачу усложняю - называть числа через один. Дифференциация **темпа** используется, например, при решении задач, когда даётся разное время для учащихся. Ученикам, которым необходима помощь при объяснении, дается некоторое время. При формативном оценивании необходимо предоставлять достаточное количество времени для обдумывания ответа на вопрос.

Например: **(К) Знакомство с числом и цифрой 8.**

-На что похожа цифра?

Задание: пропишите число 8.

Напиши по образцу.



Дифференциация через темп. Оценивание осуществляется через обратную связь.

Некоторым ученикам во время выполнения задания необходима всесторонняя помощь в форме **диалога и оказания поддержки.**

Активный метод обучения «Посчитайка» .

Метод дифференцирования через группирование по уровню знаний.

Красный – высокий, синий – средний

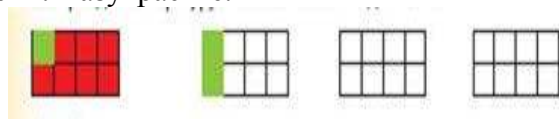
(И,П,Г)Синий:

Задание: В рабочей тетради с.26 посчитай предметы, дорисуй до 8.



(И,П,Г)Красный

Задание: Посчитайте количество клеток в каждой фигуре. Как разделить фигуры на две части? Разукрасьте.



Оценивание через устную обратную связь учителя.

Оценивание также происходит дифференцированно, вырабатываются дескрипторы для учащихся с разным уровнем. К примеру:

Дескриптор:

1 группа - записывает число, составом которого являются числа 1 и 3;

- записывает число, составом которого являются числа 3 и 4.

2 группа- определяет и записывает состав числа 8;

3 группа - Каким образом набрать число 8 тремя слагаемыми ?

Дифференциация через задание, диалог и оказание поддержки.

Осуществляя дифференциацию, использую результаты формативного оценивания для своевременного определения области коррекции знаний учащихся. При само- и взаимооценивании ученик может не только видеть слабые стороны своей деятельности, но и оказывать поддержку друг другу. Использую «Цветовую дорожку», «Дорожку успеха», «Светофор» и др.

Всё вышеизложенное помогает детям с ООП сформировать достаточный уровень математических умений и навыков, развивает у них самостоятельность и интерес к знаниям. Трудности возникают, в основном, из-за большого объёма теоретического и практического материала, необходимого для изучения по программе, недостаточного количества тем для закрепления изученного материала.



Предлагаю фрагменты урока по теме «**Время. Единицы времени**» в контексте темы «Мой родной край» 2 класс

Этапы урока, t	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы
Начало урока 0-2	Мотивация. Подготовка Покажите умные глазки, ровные спинки. Повернитесь, поздоровайтесь друг с другом, улыбнитесь от души. Настрой на работу отличный! Но нам сегодня еще понадобится ваше внимание, умение думать и работать дружно!	
16-18	(ЗТ)Кинезилогические упражнения «Ухо-нос», «Кулак-ребро-ладонь», «Колечко», «Мой генерал»	
28-35	Индивидуальная работа (работа по карточкам). Оказание помощи - Чтобы стать успешными гражданами Казахстана, надо быть здоровыми, сохранить здоровье, нужно соблюдать режим дня. Заставьте эти часы показывать время важных дел в вашей жизни. В это время я встаю. В это время я иду в школу. В это время я возвращаюсь из школы. В это время я ложусь спать. -Проверьте по эталону. Оцените, как работали ФО «Большой палец»	карточки
38-40	Рефлексия. А мы с вами нарядим свою ёлку и украсим её своим настроением.	

	<p>Если вам было интересно работать на уроке, понятен материал, прикрепите на ёлку смайлик с улыбкой, если не всё было понятно, испытывали дискомфорт - прикрепите смайлик без улыбки.</p> <p>- Айлана, какое задание тебе понравилось больше всего? А тебе, Артур?</p> <p>- Айдар, какое задание для тебя было сложным?</p> <p>- Кто напомним, какие ещё задания у нас были? (Ответы детей)</p> <p>- Сейчас протяните руки вперёд ладошками вверх. Закройте глазки, а я поглажу того, кто сегодня особенно старался.</p> <p>Если умеешь жить по часам, время тебе послушно, не опоздаешь никогда сделаешь что нужно. Спасибо за урок!</p>	
--	---	--

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ АРНАЙЫ СЫНЫПТАРДА ОҚУШЫЛАРМЕН ТҮЗЕТУ-ДАМЫТУШЫЛЫҚ ОҚЫТУ ЖҰМЫСЫ

**Нургасымова Анель Беркиндиновна
Кульмаганбетова Газиза Елшибековна
Көкшетау қаласы, білім бөлімінің
«№19 орта мектебі» КММ
мұғалім-дефектологтар**

Арнайы сыныптарда оқу-тәрбие процесі арнайы педагогикада есту, көру, сөйлеу қабілеті, жүріп-тұру мүшелерінің функциялары бұзылған, психикалық дамуының тежелуі бар оқушылардың оқу әрекетінің дағдылары мен оқу материалын меңгеру мүмкіндіктерін көпжылдық эксперименттік зерттеулер негізінде әзірленген жалпы талаптардың ескерілуімен құрылу керек [1, 6 б.].

Арнайы педагогика балалардың барлығы дамуының бұзылу ауырлығына қарамастан оқи алатына сүйенеді. Оқуға қабілеттілік, оқу процесінің өзі кеңірек қарастырылғанда түсіндіріледі. Бұл жалпы білім беру пәндері бойынша білімдерді меңгеру ғана емес, балаға қолжетімді, оның қоршаған ортаға бейімделуі мен мейлінше жеке және тәуелсіз өмір сүруін қамтитын, кез келген әлеуметтік және жеке тұлғалық маңызы бар өмірлік құзыреттіліктер дағдыларын меңгеруге дайын болу тәсілі. Білім алуда ерекше қажеттіліктері бар оқушылар баяу оқиды, бірақ оқып, жоғары нәтижелерге қолжеткізе алады. Оқушылар мен жүргізілетін педагогикалық жұмыс, оқудың дамуда басқарушы рөлін растайтын және әр оқушымен түзете-дамытатын жұмыстың нәтижесі мен мазмұнын болжауға мүмкіндік беретін Л.С.Выготскийдің «жақын аймақта даму» ойына сүйенеді [2, 25 б.].

Түзету жұмыстары психофизикалық даму кемістіктерін жоюға немесе бәсеңдетуге бағытталған, мысалы, тілдік дамуының, еркін қозғалыс, кеңістік бағдарлау кемістіктерін жоюға. Сақталған басқа қызметтердің есесінен жоғалтылған қызметтің толықтырылуы мүмкіндіктері физиологиядан белгілі. Оқушыларды түзете-толықтыру оқыту бағыты білім беру процесін сақталып қалған қызметтері мен дамуының кемтарлық табиғатының ерекшелігіне сәйкес ағза жүйесін қолдануға сүйене отырып құруды көздейді (яғни, табиғи қонымы). Көздері көрмейтіндер саусақтарының ұшымен оқып, естімейтіндер – оларға айтылған сөзді сөйлеушінің ерні арқылы түсінуді және ым-ишара тілінде тең дәрежеде сөйлесуді үйренеді. Түзете-толықтыру оқыту бағытықытуда және түзету жұмысында арнайы заманауи техникалық құралдарымен, АКТ-мен, оқу процесінің ерекше ұйымдастырылу мен қамтамасыз етілу керек. Ол білім

берудің ұйымдастыру формалары әдістері мен мазмұнында көрініс тапқан. Бұл сыныптың ең аз мөлшерде топтасуы, оқу мерзімдерін ұзарту, педагогикалық қорғау тәртібі, жеке және топтық түзету сабақтарын ұйымдастыруы, арнайы түзету және теңелту жұмыстары үшін арнайы құралдарының, оқытудың арнайы әдістері мен тәсілдерінің бар болуы.

Оқудың әлеуметтік бейімдеу бағыты тұлғаның әлеуметтік икемсезденуінің азайтуын немесе жоюын көздейді. Оқушылардың әлеуметтік өмірге қатысуы үшін қажетті тәртіп нормаларын, қарапайым гигиеналық, коммуникативтік, тұрмыстық дағдыларынан басталып қиын әлеуметтік дағдылармен, көзқарастармен, түсініктерімен аяқталатын өмірлік дағдыларды меңгеру бойынша арнайы жұмыс қарастырылады.

Мұғалімдер мен мамандар оқу-тәрбие процесінде ойлауды, тіл мен коммуникацияны білім алу құралы ретінде дамыту бойынша арнайы жұмыс 17 жүргізу керек. Дәстүрлі мектептік оқыту баланың мектепке келген кезіндегі меңгерген өмірлік түсініктері мен дамыған ауызекі сөйлеу тіліне негізделеді. Ауызекі сөйлеу тілі негізінде қарым-қатынастың дамуы жалғасады, анағұрлым ауызекі сөйлеу тілі негізінде оқушының тәртібі реттеледі. Білім алуда ерекше қажеттіліктері бар оқушылардың сөйлеу тілінің, ойлау қабілетінің, қарымқатынастық даму мәселелері орын алуда, олар табысты білім алу мен әлеуметтену үшін педагогикалық құралдармен шешіліп немесе теңелтілуі керек.

Арнайы сынып оқушыларымен жұмыс жасауда оқытудағы әрекеттік тәсілмаңызды орын алу қажет. Білім алуда ерекше қажеттілігі бар бастауыш оқушыларды оқыту процесінде педагогтің басшылығымен (жүппен, топпен жұмыс) уәжделген сөйлеу тілдік қарым-қатынастар үшін табиғи жағдай құратын заттық-тәжірибелік әрекет кеңінен пайдаланылады. Заттық-тәжірибелік әрекет жоғары психикалық атқарымдардың (қабылдау, сөйлеу тілі, ойлау және т.б.) сенсомоторлық негізін дамытуға, балалардың жеткіліксіз өмірлік тәжірибесінің орнын толтыруға, әлеуметтік өзара әрекеттену дағдыларын меңгеруге мүмкіндік береді.

Оқушыларға саралай және жекелей тәсілін қолдану – арнайы сыныптарда білім беру процесін ұйымдастыру маңызды ерекшелігі. Ұжымдық оқу процесі жағдайындағы білім алуда ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға қатысты сараланған тәсіл бұзылыстары бір санаттағы оқушылардың вариативтік типологиялық ерекшеліктерінің барлығына шартты болады. Педагог түзете білім беру процесін сыныптағы өзінің сипаты бойынша біртектес топтардың болуына қарай, олардың әрқайсысына арналған жұмыс мазмұнының, қарқынының, көлемінің, күрделілігінің, тәсілдері мен әдістерінің, оқуды бақылау түрлері мен тәсілдерінің әр түрлі болуын есепке ала отырып ұйымдастырады. Оқушыларды топтарға бөлу шартты және қозғалмалы түрде болады. Жекелеген оқыту тәсілі саралай оқытудың нақты көрінісі болады.

Педагог бала дамуының жалпы заңдылығын, сыныптағы әрбір оқушының танымдық мүмкіндігін, арнайы педагогикалық көмек тәсілдерін біле отырып, балалардың оқу-танымдық әрекетін тек ұйымдастырып қана қоймай, бұл процесті бағыттап да алады. Кейбір жағдайда оқушының өзіндік оқу-танымдық әрекеті әлсіз болған немесе мүлдем мүмкін болмаған жағдайда, педагог оқу тапсырмаларын табысты орындалуын қамтамасыз ету үшін оқушының жетілмеген компонентінің атқарымын өзіне алады. Оқушының білім мен біліктілігін қалыптасуын іске асыратын толық дербестігін қамту үшін педагог көмегі біртіндеп азаю керек.

Жоғарыда аталып кеткен оқу-тәрбие процесіне қойылатын талаптарға сәйкес жалпы білім беретін мектептердің жұмысында екі Арнайы бағыт іске асырулы керек:

- диагностикалық-кеңестік;
- түзете-дамытушы [3,35 б.]

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Специальная педагогика. / Под ред. Назаровой Н.М.- М.:АКАДЕМИЯ,2000, 395 с.
2. Л.С. Собрание сочинений. Т.5 Основы дефектологии / Под .Власовой Т.А. М.: Педагогика, 1983, 367 с.
3. Шевченко С.Г. Коррекционно-развивающее обучение. Организационно-педагогические аспекты. Пособие для учителя. –М.: Владос, 1999. - 136 с.

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ПРОЦЕСС РАЗВИТИЯ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Разакова А.А.

**учитель русского языка и литературы
общеобразовательной школы-гимназии № 39
им. Темирбека Кожакеева
Жамбылской области, Меркенского района**

Образование детей с особыми потребностями является одной из основных задач для страны. Это необходимое условие создания действительно инклюзивного общества, где каждый сможет чувствовать причастность и востребованность своих действий. Мы обязаны дать возможность каждому ребенку, независимо от его потребностей и других обстоятельств, полностью реализовать свой потенциал, приносить пользу обществу и стать полноценным его членом.

Ребенок со специфическими потребностями может обучаться не только в специальной школе, но и в массовой, если последняя имеет возможность осуществлять помощь в реализации этих потребностей. Поэтому в основе интеграции такого ребенка в общеобразовательную систему лежит психолого-педагогическая помощь, направленная на установление равноправного взаимодействия, активного контакта, а также на восстановление целостных взаимосвязей с окружающим миром, которые должны стать частью жизненного мира отдельного ребенка с особыми потребностями.

Инклюзивное образование - это процесс развития общего образования, который подразумевает доступность образования для всех, в плане приспособления к различным нуждам всех детей, что обеспечивает доступ к образованию для детей с ограниченными возможностями.

Дети с особыми потребностями требуют особого индивидуального подхода, терпения, постоянного поощрения, поддержки и помощи со стороны учителя и тогда мы сможем достичь хороших результатов в развитии их способностей.

Инклюзия основывается на идеи создания единого образовательного пространства, в котором имеются разные образовательные маршруты для тех или иных участников, ее цель – создание «одной школы для всех». По мнению Н.М. Назаровой, инклюзивное образование – не только активное включение детей с ограниченными возможностями в образовательный процесс массовой школы, но и перестройка всего процесса массового образования как системы для обеспечения образовательных потребностей всех детей, т.е. смены методологии внедрения интеграции в систему образования[1,10].

Качественное образование является правом каждого ребенка. Конвенция о правах ребенка (КПР) и Конвенция о правах инвалидов (КПИ) выражают четкую позицию в области обеспечения качественным образованием всех и важность предоставления необходимой поддержки для развития потенциала каждого ребенка.

В соответствии с КПР и КПИ и согласно миссии ЮНИСЕФ, инклюзивное образование является подходом, который ЮНИСЕФ применяет, чтобы обеспечить каждому ребенку получение инклюзивного качественного образования. Инклюзивное образование, как это определено в Саламанкской декларации, способствует «признанию необходимости работать в направлении «школ для всех» учреждений, которые включают всех, отмечают различия, поддерживают обучение и удовлетворяют индивидуальные потребности»[2,3].

Инклюзивное или включенное образование – термин, используемый для процесса обучения детей с особыми потребностями в общеобразовательных (массовых) школах.

Инклюзивное образование – процесс развития общего образования, который подразумевает доступность образования для всех, в плане приспособления к различным нуждам всех детей, что обеспечивает доступ к образованию для детей с особыми потребностями.

Инклюзивное образование стремится развить методологию, направленную на детей и признающую, что все дети – индивидуумы с различными потребностями в обучении. Инклюзивное образование старается разработать подход к преподаванию и обучению, который будет более гибким для удовлетворения различных потребностей в обучении. Если преподавание и обучение станут более эффективными в результате изменений, которые внедряет Инклюзивное Образование, тогда выиграют все дети (не только дети с особыми потребностями).

Обучение в инклюзивных школах позволяет детям приобрести знания о правах человека (хотя им это не преподается специально), а это ведет к уменьшению дискриминации, так как дети учатся общаться друг с другом, учатся распознавать и принимать различие.

Необходимо воспринимать детей в классе как обычных детей со своими интересами, предпочтениями, увлечениями. Конечно, это дети, имеющие свои психологические и эмоциональные особенности, что невозможно не учитывать.

В моем инклюзивном классе по общеобразовательной программе обучается 12 учащихся, из них 1 - с тяжелыми нарушениями речи, 1 учащийся с трудностями в обучении и нарушением слуха.

Учителя и учитель-дефектолог, работающие в этом классе, понимают, что в центре их внимания находятся в первую очередь дети, а не ограниченные возможности некоторых из них, и профессиональная установка – помочь каждому ученику достичь больших результатов.

Залогом успеха в данной работе с такими детьми является сотрудничество и взаимодействие:

- с родителями;
- с коллегами по работе.

На уроках английского языка следует обратить внимание на следующие моменты:

- В инклюзивном классе дети не всегда могут следить за ходом урока, поэтому им необходима помощь.

- Дети не могут долго удерживать внимание во время чтения.

- Ребенку нужно помочь открыть учебник и показать, где читаем.

При ответах на вопросы ребенку необходимо дать больше времени на обдумывание, так как реакция может быть замедленной. Приходится сокращать время на выполнение письменных заданий на уроках. Письменные задания в основном даются на дом. Диктанты занимают гораздо больше времени, так как некоторые дети пишут очень медленно. Приходится сокращать количество слов для диктанта. При выполнении устных заданий целесообразно разбивать детей на пары (ребенок с ограниченными возможностями - ребенок без ограниченных возможностей), что позволяет ускорить

процесс обучения- дети помогают друг другу открыть книжку, достать тетрадь и т.д.[3,472].

При инклюзивном подходе выигрывают все ученики, поскольку он делает образование более индивидуализированным. Когда педагог планирует урок, используя эту стратегию, ему не надо снижать планку, ему надо учитывать все особенности своих учеников. Задания на уроке, например, истории, для каждого ученика могут быть разными: кто-то может написать работу в несколько абзацев, кто-то – целое сочинение или исследование, кто-то может выполнить коллективную работу, а кто-то – сделать устный доклад. Важно понимать, что на уроке все выучат не одно и то же, а то, что отвечает их особенностям. Ученик должен соответствовать основным требованиям и стандартам программы, но достичь этого соответствия можно разными способами и в разной степени.

Таким образом, для того, чтобы инклюзивное обучение было эффективно для всех участников процесса обучения, учителям важно суметь наполнить урок интересными и в то же время полезными заданиями, в которых отрабатываются необходимые навыки и умения учащихся, соблюдаются все принципы инклюзии, способствующие успешному и эффективному включению каждого индивида в процесс обучения.

Дети с нарушениями зрения не могут долго работать с книгой или писать в тетрадях, им нужны аудиоматериалы; при речевых нарушениях детям трудно прочитать и осмыслить текст; при нарушении слуха объяснение учителя воспринимается не всеми учащимися в полной мере, и тогда на помощь приходят материалы, содержащиеся в УМК.

Между обычными детьми и детьми-инвалидами в инклюзивных классах складываются вполне прочные и длительные дружеские отношения. Эта дружба поможет им лучше относиться к разнообразию. Ученики чувствуют себя более комфортно и не боятся общаться с людьми, которые отличаются от них. Они на другом уровне общаются со своими сверстниками-инвалидами. Инклюзивный класс – это место, где ученики с инвалидностью и без инвалидности находятся в атмосфере доброжелательности, справедливости и терпимости. Конечно, дети и подростки дразнят – даже жестоко и обидно – это обычное дело в их среде. Но в инклюзивных классах ученики с инвалидностью получают свою порцию насмешек не больше и не меньше всех остальных. Для создания доброжелательной атмосферы можно ученикам предложить написать правила класса.

Сначала сфокусируйте внимание учеников на их роли и ответственности при создании атмосферы в классе, где каждый чувствует себя принятым и частью «общего целого». Привлеките учеников к созданию «правил класса», которые помогут регулировать их поведение и научиться с уважением относиться друг к другу. Чтобы активизировать участие всех, сделайте так, чтобы ученики сначала обсуждали правила в маленьких группах. Затем соберите группы вместе, чтобы обсудить их предложения и составить общие правила общим согласием или голосованием. Окончательный список правил можно вывесить в классе как напоминание.

Литература:

1. Назарова Н.М. Интегрированное (инклюзивное образование): генезис и проблемы внедрения / Н. М. Назарова // Вестник МГПУ. 2009. - №3. – С. 8-18.
2. Саламанкская Декларация лиц с особыми потребностями принятая Всемирной Конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество Саламанка, Испания, 7-10 июня 1994 г.
3. Бондарева А. В. Реализация инклюзивного образования на уроках английского языка в общеобразовательной школе // Молодой ученый. — 2017. — №5. — С. 471-474.

АКТУАЛЬНОСТЬ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Садыкова Д. М.
учитель русского языка и литературы
школы-гимназии имени Ермухана Бекмаханова
Жамбылской области, Шуского района

В современных условиях преобразования и модернизации нашего общества особенно остро встает проблема осуществления своевременной психологически и педагогически обоснованной помощи детям, отстающим от возрастных норм развития. Задача поддержки детей с особыми образовательными потребностями чрезвычайно актуальна, так как большинство из них испытывают трудности в адаптации и социализации. Применение же инновационных подходов в работе с данной категорией оказывает благоприятное воздействие на их обучение и воспитание.

Природа щедро наделила каждого ребенка возможностью расти и развиваться. Дети с особыми образовательными потребностями на протяжении всей жизни развиваются независимо от степени тяжести дефекта. Своеобразие и развитие таких учащихся состоит в том, что оно затруднено как внешними, так и внутренними факторами: из-за функциональной незрелости нервной системы, процессы торможения и возбуждения мало сбалансированы. Такие дети, как правило, могут быть возбудимы, раздражительны, агрессивны, часто конфликтующими с детьми, либо наоборот, скованы, заторможены, пугливы, в результате чего подвергаются насмешкам со стороны окружающих.

Каждый ребенок уникален, индивидуален и особенный. Поэтому дети с особыми образовательными потребностями требуют особой формы учебной деятельности. Это обусловлено тем, что для детей с нарушениями познавательной деятельности характерно церебральность, проявляющая в повышенной истощаемостью, что не позволяет интенсифицировать учебный процесс. Присущие дефекты памяти требуют использования специальных приемов, способствующему лучшему запечатлению и направленному воспроизведению приобретаемых знаний. Значительного времени требует развитие мышления и речи. Ребенок, у которого неустойчивое внимание, недостаточно развита память, не сможет выполнить многие из традиционных заданий, в этом случае требуется особая форма предоставления материала, а именно индивидуализация. Из таких взаимоотношений со средой, характеризующихся как состояние хронической дезадаптации, ребенок самостоятельно, без педагогической помощи выйти не может согласно исследованиям Джона Хэтти, 50% знаний учащихся зависит от них самих, 30% от преподавания.

Учитель, зная и учитывая индивидуальные особенности детей, как рулевой должен управлять процессом обучения, чтобы ученики изучали, знали, применяли, должен обеспечить каждому оптимальные условия для формирования познавательной деятельности в процессе учебной работы на основе дифференцированного обучения. На этапе усвоения индивидуализация обучения заключается в показе образа действия, развернутом пояснении, после чего учащиеся выполняют задание частично или полностью самостоятельно. Учителю необходимо заранее предвидеть затруднения, которые могут возникнуть у учащегося, и рекомендовать пути их преодоления.

Подбор индивидуализированных заданий сложен. Если слабому ученику давать лишь облегченные задания, то это усугубит недостатки в его развитии. Таких учеников лучше сначала включить в посильную для них работу, затем постепенно усложнять задание. При подборе заданий на применение и закрепление знаний нужно учитывать имеющиеся пробелы и предлагать задание на ранее изученный материал. По уровню развития детей с ЗПР, учащиеся могут быть разделены на три группы (высокий уровень

развития А, средний уровень развития В, низкий уровень развития С), которым соответствуют различного типа задания.

Все дети с ООП без особого труда справляются с заданием на составление картинок, на которых изображен единичный предмет (петух, медведь, собака). В этом случае ни количество частей, ни направление разреза не вызывают затруднений. Однако при усложнении сюжета необычное направление разреза (диагональный), увеличение количества частей приводят к появлению грубых ошибок и к действиям методом проб и ошибок, то есть заранее составить и продумать план действия дети не могут. Во всех этих случаях детям приходится оказывать различные виды помощи: от организации их деятельности до наглядной демонстрации способа выполнения.

Мир «особого» ребенка – интересен и пуглив.

Мир «особого» ребенка - безобразен и красив.

Неуклюж, немного страшен, добродушен и открыт.

Мир «особого» ребенка. Иногда он нас страшит.

Почему он агрессивен? Почему он молчалив?

Почему он так испуган? И совсем не говорит?

Мир «особого» ребенка... Он закрыт от глаз чужих.

Мир «особого» ребенка допускает лишь своих.

Дифференциация в современном понимании - это учет индивидуальных особенностей детей в той форме, когда дети группируются на основании каких - либо особенностей для отдельного обучения. В традиционной системе обучения подход состоит в сочетании индивидуальной, групповой и фронтальной работы. Данный подход необходим на всех этапах обучения.

Дифференцированный подход к учащимся во время уроков осуществляется за счет:

- Дозирование индивидуальной образовательной нагрузки, как по интенсивности, так и по сложности материала;

- специальные виды помощи, а именно:

-демонстрационный материал;

-речевое регулирование;

-введение элементов программированного обучения с использованием ИКТ и т.д.;

два параллельных процесса: самостоятельная работа учащихся, индивидуальный подход;

при повторении материала применяется методика свободного выбора разноуровневых заданий.

Инновацией в работе с учащимися является самостоятельная работа с использованием интерактивной доски. Нестандартные уроки, занятия проводятся в форме игры, с элементами новизны, приемами инновационных технологии, что повышает интерес к занятиям, активизирует мыслительную деятельность и ведется с опорой на сохраненные анализаторы.

Очевидно, что для педагога массовой общеобразовательной школы, работающего с детьми, с особыми образовательными потребностями, необходимо сформированность некоторых специальных знаний и умений, личностных качеств, без которых процесс обучения указанной категории детей будет неэффективным. При обучении школьников с особыми образовательными потребностями такого рода знаниями являются, в первую очередь, знания о психолого-педагогических особенностях этой категории детей.

Литература:

1.Киселева, М. В. Арт-терапия в условиях школы. – М: Речь, 2006. -128 с.

Баряева А. В., Зарин А. П. «Обучение детей с выраженным недоразвитием интеллекта»: под редакцией И.М. Бгажноковой, раздел: «Игра и игрокоррекция», – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2009.

2.Грозная, Н. С. Включающее обучение. История и зарубежный опыт //Вопросы образования. – 2006. - №2. – С. 89-105.

3.Селигман, М. Обычные семьи, особые дети. Системный подходк помощи детямс нарушениями развития.[пер. с англ.] / Селигман М., Дарлинг Р. — М.: Теревинф, 2007. — 368 с. — (Серия «Особый ребенок»). 2007. – С. 113-115.

4.Мёдова Н.А.Инклюзивное образование в схемах и таблицах: методическое пособие /ГОУНБ им. А. С. Пушкина, Отдел организации обслуживания инвалидов по зрению; МБЛПУ ЗОТ

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ – МОИ ТРУДНОСТИ И ПУТИ ДОСТИЖЕНИЯ УСПЕХА

Самадова Елена
учитель начальных классов
средней школы № 33 им. М. Ауэзова

Сбылась моя мечта и я стала педагогом. Я долго шла к этому - колледж, университет, освоение компьютерных программ и новых технологий - все для того, чтобы я пришла к ученикам современным, продвинутым учителем. Красный диплом стал подтверждением моей квалификации и у меня не было сомнений, что работа будет любимой и успешной. Однако, эти иллюзии быстро развеялись, потому что на практике все оказалось гораздо сложнее. С самого начала своей педагогической деятельности я столкнулась с проблемой инклюзивного обучения. Наши учебные заведения не давали никакой информации о методах работы с детьми такого рода. Все мои познания сводились к озвучиванию данного вопроса, а не к решению его. Старшие опытные учителя тоже не смогли дать каких-то нужных советов, потому что, как оказалось, у них тоже нет опыта работы с детьми, страдающими различными формами расстройств.

К своему первому ученику я шла с большой тревогой и даже со страхом. Знакомство состоялось, и я сразу поняла, что все наши методы совершенно не годятся в данной ситуации. Было непривычно, что нужно поощрять за любой даже самый незначительный успех, нельзя повысить голос, чтобы не спугнуть то крохотное доверие, которое установилось между нами после знакомства и короткой беседы. Быстрая утомляемость моего ученика, его внезапные выкрики и слезы пугали и расстраивали меня. Но уже тогда с первого раза было понятно, что нужно очень вдумчиво и без спешки пообщаться с родителями такого ребенка. Никто, кроме матери или родных не может рассказать о его привычках, слабостях, достижениях и желаниях. Этот первый разговор с мамой больного мальчика научил меня основному- не надо бояться общению с такими детьми. Все его непредсказуемое, на мой взгляд, поведение имеет объяснение, только надо это понять и использовать в благих целях. Очень важно, чтобы не было конфронтации между учителем и родителями. Если они поймут и примут, что вы действительно хотите научить их ребенка быть более самостоятельным, приоткрыть окошко в мир знаний, то родители будут приветствовать ваши стремления и уже до вашего прихода будут настраивать ребенка, что к нему придет друг и товарищ, а не посторонний человек. Чтобы лучше разобраться в проблемах таких детей я обратилась к медикам, прослушала курс лекций по психологии и стало немного понятнее, как работать с такими детьми. Поведенческие особенности каждого ребенка отличаются друг от друга, даже при одинаковом диагнозе и уже скоро я могла отличить чувство тревоги от энергетического перегрева.

В студенческое время психология была моим любимым предметом и те знания, которые я получила в университете, сейчас пригодились на практике. Я добавила лекцииТ.Черниговской и почувствовала себя уверенней. Для себя сделала вывод, что любовь и искренний интерес к ребенку делают невозможное. Каждый маленький шаг в

его обучении я воспринимала, как победу, прежде всего над своими страхами и неуверенностью. Теперь у меня есть перечень правил для работы с больными детьми. Первое- приходить в строго установленное время. Второе -быть всегда в хорошем настроении. Никогда не торопиться во время проведения занятий. Такие дети и их родители очень остро чувствуют отношение и обижаются, когда проходящий учитель «отсиживает часы». Если же ребенок не имеет трудностей в понимании речи, то занятия с ним напоминают дружеское общение и приносит удовольствие и ему и мне. Я спешу к своим ученикам и знаю, что мне рады, меня ждут и это занятие добавит радости ребенку.

Сложно определить учителю степень тяжести заболевания ученика. Число больных детей с отклонениями в психике неустанно растет во всем мире и мы не исключение. Нужно рассматривать решение этого вопроса на уровне государственных программ, готовить хороших специалистов. Каждый ребенок имеет право на обучение, но делать это надо так, чтобы еще больше не пострадало его здоровье. Нужны подготовленные кадры, а пока их нет, эту работу выполняем мы-рядовые педагоги, которые заменяют профессиональные навыки любовью, сочувствием и желанием доставить радость.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ – ЖАҢА ЖОЛДЫҢ БАСТАУЫ

Санарикова Акбала Утебековна

Абсаматова Гульназ Шекерқызы

Хуртынан Наталья Пантелеевна

«Жамбыл облысы Шу ауданы Шу қаласы әкімінің аппараты» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің «Қарлығаш» бөбекжай-бақшасы» коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны тәрбиешілер

Адам баласы ұрпағын тәрбиелеуде өте ұзақ, ғасырдан-ғасырға жалғасқан мерзімді алған. Ол еш уақытта тоқтамайтын ғұмырлық қозғалыс. Адамның жеке басының қалыптасуы оның рухани оянуы жаратылысынан басталады. Биологиялық құбылыспен салыстырғанда бала шыбық сияқты қалай майыстырып бағыттасаң, солай өсіп, қалыптасады. Немесе күн нұрына бөленген гүл сияқты құлпырып өседі, назар аудырып, күтіп баптамасаң тез солады. Сол сияқты жас адам да, тәрбие - білімді қабылдауға бейім болатыны мәлім. Халықтар ішінде әр ұлттың, әдеп – ғұрпы, салт – санасына, орналасқан ортасына байланысты тәрбиесі болады. Сол тәлім – тәрбиесі, білімі арқылы ұлттың этномәдениеті, саналығы қалыптасады.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев мемлекетіміздің болашақ дамуына арналған «Қазақстан 2030» бағдарламасында жоғары білімнің сапалылығы, адамсүйгіштігі және ғаламдануы арқылы мәдениет жасауға, интеграцияға ерекше мән бергені белгілі. Интеграциялық оқытуды жүзеге асыру, оның ғылыми деңгейін арттыру, тұтастылығында оқушылардың танымдық әрекетіне тән дағдыларды қалыптастыру міндеті қазіргі кезде алдымызға қойылған мәселелердің бірі болып табылады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында білім жүйесінің басты міндеті білім алуға жағдай жасау, барлық деңгейдегі және интеллектуалдық дамуы, психофизиологиялық және жеке қабілеттеріне қарай білім берілуі керек.

Балалық шақтың ерте кезеңі - адамның тез жетілетін, физиологиялық, конитивтік және эмоционалдық өзгерістер болатын кезеңі. Ерте кезден даму бағдарламаларына қатысқан бала әлеуметтік және эмоционалдық жағынан дайын, сенімді және мейірімді, коммуникативтік дағдылары қалыптасқан, мәселелер мен міндеттерді шешуге дайын болып өсетіні анықталған.

Қазіргі кезде ешкімге жасырын емес соңғы кезде әр - түрлі себептерден шапшаң түрде даму қабілеттері төмен, мүмкіндігі шектеулі балалар саны көбейіп кетті. Сонымен қатар ата - аналар мүмкіндігі шектеулі балаларды көбінесе тәрбиелеуге мемлекеттік жабық мекемелерге тапсырмай, отбасында қалдырады. Бұның бәрі білім алуға ешқандай мүмкіндіктері жоқ балалар санының тез өсуіне әкеп соқты, олардың отбасылары қандайда бір әлеуметтік - психологиялық қолдаудан айырылған, не заңдық негіз, не білім беретін - түзету тәжірибелері бұндай «серпіліске» дайын емес болып шықты.

Соңғы жылдарда анық рәсімделіп, жағдай тенденциясы ұлғая бастады: неғұрлым ақыл естері төмен екендігі қатты біліне бастағаны, соғұрлым көрсетілетін көмек баланы отбасынан алыстатып және қоршаған ортадан оқшаулап ұстаумен байланысты болды. Өзіне ұқсас ортада көп уақытын өткізіп, бала кашанда әдеттегі әлеуметтік ортадағы өмірге бейімделу мүмкіндігін біртіндеп жоғалта бастайды. Олар өз мініндегі психологиялық даму мәселесін шеше алмай, тіпті өз ортасында кемтар бала білімін жетілдіріп ғана қоймайды, керісінше жүйке - жүйесіне қиындық туғызады.

Бірақ, қазіргі таңда қоғам мүмкіндігі шектеулі жандарды қорғап, оларды қоғам өміріне бейімдеп, білім беру қажеттілігін қарастырып жатыр. Дүниежүзілік тәжірибе бойынша болашақ кепілі үшін интернатта қалдыруға қарағанда, отбасы ортасында тәрбиеленуі тиімді екендігін көрсетті.

Сондықтан бірінші орында отбасында осындай балаларды қалдыру: олардың дамуына және оқуына қажет көмекті көрсетуге, дұрыс болашағын кепілдендіру, отбасын толық сақтауға көмектеседі. Осы сияқты қамқорлықтың нәтижесінде мүмкіншілікпен қамтамасыз ету болып табылады, қоғамның және барлық мүшелерінің өзара бірігуін жүзеге асыру, сонымен қоса мүмкіндігі шектеулі адамдарында бірігуін жүзеге асыру қажет екендігі ескерілді. Мүмкіндігі шектеулі жандарды қоғаммен біріктіру құқықты бірдей етуге қамтамасыздануына негізделген, бірінші орында білім алуға құқығы, әрбір балаға тепе - тең әлеуметте белгілі жастағы білім беру болып табылады. Жас өспірім жасынан және әрі қарай қалыпты қауыммен араласқанда мұндай адамға кәсіптілікке бейімділік және қабілеттіліктің адекватты түрі көрінеді, қоғамдық - пайдалы еңбекке одан әрі қосылуы маңызды.

Осыған орай білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында алғаш рет даму мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беру процесіне қосу, оларды қолжетімді ортамен қамтамасыз ету, білім берудегі кедергілерді жеңу тетіктері анықталды. Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым министрлігі ЮНИСЕФ БҰҰ Балалар Қорымен тығыз ынтымақтастықта даму мүмкіндіктері шектеулі балаларды білім беру ортасына тарту жөнінде зерттеулер жүргізді, зерттеу нәтижелері бойынша әзірленген ұсыныстар Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына енгізілген.

Қазақстан Республикасында әлемдік білім кеңістігіне кіру үшін Мемлекет тарапынан көптеген шаралар енгізіліп жатыр. Соның бірі инклюзивті білім беруді дамыту бағыттары 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік дамыту бағдарламасы.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті деген сөз – француз тілінен алғанда «кіріктірілген», латын тілінен аударғанда «енгізілген» деген мағынаны білдіретін, жалпы білім беретін мектептерде ерекше қажеттілікті талап ететін балалармен атқарылатын оқу процесін сипаттайтын

термин. Инклюзивті білім берудегі негізгі идеология – даму мүмкіндігі шектеулі балаларға жағдай туғызып, қатарластарымен теңдей қарым-қатынас жасап, баланың өзін қор санауын болдырмай, шеттеуін шектейтін үрдіс. Инклюзивті білім беру – ерекше қажеттілікті талап ететін балаларды біліммен қамтамасыз етеді, олардың барлық мұқтаждарын қамтып, барлық бала білім алуға қол жеткізе алатынын айқындап, жалпы білім беру процесін дамыта түседі.

Инклюзивті білім бере оқытудың мақсаттары:

1. Естуінде кемшіліктері бар балаларға еріннен оқу арқылы, ауызша сөйлеуді қабылдау дағдысын меңгерту және ауызекі сөйлеуді дамыту.

2. Көруінде кемістігі бар балаларға оқу және жазудың арнайы әдістерін меңгерту, кеңістікке бағдарлау.

3. Ақыл-ойы дамуының кемістігі бар балалардың психикалық функцияларын түзету және дамыту, әлеуметтік ортаға бағдарлау, еңбек әрекетіне өз бетінше дайындауға үйрету.

4. Психикалық дамуы тежелген балалардың оқуға деген қызығушылығын, белсенділігін, өз мүмкіндігіне деген сенімділігін арттыру.

5. Тірек-қимыл аппараты бұзылысы бар балаларға қарым-қатынасқа, байланысқа түсу дағдыларын меңгерту.

6. Сөйлеуінде күрделі бұзылыстары бар балаларға қарым-қатынасқа, байланысқа түсу дағдыларын игерту.

Инклюзивті білім берудің мақсаттарына қарай негізгі принциптер қарастырылады:

- балалар жергілікті балабақша мен мектепке барады;

- білім алуда арнайы жетіспеушіліктері бар барлық балалар оқу орындарында орын иеленуге құқы бар;

- методология әртүрлі қабілеттегі балаларды оқытуға әзірленген (осы үлгі арқылы ерекше көңіл бөлінетін балалардың ғана емес басқада балалардың оқу сапасы жақсарта еді);

- барлық балалар инклюзивті сынып және мектеп ортасындағы барлық іс - шараларға қатысады (спорттық іс - шаралар, таныстырулар, конкурстар, экскурсиялар т.б);

- баланың өзіндік оқуы мұғалімдер, ата - аналар, көмектесе алатын барлық жандардың біріккен жұмысымен қолдау табады;

- инклюзивтік білім беру ерекше қажеттілікті керек ететін балалардың жалпы қоғамда тең болуын қамтамасыз етеді.

Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвекциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді. Инклюзивті білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылға қарай АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саясатына осы бағдарламаны толық енгізді. Ал, біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілді. Осы бағдарлама төңірегінде инклюзивті білім беруді жетілдіру мәселелері қарастырылып, 2015 жылға мына міндеттерді шешу көзделген:

- мүмкіндіктері шектеулі балаларды біріктіріп оқытудың модульдік бағдарламалары жасалады;

- мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортада біріктіріп оқыту ережесі әзірленеді;

- түрлі кемістігі бар балалар үшін бірігу нысандары анықталады;

- мүгедек балаларға қашықтықтан білім беруді ұйымдастыру қағидалары әзірленеді. Мемлекеттік бағдарлама негізінде 2020 жылға қарай мектептерде мүгедек

балалар үшін көтергіш жабдықтар, пандустар, санитарлық бөлмелерде арнайы құралдар орнату, тұтқалармен, арнайы парталармен, үстелдермен және басқа да арнайы компенсаторлық құралдармен жабдықтау арқылы «кедергісіз аймақтар» құруы жоспарланған.

Осы жоспарланған мәселелерді оңтайлы іске асыратын болсақ, болашағымыз мәнді болмақ. Мүмкіндігі шектеулі балалар қоғам ортасында өз орнын тауып, ел қатарлы білім алу құқығына, қоғаммен араласып, өз ойларын жетік жеткізе білуге, қоғамның қараңғы түкпірінде қалмай, жарық дүниенің есігін қайта ашар еді.

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту - оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс - әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы
2. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарына арналған мемлекеттік бағдарламасы.-Астана, 2010.
3. ҚР Мемлекеттік Білім стандарты 2010 ж
4. Шевчук Л. Е. Интегрированное обучение учащихся с особенностями развития в общеобразовательном учреждении. Дефектология. - 2004. - № 6. - С. 28-31.
5. Жарықбаев Қ. Жалпы психология, 2000.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША АРНАЙЫ ЖӘНЕ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢБҮГІНГІ КҮНГІ ЖАҒДАЙЫ

Сейдазимова Ляззат Кабылбековна

Жамбыл облыстық психологиялық-дәрігерлік-педагогикалық кеңес беру КММ,Тараз қ. бас маман, дефектолог

Қазақстанның саясаты азаматтардың әлеуметтік, экономикалық, мәдени мәртебесіне қарамастан, тең дәрежеде сапалы білім алу құқықтарына басымдық береді. Атап айтқанда, Елбасының «Қазақстандық жол – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір келешек» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Мүмкіндігі шектеулі азаматтарымызға көңіл бөлуді күшейту керек. Олар үшін Қазақстан кедергісіз аймаққа айналуы тиіс. Мұндай жандарды қамқорлыққа алу – қоғам алдындағы әрқайсысымыздың борышымыз», – деді.

Инклюзивті білім беру жүйесін дамыту –Білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының басым бағыттарының бірі. Онда ЕҚБ білім алушыларға тең жағдайды және бөгетсіз қолжетімділікті жасау бойынша мақсатты индикаторлар қарастырылды (пандустар, көтергіштер, түрлі ақпараттық ресурстар т.б.),күтілетін нәтижелер анықталды, инклюзивті білім беруді дамыту саясаты жасалды.

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы да ерекше білім алуға қажеттілігі бар балалардың тең құқылы білім алуы мен тәрбиеленуін қамтамасыз ету, олардың өмір сүру сапасын жақсарту мақсатында жоспарлы жұмыс жүргізуде.

Облыстағы ерекше қажеттілігі бар балаларды кешенді қолдау, тәрбие мен білім алуына жағдай жасауды іске асырудың 2019-2020 жылдарға арналған Жол картасы жасалып, облыстық білім басқармасы басшысымен бекітіліп, білім мекемелеріне таратылып, бүгінгі күні жоспарланған іс-шаралар орындалып, жұмыстар жүргізілуде.

Арнайы және инклюзивті білім беру үшін барлық мүмкіндік қарастырылуда. Ерекше қажеттілігі бар балаларды түзету жұмыстарына толық қамту мақсатында арнайы білім беру мекемелерін көбейту білім басқармасының басты назарында, осыған орай, арнайы білім беру мекемелері саны жылдан жылға артауда.

Бүгінгі күні облыста барлығы **22** арнайы түзету мекемелері - **4** арнайы түзету мектеп-интернаттары, **6** - психологиялық - медициналық - педагогикалық консультациялары (ПМПК) мен **12** - психологиялық - педагогикалық түзету кабинеттері (ППТК) **1** - Оңалту орталығы жұмыс істеуде. Сонымен қатар, мектепке дейінгі **87** мекемелерде логопункттер, **14** балабақшада арнайы топтар ашылған. Сондай-ақ, жалпы білім беретін **15** мектепте **57** арнайы сыныптар, **22** мектепте логопункттер құрылған.

Арнайы мекемелер санының артуына жергілікті бюджеттен қаржы бөлінумен қатар, республикадағы қайырымдылық қорларының үлесі де өте мол. Атап айтсақ, 2016 жылы «DARA» және «SAMRUK KAZYNA TRUST» қайырымдылық қорларының қолдауымен Тараз қаласында №1 ППТК, №25 орта мектеп жанынан инклюзивті білім берудің ресурстық кабинеті ашылып, жұмыс істейді.

Ерекше білім алуды қажет ететін балаларды дамыту, оларға жағдай жасау мақсатында облыстық білім басқармасы мен Астана қаласындағы Ұлттық оңалту орталығы және Алматы қаласындағы «Болашақ» корпоративтік қорымен ынтымақтастық туралы Меморандум жасалған.

Меморандум аясында 2019 жылдың қыркүйек айында Тараз қаласындағы №32 орта мектептің базасында «Әр бала мектепке лайықты» жобасы бойынша аутизм дертіне шалдыққан балаларға арналған инклюзивті қолдау кабинеті ашылып, аталған диагнозы бар балаларға тиісті түзету көмегі көрсетілуде.

«DARA» және «SAMRUK KAZYNA TRUST» қайырымдылық қорларының қолдауымен 2020 жылдың сәуір айында Тараз қаласындағы №20 орта мектептің жанынан №2 Тараз қалалық психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті ашылды. Бүгінгі таңда түзету кабинеті **137** баланы қамтып отыр.

Сонымен қатар, биылғы оқу жылында Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті- Елбасының бастамасымен құрылған «Қамқорлық» қайырымдылық қорының Жол картасы аясында Тараз қаласындағы № 9 орта мектеп жанынан инклюзивті білім беруді қолдау кабинетін ашу жоспарланған, сондай-ақ, жергілікті бюджет есебінен №35 мектеп жанынан да инклюзивті білім беруді қолдау кабинеті ашылуда.

Қазіргі таңда аталған мектептерде арнайы берілген дизайн үлгісі бойынша кабинеттерге жөндеу жұмыстары жүргізіліп, толық аяқталды. Қажетті құрал-жабдықтар жеткізілуде.

9,35 мектептер жанынан инклюзивті білім беруді қолдау кабинеттері ашылып, жалпы білім беретін мектептердегі ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы мамандар көмек көрсететін болады. Сондай-ақ, «DARA» қорының қолдауымен Қордай ауданының Масаншы, Сортөбе ауылдарынан Қордай аудандық психологиялық-педагогикалық түзету кабинетінің филиалдарын ашу қолға алынды. Жоспарланған кабинеттердің жөндеу, жабдықтау жұмыстары бүгінгі күнге аяқталып, 2021 жылдың қаңтар айына бастап ашылатын болады.

Ерекше қажеттілігі бар балаларды жан-жақты түзету үшін бүгінгі таңда облыстағы барлық арнайы білім беру мекемелері, мектеп—интернаттар заманауи құрылғылармен жабдықталған.

Қазіргі таңда облыстағы **6** ПМПК базасында тіркелген ерекше қажеттілігі бар балалар саны - **7944**. Оның туылғаннан **18** жас аралығындағы **3364** бала мектеп жасына

дейінгі, **4580-і** мектеп жасындағы балалар.**6146(77,3%)** бала біліммен және тәрбиемен қамтылған.

Мектепке дейінгі мекемелерге қамтылған ерекше қажеттілігі бар балалар-2478оның ішінде:

1)87 мектепке дейінгі мекемелердегі логопункттерде 1806 бала инклюзивті тәрбиеленуде;

2)14 мектепке дейінгі мекемеде арнайы топтарында (56 *топта*) 672 бала түзету көмегін алуда;

Жалпы білім беретін мектептерде инклюзивті және арнайы біліммен қамтылған балалар – 3515 болса, оның ішінде:

1)442 орта мектепте **915** бала инклюзивті біліммен қамтылған;

2)4 арнайы түзету мектеп-интернаттарда (саңырау және нашар еститін, соқыр және нашар көретін, қимыл-тірек аппараты бұзылған, ақыл-ойы дамуында кемістігі бар балаларға арналған) - **521** бала;

3) жалпы білім беретін мектептердегі арнайы сыныптарда (*15 мектептің 57 сыныбында*) – **315** оқушы;

4)**1757** бала үй жағдайында оқытылуда;

5)Кәсіптік-техникалық колледждер мен жоғарғы оқу орындарында білімін жалғастырып жатқан мүмкіндігі шектеулі **156** бала .

Сонымен қатар, Тараз қаласында және 10 аудан орталықтарында орналасқан 12 психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінде және Оңалту орталығында **1499** бала түзету көмегін алуда.

Жоғарыда айтып өткендей, ЕҚБ білім алушыларға тең жағдайды және бөгетсіз қолжетімділікті жасау бойынша мақсатты индикаторлар қарастырылып, **ерекше** білім беру қажеттіліктері бар балаларды тәрбиелеу және оқыту үшін инклюзивті білім беруге жағдай жасалған мектептер, мектепке дейінгі білім беру мекемелері саны артуда.

Облыстағы **442 жалпы білім беретін мектептердің 363-де(82,1%)**, **411 мектепке дейінгі білім беру мекемесінің(мемлекеттік 228 балабақшасының 165-де(72,3), жекеменшік 183 балабақшаның 40-да(21,8%) инклюзивті білім беруге жағдай жасалған.**

Пандустармен, арнайы қондырғылар, жақтаулар, тұрақтармен, белгілермен, арнайы әжетханалар және демалыс бұрыштарымен толық жабдықталып отыр. Жыл соңына дейін межелеген көрсеткіштер толық орындалады деп күтілуде.

Облыстағы жалпы білім беретін мектептер мен арнайы білім беру мекемелерін мамандармен қамту жұмыстары да басқарманың бақылауында. Бүгінгі күнге жалпы білім беретін мектептерде 33 дефектолог, логопедтер штаты, сонымен қатар, 24 тьютор штаты қарастырылған. Жаңадан ашылатын №9,35 орта мектептердегі инклюзивті қолдау кабинеттеріне де дефектологтар мен тьюторлар штаты ашылуда.

Облыстағы арнайы және инклюзивті білім беретін **7218 педагогтың 3779-ы(52,3%)** және психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар мен психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінде түзету, оңалту көмектерін көрсететін **332 маманның 256-ы (77,1%)** біліктіліктерін арттыру курстарынан өтті. 2018 жылдан бері облыстағы барлық жалпы білім беретін мектептердегі инклюзивті біліммен қамтылған балаларға сабақ беретін педагогтарға Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 31 желтоқсандағы «Азаматтық қызметшілерге, мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен ұсталатын ұйымдардың қызметкерлеріне, қазыналық кәсіпорындардың қызметкерлеріне еңбекақы төлеу жүйесі туралы» № 1193 қаулысына сәйкес **40% үстеме ақы төленуде.**

Қорыта айтқанда, облыстық білім бсқармасы ерекше білім алуды қажет ететін балалардың білім алуы мен тәрбиесіне баса назар аударып отыр.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ МӘСЕЛЕСІ

Сейдазимова Ләйла Бердалықызы

«Өрлеу» БАҰО» АҚФ Жамбыл облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының аға оқытушысы

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе - балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру.

«Барлығына арналған оқыту» атты халықаралық бағдарламаның бір бөлігі ретінде, инклюзивті білім беру дегеніміз – балалардың жынысына, жас ерекшеліктеріне, географиялық тұратын жеріне, қимыл-қозғалыстық және ақыл-есінің жағдайына, әлеуметтік-экономикалық жағдайына қарамастан, сапалы білім алу және өздерінің потенциалдық дамуы мүмкіндігіне ие болу болып табылады.

Сондықтан да мемлекет интеграцияланған құрылымдарда мүгедектігі бар балаларға, жастарға және ересектерге арналған бастапқы, орта және жоғары білім берудегі тең мүмкіндіктер қағидасын тануы тиіс және олар мүгедектерді жалпы білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі ретінде оқытуды қамтамасыз етуге міндетті.

Осы жағдайда Қазақстан Республикасында әлемдік білім кеңістігіне кіру үшін инклюзивті білім беруді дамыту бағыттары 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік дамыту бағдарламасы дайындалды.

Арнайы мұқтаждықтары бар балаларды тәрбиелеу - ел үшін басты міндеттердің бірі. Бұл - шын мәнінде инклюзивті қоғамды құрудың қажетті шарт. Мұнда әрбір адам өзінің әрекеттерінің қатысуы мен өзектілігін сезінуі мүмкін. Біз әрбір балаға оның қажеттіліктері мен басқа жағдайларына қарамай өзінің әлеуетін толықтай жүзеге асыруға, қоғамға пайдасын тигізуге және оның толық мүшесі болуға міндеттенеміз.

Қазақстанда басқа санаттағы оқушылармен бірге білім алуды және тең қолжетімділікті көздейтін мүмкіндіктері шектеулі адамдарға қатысты.

Қазіргі кезде Қазақстанда инклюзивті білім беру жүйесін құрудың белгілі бір модельдері мен жинақталған тәжірибесі бар.

Әлемдік тәжірибеде инклюзивті білім беру ерекше оқытуды қажет ететін адамдарды оқыту мен тәрбиелеуде жеке тәсіл арқылы іске асырылуда. Ерекше оқытуды қажет ететін балаларға мыналар жатады: - мүмкіндіктері шектеулі балалар;

- мигранттардың, оралмандардың, босқындардың, саны аз ұлттар отбасыларынан шыққан балалар;

- қоғамда әлеуметтік бейімделуде қиындықтары бар балалар (жетім балалар, виктимді балалар, девиантты мінез-құлықты балалар, әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-психологиялық мәртебесі төмен отбасынан шыққан балалар).

Бірқатар елдерде енгізілген инклюзивті білім, ең алдымен Финляндияда келесідей қағидаттарға негізделеді: адам құндылығы оның қабілеттері мен жетістіктеріне байланысты емес, әр адам сезінуге және ойлауға қабілетті, әр адам қатынасқа және танымды болуға құқылы, барлық адамдар бір-біріне мұқтаж, нағыз білім шынайы өзара қатынас мәнмәтінінде іске асырылуы мүмкін, барлығы қолдау мен достыққа мұқтаж.

Инклюзивті білім берудің қазақстандық моделі әлемдік тәжірибеге және осы саладағы ережелерге толық дәрежеде сәйкес емес екенін көрсетті. Бұл арнайы жүргізілген талдауда анықталды. Инклюзивті білім беруді мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқыту нысанында қабылдау барлық санаттағы ерекше оқытуды қажет ететін балаларға жалпы білім беру бағдарламасының қол жетімділігін қамтамасыз ететін білім беру ұйымдарының мүмкіндіктерін шектейді.

Осыған орай, «Білім туралы» заңына өзгерістер енгізілді. Енгізілген өзгерістер мен толықтырулардың нәтижесінде инклюзивті білім беруге қатысты қолданылатын терминдер мен ұғымдар халықаралық қауымдастықпен қабылданған түсіндірме мен нақты сипатқа ие болды.

Мысалы, жаңадан енгізілген «ерекше білім беруге қажеттілік» термині тек мүмкіндігі шектеулі балаларға ғана емес, сонымен бірге емханада немесе үйде ұзақ мерзімге емделетін оқушыларға, мінез-құлқында эмоцияналдық проблемалары бар балаларға, жағдайы төмен отбасынан шыққан балаларға, жетім немесе ата-ананың қамқорлығынсыз қалған балаларға, озбырлық көрген балаларға да және т.б. қатысты тиімді қолданылатын болды.

Енді білім беруді жүзеге асыратын жалпы білім беру ұйымдарындағы инклюзивті оқытудың ерекшеліктеріне тоқталсам.

Ерекше білім беруге қажеттіліктері бар балаларды оқыту, екі түрлі сыныптарда, яғни инклюзивті оқыту сыныптарында және жалпы білім беретін мектептердегі арнайы сыныптарда іске асырылады. Сонымен қатар, ерекше білім беруге қажеттіліктері бар білім алушылардың оқу бағдарламасын мұғалім олар үшін бағдарламаларды меңгерудің ерекшеліктеріне байланысты ҚР МЖМБС аясында бейімдей алады.

Білім беру ұйымдарында балалардың денсаулығын сақтау, сондай-ақ білім алушылардың ерекше білім алу және қосымша білім беру қызметтерін алуға олардың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жайлы жағдай құру қамтамасыз етіледі. Сабақтар ерекше білім беруге қажеттіліктері бар балаларды оқытуға жеке ықпалды қолдану арқылы жүргізіледі.

Ал мигрант, оралман балаларды оқу-тәрбие процесіне кіріктіру және қазақ тілі мен орыс тілдерін меңгерту мақсатында қосымша сабақтар, тілдік үйірмелер, факультативті сабақтар ұйымдастырылады. Оларға қолдау қызметі мамандарының психологиялық-педагогикалық және тілдік көмек жасауы қажетті шарт болып табылады.

Психолог, арнайы педагогтар (тифлопедагог, сурдопедагог, логопед, олигофренопедагог), ЕДШ нұсқаушысы, әлеуметтік педагогтар психологиялық-педагогикалық қызмет жұмысын ұйымдастыру үшін инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын білім беру ұйымдарының штатында келесі мамандардың болуы ұсынылады.

Бұл мамандар болмаған жағдайда, қайтадан мамандық алу бағдарламасы жұмыс жасайды. Мұғалімдер арнайы мастер класстар өткізеді. Әрбір педагог инклюзия бойынша қандай тәжірибе алды қандай мәселелер бар, соны талқылайды. Тәжірибесі көп ұстаздар өз әріптестеріне семинарлар ұйымдастырады, мектеп әкімшілігі, көмек беру кеңесі қолдап отырғаны жөн.

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту - оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. Сонымен қоса, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы». А., 2010ж.
2. «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медико-педагогикалық тұрғыдан қолдау» туралы заң. 2002 ж.
4. Арнайы білім беру ұйымдарының түрлері қызметінің мынадай үлгілік қағидалары олардың оқу-тәрбие қызметін ұйымдастыру. / Қазақстан республикасының заңнамалық базасынан.

**НАУЧНАЯ-ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ПЛОЩАДКА
ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ №18 г.Тараз
Семенюк Ольга Федоровна
заместитель директора по УВР среднего звена
общеобразовательной средней школы №18 г.Тараз**

Важной особенностью деятельности современного педагога в условиях инклюзивного образования является многовекторность и разновариантность профессиональных действий. Каждый учитель, организуя образовательный маршрут обучающегося, решает множество полифункциональных педагогических задач. Главной из них является включение каждого ребенка в различные виды деятельности в сочетании с созданием ситуации успеха. Безусловно, это требует от учителя знания особенностей каждого ребенка, умения находить сильные стороны и возможности для реализации его образовательных потребностей.

С 23 сентября 2019 года КГУ «СШ №18 отдела акимата образования г. Тараз» является научно-экспериментальной площадкой Жамбыл-Өрлеу для экспериментальных исследований и апробации материалов, необходимых для работы с детьми с особыми образовательными потребностями в условиях общеобразовательной школы.

Актуальность эксперимента состоит в том, чтобы сделать образование функциональным, индивидуализированным, эффективным в условиях внедрения инклюзивного образования, а также во взаимодополняемости друг друга разных форм дифференциации. Для обеспечения стабильного долгосрочного развития школы необходимо целенаправленно создать в ней организационно-образовательную систему, способную интегрировать и точно направлять профессиональные усилия и творческий потенциал педагогического коллектива.

Под руководством координатора инклюзивного процесса Жамбыл-Өрлеу Абиловой А.Б. средней школой №18 подписан Договор о сотрудничестве и совместной деятельности, коллектив проинформирован о происходящих изменениях, сформированы единые ценностные ориентиры, соответствующие принципам инклюзивного образования, рекомендована и составлена документация.

Составлена Концепция развития школы, исходя из принципа инклюзивности. Создана школьная Служба психолого-педагогического сопровождения всех участников образовательного процесса, утверждены Положение о функционировании Службы, должностные обязанности (инструкции) специалистов и Положение о психолого-медико-педагогическом Консилиуме (способе командного взаимодействия).

Постоянно действующей формой взаимодействия специалистов Службы является Психолого-медико-педагогический консилиум (ПМПк). В состав школьного консилиума входят: зам. директор по учебной работе, классные руководители, психологи, социальный педагог, дефектолог, логопед, тьютор. Основной целью консилиума является коллегиальное определение стратегии сопровождения детей с ООП и согласованных действий взрослых для обеспечения успешности их обучения и социализации. Консилиум является важным условием командного, мультидисциплинарного подхода к решению вопросов обучения детей рассматриваемой категории.

В целях изучения отношения общества к детям с особыми образовательными потребностями, социально-экономического положения таких семей, трудностей, с которыми они сталкиваются, получаемой помощи, обучения и воспитания детей с ООП, среди коллектива школы проведено анкетирование:

- Оценка корректности в отношениях с окружающими (А.Ассингер) Тест А.Ассингера позволяет определить, достаточно ли человек корректен в отношении с окружающими и легко ли общаться с ним.

• Диагностика враждебности (по шкале Кука – Медлей) Шкалы: цинизм, агрессивность, враждебность.

В настоящее время проведено исследование «Об оценке уровня готовности педагогов к реализации инклюзивного образования в условиях общеобразовательной школы». С результатами исследования можно будет ознакомиться на сайте Жамбыл-Өрлеу.

Школьная служба психолого-педагогического сопровождения совместно с педагогами по результатам командного обсуждения и обобщения материалов: первичного наблюдения, педагогического изучения учителя, углубленного обследования, данных беседы и анкетирования родителей, содержания коммуникативного паспорта и сводных характеристик выявила детей, имеющих особые образовательные потребности. Таким образом, из 1607 учащихся школы, было обследовано 973 учащихся со 2 по 7 класс. Из начального звена со 2 по 4 класс выявлено – 17 учащихся и со среднего звена с 5 по 7 класс выявлено – 12 учащихся испытывающих различные трудности обучения. Начата трехуровневая поддержка учащихся с особыми образовательными потребностями.

Составлена программа индивидуального психолого-педагогического сопровождения на отдельных учеников с ООП.

На экспериментальной площадке средней школы №18 г. Тараз Жамбыл-Өрлеу проводит различные обучающие семинары-тренинги, например одним из семинаров по теме: «Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе» ознакомил учителей с нормативно-правовым обеспечением инклюзивного образования в Республике Казахстан, познакомил с психолого-педагогическим содержанием организации образования реализующей инклюзивную практику: определением, характеристикой, оценкой особых образовательных потребностей учащихся. Тренеры провели анкетирование, диагностику, тестирование уровня профессионально-педагогического мышления и уровня общей коммуникативной толерантности педагогов применяя стратегии: «Круглый стол», «Трехэтапное интервью» «Четыре угла».

Обсудили и выявили трудности с которыми встречается школа, реализующая инклюзивный процесс: профессиональную и психологическую неготовность педагогов к работе с детьми с ООП и выявили явно недостаточное владение специальными методами, приемами, средствами обучения, недостаточный уровень академической подготовки, психологическая неготовность педагогов, отсутствие механизма реализации специальных образовательных условий обучения детей с ООП.

Одним из важных направлений работы филиала является оказание посткурсовой поддержки педагогам, поскольку такая форма взаимодействия позволяет не только гибко реагировать на любые профессиональные затруднения и проблемы учителей, но и совершенствует их профессиональные знания и навыки. Тренерами филиала в течении эксперимента на планоно-системной основе проводятся конференции, семинары, тренинги, мастер-классы, индивидуальные консультации по теоретическим и практическим аспектам организации инклюзивного образования, изучению особенностей дифференцированного обучения, критериальному оцениванию учащихся и разработке дифференцированных заданий с учетом их потребностей и др.

С учетом современных образовательных тенденций Жамбылский филиал АО «НЦПК «Өрлеу» спланировал свою деятельность в системе повышения квалификации педагогов по развитию инклюзивного образования, где главной задачей стоит обучить педагогов школы изменению способов подачи информации или модификация учебного плана (общего, специального или индивидуального) с целью успешного освоения обучающимся с особыми образовательными потребностями образовательной программы соответствующего вида образования.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ – ҚАЗІРГІ ӨМІР ТАЛАБЫ

Сугирбекова Шолпан Избасаровна

**Тараз қаласы, Төле би атындағы №8 гимназиясы
директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары**

Бүгінгі таңда еліміздегі мемлекеттік саясаттың маңызды басымдықтарының бірі білім беру жүйесінің дамуы болып табылады. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптеріне сапалы білім алуға барлығының құқықтарының теңдігі, әр адамның интеллектуалды дамуын, психофизиологиялық және жеке-дара ерекшеліктерін ескере отырып, халықтың барлық деңгейі үшін білімге қолжетімділігі жатады. Сапалы білімнің барлығы үшін қолжетімді болу шартын қалыптастыруға бағытталған білім беру жүйесін түрлендіру процестерінің бірі инклюзивті білім беру болып табылады. Жаңартылған білім беру мазмұнында ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды оқыту кезінде оқу жетістіктерін анықтауда да критериалдық бағалау жүйесі қолданылады.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. [1] Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Қазақстан Республикасында кемтарларды әлеуметтік қорғау туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвенциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді.

Инклюзивті білім беру дегеніміз – балалардың жынысына, жас ерекшеліктеріне, географиялық тұратын жеріне, қимыл-қозғалыстық және ақыл-есінің жағдайына, әлеуметтік-экономикалық жағдайына қарамастан, сапалы білім алу және өздерінің потенциалдық дамыту мүмкіндігіне ие болу.

Инклюзивті оқыту - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту - оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс - әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді.

Инклюзивті оқыту - адамдармен қарым - қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқытудың негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.
 2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
 3. Әрбір адам қарым - қатынасқа құқылы.
 4. Барлық адам бір - біріне қажет.
 5. Білім шынайы қарым - қатынас шеңберінде жүзеге асады.
 6. Барлық адамдар құрбы - құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету - өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.

8. Жан - жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір - бірімен қарым - қатынас жасауға, танып білуге, қабылдауға үйренеді. Инклюзивтік білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата - аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу - педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. Психикалық дамуының негізгі бұзылыстары интеллектуалды даму деңгейі, яғни, зейіні, есте сақтауы, ойлауы, кеңістікті бағдарлауы төмен болып келеді. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады. Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігі жеті-сегіз жастан анық байқалады.

Ата-аналары көмекші не арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына кемтар балаларын бергісі келмеген жағдайда жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарламамен оқытуына толық құқылары бар. Жалпы білім беретін мектептер мен бала бақшалар ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген, яғни, баланың деңгейіне қарай жеңілдетілген бағдарламамен кемтар балаларды тәрбиелеуге және инклюзивті оқытуға дайын болғандары жөн. Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы психологы, әлеуметтік мұғалімі, олигофрено мұғалімі, логопед мамандары жұмыс жасайды. Егер бала көмекші бағдарламаны толық игерген болса, оған арнайы куәлік беріледі, ал игермесе, анықтама ғана алады. Егер ата-анасы баласын арнайы мектеп- интернатқа жібергісі келмесе, жергілікті жалпы мектепте мүмкіндігі шектеулі баланың мүмкіндігіне қарай, жеңілдетілген бағдарлама бойынша, инклюзивті оқытуға міндетті.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Тәжірибе көрсеткеніндей, қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалады, өйткені қалыптасқан жүйе мұндай балалардың даралық қажеттілігін қанағаттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады.

Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді; адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Онда балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат. [1]

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Сонымен, инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс жүргізетін мектептерде білім мазмұнын үш түрлі бағдарлама бойынша реттеген абзал. Атап айтқанда: жалпы мектептерге арналған типтік оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың ақаулық типтеріне сәйкес арнаулы білім беру бағытындағы оқу бағдарламалары; мүмкіндігі шектеулі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін есепке ала отырып әзірленетін оқытудың жеке бағдарламасы.

Инклюзивті білім беру мәселесі шет елдерде 1970 жылдан бастау алады, ал 90 жылға қарай АҚШ пен Еуропа өздерінің білім беру саясатына осы бағдарламаны толық енгізді. Ал, біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілді. Осы бағдарлама төңірегінде инклюзивті білім беруді жетілдіру мәселелері қарастырылып, 2015 жылға мына міндеттерді шешу көзделген:

- мүмкіндіктері шектеулі балаларды біріктіріп оқытудың модульдік бағдарламалары жасалады;
- мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортада біріктіріп оқыту ережесі әзірленеді;
- түрлі кемістігі бар балалар үшін бірігу нысандары анықталады;
- мүгедек балаларға қашықтықтан білім беруді ұйымдастыру қағидалары әзірленеді. Мемлекеттік бағдарлама негізінде 2020 жылға қарай мектептерде мүгедек балалар үшін көтергіш жабдықтар, пандустар, санитарлық бөлмелерде арнайы құралдар орнату, тұтқалармен, арнайы парталармен, үстелдермен және басқа да арнайы

компенсаторлық құралдармен жабдықтау арқылы «кедергісіз аймақтар» құруы жоспарланған. 3030 мектепте мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқытуға және тәрбиелеуге тең қол жеткізу үшін жағдайлар жасалу міндеті (мектептерде педагог-дефектологтардың, балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің, арнайы жеке техникалық және компенсаторлық құралдардың болуы) алға қойылған. Үйде білім алатын мүгедек балалар жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктері ескеріле отырып, компьютерлік техникамен қамтамасыз ету сияқты істері жүзеге асырылмақшы. Осылайша мемлекетіміз мүмкіндігі шектеулі жандарды әлеуметтік қорғау, олардың қоғамға етене араласуына, оларды оңалту, жұмысқа орналастыру және жаңа жұмыс орындарын құру, білім алу, оқыту, қайта мамандандыруда қолдан келгенше жағдай жасамақшы.

Саламан Декларациясына сәйкес инклюзивті білім беру саясатының міндеттері мынадай:

- Әрбір бала білім алуға құқылы және оны алуға тиіс.
- Әрбір баланың дара қабілеттері, қызығушылықтары, қажеттіліктері және оқуға деген мұқтаждықтары болады.
- Білім беру жүйесіне оң өзгерістер, яғни осы мұқтаждықтарды қанағаттандыру мақсатына орай өзгерту.

Осыған орай, инклюзивті білім берудің негізгі 8 принципі туындайды.

Яғни ол мына принциптер:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктерімен анықталады.
2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.
3. Әрбір адам қарым-қатынасқа құқылы.
4. Барлық адам бір-біріне қажет.
5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.
6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.
7. Әрбір оқушы үшін жетістік кезеге өзіннің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.
8. Жан- жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. Сонымен қоса, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ .

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауы.
2. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III «Білім туралы» заңы.
3. Бала құқығы туралы конвенция. 20.11.1989 ж.
4. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы «13» мамыр №292 қаулысымен бекітілген «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты стандарты»

5. 2020 жылға дейін жалғастырылып «Балапан» балаларды мектепке дейін тәрбиелеу және оқытумен қамтамасыз ету бағдарламасы.

6. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 12 тамыздағы.

№ 499 бұйрығымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы.

7. ҚРБілім және министрінің 2013жылғы 4 маусымдағы №258 бұйрығымен бекітілген «Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған арнайы білім беру ұйымдары түрлері қызметінің үлгілік қағидалары».

8.Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылға арналған Мемлекеттік бағдарламасы Астана, 2010 ж.

9. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы.

10. Отбасы және балабақша // Республикалық әдістемелік журналы.

11. Мағжан Жұмабаев Педагогика 1992ж.

ИНКЛЮЗИВТІК БІЛІМ БЕРУ– МҮМКІНДІКТЕРІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРДЫ ЖАЛПЫ БІЛІМ ҮРДІСІНЕ ТОЛЫҚ ЕНГІЗЕ ОҚИТУ

**Танатарова Пердегул Бексуиновна
«Өрлеу» БАҰО АҚФ Жамбыл облысы
бойынша ПҚ БАИ» аға оқытушысы,
Тараз қаласы**

Қазіргі таңда жұртшылықтың назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы мәселеге ғалымдар мынадай анықтама береді: Инклюзивтік білім беру дегеніміз – барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізе отырып, әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарын арнайы қолдауға, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

«Инклюзивті» деген термин *ағылшын тілінен* аударғанда енгізілген, араластырылған деген мағынаны білдіреді. Бұл оқушыларды олардың бұрынғы оқу үлгерімі, денсаулық жағдайы, ата-анасының әлеуметтік –экономикалық мәртебесі мен басқа да жағдайларға көңіл аудармай жалпы білім беру үрдісіне араластыру болып табылады.

Инклюзив (*латын тілінен* «өзімді қосқанда») тәжірибе мен стратегияда, өзінің құндылығын нақтылы түрде көрсетеді, яғни оның мүмкіндігіне қарамастан әр адамның құқығын қолдайды, қоғам мен қоғамдастық, отбасының толық құқылы мүшесі ретінде қызмет ету түріндегі кең ортаға қатысады.

Инклюзивті оқыту – мүгедек немесе дамуында сәл бұзушылығы мен ауытқулары бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен оқыту.

Инклюзивті оқытудың мынадай түрлері болады:

Біріктірілген (оқушы дені сау балалар сыныбында/тобында оқиды және дефектолог-мұғалімнің жүйелі көмегін алады),

Жартылай (жеке балалар күннің бір бөлігін арнайы топтарда, ал екінші бөлігін қарапайым топтарда өткізеді).

Уақытша (арнайы топтардағы балалар және жәй топтардың оқушылары бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді өткізу үшін біріктіріледі).

Толық (дамуда ауытқулары бар 1-2 бала балабақшаның, сыныптың, мектептің жәй топтарына енгізіледі, мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді).

Инклюзивті оқыту балаларда қандай да бір кемсітушілікті жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясына негізделген.

Нағыз инклюзия білім берудің 2 жүйесін: жалпы және арнаулы жүйелерді бір-біріне қарама-қарсы қоймай, қайта жақындатады. Жалпы білім беретін мектепте сау балалар мен мүмкіндігі шектеулі балалардың бірлесіп (интеграциялы түрде) оқуын ұйымдастыру кезінде мәселелер туындау мүмкіндігін азайту үшін инклюзивті білім беруге қажетті нақты жағдайлар тізбесін анықтау шарт. Бұл тізбе оқу үдерісін ұйымдастыруды, оқу мазмұны мен әдістемесін, балалардың үлгерімін бағалауды және т. б. қамтуы тиіс.

Инклюзивті білім берудешешуін күтіп отырған мәселелер жетерлік. Мысалы:

1. Арнайы оқыту әдістемесінің жоқтығы инклюзивті білім беру үшін елеулі қиындықтар туғызады.

2. Педагогтардың жетіспеушілігі. Бар болғанның өзінде дамуында ауытқулары бар балалармен жұмыста тәрбиешілер мен мұғалімдердің кәсіби дайындық деңгейі төмен. Мысалы, педагогтар (тәрбиешілер), оның ішінде дефектологтар баланың оқуы мен даму үдерісіне теріс ықпал ететін барлық жағдайлар мен факторларды білмеуі мүмкін. Сондықтан, инклюзивті оқытуды ойдағыдай жүргізу үшін педагог кадрларды қайта даярлау курстарынан өткізуді үздіксіз қолға алу керек.

3. Қоғам тарапынан туып отырған теріс көзқарас проблемасын жою. Ақпараттың аздығы, қорқыныш, бала құқын аяқасты ету – осының бәрі даму мүмкіндігі шектеулі балаларға теріс көзқарасты дамытады.

4. Мүгедек балалардың барлығын бірден партаға отырғызып, оқытып кетудің мүмкін еместігі.

5. Оқытқанның өзінде ата-аналар тарапынан кеңінен қолдау таппай отырғандығы.

Орта білім беретін мектептерде педагогтарды дайындау, мектептердің ондай балаларды қабылдауға дайын болуы секілді мәселелер шешілу керек. Республиканың мектепке дейінгі және бастауыш білім беру жүйесінде ерекше қажеттілікті балаларды оқыту мен тәрбиелеу қазіргі заманғы қазақстандық әлеуметтік экономикалық жағдайларды, ұлттық білім беру жүйесінің ерекшеліктерін ескеруі тиіс. Оның үстіне, интеграция мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде сезімтал бағдарлама мен кадрлармен қамтамасыз етілген жағдайда жүзеге асуы қажет, ал әдістемелер баланың ерекше мүмкіндіктері мен қабілетіне, сонымен қатар оның дамуындағы ерекше қиындықтар сипатына сәйкес болғаны жөн.

Дамуында ауытқулары бар балалар үшін арнайы жағдайлар жасалуы керек. Ол үшін білікті тәрбиешілер мен мұғалімдер қажет болады. Оның үстіне педагогтер осы балалардың ата-анасымен ынтымақтаса білуі, оларға білікті көмек бере білуі тиіс. Айта кететін болсақ, «мүгедек бала оқитын сыныпта менің балам неге отыруы керек?» деген теріс көзқарастың да бар екендігі. Ол бала мүгедек болғанымен, бас еркі өзіндегі азамат екендігін еске алсақ, бұл түсініктің қате екенін көруге болады. Сондай-ақ олардың қайда, қай мектепте оқимын десе де құқы бар. Оларды ата-аналары көмекші не арнаулы мектептер мен мектеп интернаттарға, психологиялық – педагогикалық түзеу кабинеттері мен сыныптарға бергісі келмесе, жалпы балалар оқитын мектептерге жеңілдетілген бағдарламамен оқытуға толық құқылы.

Қазақстанда бұған дейін мұндай балалар арнаулы мекемелерде бөлек оқытылып келген еді. Қазір дені сау балалармен қатар білім алып, оларды жалпы ортаға бейімдеу қажет екендігі анық. Осындай ерекшеліктерін ескеріп, жай мектептің оқу бағдарламасына кіріктірген жөн. Инклюзивті оқыту – барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, мүмкіндіктерін жетілдіретін жалпы білім үрдісінің дамуы болып саналады. Сондықтан инклюзивті оқыту арқылы бала бойындағы қабілетті дер кезінде байқауға, ақыл-ойын дамыта отырып, дарындылығын ұштауға болады. Мұндай мүмкіндікке қол жеткізе білсек, бала болашағына жол ашқанымыз болар еді. Инклюзивті білім берудің негізі мектептегі барлық балаға олардың ерекшеліктерінен тыс сапалы білім беру болып табылады.

Инклюзивті оқытудың артықшылығы:

1. Балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

2. Барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді.

3. Оқушылардың тең құқығын анықтайды.

4. Ұжым іс – әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді.

5. Адамдармен қарым – қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді.

6. Барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады.

7. Дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады.

8. Оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз.

9. Балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ.

ҚР Білім және ғылым министрлігінің «Мүмкіндігі шектеулі балаларға интеграцияланған (инклюзивті) білім беру ісін ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдарында» мүмкіндігі шектеулі балаларды инклюзивті оқытуға қойылатын талаптар белгіленген. Олардың орындалуына жалпы білім беретін мектеп басшысы жауап береді

Ерекше қажеттіліктері бар адамдарға арнаулы білім беруді жалпыға ортақ білім беру жүйесінен оқшау қарастыру арқылы прогреске қол жеткізу қиын. Арнаулы білім беру – бұл жекелеген жүйе емес, бұл ұлттық білім беру жүйесі буындарының тек бір бөлігі ғана.

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. Сонымен қоса, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ .

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Шаяхметова М.Н., Жанабай А.М, Инклюзивті білім беру – қайырымдылық пен адамгершілік бастауы.

2. Саламан Декларациясы ЮНЕСКО 1994 ж

3. Интернет материалдары.

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ

Таукебаева Кунсулу Сатхановна

Хайрушева Жанар Сахиповна

Есмырзаева Аманкуль Орынбаевна

**к.т.н. , заведующая кафедрой и старшие преподаватели филиала АО
«Национальный центр повышения квалификации педагогических кадров «Өрлеу»
Институт повышения квалификации педагогических работников по Жамбылской
области**

Вхождение Республики Казахстан в мировое образовательное пространство требует от педагогической общественности нового взгляда на профессиональные задачи и способы их решения. В Государственной программе развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы определены новые концептуальные подходы к образованию детей с ограниченными возможностями в развитии, внедрению в практику идей интегрированного обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии совместно с нормально развивающимися сверстниками [1].

В связи с этим обеспечение реализации права детей с ограниченными возможностями здоровья на образование рассматривается как одна из важнейших задач государственной политики не только в области образования.[2].

Образование - неотъемлемое право человека. Особое место в системе отечественного образования занимают дети с ограниченными возможностями. Вопросы обеспечения жизнедеятельности детей данной категории определены в Законах Республики Казахстан «Об образовании», «О правах ребенка в Республике Казахстан», «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями», а также в ряде нормативных правовых актов. Имея в соответствии с Конституцией Республики Казахстан и Законом РК «Об образовании» равные со всеми другими детьми права на образование и творческое развитие, в жизни дети с ОВЗ нередко лишены возможности реализовать это право.

Основная задача - создание условий и оказание помощи в их социальной реабилитации и адаптации, подготовке к полноценной жизни в обществе [3]. Опыт зарубежных стран показывает, что создание доступных школ и совместное обучение способствует социальной адаптации инвалидов, их самостоятельности и независимости, а самое главное — изменяет общественное мнение к инвалидам, формирует отношение к ним как к полноценным людям. Сегодня в республике свыше 16 тысяч детей с ОВЗ интегрированы в среду их нормально развивающихся сверстников, из них свыше 3000 детей дошкольного возраста посещают 395 детских садов, более 12 000 детей школьного возраста обучаются в 769 общеобразовательных школах.

Термин «инклюзивное образование» принесли в Казахстан Национальный научно-практический центр коррекционной педагогики. В 1999 году Центр совместно с ЮНЕСКО реализовал проект по инклюзивному образованию, а в 2002 году при поддержке Фонда Сорос-Казахстан провел научно-практическую конференцию по инклюзивному образованию. Инклюзивное образование (фр. Inclusion - включающий в себя лат. Include - заключаю, включаю) - это такая организация процесса обучения, при которой все дети, независимо от их физических, психических, интеллектуальных, культурно-этнических, языковых и иных особенностей, включены в общую систему образования. Обучаются по месту жительства вместе со своими сверстниками без инвалидности, в одних и тех же общеобразовательных учреждениях, которые учитывают их особые образовательные потребности и оказывают своим подопечным необходимую специальную поддержку.

На сегодняшний день проблема инклюзивного образования является актуальной. Общество стало гуманней и детей данной категории стали называть как «дети с особыми

образовательными потребностями». С каждым годом количество детей с особыми образовательными потребностями увеличивается, и чтобы отвечать запросам общества, необходимо поддерживать культуру инклюзивного образования, реализовывать инклюзивную практику. Основные принципы инклюзивного образования:

1. Ценность человека не зависит от его способностей и достижений.
2. Каждый человек способен чувствовать и думать.
3. Каждый человек имеет право на общение и на то, чтобы быть услышанным.
4. Все люди нуждаются друг в друге.
5. Подлинное образование может осуществляться только в контексте реальных взаимоотношений.
6. Все люди нуждаются в поддержке и дружбе ровесников.
7. Для всех обучающихся достижение прогресса скорее в том, что они могут делать, чем в том, что не могут.
8. Разнообразие усиливает все стороны жизни человека.

Инклюзивная школа - это, прежде всего, демократическая школа, которая прививает уважение к людям и стилю их жизни. В подобной школе учащиеся вместе творчески работают над решением образовательных проблем. Субъект инклюзии - это ребенок с ОВЗ здоровья и особыми образовательными потребностями. Основной причиной продвижения идеи посещения школы детьми с ООП или из неблагоприятных условий является предоставление им как можно больше возможностей обучаться посредством общения со сверстниками и обеспечение их участия в общественной жизни. Очень часто эти дети исключены из общества. Они могут прятаться дома, если они как-то по-другому выглядят из-за страха или суеверий своих родителей. Либо нищета заставляет их семьи жить в городских трущобах лишь немногими удобствами. Часто их нужды не замечаются, их вклад в общество видится мизерным и несущественным. Но такие исключения из общества лишают детей возможности учиться, расти и развиваться. Посещение местных школ является одним из важных факторов, доказывающих включение детей в общество. Обучение детей происходит не только в стенах школы. Они учатся в семье, контактируя со своими сверстниками и друзьями, участвуя в различной социальной деятельности своего сообщества. Посещение же школы оказывает поддержку других форм обучения. Учителя несут исключительную ответственность в том, чтобы все учащиеся принимали деятельное участие в предоставлении всем равных возможностей обучения.

Актуальность осуществления инклюзивного образования в современной образовательной системе не вызывает сомнений. Общеизвестно, что современная система специального образования претерпевает изменения. Эти изменения ориентируют на работу с детьми с особыми образовательными потребностями в разных направлениях. Но на сегодняшний день остро встал вопрос об альтернативных закрытому специальному образованию вариантах обучения и воспитания детей с особыми образовательными потребностями. Под необходимостью создания этих альтернативных направлений подразумевается предоставление детям с особенностями развития большего количества возможностей для социализации, для приобретения чувств собственной ценности и значимости в современном сложном обществе. Как одно из альтернативных направлений развития системы специального обучения и воспитания, можно назвать введение ребенка с ООП здоровья в массовые группы и классы общеобразовательных учреждений. Этот процесс может происходить в рамках интеграции, а также в рамках несколько другого и, на наш взгляд, более перспективного направления - инклюзии. Но необходимо отметить, что с процессом включения детей с ООП в развитие в массовые образовательные учреждения связано много сложностей, которые для нашей страны на данный момент являются непреодолимыми. Одной из наиболее значимых и ещё пока не решённых проблем является проблема создания учебно-методических комплексов для успешного инклюзивного образования всех категорий детей в условиях общеобразовательных

дошкольных и школьных учреждений. Ценность инклюзивного образования - в смешении учеников.

Учителя должны выступать за внедрение повсеместного инклюзивного образования, т. к. опыт показывает, что детей со специальными нуждами часто изолируют из школьной жизни. Учителя должны объяснять другим ученикам причины того, что некоторые ученики не умеют или не могут говорить, по-другому себя ведут и т. д.

Итак, инклюзивное образование - это процесс развития общего образования, который подразумевает его доступность для всех. Основная идея инклюзии - это обучение детей с ограниченными возможностями здоровья не в отдельных специализированных учреждениях, а в обычных общеобразовательных школах, с тем, чтобы дети с ограниченными возможностями здоровья имели возможность обучаться, посещать учебные заведения вместе с обычными сверстниками. Инклюзивное образование - это когда для детей с ограниченными возможностями здоровья в общеобразовательных организациях создаются специальные условия

Учителя должны сыграть роль проводников в изменении отношения к лучшему среди учеников, их родителей и, конечно же, других учителей [4].

Трудности, встречающиеся на пути построения образования для всех, не могут быть преодолены только одной школой. Это требует активного сотрудничества и участия всех образовательных учреждений. По-прежнему остается ряд нерешенных проблем и барьеров на пути внедрения инклюзивного образования в Казахстане:

- отсутствие специально подготовленного педагогического состава;
- недостаточная материально-техническая оснащенность учебных заведений;
- барьер физического доступа;
- жесткие требования государственного стандарта [5].

Наибольшей опасностью в медицинском представлении является то, что «проблемой» считается только ребенок. Именно поэтому дети с ООП были исключены из обычных школ и отправлены в специальные школы. Все основывалось на убеждении в необходимости «лечения». У детей могут быть разные отклонения, влияющие на процесс мышления. Но у всех детей есть свои основные нужды - это любовь и тепло, безопасность, здоровое окружение и дом. Если какой-либо из этих элементов отсутствует или представлен в недостаточном количестве, тогда рост и развитие ребенка могут пострадать. Жизнь учеников не может быть просто поделена на «школьную жизнь», «жизнь дома» и «общественную жизнь». Проблемы в одном из аспектов жизни влияют на состояние других сфер их жизни. Школа - это всего лишь один из периодов жизни ребенка. Так, школы должны готовить учеников к взрослой жизни, которая ожидает их после окончания школы.

«Посредством образования для всех необходимо позволить всем людям, включая людей с ограниченными возможностями, развивать свой потенциал, внести свой неповторимый вклад в общество, которое может засчет этого только обогатиться. В нашем полном различий мире не лица с ограниченными возможностями, а общество по большому счету нуждается в специальном обучении для того, чтобы стать подлинным обществом для всех», - писал Федерико Майор, бывший Генеральный директор ЮНЕСКО [6].

Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Жамбылской области в качестве темы для научно-исследовательской работы определил так: «Инклюзивное образование в системе повышения квалификации педагогических работников Жамбылской области».

В качестве экспериментальной площадки была выбрана средняя школа № 18 г.Тараз. В рамках эксперимента институтом поставлены главные задачи профессионального сопровождения педагогов вышеуказанной школы:

- изменение ценностных ориентиров в профессиональной деятельности («школа для ребенка, а не ребенок для школы»);

- вооружение необходимой информацией для обеспечения успеха в обучении учащихся с особыми образовательными потребностями;
- формирование командных способов работы (организация совместной работы и использование опыта других учителей и специалистов).

Содержанием необходимой профессиональной информацией, которая предоставляется педагогическому коллективу входит общее понятие и принципы инклюзивного образования, психофизиологические особенности обучающихся, испытывающих затруднения в обучении, технологии реализации индивидуального и дифференцированного подхода к учащимся в учебном процессе с целью удовлетворения их особых образовательных потребностей, технология составления и реализации индивидуальной образовательной программы учащегося, организация работы службы психолого-педагогического сопровождения в школе [3]. Главным в эксперименте является предоставление необходимой информации, а для предоставления этой информации с педагогическим коллективом школы организуются и проводятся как традиционные, так и инновационные формы работы, формирующиеся в условиях опытно-экспериментальной работы, связанные с развитием инклюзивной практики – определенные мероприятия (обучающие и информационные семинары, встречи, круглые столы и консультации), помощь на постоянной основе со стороны профессорско-преподавательского состава института. Работая с педагогическим коллективом школы по реализации инклюзивной практики учреждение исходит из позиции, что необходимо понимать, что качество инклюзивной образовательной среды зависит от вовлеченности в этот процесс всего педагогического коллектива. Поэтому все мероприятия проводятся непосредственно в школе, проводятся со всем коллективом, включая администрацию.

На данный момент с педагогами данной школы проводится целенаправленная работа по составлению программ индивидуального психолого-педагогического сопровождения ученика с особыми образовательными потребностями. Уже проведена серия семинаров для педколлектива СШ № 18 по нормативно-правовому аспекту инклюзивного образования, организации психолого-педагогического сопровождения детей с ООП и особенностям сокращения и составления индивидуальных образовательных программ по предмету для детей с ООП.

Следующим этапом будет работа по этим программам, деятельность по оказанию психолого-педагогической поддержки и проведение мониторинга всей деятельности.

Впереди – проведение большого круглого стола, на котором будут озвучены первые результаты научно-исследовательской работы института и взят курс на обобщение и распространение опыта педагогов вышеуказанной школы по инклюзивному образованию в условиях обновленной программы обучения.

Современный учитель должен уметь ориентироваться на разнообразие обучающихся: уметь определять возможности учащихся, адаптировать учебный материал, использовать вариативные средства и методы обучения для включения каждого ученика в активную работу на уроке. Инклюзия – это возможность получения качественного образования посредством индивидуального подхода к каждому обучающемуся, независимо от его возможностей и развития [4]. И проводимая научно-исследовательская работа института направлена на обеспечение качественного образования для каждого обучающегося.

Литература:

1. Государственная программаразвития образования Республики Казахстан на 2011— 2020 годы, утвержденная Указом Президента Республики Казахстан от 07.12.2010 г. № 1118 // Казахстанская правда. - 2010. - № 153-154. - С. 10-12. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1000001118>. (датаобращения: 20.02.2016).

2. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями и дополнениями посостоянию на 18.02.2014 г.)

[Электронный ресурс]. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30118747 (датаобращения: 21.03.2016).

4. Нормативно-правовая база интегрированного (инклюзивного) обучения и воспитания.

5. Митчелл Д. Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования. РООИ «Перспектива», 2011. с. 67. [Электронный ресурс]. URL: <http://perspektiva-inva.ru/inclusive-edu/law/vw-373/> (датаобращения 24.03.2016).

6. Саламанская декларация о принципах, политике и практической деятельности в сфере образования лиц сособыми образовательными потребностями, Федерико Майор, 07-10.1994 г.

УСПЕШНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЖАМБЫЛСКОЙ ОБЛАСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Таукебаева Кунсулу Сатхановна

Хайрушева Жанар Сахиповна

Есмырзаева Аманкуль Орынбаевна

к.т.н. , заведующая кафедрой и старшие преподаватели филиала АО

«Национальный центр повышения квалификации педагогических кадров «Өрлеу»

**Институт повышения квалификации педагогических работников по Жамбылской
области**

Образование является основным правом человека и составляет основу развития общества. Все учащиеся имеют право на образование, независимо от их индивидуальных качеств или проблем. На современном этапе все мировое сообщество, руководствуясь принципом равенства прав всех людей, независимо от их расовых, этнических, половых, физических, психических и других различий закрепило в международных правовых актах ООН основные принципы инклюзивного образования [1].

«Инклюзивное образование представляет собой непрерывный процесс развития общего образования, направленный на обеспечение качественного образования для всех детей с учетом разнообразия, разных нужд и способностей, характеристики и ожидания в обучении учащихся и общин, устранение всех форм дискриминации» [2]. Инклюзивность образования начинается с признания многообразия особенностей, возможностей и различных потребностей обучающихся в учебном процессе.

Успешность внедрения инклюзивного образования в общеобразовательные школы во многом зависит от того, готовы ли участники образовательного процесса принять новые подходы в образовании [3].

В настоящее время в Республике Казахстан, да и во всем постсоветском пространстве сложилась противоречивая ситуация, когда дети с особыми образовательными потребностями уже включены в общее образование, а учителя еще не готовы к реализации инклюзивной образовательной практики. В этой связи острой стоит необходимость профессионального сопровождения педагогов общего образования для повышения их компетентностей по вопросам удовлетворения особых образовательных потребностей обучающихся.

От современного учителя в проведении учебного процесса по своему предмету необходимо уметь ориентироваться на разнообразие обучающихся: умение определять возможности учащихся, адаптировать учебный материал, использовать вариативные методы и средства обучения для включения каждого ученика в активную работу на уроке. Особая роль в реализации инклюзивного образования отводится системе повышения квалификации педагогов.

Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Жамбылской области в качестве темы для научно-исследовательской работы определил так: «Инклюзивное образование в системе повышения квалификации педагогических работников Жамбылской области».

В качестве экспериментальной площадки была выбрана средняя школа № 18 г.Тараз.

В рамках эксперимента институтом поставлены главные задачи профессионального сопровождения педагогов вышеуказанной школы:

- изменение ценностных ориентиров в профессиональной деятельности («школа для ребенка, а не ребенок для школы»);
- вооружение необходимой информацией для обеспечения успеха в обучении учащихся с особыми образовательными потребностями;
- формирование командных способов работы (организация совместной работы и использование опыта других учителей и специалистов).

Содержанием необходимой профессиональной информацией, которая предоставляется педагогическому коллективу входит общее понятие и принципы инклюзивного образования, психофизиологические особенности обучающихся, испытывающих затруднения в обучении, технологии реализации индивидуального и дифференцированного подхода к учащимся в учебном процессе с целью удовлетворения их особых образовательных потребностей, технология составления и реализации индивидуальной образовательной программы учащегося, организация работы службы психолого-педагогического сопровождения в школе [3]. Главным в эксперименте является предоставление необходимой информации, а для предоставления этой информации с педагогическим коллективом школы организуются и проводятся как традиционные, так и инновационные формы работы, формирующиеся в условиях опытно-экспериментальной работы, связанные с развитием инклюзивной практики – определенные мероприятия (обучающие и информационные семинары, встречи, круглые столы и консультации), помощь на постоянной основе со стороны профессорско-преподавательского состава института. Работая с педагогическим коллективом школы по реализации инклюзивной практики учреждение исходит из позиции, что необходимо понимать, что качество инклюзивной образовательной среды зависит от вовлеченности в этот процесс всего педагогического коллектива. Поэтому все мероприятия проводятся непосредственно в школе, проводятся со всем коллективом, включая администрацию.

На данный момент с педагогами данной школы проводится целенаправленная работа по составлению программ индивидуального психолого-педагогического сопровождения ученика с особыми образовательными потребностями. Уже проведена серия семинаров для педколлектива СШ № 18 по нормативно-правовому аспекту инклюзивного образования, организации психолого-педагогического сопровождения детей с ООП и особенностям сокращения и составления индивидуальных образовательных программ по предмету для детей с ООП.

Следующим этапом будет работа по этим программам, деятельность по оказанию психолого-педагогической поддержки и проведение мониторинга всей деятельности.

Впереди – проведение большого круглого стола, на котором будут озвучены первые результаты научно-исследовательской работы института и взят курс на обобщение и распространение опыта педагогов вышеуказанной школы по инклюзивному образованию в условиях обновленной программы обучения.

Современный учитель должен уметь ориентироваться на разнообразие обучающихся: уметь определять возможности учащихся, адаптировать учебный материал, использовать вариативные средства и методы обучения для включения каждого ученика в активную работу на уроке. Инклюзия – это возможность получения качественного образования посредством индивидуального подхода к каждому обучающемуся, независимо от его возможностей и развития. И проводимая научно-исследовательская

работа института направлена на обеспечение качественного образования для каждого обучающегося.

Литература:

1. Равенство и инклюзивный подходов в образовании//Руководство по подготовке, пересмотру и оценке планирования в секторе образования: совместный продукт инициативы ООН в области образования и др. международных организациях. – 2010.
2. Открытое досье по инклюзивному образованию. – ЮНЕСКО, 2003
3. Елисеева И.Г., Ерсаринова А.К. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: метод рекомендации. – Алматы: ННПЦ КП, 2019.

ЛИЧНОСТНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ПОДХОД В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Токтасынова Мензипа Ермекбаевна
учитель английского языка лицея №1
Жуалынский район Жамбылской области

В настоящее время социальная перспектива в отношении детей с ограниченными возможностями здоровья существенно меняется: наиболее приоритетными закономерным направлением этой работы выступает инклюзивное образование процессов местного обучения обычных и нестандартных детей, их включение на равных в контекст широкого социокультурного взаимодействия. Важным направлением государственной политики в отношении лиц с ограниченными возможностями здоровья является обеспечение их прав на реабилитацию средствами образования.

На необходимость вовлечения детей с отклонениями в развитии в среду нормально развивающихся сверстников указывал Л.С.Выготский: «Чрезвычайно важно с психологической точки зрения не замыкать аномальных детей в особые группы, но возможно шире практиковать их общение с остальными детьми» [1]. Первые попытки совместного обучения детей с ограниченными возможностями здоровья и их нормально развивающихся сверстников были сделаны еще в начале 90-х гг. Двадцатого века в связи с реформами политических институтов и демократическими преобразованиями в Казахстане. Однако, несмотря на это, процесс инклюзии до настоящего времени не приобрел признаков устойчивой тенденции.

Внедрение любой инновации, а инклюзия является инновацией для отечественного образования, может быть эффективным, если будет опираться на оценку состояния и тенденций развития системы, коррекционно-развивающей помощи детям с ограниченными возможностями здоровья. Подобная оценка позволит определить степень готовности системы к преобразованиям (ресурсы), выявить имеющиеся проблемы (риски), наметить задачи, требующие первоочередного решения.

Важной вехой в развитии системы образования детей с ограниченными возможностями здоровья является разработка концепции проекта специальных государственных образовательных стандартов, которые призваны «максимально расширить охват детей с ограниченными возможностями здоровья образованием, отвечающим их возможностям потребностям; дать ребенку возможность реализовать на практике Конституционное право на школьное образование, вне зависимости от тяжести нарушения развития и возможностей освоения цензового уровня, от типа учреждения, где он получает образование; гарантировать ребенку удовлетворение общих с обычными

детьми и особых образовательных потребностей, создать оптимальные условия реализации его реабилитационного потенциала».

Проблема инклюзивного подхода является безусловно важной для каждого региона. Фактором, обеспечивающим успех включени я проблемного ребенка в среду нормально развивающихся сверстников, является и упрочение контактов между общеобразовательными и специальными (коррекционными) школами, последние из которых приобретают дополнительные функции, связанные с выраженным запросом массовых учреждений на поддержку.

Таким образом, личностно-деятельностный подход обеспечит подготовку педагога, способного осуществить индивидуализацию обучения; реализовать продуктивное сотрудничество с родителями и специалистами службы сопровождения; организовать для детей с ограниченными возможностями здоровья принимающую и понимающую среду, обеспечивающую их социальное и познавательное развитие.

Литература:

1. Выготский Л.С. Собр.соч: В 6 т. М., 1983
2. Малофеев Н.Н. Инклюзивное образование в контексте современной социальной политики // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития, 2009 - №6.

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ – ӨМІР ҚАЖЕТТІЛІГІ

Тулекова Айша Курманбековна
«Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Жамбыл облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты
«Инновациялық білім беру және ақпараттық технологиялар»
кафедрасының оқытушысы

Инклюзивті білім беру дегеніміз – баланың мүмкіншілігінің шектеулі болғанына карамастан мектепке дейінгі мекемелерде және жалпы орта білім беретін мектептерде толықтай білім алуын қамтамасыз ету. Инклюзивті білім беру қоғамның барлық істерінде баланың теңдігін ынталандыруға бағытталады. Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне байланысты, отбасының қатысуымен білім беру саласында қарастыратын инклюзивті білім беру. Осы мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім беруіне толық енгізу және әлеуметтік ортаға бейімделуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру саласында оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады.

Инклюзивті білім беру дегеніміз – балалардың жынысына, жас ерекшеліктеріне, географиялық тұратын жеріне, қимыл-қозғалыстық және ақыл-есінің жағдайына, әлеуметтік-экономикалық жағдайына карамастан, сапалы білім алу және өздерінің потенциалдық дамыту мүмкіндігіне ие болу. Инклюзивті оқыту – барлық балалардың

мұқтаждықтарын ескеретін, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы.

Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді.

Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады, өйткені олар бір - бірімен қарым - қатынас жасауға, танып білуге, үйренеді. Инклюзивтік білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата - аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу - педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Психикалық дамуының негізгі бұзылыстары интеллектуалды даму деңгейі, яғни, зейіні, есте сақтауы, ойлауы, кеңістікті бағдарлауы төмен болып келеді. Осы себептерге байланысты психикасы дамуы тежелген (ПДТ) балалардың оқу үлгерімі төмен болады. Бұл балалардың оқуға үлгермеушілігі жеті-сегіз жастан анық байқалады. Ата-аналары көмекші не арнайы мектептер мен мектеп-интернаттарға, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттері мен коррекциялық-түзету сыныптарына балаларын бергісі келмеген жағдайда жалпы білім алатын мектептерде ПМПК-ның ұсынысы бойынша жеңілдетілген бағдарламамен оқытуына толық құқылары бар. Жалпы білім беретін мектептер мен бала бақшалар ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген, яғни, баланың деңгейіне қарай жеңілдетілген бағдарламамен кемтар балаларды тәрбиелеуге және инклюзивті оқытуға дайын болғандары жөн. Инклюзивті оқытуға жалпы мектептерде арнайы психологы, әлеуметтік мұғалімі, олигофрено мұғалімі, логопед мамандары жұмыс жасайды. Егер бала көмекші бағдарламаны толық игерген болса, оған арнайы куәлік беріледі, ал игермесе, анықтама ғана алады. Егер ата-анасы баласын арнайы мектеп-интернатқа жібергісі келмесе, жергілікті жалпы мектепте мүмкіндігі шектеулі баланың мүмкіндігіне қарай, жеңілдетілген бағдарлама бойынша, инклюзивті оқытуға міндетті. Еліміздің іргетасын қалаушы азаматтар бүгінгі өскелең жас ұрпақ екені баршамызға белгілі. Сондықтан олардың денсаулығы, білімі мен тәрбиелілігі әрдайым күн тәртібінен түспейтін өзекті мәселелердің бірі. Халық даналығы «адам ұрпағымен мың жасайды» деп әрқашан өсіп келе жатқан кішкентай азаматтардың дұрыс дамуына, қатарынан кем қалмай, дұрыс қалыптасуына ерекше мән берген.

Ата-бабамыздың ұрпақ тәрбиесіне қатысты көзқарасын қастерлеп, оны әрдайым жадында ұстап, игі істердің бастауында қағида ретінде басшылыққа алып отыратын еліміздің көшбасшысы Н.Ә. Назарбаев: «Балалар - қоғамымыздың ең әлсіз және қорғансыз бөлігі және олар құқысыз болуға тиіс емес. Елбасы ретінде мен әрбір сәбидің құқығы қорғалуын талап ететін боламын. Бала тәрбиелеу болашаққа ең үлкен инвестиция. Бұл мәселеге осылай қарап, балаларымызға жақсы білім беруге ұмтылуымыз керек» деген болатын. Әсіресе, елімізде мүмкіндігі шектеулі балаларға ерекше жағдай жасау үшін жауапкершілікті ең алдымен мемлекетіміз алды. Елімізде әлеуметтік институттар құрылып, ерекше қажеттілікке ие адам мен әдеттегі адамды қоғамда тең әлеуметтік дәрежеде қабылдауы мақсатында жұмыстардың жүргізілуі, еліміздің әр аймағында құрылып, жұмыс жүргізіп жатқан балаларды оңалту орталықтарының құрылуы осының айғағы.

Сонымен қорыта айтқанда, инклюзивті оқыту- оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға, адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту арқылы барлық балалардың мұқтаждықтарын ескеріп, ерекше қажеттіліктері бар балалардың білім алуын қамтамасыз

ететін жалпы білім үрдісін дамытуға болады. Мұндай оқыту түрі арнаулы білім беру жүйесінде дәстүрлі түрде қалыптасқан және даму үстіндегі формаларды ығыстырмайды, қайта жақындатады.

Инклюзивті бағыт арқылы мүмкіндігі шектеулі балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушыларды адамгершілікке, ізгілікке, қайырымдылыққа тәрбиелей аламыз. Сонымен қоса, инклюзивті оқыту үрдісі балаларды толеранттылыққа тәрбиелеудің бастауы болмақ.

МУЗЫКАЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

**Турсымбекова Меруерт Жарылкасыновна
музыкант, детский сад «Карлығаш» г. Шу**

Идея инклюзивного образования в Казахстане находит все более широкий отклик в педагогическом сообществе в последнее время. Реализуются проекты по созданию инклюзивных групп детей как для школьного обучения, так и в дошкольной сфере. Инклюзивная практика уже оказывает эффективное влияние не только на традиционные образовательные достижения, но и на обеспечение полноценной социальной жизни, наиболее активное участие в детском коллективе всех его членов, в том числе и детей с ограниченными возможностями здоровья.

Образовательный процесс в дошкольном детском доме предполагает, в первую очередь, уход за детьми, заботу о них, создание условий комфортного проживания и положительного психологического климата, оздоровление, социализацию, а также получение знаний, умений и навыков, развитие личностных качеств и способностей детей.

Свою роль в этом процессе я вижу в разработке и внедрении в практику инклюзивных форм обучения и развития дошкольников средствами музыкального искусства.

Музыка - это удивительно гибкое и пластичное средство, способное затронуть личность любого возраста и интеллектуального развития. Она влияет на мышление, тело и эмоции и способна менять поведение слушателя или исполнителя. Музыка способствует осознанию окружающего мира, независимо от того, есть ли у человека какие-либо нарушения или нет.

Развитие духовного мира ребёнка, его творческих способностей, созидательного отношения к себе и окружающим служит источником укрепления его физического, духовного и социального здоровья. Это дает ему чувство принадлежности к обществу, ощущение нужности, возможность самовыражения, формирования и развития личности.

На первом этапе музыка может временно миновать когнитивный процесс и непосредственно проникнуть в те области эмоций и личностного самоощущения, где имеются нарушения. Эти аспекты музыкального опыта могут «обойти стороной» вербальный язык и удовлетворить потребность ребёнка в невербальном самовыражении.

На втором этапе у ребёнка начинает расти осознание все более тесных музыкальных и человеческих взаимоотношений, на которых строится процесс занятий.

Третий этап выявляет путь к той конкретной области, в которой ребёнок способен найти подходящие для него средства самовыражения, источник удовлетворения и достижений.

Любая музыкальная деятельность контролируется, главным образом, при помощи слуха. Звуки могут вызывать эмоции и откладываться на сознательном или подсознательном уровне. Они способны снова возникать в сознании и вызывать те же чувства, которые человек испытал, услышав их впервые. Способность к запоминанию

звучков и их последовательности необходима для освоения вербального и невербального разговорного языка или языка музыки.

Обращение к авторской программе музыкального образования детей раннего и дошкольного возраста «Камертон» (автор Э Костина) позволило мне найти свои пути в организации музыкальной деятельности детей в детском доме. Программа построена на основе инновационной креативной педагогической технологии музыкального образования дошкольников, что позволяет ее использование в коррекционной работе с детьми.

Активно использую в своей работе здоровьесберегающие технологии, в частности технологию музыкальной коррекции детей с ограниченными возможностями (программа музыкальной психокоррекции «Мы друг другу рады!», автор Котышева Е.Н.). Это подтолкнуло меня к применению элементов музыкотерапии, мышечной релаксации, психогимнастических этюдов и упражнений на интегрированных музыкальных занятиях. На занятиях я использовала множество активных приемов, заданий и упражнений, используемых обычно в коррекционной и лечебной педагогике. При этом обязательно правило, что все дети успешны: правильно все, что они делают, делая все по своему, как могут. Все упражнения сопровождаются попеременно мышечным напряжением и расслаблением.

Эффективно включение некоторых элементов «Гимнастики мозга» по П. Дениссону, а также по методике Р.Захаровой, И.Чупаха (использование здоровьесберегающих технологий в процессе адаптации).

Наиболее эффективной формой инклюзии в области музыкального воспитания считаю праздники. Праздник в детском доме носит характер семейного торжества, только семья здесь – это единое сообщество взрослых и детей. Конечно, праздник - это радость общения, радость самовыражения, радость раскрепощения и взаимообогащения. Но это не просто развлекательное мероприятие, но и большая, трудная подготовительная работа, а также естественная ситуация для развития и обучения детей. Это возможность для каждого ребенка продемонстрировать свои достижения и успехи. Стремление детей участвовать в празднике помогает им преодолеть многие сложности в усвоении программного материала, в приобретении умений, навыков и творческих проявлений. Праздник в детском доме не назовешь утренником, концертом, потому что атмосфера его подготовки и проведения – более теплая, семейная, поддерживающая. Основой праздника является музыкальная деятельность. Дети разного уровня развития вместе участвуют в танцах и инсценировках, исполняют песни, играют в игры, общаются свободно и непринужденно, чувствуют себя свободными и равными в большой семье. Чтобы достичь этой цели, требуется сложная, кропотливая совместная работа воспитателей и специалистов, в которой роль музыкального руководителя - заметить и раскрыть потенциальные возможности детей, обеспечить посильное активное участие каждого ребенка, скоординировать действия педагогов в подготовительный период.

Возможность создания эмоционального комфорта и раскрепощения я увидела в создании определенных музыкальных традиций в нашем учреждении. Так появились «Театральные субботы», День семьи, День рождения Детского дома, День музыки, развлечения в рамках «Тематических недель» и т.д.

Таким образом, инклюзивный подход предполагает активное вовлечение детей, специалистов, гостей праздника в развитие деятельности детского дома, проведение праздников для создания инклюзивного сообщества как модели реального социума. Для обычных детей опыт совместной с особенными детьми игровой и образовательной деятельности, при осознанной и продуманной педагогической и воспитательной работе, приведёт к наиболее внимательному и заботливому отношению к окружающему миру, формированию активной жизненной позиции, проявлению таких черт характера как доброжелательность, человечность, великодушие, толерантность. В свою очередь детям с особенностями развития общение со здоровыми сверстниками даёт возможность выстраивать модель здоровой нормальной жизни, предоставляет условия для наиболее

полного раскрытия его потенциала. Конечно, музыкальная деятельность в силу своей особой эмоциональной привлекательности – это благодатная почва для создания инклюзивного пространства, в свою очередь праздники – наиболее реальный и эффективный путь в данном направлении.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПОНИМАНИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ускенбаева Джулдуз Аманкелдиевна
к.п.н., и.о.доцента кафедры «Общая педагогика» ТИГУ
Даминова Багдат Турдахметовна
Заместитель директора по учебно-воспитательной работе
школы-гимназии №30, г.Тараз

Инклюзивное образование - это гибкая и многофункциональная система, направленная на детей и признающая уникальность и ценность каждого индивидуума с различными образовательными потребностями. Оно призвано обеспечить не только возможность успешной социализации детей с особыми образовательными потребностями как полноценных членов общества, но и воспитать толерантное отношение социума к лицам с ограниченными возможностями развития, обеспечить их гармоничное взаимодействие и заботу друг о друге, как членов общества. Стоит особо акцентировать внимание на том, что дети с ограниченными возможностями развития часто оказываются дезадаптированными, психологического сопровождения их социальной адаптации к культуре инклюзии в организациях образования не ведется. Это связано, в первую очередь, с тем, что для осуществления эффективного социально-психологического сопровождения необходимо понимание специфики ситуации, которая определяет особенности работы с данной категорией детей [1].

Проведенный опрос среди педагогов начальных классов (35 человек) и воспитателей детских садов (28) области, выявил неоднозначное отношение респондентов к перспективе инклюзивного обучения детей с нарушениями развития. Трудности внедрения совместного обучения связываются подавляющим большинством опрошенных с недостаточной осведомленностью учителей массовых школ в соответствующих знаниях

Анализ ответов на первый вопрос «Как Вы понимаете инклюзивное образование?» показал неоднозначное понимание респондентами данной проблемы: 48,7 % знают о том, что это обучение детей с ОВР в одном классе с обычными детьми; такой же процент опрошенных связывает инклюзивное образование с наличием детей-инвалидов в одном классе с обычными детьми; 28 % думают, что это создание специального коррекционного класса для детей с ОВР в массовой школе; а 13,1 % - вообще не смогли ответить на данный вопрос.

Второй вопрос «Насколько Вы знакомы с основными положениями и принципами инклюзивного образования?» был направлен на выявление информационной осведомленности учителей об основных положениях и принципах инклюзивного образования. Данные показывают, что только 13,1 % педагогов знакомы с основными положениями и принципами инклюзивного образования. 23,7 % респондентов - дали отрицательный ответ «не знакомы». Свыше половины опрошенных (63,2 %) имеют недостаточную информацию по этому вопросу, что совпадает с данными исследований, приводимых выше.

Третий вопрос предполагал выявление у педагогов школ наличия опыта работы с детьми с ОВР? Как выяснилось, большая часть (65,8 %) учителей начальной школы не имеют такого опыта работы; 13,1 % - работали раньше; 15,8

% - работают в настоящее время, а 5,3 % - собираются начать работать в ближайшее время.

Не секрет, что в настоящее время отношение к инклюзивному обучению в педагогическом сообществе неоднозначно. Поэтому нам было интересно знать мнение учителей о том, где лучше и эффективнее обучать детей с ОВР и детей-инвалидов? Половина (50 %) респондентов считает, что это лучше делать на базе специализированных коррекционных учреждений; на базе специализированных школ-интернатов и на дому - по 18,4 % соответственно. Только один из десяти (10,5 %) педагогов уверен, что детям с ОВР нужно учиться на базе общеобразовательных школ в обычном классе (инклюзивные классы). Затруднились ответить на этот вопрос - 2,6 %.

Анализ ответов на вопрос «Как Вы относитесь к возможности совместного обучения детей с нарушениями развития?» показал, что каждый пятый (21,1 %) учитель уверен, что инклюзия в принципе невозможна; 26,3 % - допускают такую возможность, но считают, что общество к этому еще не готово; примерно третья часть респондентов (31,6 %) видят необходимость введения инклюзивного обучения, но думают, что в системе образования должны произойти кардинальные изменения; 10,5 % учителей согласны, что это неизбежно, но предвидят много сложностей на этом пути; 2,6 % - затруднились дать ответ. Нас удивила позиция некоторых учителей (7,9 %), сказавших, что к реализации инклюзии уже сейчас нет никаких препятствий. Характер подобных ответов, скорее всего, связан с отсутствием у данной части педагогов глубокого понимания проблем инклюзивного образования.

Важным условием инклюзивного образования является осведомленность учителей в особенностях развития детей с различными видами нарушений. Анализ ответов показал наличие значительного дефицита знаний анкетированных в области специальной (коррекционной) педагогики и психологии. Результаты анкетирования отражены в таблице 1.

Таблица 1- Осведомленность учителей в особенностях развития детей с различными видами нарушений

Виды нарушений	Знакомы с видами нарушений (в %)				
	В рамках программы ВУЗа	В рамках программы колледжа	Проходил курсы ПК	Участвовал в семинарах	Необходимо специальное обучение
Ребенок с нарушением поведения	39,5	15,6	23,7	10,5	44,7
Нарушения речи	39,5	15,6	15,6	23,7	50
Интеллектуальные нарушения	36,8	15,6	13,1	15,6	52,6
Нарушения слуха	31,6	15,6	5,3	10,5	60,5
Нарушения зрения	31,6	15,6	10,5	10,5	57,9
Двигательные нарушения	31,6	15,6	13,1	10,5	57,9

Как видно из таблицы 1 большинство опрошенных ответили, что знакомы с основами коррекционной педагогики и специальной психологии в рамках программы ВУЗа или педагогического колледжа. Незначительный процент учителей проходили курсы повышения квалификации (от 5,3 % до 23,7 %) и участвовали в семинарах (от 10,5 % до 23,7 %). Подавляющее большинство опрошенных (от 44,7 % до 60,5 %) признают, что им необходимо дополнительное обучение по вопросам коррекционной педагогики и психологии.

Наименее всего учителя осведомлены о детях с сенсорными нарушениями: слуха и зрения.

Отношение к возможности совместного обучения зависит от ведущего дефекта в структуре нарушений развития ребенка.

Так, например, 44,7 % педагогов считают что нарушения опорно-двигательного аппарата у ребенка не являются препятствием к его обучению в массовой школе

О возможности совместного обучения детей с нарушениями речи говорят примерно около половины (47,4 %) опрошенных. Такой же процент респондентов не видит препятствий к обучению в массовой школе детей с нарушением поведения. Дети с интеллектуальными нарушениями, по мнению 31,6 % опрошенных, также могут обучаться с обычными детьми. Дети с нарушениями слуха и зрения почти одинаково оцениваются с точки зрения возможности включения их в обучение в массовой школе: 26,3 % и 23,7 % соответственно. 2,6 % опрошенных считают, что в массовой школе могут обучаться все категории детей с ОВР без исключения. 2,6 % респондентов затруднились дать ответ.

Также было интересно выяснить у анкетированных, с какими категориями детей они лично не хотели бы работать? Ответы распределились следующим образом. Наибольшее количество выборов (36,8 %) пришлось на категорию детей с нарушениями интеллекта. Можно предположить, что данные нарушения воспринимаются как наиболее «тяжелые». На вопрос «Каким категориям детей, по вашему мнению, лучше обучаться в специальных коррекционных учреждениях?» большинство педагогов назвали категорию детей с интеллектуальными нарушениями (60,5 %). Половина опрошенных считает, что детям с нарушениями слуха и зрения также лучше обучаться в специальных коррекционных учреждениях: 50 % и 47,4 % выборов соответственно. В коррекционных образовательных учреждениях, по мнению опрошенных, лучше находиться детям с нарушением поведения - 39,5 %; нарушением речи - 34,2 % и двигательными нарушениями - 31,6 %.

На вопрос «К кому Вы обратитесь за помощью в сложных педагогических ситуациях с детьми с ОВР?» большинство анкетированных назвали учителя-психолога - 86,8 %.

Обратились бы к учителю-дефектологу (логопеду) - 65,8 %; прибегли бы к помощи социального педагога - 55,3 %. Только 26,3 % педагогов обратились бы к родителям ребенка, к своим коллегам - 7,9 % и к директору школы - 2,6 %.

Анализ ответов на вопрос «Считаете ли Вы себя лично готовым к работе по программе инклюзивного образования?» выявил, что половина (50 %) учителей начальных классов считают, что не готовы ни психологически, ни профессионально.

В заключение, анкетированным предлагалось высказать свое отношение к идее внедрения инклюзивного образования в Казахстане вообще, и в своем регионе в частности.

Примерно пятая часть (21,1 %) учителей оценила идею «безусловно, положительно», т. к. необходимость в обществе назрела уже давно. Около трети педагогов отнеслись к проблеме «скорее положительно» - 34,2 %.

Однако, 13,1 % опрошенных ответили - «скорее отрицательно», а 5,3 % - «безусловно, отрицательно». Почти каждый четвертый (26,3 %) учитель воздержался от ответа на вопрос.

Итак, в заключение можно сделать вывод, что основным психологическим «барьером» являются страх перед неизвестным, страх вреда инклюзии для остальных участников процесса, негативные установки и предубеждения, профессиональная неуверенность учителя, нежелание изменяться, психологическая неготовность к работе с «особыми» детьми. Это ставит серьезные задачи не только перед психологическим

сообществом сферы образования, но и методическими службами, а главное – перед руководителями организаций образования, реализующих инклюзивные принципы.

Литература:

1. Хохлова, О.А. Формирование профессиональной компетентности педагогов/ О.А. Хохлова// Справочник старшего воспитателя – 2010. - №3.- с.4.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОРРЕКЦИОННЫХ УПРАЖНЕНИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С РЕЧЕВЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

Федотова Виктория Федоровна

учитель-логопед

КГУ «Средняя школа № 19» г.Кокшетау

Как отмечают многие исследователи, речевые нарушения у учащихся почти всегда сопровождаются сниженной работоспособностью, быстрой истощаемостью всех психических процессов, трудностями в сосредоточении и переключении внимания, малым объемом памяти. В связи с этим у учащихся нарушено формирование познавательных, общеучебных и коммуникативных навыков. Поэтому, обучение детей с нарушениями устной и письменной речи должно быть направлено не только на коррекцию этих нарушений, но и на формирование и развитие умений коммуникативных навыков, навыков организации подготовки к уроку и правильного распределения времени, планирования своей деятельности, самоконтроля. В школе этой проблемой занимаются психологи и дефектологи. Однако в решении этой проблемы школьников необходимо использовать мультидисциплинарный подход.

Учителя русского языка могут использовать на своих уроках некоторые коррекционные приемы, направленные на формирование навыков учебной деятельности.

Данные приемы можно применять на определенных этапах урока.

Эти приемы будут одинаково полезны как детям с речевыми нарушениями, так и всем остальным учащимся.

На этапе организации урока с целью создания психологически комфортного настроения, развития коммуникативных навыков можно использовать организационные моменты в стихотворной форме. Учащиеся повторяют тексты речёвок:

Вот звонок нам дал сигнал.

Поработать час настал,

Время даром не теряем, и работать начинаем!

Мы умные, мы внимательные, мы старательные.

Хорошо мы учимся, все у нас получится!

Прозвенел звонок для нас,

Все зашли спокойно в класс,

Встали все у парт красиво,

Поздоровались учтиво,

Начинается урок.

И пойдет он всем нам впрок!

На прогулку за наукой

Все сегодня мы пойдем.

Внимание, смекалку, старанье

С собою возьмем!

Как живешь?-

Вот так!
Как идешь?
Вот так!
На уроке как сидишь?
А ответ дать, как спешишь?

*На уроке буду я старательным
Буду спокойным и внимательным.
Буду я писать не отставая,
Слушать, не перебивая.
Говорить все четко, внятно,
Чтобы было всем понятно.*

Урок наш начинается.
Зимой, в декабре,
Когда холод на дворе,
Мы заходим в кабине,
И включаем Интернет.
Будем тему изучать,
Орфограммы объяснять.

Такие речевки, используемые в начале урока способствуют активизации внимания, развитию связной речи и коммуникативных навыков учащихся.

У учащихся с речевыми нарушениями низкая концентрация внимания, они не могут своевременно реагировать на вопрос учителя, отличить новую задачу от старой, четко представить содержание инструкции учителя.

Для формирования умения воспринимать словесную рекомендацию используется следующие приемы и упражнения.

«Прочитай слово по клеткам»

У учащихся квадратики с написанными в них буквами.

Поставьте карандаш в нижний правый угол. Внимание! Проведите линию вверх на две клеточки. А теперь проведите линию вправо на одну клеточку, вниз на две клеточки, теперь вправо на одну клеточку..., а теперь прочитайте слово, какую орфограмму в слове необходимо запомнить.

Упражнение «Муха»

Учащимся раздаются квадраты с клеточками, в которых записаны буквы, учитель даёт инструкцию:

Поставьте карандаш в центр. Вправо две клетки, вниз три клетки. Ведём линию, клетка вверх, какое слово получилось, подберите к нему синоним, составьте со словом предложение.

«Определи порядок действий».

Ученики получают карточку со сложной инструкцией к заданию. Нужно карандашом проставить над словами задания цифры, соответствующие порядку выполнения действий.

Пример:

Прочитать текст. Подчеркнуть слова с непроизносимыми согласными. Подобрать проверочные слова.

В каждом слове выделите окончание, обозначьте склонение и падеж.

«Слушай, выполняй»

Запиши в столбик название неживых предметов на букву «Т», подбери им слова признаки, выдели в словах признаках окончания. Это упражнение направлено на развитие умения следовать словесной инструкции.

Ученики с речевыми нарушениями чаще всего не в состоянии осуществлять итоговый самоконтроль при выполнении письменных работ. Важно убедить учеников в том, что самопроверка дает возможность получить за письменную работу более высокую отметку.

Для этого можно использовать памятки различные памятки

Памятка

Проверь свою работу

Прочитай свою работу, проверь каждое слово

- Не пропустил ли ты букву?
- Не добавил ли лишнюю букву?
- Не написал ли вместо одной буквы другую?
- Правильно ли ты изобразил каждую букву?

Памятка

Проверь отдельно каждое слово, начиная с последнего:

- Не словарное ли это слово?
- Есть ли в слове орфограммы? Какие?
- Обозначь опасные места.
- Где возможно, подбери проверочные слова.

Упражнение в нахождении и исправлении специально допущенных ошибок, также, способствует развитию самоконтроля. Школьники очень охотно выполняют задания на исправление ошибок. Но начинать следует с коллективной работы под руководством учителя. Только после того, как дети овладели данным приёмом работы, они могут самостоятельно находить и исправлять в тексте ошибки.

Применение этих методов и приемов на уроках, значительно повышает результативность работы с детьми, имеющими речевые нарушения, побуждает их к активному включению в полноценную учебную деятельность и помогает избежать серьезных трудностей в дальнейшем обучении, способствует полноценному овладению академическими знаниями.

Литература:

1. Бакулина Г. А. Интеллектуальное развитие младших школьников на уроках русского языка, 3 класс. – М, «Владос», 2003 г.

2. Стребелева Е. А. Формирование мышления у детей с отклонениями в развитии. – М, «Владос», 2005 г.

3. Тарабарина Т. И., Соколова Е. И. И учёба, и игра: русский язык. – Ярославль, «Академия развития», 2001 г.

4. Аксенова А. К., Якубовская Э. В. «Дидактические игры на уроках русского языка в 1-4 классах вспомогательной школы» Москва «Просвещение» 1991 г.

РОЛЬ БИБЛИОТЕКИ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Филинкова Ирина

заведующая библиотекой

средней школы им .М. Горького, пос. Луговое

Турар Рыскуловский район, Жамбылская область

Инклюзивное образование - это комплексный процесс обеспечения детей с ОВЗ, с учетом их индивидуальных ценностей, в получении качественного обучения в условиях общеобразовательных учреждений. Проблема образования детей инвалидов и детей с ослабленным здоровьем, является актуальной и требующей должного внимания, так как количество детей с врожденными и приобретенными пороками психического, умственного, физического развития с каждым годом растет. Законодательством

Республики Казахстан в соответствии с основополагающими международными документами в области прав человека предусматривается принцип разных прав на образование для всех детей страны.

В школьной библиотеке проводятся различные мероприятия с детьми с ограниченными способностями. Для детей адресована массовая работа школьной библиотеки. Организовываются тематические книжные выставки посвященные юбилейным и знаменательным датам: «Великие слова поэта» 175-летию со дня рождения Абая Кунанбаева; «Абу Насыр аль Фараби-1150 лет со дня рождения, «750 - лет со дня возникновения Золотой Орды». Яркими становятся занятия с элементами арт-терапии «Знание – сила, путь к успеху», устраивая громкие чтения сказко- терапией дети сами сочиняют удивительные и добрые сказки, при этом создают своими руками книжки-малышки по услышанным и прочитанным сказкам. Ежемесячно готовятся списки для учителей по интересующим их темам инклюзивного образования «Инклюзия в школе», «Образование детей с ограниченными возможностями», для учащихся старших классов подготавливаются рекомендательные списки литературы с использованием интернет сайтов «Читаем вместе!». Списки готовятся согласно своему библиотечному фонду, при этом обязательно учитывается и периодические издания выписываемые школьной библиотекой. У сегодняшних детей и подростков меняется психология восприятия окружающего мира, информации. Чем библиотекарь ближе к подросткам, чем больше становится «своим», тем весомее его слово, тем меньше сопротивление его предложениям и рекомендациям. При проведении мероприятий используются формы работы, интересные детям и подросткам: акции; конкурсы и викторины, игры: литературные, музыкально-поэтические, интересные встречи и сообщения. Организовываются и дистанционные мероприятия для читателей с ограниченными возможностями. Систематический характер приобрело сотрудничество с библиотекой Института повышения квалификации. Ученики школы – активные участники различных совместных конкурсов, викторин, познавательных мероприятий. Так например, в рамках празднования 1150-летнего юбилея аль-Фараби, организованным библиотекой Жамбыл – «Өрлеу» приняли активное участие в онлайн-марафоне чтения «Второй учитель». Наши ученики-читатели разгадывали с азартом онлайн-кроссворд и хитроумные задания библиотечных специалистов. Интересным оказался BOOK- SLAM- слова благодарности наших читателей библиотекам области. Информация была размещена в социальных сетях.

Библиотека по определению – территория толерантности: она обслуживает всех детей, без различия возраста, национальности, социального статуса, материального положения. Она обеспечивает каждому ребенку равный доступ ко всему многообразию информационных источников. При этом ведущим принципом обслуживания становится принцип равноправного диалога и сотрудничества.

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ НАЦИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ

Хайрушева Жанар Сакыповна
старший преподаватель

ФАО НЦПК «Өрлеу» ИПКПР по Жамбылской области

Национальное воспитание молодежи является актуальным этапом в стабилизации и развитии страны. Необходимо правильно расставить акценты в становлении нового поколения. Актуальность воспитания молодежи очевидна, при этом необходимо учитывать и предыдущий опыт, сохраняя такие ее составляющие, как человечность, уважение и терпимость, справедливость, ум и величественность нации, искусство речи,

соприкосновение своих национальных ценностей с другими, огромное культурное, духовное и нравственное наследие, и другие. Достичь этого невозможно без включения в образовательную политику страны всех направлений воспитания и образования, и в первую очередь – инклюзивное образование, которое направлено на обучение всех детей с учётом их разнообразия особых образовательных потребностей.

Во всем цивилизованном мире общество пришло к пониманию, что в соответствии с общечеловеческой моралью к воспитанию высокоразвитого государства и требованиям социальной справедливости – дискриминация детей недопустима [1].

Законодательством РК с 2011 года поэтапно внедряется инклюзивное образование. Стратегический план развития Республики Казахстан до 2025 года в области достижения доступности и инклюзивности образования направлен на достижение следующих целей (п.1.1):

- обеспечение психолого-педагогического сопровождения инклюзивного сопровождения инклюзивного образования, создание специальных кабинетов, учебных программ, повышение квалификации педагогических работников;

- обеспечение доступа ко всем уровням образования для лиц с особыми образовательными потребностями, в рамках подушевого финансирования предусмотрен повышенный норматив финансирования, увеличение государственного заказа на их обучение [2].

Успешность внедрения инклюзивного образования в общеобразовательные школы во многом зависит от того, готовы ли участники образовательного процесса принять новые подходы в образовании. От современного учителя в проведении учебного процесса по своему предмету необходимо уметь ориентироваться на разнообразие обучающихся: умение определять возможности учащихся, адаптировать учебный материал, использовать вариативные методы и средства обучения для включения каждого ученика в активную работу на уроке [3].

Каково же реальное положение дел в инклюзивном обучении?

В настоящее время в РК идет опережение инклюзивной образовательной практики научным подходам и экспериментальным исследованиям в этом направлении. А в нашей области сложилась противоречивая ситуация, когда дети с особыми образовательными потребностями уже включены в общее образование, а учителя еще не готовы к реализации обучения. В этой связи острой стоит необходимость профессионального сопровождения педагогов общего образования для повышения их компетентностей по вопросам удовлетворения особых образовательных потребностей обучающихся.

Изучение, обобщение полученных материалов мониторинговых исследований в рамках проекта «Доступная школа в доступной среде» по образовательной ситуации детей с особыми образовательными потребностями (ООП) позволило сделать предварительный вывод, что в области созданы не все условия для эффективного обучения и социализации детей с ООП в общество. (проект реализуется молодежным центром «Гуонлён», в рамках программы «Партнерство для инноваций – Р41», при поддержке ОЮЛ «Ассоциация по Развитию Гражданского Общества РК» (АРГО), и финансовой поддержке Агентства по международному развитию (USAID)).

Вывод показывает, что имеются отклонения, которые негативно сказываются на создании эффективного безбарьерного доступа к обучению:

- слабая готовность педагогов к реализации инклюзивного обучения, которая является приоритетной в системе образования. Из 10 направлений индивидуальных потребностей, которые определены Национальным центром коррекционной педагогики, учителями используются в основном облегченные и дополнительные задания (76 %). 39% педагогов не имеют возможности получать помощь и поддержку в организации и проведении инклюзивной образовательной практики. Основными источниками получения информации и методической помощи по работе с детьми с ООП являются интернет-ресурсы (46%). Курсы повышения квалификации и семинары проходили только 29%

опрошенных. Из тех, которые прошли, считают, что этого недостаточно, необходимы специальные знания (48%). Актуальный уровень специальных знаний, необходимых для работы с детьми с ООП подавляющее большинство педагогов (46%) оценивают, как «...имеются только минимальные знания. Их не хватает...». 21% отмечают, что такими знаниями не владеют. Все это свидетельствует о том, что учителя недостаточно компетентны в вопросах удовлетворения особых образовательных потребностей учащихся и ведения инклюзивной образовательной практики.

Особенно это касается работы с детьми группы ВиС (по рекомендациям стран ОЭСР);

- недостаточность созданных условий для обучения детей с ООП в массовой школе. Созданные условия – это в основном пандусы, сенсорные дорожки, и т.д. а дифференцированный, индивидуальный подход используется на уроке не в полной мере;

- количественный показатель детей с ООП по данным исследования превышает количество, которые дают педагоги в организациях образования на 19%;

- слабая роль родителей в продвижении идей инклюзивного образования.

Родители не представляют себя как основные «заказчики» образовательных услуг, не продвигают мнения по улучшению образовательных мероприятий.

Диагностика детей и беседы с педагогическим коллективом для организации безбарьерной среды обучения в СШ № 18 г. Тараза выявила более 35 детей с различными отклонениями в развитии, которые обучаются в режиме неуправляемой «стихийной» инклюзии. Т.е. у большинства из них, мы предполагаем, имеется нераспознанный диагноз ЗПР (задержка развития), но главное – у них не определен статус особой образовательной потребности, и они не имеют условий для удовлетворения их особенностей. Большинство этих детей обучается в начальном звене, более 15 - в среднем. Из-за того, что эти дети не имеют условий для удовлетворения их особенностей, у них наблюдается низкая успеваемость, слабый прогресс в развитии, совершенно нераскрыт потенциал. У некоторых из этих детей развилось девиантное поведение. Вполне возможно, что эта же ситуация имеет место и в других школах области. В силу сложившихся социальных стереотипов эти дети в школе не воспринимаются как дети, имеющие ООП.

Вместе с тем, данные исследований показывают, что при наличии эффективной помощи, поддержки и адекватного обучения такие дети с задержкой развития к 12-ти годам могут полностью достичь уровня развития в соответствии со своим возрастом.

По г. Тараз 320 детей обучается в классах КРО массовой школы, 318 учеников на данный момент проходят реабилитацию и обучаются в 2х реабилитационных центрах, 282 проходят коррекцию в коррекционном пункте, 8 детей получают тьюторскую поддержку-сопровождение (СШ № 32 г. Тараз). Детям, имеющим образовательные потребности в связи с социальными, экономическими и другими причинами, находящимися в массовых школах поддержка оказывается минимальная (дополнительные занятия, именуемая как «Работа со слабоуспевающими детьми» и материальная помощь).

Анализ нормативно-правовой базы, проведенный в рамках вышеуказанного проекта молодежным центром «Гуонлён» показывает, что законодательство РК также недостаточно отражает обеспечение эффективного инклюзивного образования (В Законе РК «Об образовании» понятие «лица (дети) с ООП» трактуются узко, упор сделан только на детей с ограниченными возможностями здоровья). Из поля зрения выпали другие дети с особыми образовательными потребностями (группа ВиС по рекомендациям стран ОЭСР). Таким образом, их права на получение качественного образования соблюдены не в полной мере.

Учитывая все эти сложности, в области ведется определенная деятельность по улучшению состояния обучения детей с ООП и повышения национального воспитания.

- на базе СШ № 25 г. Тараз работает коррекционный пункт, в котором проходят коррекцию 282 ребенка с ограниченными возможностями здоровья. В коррекционном пункте есть кабинет Монтессори, релаксационный кабинет, кабинет активной физической

культуры и др кабинеты. Коррекционный пункт открыт при содействии общественного фонда «Дара».

- на базе СШ № 18 г.Тараз с ноября месяца прошлого года молодежным центром «Гуонлён» в рамках проекта «Доступная школа в доступной среде» было организовано деятельность кабинета инклюзии, в котором организовано педагогическое сопровождение 25 школьников с особыми образовательными потребностями вышеуказанной школы. Сопровождение оказывали педагог-логопед и 3 сопровождающих учебного процесса. В кабинете имеется все необходимое для проведения индивидуальных и групповых занятий для детей с ООП - мебель, мягкие развивающие блоки, пескотерапия, и другие принадлежности и инструментарий. Занятия проходят как индивидуально, так и в группе 2 раза в неделю.

Инклюзия – это возможность получения качественного образования посредством индивидуального подхода к каждому обучающемуся, независимо от его возможностей и развития[4]. Именно индивидуальный подход должен обеспечить эффективность национального воспитания – обеспечение формирования у детей национального достоинства, национальной гордости и национальной совести.

И проводимая в области работа направлена на обеспечение качественного образования для каждого обучающегося.

Литература:

1. Елисеева И.Г., Ерсаринова А.К. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ КП, 2019.
2. Стратегический план развития Республики Казахстан до 2025 гг.
3. Открытое досье по инклюзивному образованию. – ЮНЕСКО, 2003
4. Государственная Программа развития образования и науки РК на 2020-2025 годы.
5. Интернет-ресурсы // http://gor-school2.ucoz.ru/publ/fgos_problemy_puti_resheniya

МҮГЕДЕКТІГІ БАР СТУДЕНТТЕРДІК АШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

**Хамитова Дана Сункарбековна
Павлодар педагогикалық
университеті КЕАҚ аға оқытушысы,
Павлодар облысы, Павлодар қаласы**

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында, әлемнің бүкілелдеріндей, COVID-19 таралуының салдарымен бетпе-бет келмеген қандай да бір сала жоқ. Коронавирустық пандемияның жоғары білім беру жүйесіне әсері әрел деэртүрлі, әлемнің түрлі аймақтарында өзінді керекшелігі бар. Алайда, бұл өзгерістердің жалпы векторын байқауға болады: пандемия университеттерді қиын жағдайға душаретті, оларды қысқа мерзімде болып жатқан оқиғаларға бейімделуге, ақпараттандыру жағдайына жедел көшу үшін айналарлықтай қаражат жұмсауға және ықтимал салдарларды ескерместен шешім қабылдауға мәжбүретті.

Сондай ақ, біздің еліміздің университеттері қысқа мерзімде қашықтықтан оқытуды қандай нысандарда жүргізу, ол үшін қандай техникалық құралдарды пайдалану, студенттердің оқу жетістіктерін қалай бағалау және бітіру емтихандарын қалай өткізу сияқты көптеген өткір мәселелерді шешуге мәжбүр болды. Қашықтықтан оқытуға шұғыл көшу бір-бірімен байланысты бірқатар мәселелерді тудырды:

- кейбір жоға оқу орындары түрлі себептер бойынша, соның ішінде

университеттердің материалдық-техникалық қамтамасыз етілуінің болмауы, интернет-желілермен кең қамтылудың болмауы, кейбір өңірлердегі халықтың тұрмыс деңгейінің төмендігі және т. б. мәселелер бойынша онлайн-оқытуға ауыса алмады.

- университеттерде қашықтықтан дәрістер немесе семинарлар өткізетін онлайн қосымшалармен проблемалар туындайды.

- университеттің сайттары деректер базасы мен университеттің ақпараттық жүйелеріне жүктеменің өсуіне байланысты тұрақсыз жұмыс істейді.

- онлайн-оқытуға көшу үшін профессорлық-оқытушылық құрамның біліктілігі жеткіліксіз: қашықтықтан оқытуға арналған қолда бар платформалар мен сервистер, олардың функционалы, онлайн-форматта оқытудың тиімді әдістері және т. б. туралы білім жоқ.

Пандемия жоғары оқу орындарының студенттерімен жұмыс істеуге теріс әсер етті, бірақ, ең алдымен, ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттер мен мүгедектігі бар студенттер зардап шегіп келеді [1].

Алайда, елімізде ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдардың білім беру қызметтерін алу құқықтарын реттейтін бірқатар нормативтік-құқықтық құжаттар бар екенін атап өткен жөн. Оларды халықаралық және мемлекеттік нормативтік-құқықтық құжаттар құрайды: Қазақстан Республикасының Конституциясы [2], Қазақстан Республикасының "Білім туралы" Заңы [3], Қазақстан Республикасының "мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы" Заңы [4], Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 9 ақпандағы № 285 – V "Мемлекеттік жастар саясаты туралы" Заңы [5].

Мысалы, Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 9 ақпандағы № 285 – V "Мемлекеттік жастар саясаты туралы" Заңының бірнеше тармақтары бар, оларда ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар адамдардың білім алу проблемалары қозғалады. Осы баптың үзінділерінде мыналар туралы айтылады: - Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жастар саясаты саласындағы заңнамасы Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді және осы Заң мен Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінен тұрады.

3-бапта мемлекеттік жастар саясатының мақсаты: " ... мемлекеттік жастар саясатының –жастардың толыққанды рухани, мәдени, білім, кәсіби және физикалық дамуына жағдай жасау, шешім қабылдау процесіне қатысу, сәтті әлеуметтену және оның әлеуетін елдің одан әрі дамуына бағыттау".

4-бапта мемлекеттік жастар саясатының келесі негізгі бағыттары көрсетіледі:

-қолжетімді және сапалы білім беруді қамтамасыз ету, ғылыми-техникалық әлеуетті дамыту;

- денсаулықты сақтау және нығайту, салауатты өмір салтын қалыптастыру;

- жұмысқа орналастыру және жұмыспен қамту үшін жағдай жасау.

Бүгінде қазақстандық білім беру жаңғырту сатысында тұр. Оның басты мақсаты білім беру саласындағы азаматтардың конституциялық құқықтарына, бостандықтары мен мүдделеріне сенімді кепілдік беру және білім беру жүйесін жеке адамның, қоғам мен мемлекеттің қажеттіліктеріне сәйкес келтіру болып табылады.

Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың маңызды аспектілерінің бірі – мүмкіндігі шектеулі студенттердің білім алу құқығын іске асыру үшін оңтайлы жағдай жасау болып табылады. Әрбір оқу орны біздің мемлекетіміздің саясатын іске асыра отырып, білім берудің барлық деңгейлерінде өз өкілеттіктеріне қарай білім беру процесінің табысты болуы үшін барлық қажетті жағдайларды жасайды. Бұл ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар адамдардың білім алуға кедергісіз қол жеткізуін қамтамасыз етуді көздейді.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттердің және мүгедектігі бар студенттердің жоғары білім алуына қатысты мәселелер заңнамалық деңгейде бекітілгеніне қарамастан, көптеген шешілмеген проблемалар бар.

Бұл олқылықтар мемлекет алдында өткір тұрды, алайда жоғары оқу орындарының көпшілігі ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттерді қысқа мерзімде лайықты деңгейде қашықтықтан оқытуды жолға қою үшін ресурстар мен тәжірибенің жетіспеуі жағдайында болды. Университеттердің сайттары мен порталдарын, институционалдық, материалдық-техникалық мүмкіндіктерін жетілдіре алатын тәжірибелі бағдарламашылар мен веб-дизайнерлер жоқ, мүгедектігі бар студенттердің қабылдауына қол жетімді электронды оқу-әдістемелік әдебиеттердің сапалы білім беру ресурстары жоқ, сондай-ақ көптеген оқытушыларда ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттерге және мүгедектігі бар студенттерге онлайн-оқытудың ерекшеліктері туралы түсінік жоқ, мүгедектігі бар студенттерді қашықтықтан оқытудың арнайы әдістерімен таныс емес [6].

Осылайша, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар студенттерді және мүгедектігі бар студенттерді қашықтықтан оқытудың тиімділігін арттыру үшін ЖОО басшылығы тарапынан оқытушыларға жәрдем көрсету, біліктілікті арттыру курстарын өткізу ұсынылады, онда әртүрлі нозологиядағы мүгедектігі бар студенттермен жұмыс істеудің әдістері мен технологияларымен танысуға болады. Өйткені, мүгедектігі бар студенттермен жұмыс істеу кезінде қызмет түрлерін, ақпараттың қол жетімділігі мен әртүрлілігін өзгерту қажет екенін ескеру қажет. Олардың ересек жасына қарамастан, олардың психофизикалық даму ерекшеліктеріне байланысты олар тез шаршайды, олардың назары шашыраңқы болады, бұл білім беру процесінің сәттілігіне теріс әсер етеді.

Мүмкіндігі шектеулі студенттерді оқытудағы қашықтықтан оқыту технологиясының басты артықшылығы-сабақтарды өткізу орны мен уақытына қатаң байланыстырудың болмауы, оқу материалының деңгейі мен формасын бейімдеу, әр оқушының жеке ерекшеліктеріне сүйене отырып, қызметтерді дұрыс конфигурациялау арқылы оқытуды дараландыру.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттерді қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру кезінде белгілі бір қиындықтар туындайды: студенттердің шығармашылық қабілеттерін дамыту мүмкіндігін шектеу; оқу процесінде педагогтің ақпараттық және иллюстрациялық мүмкіндіктерін шектеу; оның қызығушылығы мен оқу уәждемесін қолдау мақсатында педагогтің балаға тікелей эмоциялық әсерін шектеу; оқыту процесін техникалық және әдістемелік қамтамасыз ету мәселелері. [7]

Мүмкіндігі шектеулі студенттер үшін Қашықтықтан оқытудың артықшылықтары айқын: бұл даралау, икемділік және оқуға бейімделу. Қашықтықтан білім беру дәстүрлі оқыту формаларына қарағанда өзінің артықшылықтарына ие. Ол білім алушының психологиялық мәселелерін шешеді, уақытша және кеңістіктік шектеулерді, оқу орындарынан қашықтық мәселелерін жояды, жеке ерекшеліктері мен ерекше ерекшеліктері бар дене кемістігі бар адамдарға оқуға көмектеседі, студенттер мен оқытушылардың коммуникативтік саласын кеңейтеді. [8]

Қорытындылай келе, Қашықтықтан оқытудың бірқатар ерекше қасиеттері бар деп айта аламыз, бұл оны мүмкіндігі шектеулі студенттермен жұмыс жасау кезінде өте тиімді етеді:

- оқытуды даралау.
- студенттерді үйде психологиялық және технологиялық жағынан ыңғайлы оқыту.
- әр студентке оның жеке ерекшеліктерін ескере отырып жеке бағдарламалар жасау.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/covid-19-effekty-dlya-vysshego-obrazovaniya/>
2. Қазақстан Республикасының Конституциясы
3. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы. - № 319-III. – Астана, Ақорда, 27.07.2007 [Электрондық ресурс]: URL: <https://online.zakon.kz/document/>.

4. «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы
5. «Мемлекеттік жастар саясаты туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 9 ақпандағы № 285 Заңы– V
6. <https://www.zakon.kz/5021046-osobennosti-organizatsii-i.html>
7. Мовкебаева З.А. Организация образовательного процесса в университете для лиц с особыми образовательными потребностями Вестник КазНПУ им. Абая Сер. «Педагогические науки». - №2 (54). – 2017. – С. 69-73.
8. Мовкебаева З.А., Жакупова Д.С. Анализ зарубежного опыта дистанционного обучения студентов с особыми образовательными потребностями в вузе. - Вестник КазНПУ им. Абая . Сер. «Педагогические науки». - №4 (56). – 2017. – С. 64-68

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ИНКЛЮЗИВТІ ТӘЖІРИБЕНІ ІСКЕ АСЫРАТЫН МАМАНДАР ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

**Шаймерденов Канат Киянбекович
Көкшетау қаласы білім бөлімінің
«№19 орта мектебі» КММ директоры**

Қазіргі уақытта инклюзивті білім беруді Қазақстанның білім беру жүйесі үшін жаңалық ретінде қарастыруға болмайды, себебі бұл процесс әзірше жан-жақты зерттеуді, қоғамның өзгеруіне сай дамыту мен бейімдеуді талап етеді. Инклюзивті ортаны ұйымдастыру үшін арнайы жағдайлар "Білім туралы" Заңда, нормативтік-құқықтық актілерде көрсетілген. Бұл құжаттарда арнайы білім беру бағдарламаларын құру, оқытудың түрлі әдістерін қолдану, әдістемелік құралдарды пайдалану, оқулықтар мен дидактикалық материалдарды әзірлеу қажеттілігі, инклюзивті білім беруді іске асыру үшін арнайы техникалық құралдар мен жабдықтардың болуын атап көрсеткен. Инклюзияның басты міндеттерінің бірі нақты білім беру ұйымының әрбір білім алушысының даму ерекшеліктерін ескеретін білім алуында ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үшін арнайы жағдайлар жасау болып табылады. Бірақ инклюзивті білім беруді енгізуде жоғарыда айтылған қажетті жағдайларды қамтамасыз ететін мамандар тобының кешенді және қызметіне сай жұмысы арқылы жүзеге асыру қиын екенін ұмытпауымыз керек. Психологиялық-педагогикалық жеке бағдарламаларды іске асыратын, кедергісіз орта жағдайларын жасаған білім беру ұйымдарының жұмысында психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандардың болуы және әрбір баланың мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сай нәтижелі оқыту мен дамытуға арналған әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасайтын мамандардың тұтас, жүйелі ұйымдастырылған әрекетін қамтамасыз ету. Инклюзивті оқыту тәжірибесінде психологиялық-педагогикалық қолдау бұл әрбір баланың мүмкіндігі мен қажетіне қарай әлеуметтік- психологиялық және педагогикалық жағдай жасауға бағытталған мамандар тобының қызметтерін қамтиды. Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің мамандары:

1. *Инклюзивті білім беруді үйлестіруші* – инклюзияны ұйымдастыру бойынша педагогикалық ұжымның барлық мүшелерінің жұмысын үйлестіретін маман. Инклюзивті білім беру үйлестірушісі білім беру ұйымында инклюзивтік тәжірибе мен мәдениетті дамыту жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыратын қызметкерлердің бірі болып табылады; мамандар арасындағы өзара іс-қимылды үйлестіреді және инклюзивтік жағдайлар жасау жөніндегі қызмет бағыттарын нақтылайды; инклюзивтік білім беру саласындағы тәжірибелік, теориялық, заңнамалық және ақпараттық жаңалықтар туралы хабарлайды.

2. *Педагог-психолог* – психикалық даму диагностикасын, дамудағы ауытқулардың алдын-алуын және түзетуін жүргізеді, ата-аналармен және мұғалімдермен кеңес беруін ұйымдастырады; оқушылардың мінез-құлқын, олардың қарым-қатынас қызметін ұйымдастыру ерекшеліктерін, эмоциялық-ауырсыну саласын түзетеді; оқу материалын меңгеру үшін неғұрлым қолайлы жұмыс нысандары мен әдістерін таңдайды; әрбір оқушының психологиялық саламаттылығын сақтауға ықпал етеді; дамудың өзекті деңгейі мен даму аймағын айқындайды. Психологтың жеке сабақтарында танымдық процестерді дамыту бойынша жұмысы атқарылады.

3. *Әлеуметтік педагог* – оқушылардың құқықтарының сақталуын бақылайтын маман, отбасы мен оқушының әлеуметтік қажеттіліктері туралы ақпаратты жинақтайды; қажетті қызметтер көрсететін және білім алушының құқықтарын қорғайтын ұйымдарды іріктейді, Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес көлемде білім беру қызметтерін алуға бағытталған іс-шаралар кешенін іске асырады.

4. *Мұғалім-логопед* сөйлеуді (ауызша және жазбаша) дамыту және түзету бойынша қызметті жүзеге асырады, сөйлеу қызметінің барлық түрлерін дамыту және түзету бойынша жұмыстың әдістері мен нысандарын анықтайды, оқушылардың сөйлеу бұзылыстарын зерттеуімен айналысады, сөйлеу картасын толтырады, сөйлеуді дамыту бағдарламаларын, жеке түзету-дамыту жоспарларын және қойылған қорытынды негізінде күнтізбелік-тақырыптық жоспарларды әзірлейді.

5. *Мұғалім-дефектолог* – ақыл-ой қызметін түзету және дамыту, жоғары психикалық функциялар мен сенсорлық жүйелерді қалыптастыру және дамыту бойынша жұмыс жүргізеді; білім беру бағдарламасын меңгеру сапасын жақсарту бойынша жұмыстың нысандары мен әдістерін анықтайды; дамуында ауытқулары бар немесе білім беру бағдарламасын меңгеруде қиындықтары бар оқушылармен жеке жұмыс істейді, жеке жұмыс жоспарын әзірлейді. Олигофренопедагог, сурдопедагог, тифлопедагог сияқты тар мамандардың болуы білім алуында ерекше қажеттіліктері бар оқушы оқитын білім беру ортасының қажетті компоненттерінің бірі болып табылады.

6. *Тьютор (педагог ассистент)* – баланы оқыту, тәрбиелеу және дамыту процесінде оған сүйемелдеп жүруді жүзеге асырады; мұғалімдер мен басқа да мамандар қойған міндеттерді орындауға көмектеседі; оқушыны жаңа жағдайларға бейімдеу бойынша жұмыс жүргізеді, білім беру ортасында және жақын ортада оның мінез-құлқын реттейді. Күн тәртібін ұйымдастырады, өзіндік жұмысты орындауға көмектеседі, мұғалімдермен жеке жұмыс жасайды. Тьютор білім беру қатынастарына барлық қатысушылардың өзара іс-қимылы мен жұмысын ұйымдастырудағы байланыстырушы буын болып табылады.

7. *Педагог (сынып жетекшісі, пән мұғалімі)* – инклюзивті білім беру тәжірибесінің негізгі фигурасы. Білім алуында ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту, тәрбиелеу, әлеуметтену және т.б. жұмысын жүзеге асырады.

Жоғарыда аталған мамандардың барлығы ата-аналарға кеңес береді және оқушылардың одан әрі дамуы бойынша қызметті жоспарлайды, қоғамға неғұрлым қолайлы бейімделу мен әлеуметтенуге ықпал ететін білім беру бағытын құрады, оның негізінде оқыту мен дамудағы әлсіз жақтарын айқындайтын диагностикалық қызметті жүргізеді; білім алушыны талдау және тексеру негізінде жеке бағдарламаларын әзірлейді; өмір сүру үшін қажетті дағдылар мен дағдыларды түзетуге, қалыптастыруға және дамытуға бағытталған жеке және топтық сабақтарды жүргізеді.

Қазіргі уақытта оқушылар тұрғылықты жері бойынша білім беру ұйымына бара алатындығының арқасында, оқушының бейімделуге, әлеуметтенуге қатысты көптеген құбылыстар автоматты түрде немесе мұғалімдердің қолдауымен жеңіледі.

Білім беру ұйымында инклюзивті білім беру жұмысын ұйымдастыруда мынадай компоненттер ескеріледі: ұйымдастырушылық, материалдық-техникалық, психологиялық-педагогикалық, кадрлық қамтамасыз ету.

Ұйымдастырушылық қамтамасыз етуде нормативтік-құқықтық актілерге, балаларға жалпы қызмет көрсетуге (мамандармен жұмыс, тамақтану, медициналық қызмет көрсету), мекемелермен өзара ықтымастық, қаржылық жұмысқа және материалдық-техникалық қамтамасыз етуге қатысты барлық жағдайлар қарастырылады.

Желілік өзара іс-қимыл көмекті, кеңес беруді және тәжірибе алмасуды ұйымдастыруға ықпал ететін басқа ұйымдармен және мекемелермен (психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңестер, әдістемелік орталықтар, инклюзивті білім беруді дамыту жөніндегі ресурстық орталықтар, инклюзивті білім беру практикасын іске асыратын білім беру ұйымдары, әлеуметтік қорғау, денсаулық сақтау органдары, қоғамдық ұйымдар) өзара ынтымақтастықты ұйымдастыруды білдіреді. Мұндай ынтымақтастықты тиісті шарттармен бекіту және рәсімдеу маңызды. Бұл оқушылардың жан-жақты көмек көрсету мен қолдауына ықпал етеді.

Материалдық-техникалық қамтамасыз ету-әрбір ұйымның жұмысына кіретін компонент. Бұл бағыт санитарлық-гигиеналық нормаларды сақтауды, білім беру ортасына қолжетімділікті (пандустар, бейімделген есік ойықтары, еден жабындары, есік табалдырықтары, баспалдақтар, ғимарат ішіндегі және сыртындағы таяныштар, санитарлық жайлары, сыныпта жабдықталған жұмыс орындары, мамандар кабинеттері, сенсорлық бөлме), оқу-әдістемелік материалдармен қамтамасыз етуді (оқу құралдары, арнайы бағдарламалар, диагностикалық әдістемелер жинақтары, интерактивті тақталар, әрбір маманның жұмысына арналған оқыту кешендері арнайы жабдықтар).

Психологиялық-педагогикалық бағыттағы жұмыс оқыту-әдістемелік қамтамасыз етуді (психологиялық-педагогикалық жеке бағдарламасы) жүзеге асыруға бағытталған. Инклюзивті білім беруді реттейтін нормативтік-құқықтық актілерде оқушының дамуындағы кемістіктерді бейімдеу және түзетуді қамтамасыз ету қажеттілігі көрсетілген. Ерекше білім беру қажеттіліктерін, психологиялық, педагогикалық және медициналық көмектің ерекшеліктерін бөліп көрсету, негізгі білім беру бағдарламасын игеруге мүмкіндік беру маңызды.

Кадрлармен қамтамасыз етуде инклюзивті, дефектологиялық, педагогикалық, психологиялық және медициналық білім беру саласында құзыретті мамандардың болуы көзделеді. Сонымен қатар, мамандардың біліктілігі және оны жиі арттыруы маңызды болып саналады.

Ұйымдастырушылық-педагогикалық жағдайлар оқыту қызметтің негізгі шарттарының бірі болып табылады. Бұл жағдайлар оқушылардың әрқайсысы толық және тиімді білім алуға бағытталған. Ұйымдастырушылық-педагогикалық жағдайлар дамуында білім алуында ерекше қажеттіліктері бар оқушыларды оқыту әдістерін, нысандарын, құралдарын таңдауды, негізгі жалпы білім беру бағдарламаларын бейімдеуді және оларды жүзеге асыруды (оның ішінде білім беру бағдарламаларын игеру процесінде қажетті материалдарды әзірлеу) қамтиды.

Білім беру іс-әрекетінен басқа, тәрбие беруіне бағытталған қызметі де кіреді:

- қолайлы әлеуметтік органы құру;
- құрдастарымен қарым-қатынаста және оқуда мотивацияны қалыптастыру;
- оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін есепке алу;
- өзін-өзі дамыту және өзін-өзі оқыту үшін жағдай жасау, сондай-ақ шығармашылық және қоғамға өзін таныстыру үшін мүмкіндіктер беру;
- білім алуында ерекше қажеттіліктері бар оқушыларды құрдастарының ортасында бейімдеу.

Осылайша, ұйымдастырушылық және педагогикалық жағдайларды жасау кезінде оқушының жеке қажеттіліктерін ескеру маңызды.

Инклюзивті білім беру ортасын құру, мектептегі барлық педагогикалық ұжымының күш – жігерінің нәтижесі болады, оған тек мектеп әкімшілігі мен мұғалімдері, психологиялық педагогикалық қолдау қызметінің мамандары ғана емес, сонымен қатар оқушылардың ата-аналары, түрлі қызметтер мен қоғамдық ұйымдардың өкілдері кіруі керек.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан республикасының «Білім туралы» заңы 2007 жылғы 27 шілде № 319; <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319>

2. Қазақстан Республикасындағы арнайы және инклюзивті білім берудің жағдайы мен дамуы. Аналитикалық баяндама. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 49 б.

3. Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды оқыту, тәрбиелеу, дамыту және әлеуметтік бейімдеуді педагогикалық қолдау моделі. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 39 б.

4. Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалардың лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі N 338 Бұйрығы. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V090005750>

5. Жалпы білім беру мектептеріндегі ерекше білім алуды қажет ететін балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету: әдіс.нұсқаулық Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. - Алматы: ТП ҰҒПО, 2019. – 92 б.

6. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: метод. рекомендации/Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. - Алматы: ННПЦ КП, 2019 - 118с.

БАЛАЛАРҒА ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУ

Шайкистанова Танакул Балтабаевна Игілік балалар өнер мектебінің оқытушысы

Инклюзивті білім беру дегеніміз – баланың мүмкіншілігінің шектеулі болғанына қарамастан мектепке дейінгі мекемелерде және жалпы орта білім беретін мектептерде толықтай білім алуын қамтамасыз ету. Инклюзивті білім беру қоғамның барлық істерінде баланың теңдігін ынталандыруға бағытталады.

Инклюзивті білім беру төмендегідей *принциптерді* басшылыққа алады:

- адамның құндылығы оның қабілеттеріне байланысты болмайды;
- әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті;
- әрбір адам қарым-қатынас жасауға және іс-әрекет жасауға қабілетті;
- әрбір адамның бір-біріне деген қажеттілігі орын алады;
- әрбір адам өзін қолдауға және достыққа мәжбүр;
- әртүрлілік адамның өмірінің барлық жақтарын арттыра түседі.

Инклюзивті білім беру оған қатысатын әрбір адамның бойында төмендегідей құндылықтарды сіңіруге үйретеді: теңдік, шыдамдылық, сол күйінде қабылдау.

Интеграция – (латын сөзі *integration*, тікелей аудармасы – қалпына келтіру, толықтыру) қандай да бір бөліктің, элементтердің тұтасқа бірігуі. Интеграцияның анықтамасынан көрініп тұрғандай, **интеграция** – бұл қалыпқа келтіру, толықтыру; жеке

тұлға мен топтардың әлеуметтік бірлестікке бірігуі; физикалық-психологиялық ерекшеліктері бар балаларға көмек беру.

Балаларды бірлесе оқыту әлеуметтік көзқарас бойынша интеграцияның төмендегідей салаларын бөлуге болады:

- отбасы;
- мектепке дейінгі тәрбие берудің әртүрлі формасы;
- мектептік интеграция;
- кәсіби интеграция;

- демалыс, бос уақытты тиімді өткізу интеграциясы. Ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жұмысты жүзеге асыруда педагогтың кәсіби даярлығын қалыптастырудың үш негізгі бағыты болады [5]:

1. Өзара сыйластық, шыдамдылық және оптимизм негізінде «педагог-бала» өзара индивидуалды жүйеде әрекеттесу қабілетін қалыптастыру.

2. Мектеп мұғалімдерінде өнімді әрекет жағдайына бейімділікті қалыптастыру:

- психологиялық бейімділік – даму мүмкіндігі шектеулі балаға пәнаралық өзара әрекетті ұйымдастыру мақсатында педагогикалық үдерістің барлық субъектілерімен («мектеп мұғалімі – арнайы педагог (дефектолог)», «мектеп мұғалімі – психолог», «мектеп мұғалімі – даму мүмкіндігі шектеулі баланың ата-анасы»және т.б.) өзара әрекеттесу, байланысу, сөйлесе алу қабілеті;

- технологиялық бейімділік – жалпыпедагогикалық қабілет (оқушылардың әрекеттерін дұрыс жоспарлау және ұйымдастыра алу), теориялық білімді нақты баланың мүмкіндіктері мен типологиялық ерекшеліктеріне айналдыра алу және т.б.;

- білім беру ұйымының әкімшілік-педагогикалық әрекет жүйесінде педагогтарды өзара нәтижелі әрекеттесуге бейімдеу.

3. Педагогтарда даму мүмкіндігі шектеулі балалармен нәтижелі педагогикалық әрекетке әсер ететін тұлғаның кәсіби-маңызды сапаларын қалыптастыру: түрлі ерекшеліктерге қарамастан әрбір адамға құрмет, жанашырлық таныту және болашаққа оптимизммен қарау, т.б.

Инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істейтін мұғалімнің құзыреттіліктеріне негізделген маңызды әдістемелік тұрғыдағы педагогикалық көмек түрлері жүргізілуі қажет.

Педагогтердің әдістемелік тұрғыдан инклюзивтік құзыреттілігін қалыптастыру жолдары мынандай:

- әдістемелік бірлестіктерде, шығармашылық топтарда жұмыс;
- дәрістер, семинарлар, пікірталастар өткізу;
- зерттеу, эксперименталды қызмет;
- инновациялық қызмет және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру;
- педагогикалық қолдаудың түрлі формалары;
- педагогикалық конкурстарға, практикалық сабақтарға белсенді қатысу;
- оқытудың белсенді әдістерін, шеберлер сағаты;
- өзін-өзі жетілдіру.

Кәсіптік маңызды қасиеттердің деңгейін анықтау үшін диагностикалық әдістемелер кешенін пайдалану қажет, ол диагностика нәтижелері ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жұмыс істейтін педагогке қойылатын талаптарға сәйкес болуы керек және диагностиканың нәтижесі өз белсенділігін түзетуге, дамытуға, құзыретті педагог үшін қажетті құрамдас бөліктерді жетілдіруге бағытталуы керек.

Инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істейтін мектеп мұғаліміне кейбір кездері жалпы білім беру үдерісіне баланың нәтижелі енгізу үшін қосымша кеңес пен қолдау керек болуы мүмкін.

Кенесті әртүрлі дерек көздерден алуға болады [5]:

1) Консультативті-әдістемелік орталықтар, педагогтарды қолдау орталықтарын емесе ресурстық орталықтарда балаға бағдарланға нәтижелі, инклюзивті білім беру әдістері, материалдар мен сабақтағы әрекеттер бойынша кеңестералуға болады.

2) Әлеуметтік педагог немесе бала психологы психологиялық жарақаталған немесе оқудағы қиындықтар туындаған жағдайда, баланың әлеуметтік немесе мінез-құлқық проблемаларының отбасымен немесе/және құрдастарымен байланысты үзуге әкелген жағдайларда көмек көрсетеалады.

3) Арнайы (түзету) білім беру ұйымдарының педагогтары мен логопедтер нақты әр бір балада негізгі дағдыларының (күнделікті өмір, ойын, араласу, оқыту) даму ерекшеліктерін практикалық түсінуді қалыптастыруға, бұл балалармен жұмыс жоспарын жасау мен бағалауда көмектесе алады.

4) Медициналық қызметкерлер, әртүрлі маманданған дәрігерлер, диетологтар әртүрлі органикалық немесе қызметтік себептерден болған бой өсуінің тежелуі, көруіне мессе естуі нашарлаған, оқуы мен мінез-құлқында проблемалар туындаған жағдайда елеулі көмек көрсетеалады.

Инклюзивті білім беру - барлық балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтәк бейімдеуге, жынысына, шығутегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілі ерді жоюға, ата –аналарын белсенділік кешақыруға, баланың түзету – педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктерінек бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламаны Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы мақұлдап, БҰҰ-ның Конвекциясына 2006 жылдың 13 желтоқсанында енгізілді. Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегі заңында даму мүмкіндігі шектелген барлық балалар психологиялық-медицина-педагогикалық кеңестің қортындысына сәйкес арнайы түзету мекемелерінде және мемлекеттік білім жалпы беретін мектептерде тегін оқуға құқылы деп шешілген.

Атап айтсақ мүмкіндігі шектеулі балаларды жалпы білім беретін ортаға кіріктіру мақсатында 2009 жылғы ҚР инклюзивті білім беруді дамыту тұжырымдамасының жобасы әзірленген, сонымен қатар Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 988 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында инклюзивті білім беру бағыты бойынша мынандай іс-шаралар көрсетілген:

1. денсаулық сақтаудың және әлеуметтік қорғаудың ақпараттық жүйелері интеграцияланады. Бұл психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларға (бұдан әрі – ПМПК) «медициналықтан» «педагогикалық» үлгіге көшуге мүмкіндік береді.

2. инклюзивті практикаларды дамыту және педагогтермен тәжірибе алмасу үшін мектептер базасында ресурстық орталықтар құрылады.

3. мектептер мен колледждер ерекше білім берілуіне қажеттіліктері бар инклюзивті ортада балаларды сүйемелдейтін тиісті мамандармен қамтамасыз етілетін болады.

4. Кәсіби стандарт негізінде осы бағыттағы педагогтер (пән мұғалімдері, педагогтер, педагог-ассистенттер және басқалар) үшін біліктілік талаптары жаңартылады[4].

Балаларға қосымша білім беру,баланы оқыту мен тәрбиелеуден бөлек,шығармашылық дамытушылығымен қатар рухани құндылығын қалыптастыруға зор ықпал етеді. Баланың өнерді үйренуде ойлау қабілеттерінің артуымен қатар,таза

сөйлеуге, сәтсіздәктен қорыпауға, қиыннан қисынды сөз таба білуге және, ұлтымыздың өнерін даралауға үйренеді.

Қосымша білім беру ордасы балалардың өнерді үйренуімен бірге, алға қойған мақсаттарына жетуге, белсенділік пен байқампаздыққа, жеке басының қасиеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Енді қосымша білім беру саласында инклюзивті оқытуға келейік.

Инклюзивті оқыту - мүгедек пен дамуында бұзылушылығы бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеуметтендіру және, интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен оқыту.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың бойында да бір қасиеттің болуы әбден мүмкін. Мысалы, сурет салу, көркем сөз оқу немесе, аспапта ойнауда талаптары болуы. Осыған қарап әр баланың жеке мүмкіншіліктерін анықтай отырып, олардың да өнер ордасында білім алуына үлкен мүмкіндік беру. Әрине, бұл үшін оқытылатын мектеп немесе өнер ордасының талапқа сай болуы керек. Көптеген мүмкіндігі шектеулі балалар өз қатар құрбы-құрдастарымен бірге жүргенді армандайды. Осы балалардың арман тілегін орындауда мұғалім саналы да сапалы жұмыс үлгісін жасауы керек. Мұғалім білім беруде барлық балаларды әлеуметтік бейімділігімен жағдайына қарамай, мүгедек бала мен саубаланы бөліп жармай, бір сатыда білім алуына жағдай жасауы маңызды. Бүгінгі таңда мүмкіндігі шектеулі жандардың қоғамда ерекше орны бар екені көрсетілген. Оларға мемлекет тарапынан бірнеше қолдау мен құқықтарын қорғауды қалыптастырған.

Қосымша білім беру мектептерінде осындай мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту үшін мұғалімнің белсенділігі керек. Балалардың мүмкіншіліктерінен ақыратын кедергілерді жоюға, ата-аналардың белсенділігін арттырып, баланың өнерін дамытуға, әлеуметтік қажеттілігін арнайы қолдауға, жас ерекшеліктеріне қарай балалардың білім сапасымен қатар өнерлілігін дамыту-қазіргі кезеңнің үлкен саясаты деп тануға болады.

Сонымен, инклюзивті оқыту - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында мектеп және мектепке өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту негізінде білім алушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Кеңес педагогы К.Д. Ушинскийдің білім алғанша, қазіргі жағдайда мұғалім ерекше маңызға ие екендігі туралы пікірі біздің зерттеу тақырыбымыздың маңыздылығын ашады. Олай болса, өмірдің өзі күн тәртібіне үздіксіз педагогикалық білім беру проблемасын, мұғалімнің өз бетімен үздіксіз жұмыс істеу арқылы үнемі жетілдіру қажеттілігін қоя отырып, инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істейтін педагогтың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мен өзін-өзі жетілдіруі маңызды педагогикалық талап демекпіз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л.И. Акатов. – М.: ВЛАДОС, 2003.

2. Алехина С.В., Алексеева М.Н., Агафона Е.Л. Готовность педагогов как основной фактор успешности инклюзивного процесса в образовании // Психологическая наука и образование №1: Инклюзивный подход и сопровождение семьи в современном образовании. М., 2011.

3. Митчелл Д. Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования // Использование научно обоснованных стратегий обучения в инклюзивном образовательном пространстве. Главы из книги / Пер. Аникеев И.С., Борисова Н.В. М., 2009.

4. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 988 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

5. Инклюзивті білім беру жағдайында қызмет ететін мұғалімдердің кәсіби күзiреттiлiктерiне қойылатын талаптарды дайындау бойынша әдiстемелiк ұсынымдар. – Астана: Бi. Алтынсаринатындағы Ұлттық бiлiм академиясы, 2015. – 32 б.

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ИССЛЕДОВАНИЯ, ПРАКТИКА, ОПЫТ

Шевченко Светлана Михайловна
зав. лабораторией посткурсовой поддержки
и внедрения инклюзивного образования
ФАО НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области

*... Человеческие возможности никогда не были измерены;
не можем мы о них судить и по опыту
- ведь испробовано так мало.*

Генри Торо

В современной системе Казахстана образования прослеживаются новые тенденции развития педагогической теории и практики, связанные с необходимостью включения детей с особыми образовательными потребностями в адаптивную образовательную среду. Адекватное образование в дальнейшем помогает им беспрепятственно ориентироваться в социуме и реализовать свой потенциал.

Поддержать институт семьи и детства, создать инклюзивное общество, защищать права ребенка, противодействовать бытовому насилию - это главные приоритеты, озвученные Главой государства Касым-Жомартом Токаевым в очередном Послании народу. - Мы обязаны создавать равные условия для детей с особыми потребностями.

Однако, как показывает практика, это непростая задача. Несмотря на позитивные изменения и существующую правовую основу, к сожалению, в настоящее время имеется ряд трудностей в реализации прав детей на инклюзивное образование. Среди них, на наш взгляд, наиболее распространённые это:

- отсутствие у детей и педагогов уважительного отношения к инвалидам, отсутствие знаний об их возможностях и правах;

- недостаточная профессиональная готовность педагогических кадров.

Так, исследования, проведенные филиалом АО НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Жамбылской области, подтверждают, что в школах наблюдается эффект стихийного внедрения инклюзии, т.е. когда изменения образования происходят лишь на организационном и административно-управленческом уровне. Школа не может быть инклюзивной лишь по причине присутствия в ней детей с особыми образовательными потребностями, или наличия пандусов.... Инклюзивное образование не может рассматриваться как «модная» или «популярная» тема. Всё это лишь «имитация инклюзии».

Джеймс Кауфман, профессор коррекционной педагогики Виргинского университета в своем интервью 1995 года заметил, что «нет достоверных исследований, которые бы демонстрировали, что регулярный класс может предложить ребенку с особыми потребностями услуги более высокого качества». Он добавляет: «Есть дети, которых бросают в классы во имя инклюзии, при том, что на самом деле ничего не готово для создания инклюзивного класса, кроме того что туда посадили ребенка со значительными нарушениями развития».

Грег Кондерман, научный сотрудник по коррекционному образованию Висконсинского университета считает, что если инклюзия существует только ради самой себя, то это такое же принуждение, как и помещение всех детей с нарушениями развития в отдельные школы или классы.

Инклюзивное образование требует большого внимания со стороны государства, и не только немалых денежных вложений, но и человеческого принятия, глубинных изменений в системе образования. В мире, где эта модель работает эффективно, для таких детей создаются необходимые условия.

Очевидно, что для детей с особыми образовательными потребностями, прежде всего, необходимы профессиональные кадры — педагоги, умеющие с такими детьми работать, техническое оснащение и необходимая гибкость всей системы.

Работая на базе пилотных организаций образования, мы убедились, что для системного внедрения инклюзивного подхода важно интенсивно формировать у педагогов инклюзивную компетентность, как составляющую их профессиональной компетентности. В рамках темы научно-исследовательской работы «Инклюзивное образование в системе повышения квалификации педагогов» Жамбылский филиал АО «НЦПК «Өрлеу» обозначил направление своей деятельности в системе повышения квалификации педагогов по развитию профессиональной компетентности педагогических работников в условиях инклюзивного образования. При кафедре дошкольного воспитания и инклюзивного образования института создана лаборатория посткурсовой поддержки и внедрения инклюзии. Разработаны образовательные программы краткосрочных курсов повышения квалификации по инклюзии для педагогов организаций образования по предметам среднего образования. Ведется цикл видео-консультаций для педагогов по организации обучения в условиях инклюзии с участием специалистов коррекционной педагогики, специальной и педагогической психологии. Помогают в их проведении наши партнеры, коррекционной школы-интерната «Мейірім», Центра социальной адаптации детей с особыми образовательными потребностями «Аруна-Тарази» и Общественным фондом «Заботливое сердце», имеющие высокие результаты в региональной инклюзивной практике.

Наши наблюдения показывают, что негативное отношение к инклюзии меняется, когда учитель начинает работать с такими детьми, приобретает свой собственный педагогический опыт, видит первые успехи ребёнка и принятие его в среде сверстников. Но самое важное чему должны научиться педагоги обычных школ – это работать с детьми с разными возможностями к обучению, и учитывать это многообразие в своём педагогическом подходе к каждому.

Только профессиональное общение педагогов из разных образовательных систем может повлиять на взаимообогащение и расширение возможностей совместного обучения и воспитания.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 07.07.2020 г.).- Астана, 2007.
2. Закон Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 293-VI «О статусе педагога» (с изменениями от 07.07.2020 г.).-Нур-Султан, 2019.
3. Закон Республики Казахстан от 13 апреля 2005 года № 39-III «О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 29.06.2020 г.).-Астана, 2005.
4. Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 988 «Государственная программаразвития образования и науки Республики Казахстан на 2020 - 2025 годы».-Нур-Султан, 2019.
5. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «Казахстан в новой реальности: время действий».- Нур-Султан, 2020.

6. Лошакова И.И., Ярская-Смирнова Е.Р. Интеграция в условиях дифференциации: проблемы инклюзивного обучения детей-инвалидов // Социально-психологические проблемы образования нетипичных детей. Саратов: Изд-во Педагогического института СГУ, 2002.С. 15-21.

7. Образование для всех? Региональный мониторинговый доклад. UNICEF. Florence. № 5. 1998. С. 58.

8. Об особенностях организации учебного процесса в организациях общего среднего образования Республики Казахстан в 2016-2017 учебном году. Инструктивно-методическое письмо. - Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2016. - 258 С.

9. Елисева И.Г., Чумакова О.Ф. Профессиональное сопровождение педагогов общеобразовательных школ, реализующих инклюзивную практику. Методические рекомендации. Алматы, 2015 .

10. Айдарбекова А.А. Создание социально гуманной среды в организациях общего образования. Алматы, 2015.

11. Технология нейропсихологической коррекции трудностей школьного обучения: Методические рекомендации / сост. А.К. Ерсарина, Г.К. Кудайбергенова, К.Б. Досыбаева, Т.Н. Алмазова. – Алматы 2015.

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К РАБОТЕ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Шинкаренко Владимир Анатольевич
доцент кафедры специальной педагогики,
кандидат педагогических наук
Учреждение образования «Белорусский
государственный педагогический
университет имени Максима Танка»
Республика Беларусь, Минск

Подготовка учителей к работе в условиях инклюзивного образования является обязательным условием обеспечения его эффективности. Она признается обязательным компонентом их профессиональной подготовки, требующим создания современного научно-методического обеспечения [7; 8; 9; и др.]. В нашей статье характеризуются его основные составляющие, ориентированные на задачи профессиональной подготовки учителей начальных классов и учителей-предметников.

Временным научным коллективом «Инклюзия», созданном в БГПУ для проведения исследований в данном направлении, была разработана Концепция качества профессиональной подготовки учителей к работе в условиях интегрированного обучения и воспитания, инклюзивного образования (далее – Концепция). Данная Концепция, одобренная учебно-методическим объединением по педагогическому образованию 6 февраля 2017 г., была разработана в соответствии с Концепцией развития инклюзивного образования лиц с особенностями психофизического развития в Республике Беларусь, утвержденной приказом Министра образования Республики Беларусь от 22.07.2015 № 608 [7]. Концепция определила цель и задачи, приоритетные направления работы по обеспечению качества профессиональной подготовки учителей к работе в указанных условиях, этапы и планируемые результаты реализации Концепции.

Нужно отметить, что актуальная ситуация развития инклюзивного образования лиц с особенностями психофизического развития в Республике Беларусь не исключает их права на выбор иной организации образовательного процесса и возможности получения образования в системе специального образования, в т. ч. в классах интегрированного обучения и воспитания учреждений общего среднего образования [7].

Этим определяется необходимость обеспечения профессиональной подготовки учителей к работе с учащимися с особенностями психофизического развития в условиях как инклюзивного образования, так и интегрированного обучения и воспитания.

На основе Концепции была разработана модель профессиональной компетентности учителя учреждений общего среднего образования, организующего обучение и воспитание детей с особенностями психофизического развития в условиях образовательной интеграции и инклюзивного образования. Модель основана на компетентностном, деятельностном и междисциплинарном подходах, при реализации которых необходимо учитывать как условия профессиональной подготовки учителей (разные ступени высшего образования, переподготовка, повышение квалификации), так и конкретное содержание профессиональной деятельности учителей разных специальностей, что предполагает выделение не только инвариантного, но и вариативного содержания.

Модель включает 3 блока: **содержательный, процессуальный и контрольно-оценочный**. Содержательный и контрольно-оценочный блоки имеют инвариантную и вариативную составляющие. Выделение вариативной составляющей определяется различиями в функциональных обязанностях специалистов (учителей начальных классов и учителей-предметников) в образовательном процессе с учащимися с особенностями психофизического развития и, соответственно, в необходимых им компетенциях, а также различиями в задачах образовательных программ (первой ступени высшего образования, магистратуры, переподготовки, повышения квалификации). В составе содержательного блока были определены универсальные, базовые профессиональные и специализированные компетенции учителей, овладение которыми необходимо им для работы с учащимися с особенностями психофизического развития.

Содержание контрольно-оценочного блока указанной модели и необходимые рекомендации по оценке качества профессиональной подготовки учителей получили развитие в методических рекомендациях [5].

В Республике Беларусь студентами педагогических специальностей изучается учебная дисциплина «Теория и практика специального образования», в рамках которой они получают профессиональную подготовку, необходимую для работы в условиях инклюзивного образования. Кроме того, студенты активно вовлекаются в волонтерское движение, в рамках которого работают с учащимися с особенностями психофизического развития. Опыт работы с этими учащимися они могут получить также при прохождении различных видов практик.

Важнейшей составляющей научно-методического обеспечения подготовки будущих учителей начальных классов и учителей-предметников к работе с учащимися с особенностями психофизического развития является комплекс учебно-методических пособий, разработанных и изданных в последние годы в БГПУ [1; 3; 4; 10].

Вопросы развития инклюзивного образования в Республике Беларусь являются предметом обсуждения на различных международных и республиканских научных конференциях и семинарах, материалы которых публикуются и используются не только научными и практическими работниками, но и студентами. Укажем некоторые из них:

Инклюзивные процессы в образовании (2016) [2];

Образование лиц с особенностями психофизического развития: традиции и инновации (2018) [6].

Таким образом, в Республике Беларусь создано и продолжает развиваться комплексное научно-методическое обеспечение будущих учителей к работе в условиях инклюзивного образования.

Литература:

1. Баль, Н. Н. Создание специальных условий для детей с особенностями психофизического развития в учреждениях общего среднего образования (I ступень) с

- учетом инклюзивных подходов : учеб.-метод. пособие : в 3 ч. / Н. Н. Баль, Т. В. Варенова, С. Е. Гайдукевич. – Минск : Белорус. гос. пед. ун-т, 2018. – Ч. 3. – 168 с.
2. Инклюзивные процессы в образовании : материалы Междунар. конф., Минск, 27-28 окт. 2016 г. / Министерство образования Республики Беларусь ; редкол. : А. М. Змушко [и др.]. – Минск : БГПУ, 2016. – 408 с.
3. Интегрированное и инклюзивное обучение и воспитание детей с особенностями психофизического развития : учеб.-метод. пособие / В. В. Хитрюк [и др.]; под ред. Е. А. Лемех. – Минск : БГПУ, 2018. – 144 с.
4. Лемех, Е. А. Создание специальных условий для детей с особенностями психофизического развития в учреждениях общего среднего образования (первая ступень) с учетом инклюзивных подходов : учеб.-метод. пособие : в 3 ч. / Е. А. Лемех, С. Н. Феклистова, И. К. Русакович. – Минск : Белорус. гос. пед. ун-т, 2018. – Ч. 1. – 112 с.
5. Методические рекомендации по оценке качества подготовки учителей к работе в условиях интегрированного обучения и воспитания, инклюзивного образования / М-во образования Республики Беларусь, УО «БГПУ им. М. Танка», Ин-т инклюзивного образования ; [сост.: В. А. Шинкаренко и др.]. – Минск : БГПУ, 2020. – 29 с. – Деп. в БГУ 20.10.2020, № 013220102020.
6. Образованиелиц с особенностями психофизического развития : традиции и инновации [Электронный ресурс] : материалы Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 25–26 октября 2018 г. / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка ; редкол.: В. В. Хитрюк [и др.]. – Минск : БГПУ, 2018. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).
7. Об утверждении Концепции развития инклюзивного образования лиц с особенностями психофизического развития в Республике Беларусь [Электронный ресурс] : приказ Министра образования Респ. Беларусь, 22 июля 2015 г. № 608 – Режим доступа: http://www.asabliva.by/sm_full.aspx?guid=105633. – Дата доступа: 01.10.2020.
8. Турченко, И. А. Формирование инклюзивной компетентности педагога в учреждении дополнительного образования взрослых : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / И. А. Турченко ; Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка. – Минск, 2018. – 25 с.
9. Хитрюк, В. В. Инклюзивная готовность педагогов: генезис, феноменология, концепция формирования : монография / В. В. Хитрюк. – Барановичи : БарГУ, 2015. – 276 с.
10. Чурило, Н. В. Создание специальных условий для детей с особенностями психофизического развития в учреждениях общего среднего образования (первая ступень) с учетом инклюзивных подходов: учеб.-метод. пособие : в 3 ч. / Н. В. Чурило, С. Л. Рубченя. – Минск : Белорус. гос. пед. ун-т, 2018. – Ч. 2. – 140 с.

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ

Шумейко Марина Сергеевна
педагог-психолог

КГУ Средняя общеобразовательная школа № 2
отдела образования Баянаульского района»,
с.Баянаул, Павлодарская область

Сегодня психологическое сопровождение инклюзивного образования - это многоуровневая система, в которой основные структурные единицы обеспечивают эффективное формирование личности XXI века. [1,129 с.]

Внедрение инклюзивного образования имеет комплексный подход, благодаря которому консолидируются все системы казахстанского общества. Какова же теоретико-методологическая база реализации конкретных задач в соответствии с этими проблемами? Прежде всего, необходимо отталкиваться от идеи, что в современном мире образование –

это фактор формирования нового качества общества, в котором резко увеличился рост влияния человеческого капитала. Именно человек стал главным центром всех звеньев функционирования общества. Значит сейчас необходимо иметь и уметь применять в практике научно-обоснованные, эффективные, инновационные технологии формирования современной личности. [2,332 с.]

В условиях пандемии мы столкнулись с проблемой психологического сопровождения детей с ООП на дистанционном обучении. Необходимо было организовать за короткие сроки психологическое сопровождение в онлайн формате для учащихся с ООП. Создать программы психологического сопровождения, в которых способы подачи информации были в новом формате. Использование интерактивных технологий в инклюзивном образовании стало жизненной необходимостью.

Автор статьи для учащихся с ООП разработал программу «Развитие познавательных процессов у учащихся первых классов с ООП на дистанционном обучении». Для разработки основных положений данной программы, подбора методик и упражнений автор использовал теоретические положения концепции С.М. Джакупова – о совместно-диалогической познавательной деятельности и формировании общего фонда смысловых образований в процессе диалогического (диадного) взаимодействия. [3,181 с.]

Программа направлена на внедрение инклюзивного образования в общую систему образования. Учащиеся с ООП нуждаются в изменении способов подачи информации с целью более успешного освоения образовательной программы. Такие изменения следует применять так, чтобы они отражали индивидуальные нужды учащихся с особыми образовательными потребностями. Для реализации этих задач, психолог использует разнообразные формы, методы и приемы работы с детьми.

Занятия проходят с элементами игры и интерактивного онлайн обучения при помощи ПО ActivInspire. Занятия разработаны таким образом, чтобы обеспечить быстрое получение практических результатов.

Цель программы: повышение уровня развития познавательных процессов у учащихся первых классов с ООП на дистанционном обучении соответствует содержанию программы.

В задачи программы входят:

1. Стимулировать учебную деятельность у учащихся с ООП через развитие познавательных интересов.
2. Ввести в практику работы педагога-психолога с учащимися первых классов с ООП в период адаптации к школе современное интерактивное оборудование (ActivInspire).
3. Проследить динамику развития познавательных процессов учащихся первых классов с ООП.

В программе продумана логика предъявленного материала по разделам. Всего в программе 5 разделов, которые включают развитие всех познавательных процессов: «Ощущение и восприятие», «Внимание», «Память», «Мышление», «Воображение».

Раздел «Ощущения и восприятие» по логике курса является первым, так как всякое познание начинается с живого созерцания. Предметы воздействуют на наши органы чувств и вызывают в мозгу ощущения, восприятия и представления. Упражнения в этом разделе направлены на формирование представлений о предметах.

В разделе «Внимание» - упражнения направлены на развитие концентрации и устойчивости внимания, а также развивают наблюдательность и увеличивают объем внимания. Этот раздел содержит упражнения из блокнота-тренажера Ахмадуллина Ш.Т. «Как развить внимание ребенка?» [4]

Упражнения из блокнота-тренажера отлично подходят для программного обеспечения ActivInspire. В этот раздел вошли такие упражнения, как «Найди слова в тексте и подчеркни их», «Лабиринты», «Найди цифры», «Прочитай быстро и четко вслух цифры», «Назови цвет, которым написаны слова». Система упражнений – пошаговая,

усложнение упражнений происходит постепенно, что удовлетворяет требованиям инклюзивного образования.

В разделе «Память» учащиеся тренируются в запоминании цифр, фигур, а также соотносят учебный материал с уже имеющимся опытом. Такие упражнения как «Соедини голос животного с его хозяином», «Запомни расположение цифр и занеси их в таблицу» отлично себя зарекомендовали.

Раздел «Мышление» направлен на формирование у учащихся наглядно-образного, логического и понятийного мышления. Благодаря упражнениям в этом разделе учащиеся тренируются в нахождении лишних предметов, в обобщении объектов, в сравнении различных объектов и нахождении существенных признаков. В четвертом разделе были разработаны следующие упражнения: «Вместо вопросительного знака поставь предмет», «А что это у человека?», «Разложи все плоды по корзинкам», «Найди лишний предмет».

В разделе «Воображение» учащиеся упражняются дорисовывать предметы из геометрических фигур и линий. Также в этом разделе учащиеся выполняют упражнения «Нелепицы», «Сделай наоборот», «Придумай картинку». В этом разделе также включены задания по работе с метафорическими ассоциативными картами «Метафорические животные» Кононова Л.И. [5]

Ассоциативные карты с изображением реально существующих и мифологических животных помогают расширить репертуар поведения, найти внутренние ресурсы, помогающие справиться со стрессом во время дистанционного обучения. В программу включены следующие упражнения: «Волшебные помощники», «Я разный», «Сила льва и ловкость белки».

Нужно помнить, что в реальной деятельности познавательные процессы функционируют не изолированно друг от друга, а представляют собой сложную систему, поэтому развивающие программы для детей, имеющих различные недостатки познавательных процессов, должны быть комплексными.

Занятия разработаны таким образом, чтобы обеспечить быстрое получение практических результатов. Для этого автор использовал программное обеспечение ActivInspire.

В программе задействованы приемы:

1. Запуск программного обеспечения.
2. Открытие флипчарта.
3. Создание примечания страницы.
4. Набор текста.
5. Редактирование объектов.
6. Удаление и стирание объектов.
7. Волшебные чернила.
8. Движение по вертикали.
9. Добавление файлов мультимедиа.
10. Копирование и перемещение объектов с одной стороны страницы на другую.
11. Использование таблиц.
12. Добавление объектов.
13. Добавление и форматирование текста.
14. Сохранение флипчарта.
15. Использование шторки.
16. Выбор и редактирование нескольких страниц.
17. Копирование страниц.

В программное обеспечение ActivInspire заложены интерактивные задания и мини-программы – «виджеты». Психологам будет просто начать их использование. Среди них - развивающие игры для младших школьников: увлекательные задания, красочные пазлы, хитроумные ребусы.

В программе ActivInspire множество интересных функций. Например, функция «Волшебные чернила» позволяет отображать скрытую за ширмой информацию путем частичного стирания этой ширмы.

Программа доступна для сельских школ, наглядна, эффективна для учащихся в инклюзивном образовании.

Программа «Развитие познавательных процессов у учащихся первых классов с ООП на дистанционном обучении» является первым этапом по разработке подобных программ. В дальнейшем планируется разработка программ по развитию познавательной деятельности во 2-4 классах.

Литература:

1. Шумейко М.С. Развитие творческой одаренности детей в условиях сельской школы//Одаренные дети в контексте национальной модели непрерывного образования в Республике Казахстан: Материалы Международной научно-практической конференции.- Астана, 2006.

2. Шумейко М.С. Развитие творческой одаренности учащихся начальной школы путем активизации воображения//Жас ғалымдардың, студенттер мен мектеп оқушыларының «VII Сәтбаев оқулары» атты халықаралық ғылыми конференциясының материалдар жинағы. Том 17.- Павлодар:С. Торайғыров атындағы ПМУ, 2007.- б. 332-348.

3. Джакупов С.М. Развитие смысловой теории мышления в концепции совместно-диалогической познавательной деятельности// Вестник Московского университета: Сер.14: Психология: Научный журнал . – 02/2008 . – N2 . – С. 180-188.

4. Ахмадуллин Ш.Т. Как развить внимание ребенка. Блокнот-тренажер для детей 6-7 лет.- Минск: Изд-во «Эксперт», 2017.

5. Метафорические животные. Ассоциативные карты для тех, кто хочет понимать себя и других/Л.И.Кононова; художник С.Л. Янковская.- Санкт-Петербург; Москва: Речь, 2020. - 80 с.

ОПЫТ ДАНИИ В ИНТЕГРАЦИИ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ

Щербакова Надежда Павловна
детский психолог, магистр психологии,
член датского психологического общества
Дания, Копенгаген

В начале 2014 года в Дании была проведена реформа системы школьного образования, и на данный момент в Дании большое внимание уделяется развитию и повышению уровня инклюзивного образования. «Закон об инклюзивном образовании» был принят Парламентом Дании в апреле 2012 года (Закон № 379). Основная цель этого закона состояла в том, чтобы дать новое определение понятию специального образования и реформировать систему специального образования. С этого момента, количество учеников, получающих образование в обычных классах, значительно увеличилось. На 2019/2020 год их число составляет 94.4%. Около 10% детей, получающих общее образование в Дании, нуждаются в каком-либо специальном образовании.[8]

Инклюзивные образовательные практики и понимание этого процесса в Дании основываются на дискурсе прав и этики из Декларации о принципах, политике и практической деятельности в сфере образования лиц с особыми потребностями, принятой в Саламанке (ЮНЕСКО, 1994).

Цель, которую ставит перед собой Министерство образования Дании, заключается в том, чтобы как можно больше детей включалось в систему общего образования, для

этого создаются все необходимые меры поддержки. Дети, которым необходимо специальное образование в специальных классах и специальных школах, должны продолжать его получать. Таким образом, Дания делает своей главной задачей реализацию индивидуального подхода к каждому ребенку с особыми образовательными потребностями. [4]

На 2019/2020 год 517963 ребенка обучается в общих школах с 0 по 9 класс, а 9313 детей – в специализированных (1.4%). Этот показатель значительно не меняется с 2015 года. [8]

Исследования, проводимые в Дании в 2016-2018, показали, что инклюзивная школа должна опираться на компетенцию различных профессионалов общего и специального образования. Речь идет о сочетании общего и специального образования. [7]

Специальные образовательные возможности

Общеобразовательная школа (Folkeskole) в Дании заботится об обучении и благополучии всех детей. Государственное школьное образование бесплатно для всех. По требованию Министерства образования, детей с особыми потребностями, насколько это возможно, обучают вместе со сверстниками в общеобразовательных учреждениях. Это делается при необходимой поддержке и помощи со стороны школы и муниципалитетов.

Речь идет и об организации учебного процесса, и о квалификации учителей для обучения всех детей, включая детей с ограниченными возможностями. Структура программы подготовки педагогов обеспечивает изучение методик создания интегрирующей среды в преподавании всех предметов. В ходе учебной практики будущие педагоги знакомятся с методикой инклюзивного обучения в классах.

Для детей с особыми потребностями доступны несколько вариантов специализированной поддержки в зависимости от возраста и функционального уровня ребенка:

- Дополнительный специалист в классе;
- Отдельный педагог для ученика в обычном классе;
- Группы специального обучения, которые взаимосвязаны с общеобразовательной школой (часть уроков может проходить отдельно, а часть – совместно);
- Класс специального образования в обычной школе;
- Отделение специального образования, которое взаимосвязано с общеобразовательной школой;
- Специальная школа;
- Специальная школа-интернат или учреждение постоянного проживания. [9]

Особенности инклюзивного образования в Дании

В соответствии с датским законодательством, школьные здания должны соответствовать правилам, касающимся доступности для людей с ограниченными возможностями здоровья.

В общеобразовательных школах обучаются как отдельные учащиеся с особыми потребностями, так и группы таких детей. Реализуется так называемый «дифференцированный подход» в инклюзивном образовании.

Для помощи детям с особыми потребностями существуют школьные службы психологической поддержки, в которых работают психологи, учителя специального образования, медики и социальные работники. Также в них задействованы консультанты и советники по узким проблемам, например, связанным с выбором профессии.

В датской школе один и тот же учитель работает с детьми на протяжении всего периода обучения. Учителя сопровождают своих учеников с первого до последнего класса, благодаря этому устанавливается настоящее взаимопонимание, доверительная атмосфера и знание индивидуальных особенностей каждого ученика. Также в школах до 8 класса отсутствует оценочная система.

В настоящее время в Дании делается все возможное для развития социальной интеграции в учебных заведениях. Разработан целый ряд альтернативных решений для

детей, которые не могут полностью участвовать в процессе интегрированного обучения.[6]

Специальное образование и другая специальная образовательная помощь предоставляется детям, обучение которых в обычном классе может быть завершено только при поддержке не менее 9 учебных часов в неделю.

В качестве отправной точки организовывается специальная образовательная помощь непосредственно в процессе обучения, чтобы учащийся мог продолжать обучение по общей программе вместе с классом:

1) Специальная образовательная помощь организована в виде поддержки не менее 9 учебных часов (один учебный час - 60 минут обучения) в неделю для отдельного ученика;

2) Специальная образовательная помощь организована как поддержка внутри класса и как специально разработанное обучение вне обычного классного времени (дополнительное обучение).

В обучении детей с особыми потребностями могут использоваться схемы с двумя учителями и помощниками учителя, которые могут помочь как отдельному ученику, так и классу в целом.

Учащиеся, у которых один или несколько предметов вызывают трудности, занимаются в специальных группах, постоянно или частично с учителем. Большей частью это относится к овладению основными предметами, такими, как математика и родной язык.

Индивидуальная программа может подвергаться изменениям на основе показываемых учеником результатов.

Важным аспектом инклюзивного образования является групповая работа. Состав групп варьируется в зависимости от ситуации или учебных задач и формируется по признаку коммуникабельности и способности учащихся работать вместе, наличия особых потребностей, особенностей восприятия и уровня подготовки.

В образовательных учреждениях Дании делается большой акцент на воспитание в учениках чувства уверенности и на совместный поиск решения задач. Для этого проводятся классные часы с участием специалистов по вопросам инклюзивного образования.

Одна из форм инклюзивной организации школ в Дании – со-учительство. Это форма сотрудничества, характеризующаяся тем, что общий учитель и учитель-консультант со специальными педагогическими знаниями совместно планируют, реализуют и оценивают качество обучения в классе. Это создает возможность для более дифференцированного обучения для всех учеников.

Факторы, отличающие со-учительство от других форм командной работы:

1. Одновременность. Два учителя работают одновременно, сотрудничая и активно участвуя в организации учебных процессов для всего класса.

2. Объединение разных компетенций. В процессе работы оба учителя получают выгоду от различий друг друга, обмениваясь опытом и применяя свои профессиональные навыки.

3. Общие цели. Обучение планируется и реализуется совместно с целью объединения учеников различных уровней и образовательных возможностей.

4. Активная роль в обучении обоих учителей и общий уровень ответственности. [6]

В процессе работы специальный педагог изучает такие вопросы как: организация школьного дня, качество работывсех детей, межличностные отношения между детьми, уровень понятности изучаемой информации, уровень внимания и понимания материала детьми.

На основе наблюдений и совместного обсуждения учитель и специальный педагог организуют обучение вместе, чтобы создать возможности участия для всех учеников - как академически слабых, так и академически сильных.

Учителя проходят курсы совместного обучения, получая другой взгляд на их собственную практику. Это имеет решающее значение для развития инклюзивной практики и поиска новых путей.

Следует отметить, что по данным исследований, схема с двумя учителями положительно влияет на учащихся с особыми потребностями, когда:

- когда специальный педагог и учитель меняются ролями;
- два учителя имеют время для совместного планирования и оценки своей деятельности;
- сотрудничество между специальным педагогом и учителем носит конструктивный характер;
- педагоги находятся под наблюдением других профессионалов - психологов, менеджеров, консультантов.
- оба учителя преподают и помогают всем ученикам в классе;
- наилучший эффект достигается в начальной школе.[2]

Процесс совместного преподавания может реализовываться и в других формах.

Учитель – ассистент.

- Параллельное преподавание: учащиеся в случайном порядке объединяются в две группы одинаковой численности. Оба преподавателя объясняют группам один и тот же материал.

- Один преподаватель работает с большой группой, другой – с малой. Учащиеся малой группы заняты повторением и закреплением ранее пройденного материала или готовятся к изучению нового.

- Работа групп, разделенных в зависимости от способностей и необходимости в поддержке с обязательной возможностью перехода из одной группы в другую. [10]

Основания для оказания специальной поддержки

В Дании разработана система Педагогическо-психиатрических Советов (PPR), которые консультируют учреждения и школы по особым образовательным вопросам детей в возрасте от 0 до 18 лет.

Консультацией по поводу детей в образовательной сфере занимаются психологи и узкие специалисты, связанные с речью и слухом, которые выполняют междисциплинарные вспомогательные функции в этих областях. PPR также является частью ресурсного обеспечения в школах.

Направление на специальное обучение должно быть сделано после психолого-педагогической оценки, а также, в некоторых случаях, психиатрического обследования, которое проводится в течение нескольких недель. Все обследования проводятся только по согласованию с родителями.

Направление на обследование может быть сделано классным руководителем, директором школы, родителями ученика или самим учеником.

Педагогическо-психологическая диагностика оценивает интеллектуальный и социальный потенциал и навыки ученика и направляет рекомендации для продолжения его обучения с учетом особых потребностей.

Для каждого ребёнка с особыми потребностями в начале года составляется индивидуальный план развития и в конце учебного года подводится итог, достигнута ли цель.

Исследования эффекта от инклюзивного образования

В исследовании, проводимом в Университете Орхуса в 2013 году, рассматривается когнитивный и социальный эффект от инклюзивного образования для всех участников процесса. [2]

По результатам исследования выявлено, что младшие школьники с особыми потребностями лучше учатся в основной школе, но ученики средней школы лучше осознают собственные когнитивные компетенции и часто чувствуют себя менее довольными в системе общего образования. Результаты исследования указывают на

отсутствие негативного влияния на учебную и социальную деятельность и развитие школьников без особых потребностей в классах, в которые включены учащиеся с особыми образовательными потребностями.

Несмотря на высокий уровень развития инклюзивного образования в Дании, по данным некоторых исследований, инклюзия в некоторых случаях работает недостаточно, так как дети не получают необходимой поддержки, чтобы иметь возможность участвовать в обучении наравне с другими учениками. Некоторые учащиеся с ограниченными возможностями освобождаются от таких предметов, как спорт, творческие предметы или языковые предметы.

Такие данные были получены на основе анкетирования более 1000 родителей детей с ограниченными возможностями, которые включены в общее образование, проведенного осенью 2019 года Организацией инвалидов Дании (DPOD). Данная организация является объединяющей организацией для 34 датских организаций инвалидов. DPOD работает как на муниципальном уровне, где имеет 97 местных отделов, так и на национальном и международном. По итогам анкетирования экспертная группа разработала ряд рекомендаций о том, как усилить работу по созданию инклюзивной среды обучения и направила их в муниципалитеты (коммуны). Данный факт подтверждает, что система, разработанная в Дании, имеет ряд недостатков и находится на этапе формирования. [1]

Работа с родителями

Родители детей с ограниченными возможностями здоровья имеют возможность обратиться за консультацией к специальным советникам, которые прикреплены к каждой коммуне. Данные специалисты помогают родителям разобраться в вариантах возможной и релевантной конкретному случаю помощи от государства.

Помощь может быть оказана по следующим направлениям:

- курсы для родителей детей с ограниченными возможностями здоровья;
- специальные педагоги, АВА-терапевты, психологическая помощь;
- кратковременная помощь (1-2 дня в неделю) по присмотру за ребёнком;
- возмещение утерянной зарплаты, в случае когда ребёнок не может пребывать в саду полный день, и родителю приходится сокращать рабочие часы.

Специальные школы в Дании

Детям, обучение которых не может осуществляться в рамках класса общеобразовательной школы, предоставляется специальное образование и другая специальная образовательная помощь в специальных классах и специальных школах.

Ребенок направляется в специальное образовательное учреждение в том случае, если на основе педагогико-психологической и оценки и консультации с родителями было установлено, что ученик не получает необходимой выгоды от инклюзивного образования.

В настоящее время в Дании существуют специальные школы, среди которых есть школы для детей с умственной отсталостью, для глухих учащихся, для слепых, с нарушениями физического развития, больных эпилепсией, дислексией, аутизмом и другими диагнозами.

Индивидуальная оценка потребностей ребенка - основа выбора школы.

На данный момент в г. Копенгаген предлагаются следующие возможности для детей с различными диагнозами (в этот список входят специальные школы, отдельные параллели и специальные классы):

- 5 школ принимают детей с общими трудностями в обучении;
- 3 школы принимают детей с дислексией;
- 5 школ принимают детей с нарушениями функций опорно-двигательного аппарата и значительными трудностями в обучении;
- 2 школы принимают детей с нарушениями речи и слуха;
- 4 школы для детей с аутизмом, сопровождающимся общими трудностями в обучении;
- 2 школы для учащихся с аутизмом без трудностей в обучении.

В Копенгагене функционирует семейный центр, в котором организованы объединения семей с детьми с ОВЗ, а также Центр для инвалидов с детским отделением. В этих организациях предлагается поддержка и руководство для семей с детьми с нарушениями развития.

В распоряжении школ имеется множество средств по коррекционно-развивающему обучению детей с конкретным типом отклонений. Наполняемость классов небольшая – в среднем 6-11 человек. Классы могут делиться на подгруппы по уровню обучаемости детей. С детьми работают учителя, отвечающие за уроки, педагоги, отвечающие за свободное время в школе и помощники педагогов. В школах также работают психологи, логопеды, физиотерапевты, эрготерапевты и другие специалисты.

Большое внимание уделяется составлению индивидуальных планов и отслеживанию прогресса детей. Индивидуальные учебные программы и итоговые отчеты готовятся каждый год. Школа активно сотрудничает с родителями, которых информируют обо всех деталях коррекционно-развивающей работы.

В старших классах дети получают возможность получать образование по различным направлениям профессиональной подготовки. Детям с особыми потребностями может быть предложено более длительное или более комплексное обучение.

Литература:

1. Danske Handicaporganisationer (2019). Undersøgelse om inklusion i grundskolen (Danish Disability Organizations: Study on inclusion in primary school). URL: <https://handicap.dk/lokalafdelinger/inspiration-til-politisk-arbejde/inklusion-grundskolen/faglighed-elever-med>.
2. Dyssegaard C. B., Larsen M. S. (2013). Evidence on Inclusion. Danish Clearinghouse for Educational Research Department of Education, Aarhus University, Denmark.
3. Egelund N., Dyssegaard C. B. (2019). Forty Years After Warnock: Special Needs Education and the Inclusion Process in Denmark. Conceptual and Practical Challenges. Department of Education, Aarhus University, Aarhus, Denmark. URL: <https://doi.org/10.3389/feduc.2019.00054>
4. Engsig, T. T. (2016). The Evolution of Inclusive Education in Denmark: A History of Inclusions – from Rights-based to Accountability and Competition.
5. Hansen J. H. (2018). Approaching Inclusion as Social Practice: Processes of Inclusion and Exclusion. Journal of Educational and Social Research 8(2):9-19.
6. Hansen J. H. (2019). Co-teaching, Aarhus Universitetsforlag Hansen J. H. (2019). Perspektiver og udfordringer i samarbejdet om inklusion i skolen (Perspectives and challenges in the collaboration around inclusion in the school). URL: <https://emu.dk/grundskole/undervisningsmiljoe/perspektiver-og-udfordringer-i-samarbejdet-omkring-inklusion-i>
8. Ministry of Education (2020). Tabelnotat: Elever i grundskolen 2019/20 (Pupils in primary school 2019/20). Copenhagen: Ministry of Education.
9. Nusche, Deborah, et al. (2016). School education in Denmark, in OECD Reviews of School Resources: Denmark 2016, OECD Publishing, Paris.
10. Stanek H. (2019) Inklusion og co-teaching kræver et nyt syn på eleverne (Inclusion and co-teaching require a new view of students). URL: <https://www.folkeskolen.dk/872534/inklusion-og-co-teaching-kræver-et-nyt-syn-paa-eleverne>.

МАЗМУНЫ / СОДЕРЖАНИЕ	
АЛҒЫ СӨЗ	3
Абилова Айгуль Булатовна ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ЖАМБЫЛСКОЙ ОБЛАСТИ	5
Абдуалиева Роза Серикбайкызы БІЛІМ БЕРУІНДЕ ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ҮШІН ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ	11
Абитаева Гульзира Лесовна ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ӘЛЕУМЕТТІК ОРТАҒА БЕЙІМДЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	14
Аимбетова Гульмира Балгабековна ИНКЛЮЗИЯ В ОБРАЗОВАНИИ – ОДИН ИЗ АСПЕКТОВ ИНКЛЮЗИИ В ОБЩЕСТВЕ	17
Айдарова Қуаныш Боранханқызы Шубаева Дария Асетовна МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ	19
Аманова Гүлхан Сабырханқызы ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАЛАРЫ	21
Амиркенова Эльмира Жарасбаевна Бекембетова Люция Игалановна Аширова Шахноза Харсановна КОРРЕКЦИЯ НАРУШЕНИЙ ЗВУКОПРОИЗНОШЕНИЯ НА ОСНОВЕ МУЗЫКОТЕРАПИИ	24
Амиркенова Рахима Жарасбаевна ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ДЕТСКОМ САДУ	28
Әнуарбек Жанна Адилкаримқызы Алиаскарова Жанар Абдикаппаровна БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕРІ	33
Ахметова Мадина Сабитовна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕ STEM ТЕХНОЛОГИЯСЫ	36
Ахметова Гульназ Шимбергеновна ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕНА ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ	38
Бекбулатова Акжаркын Нуриевна ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ	43
Бектурганова Карлыгаш Кемельхановна ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	46
Бейсенкулова Андия Ахбергеновна АРНАЙЫ МЕКЕМЕЛЕРДЕ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЫҢ	51

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУ ЕРЕКШЕЛІГІ	
Бекдаирова Жаннур Маратқызы МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ИНКЛЮЗИВТІ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ	55
Бокейхан Лаура ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ФИЗИКА ПӘНІН ОҚЫТУ	58
Болдырева Ирина Владимировна Адаева Жанат Серикпаевна АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА В ОЦЕНКЕ РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	62
Брыкова Александра Сергеевна ПРЕОДОЛЕНИЕ СТИГМАТИЗАЦИИ ДЕТЕЙ С РАССТРОЙСТВАМИ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	65
Булегенова Динара Тулеубаевна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ-ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ ПЕН АДАМГЕРШЛІКТІҢ БАСТАУЫ	68
Газизова Жанна Сабуржановна СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ АКТУАЛИЗАЦИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ	70
Гонтарь Наталья Васильевна ОДИН В ПОЛЕ НЕ ВОИН	73
Грицинина Инна Васильевна БИБЛИОТЕКА – КАК КОНСУЛЬТАЦИОННЫЙ ПУНКТ В СИСТЕМЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	75
Джанабекова О. Г. СТАНОВЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ НА УРОКАХ ИГРОТЕРАПИИ	77
Деңгелбаева Алия Диханбековна Досимова Женискул Акилебаевна МАРИЯ МОНТЕССОРИ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҮЙЕСІНІҢ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАС БАЛАЛАРЫН ДАМЫТУДАҒЫ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	80
Дзецина Надежда Валерьевна ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ШКОЛЕ	83
Елисеева Ирина Геннадьевна О РЕСУРСАХ РАЗВИТИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	86
Ерсарина Алия Касымхановна ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПСИХОЛОГО-МЕДИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОНСУЛЬТАЦИЙ В СИСТЕМЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	90
Ертаева Анара Ерланқызы Мұрат Ақерке Айтымқызы ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ: «ӘРБІР АДАМ-БІР ТҮЛҒА	93
Есмырзаева Аманкуль ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ - ПЕДАГОГИКАЛЫҚ	96

КӘСПТІЛІКТІҢ ЖАҢА ФОРМАТЫ	
Есмырзаева Аманкуль Орынбаевна Скакова Биба Аргынбаевна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ - ӨМІР ҚАЖЕТТІЛІГІ	98
Жанадилова Гульнара Капкеевна СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	102
Жанғали Лияс Әбілқазыұлы КӨКШЕТАУ ҚАЛАСЫ, №19 ОРТА МЕКТЕБІНІҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ЕНГІЗУ ЖҰМЫСЫ ТӘЖІРИБЕСІНЕН	105
Жарасова Карашаш Абдесиновна ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАНЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ	107
Жетписбаева Айсулу Абдукасимовна АУТИЗМ ДИАГНОЗЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ЭМОЦИЯЛЫҚ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	109
Жиентаева Бегаим Жиентаевна ЕРЕКШЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРҒА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	112
Жумағалиев Равиль Абилович ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ	115
Жумағалиев Равиль Абилович Байсултанова Анастасия Владимировна ОСОБЕННОСТИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ	118
Жумағалиев Равиль Абилович Хан Светлана Евгеньевна ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ПРОВЕРЕННЫЕ СТРАТЕГИИ И ПРАКТИЧЕСКИЙ ПРИМЕР	121
Zhumabayeva Yrasty Serikpaevna SOCIAL APPROACH IN TEACHING CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	123
Заманова А. ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ РЕЧИ УМСТВЕННО ОТСТАЛЫХ ДЕТЕЙ В УСЛОВИЯХ РЕАБИЛИТАЦИОННОГО ЦЕНТРА	126
Инкарбекова Г.К. КІТАП - ЖАРЫМЖАН ЖАНДАРҒА ЖӘРДЕМДЕСУДІҢ ЕРЕКШЕ ҚҰРАЛЫ	130
Искакова Зухра Марасуловна ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ РЕБЁНКУ - ДОШКОЛЬНИКУ С РАННИМ ДЕТСКИМ АУТИЗМОМ В РАМКАХ КОРРЕКЦИОННОЙ РАБОТЫ	132
Искакова Дина Коньсбаевна ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОГРАФИИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	136
Искендинова Айгуль Амантаевна ЖАЗУДЫ ҮЙРЕНУДЕГІ ҚИЫНДЫҚТАРДЫ ЖЕҢУ	139
Исмагзанова Махабат Манашевна ОБУЧЕНИЕ ПРЕДМЕТА ХИМИИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	142

Каркабаева Париды Пазыловна ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ ҮРДСІН ДАМУДЫҢ ЖОЛДАРЫ	145
Кабылбекова Айгуль Сайлаубековна Лапасова Тоты Омиркуловна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕ ПЕДАГОГТАР МЕН МАМАНДАРДЫҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСТАРЫ	148
Карымбаева Сағадат Мейрамбаевна ТРЕНЕРЛІК ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕДЕГІ ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУ ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ АМАЛДАРЫ	151
Карымбаева Жупарзат Мейрамбаевна АУЫЛДЫҚ МЕКТЕПТЕГІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ТҰЛҒАНЫ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ	154
Кереева Жанат Раисовна Масакова Маржан Суановна М.МОНТЕССОРИДІҢ ЕРКІН ТӘРБИЕСІМЕН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ҰШТАСТЫРЫЛУЫ	157
Кошербаева Жұлдыз Султановна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ – ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ ҚЫЗМЕТІНІҢ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛУЫ	159
Кошкимбаева Жанар Сахымбаевна Оразбаев Т.К. ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ҚАҒИДАЛАРЫ МЕН ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ӘДІСТЕРІ	162
Кошкимбаева Жанар ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЗІТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ ЖАС ЕРЕКШЕЛІКТЕРІНЕ ҚАРАЙ ОҚЫТУ	164
Қыржибаева Светлана Калеловна КОРРЕКЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПОМОЩЬ ПО ПРЕОДОЛЕНИЮ АФФЕРЕНТНОЙ МОТОРНОЙ АФАЗИИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ПРОЦЕССА	168
Маймескулова Ольга Алексеевна Жунусова Алмагуль Жанатовна ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	171
Манатбаева Гульмира Кенесбековна, Сатыбалдиева Айгуль Бихитовна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРҒА БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУ ЖӘНЕ ЖЕТІЛДІРУ	174
Маханбетова Халида Әзімханқызы Аманова Гүлхан Сабырханқызы ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЗІТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	178
Мирзалиева Эльмира Бексултановна Тажибаева Мейржан Несипхановна Куйкасова Мадина Болатовна МЕКТЕПТЕ ИНКЛЮЗИВТІ МӘДЕНИЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	182
Мирзалиева Эльмира Бексултановна	187

Серibaева Жанна Темирхановна ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ	
Мовкебаева Зулфия Ахметвалиевна ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОСТУПНОСТИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ ЛЮДЕЙ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ	190
Мырзахметова Майра Айыпхановна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ 10 ЖЫЛДЫҚ ТӘЖІРІБЕ: ШЫНАЙЫ МҮМКІНДІКТЕР МЕН ЖОСПАРЛАР	193
Мынбаева Маржан Бердалиевна МЕКТЕПТЕГІ ПЕДАГОГТЕРДІҢ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ДАЙЫНДЫҒЫ	195
Нижегородова Альфия Айратовна ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ В ИНКЛЮЗИВНОМ КЛАССЕ	197
Нурғалиева Алтын Каиркеновна МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)	199
Нуртазинова Баян Глеужановна ОБУЧЕНИЕ МАТЕМАТИКЕ ДЕТЕЙ С ООП В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ	202
Нургасымова Анель Беркиндиновна Кульмаганбетова Газиза Елшибековна ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ АРНАЙЫ СЫНЫПТАРДА ОҚУШЫЛАРМЕН ТҮЗЕТУ-ДАМЫТУШЫЛЫҚ ОҚЫТУ ЖҰМЫСЫ	205
Разакова А.А. ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ПРОЦЕСС РАЗВИТИЯ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ	207
Садыкова Д. М. АКТУАЛЬНОСТЬ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	210
Самадова Елена ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ – МОИ ТРУДНОСТИ И ПУТИ ДОСТИЖЕНИЯ УСПЕХА	212
Санарикова Акбала Утеубековна Абсаматова Гульназ Шекерқызы Хуртынан Наталья Пантелеевна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ – ЖАҢА ЖОЛДЫҢ БАСТАУЫ	213
Сейдазимова Ляззат Кабылбековна ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША АРНАЙЫ ЖӘНЕ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІҢ БҮГІНГІ КҮНГІ ЖАҒДАЙЫ	216
Сейдазимова Ләйла Бердалықызы ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	219
Семенюк Ольга Федоровна НАУЧНАЯ-ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ПЛОЩАДКА ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ №18 г.Тараз	221
Сугирбекова Шолпан Избасаровна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ – ҚАЗІРГІ ӨМІР ТАЛАБЫ	223
Танатарова Пердегул Бексуиновна ИНКЛЮЗИВТІК БІЛІМ БЕРУ– МҮМКІНДІКТЕРІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРДЫ ЖАЛПЫ БІЛІМ ҮРДІСІНЕ ТОЛЫҚ ЕНГІЗЕ	227

ОҚЫТУ	
Таукебаева Кунсулу Сатхановна Хайрушева Жанар Сахиповна Есмырзаева Аманкуль Орынбаевна ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ	230
Таукебаева Кунсулу Сатхановна Хайрушева Жанар Сахиповна Есмырзаева Аманкуль Орынбаевна УСПЕШНОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЖАМБЫЛСКОЙ ОБЛАСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	234
Токтасынова Мензипа Ермекбаевна ЛИЧНОСТНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ПОДХОД В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ	236
Тулекова Айша Курманбековна ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ – ӨМІР ҚАЖЕТТІЛІГІ	237
Турсымбекова Меруерт Жарылкасыновна МУЗЫКАЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	239
Ускенбаева Джулдуз Аманкелдиевна Даминова Багдат Турдахметовна СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПОНИМАНИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	241
Федотова Виктория Федоровна ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОРРЕКЦИОННЫХ УПРАЖНЕНИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С РЕЧЕВЫМИ НАРУШЕНИЯМИ	244
Филинкова Ирина РОЛЬ БИБЛИОТЕКИ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ	246
Хайрушева Жанар Сахиповна ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ НАЦИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ	247
Хамитова Дана Сункарбековна МҮГЕДЕКТІГІ БАР СТУДЕНТТЕРДІК АШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ	250
Шаймерденов Канат Киянбекович ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕП ЖАҒДАЙЫНДА ИНКЛЮЗИВТІ ТӘЖІРИБЕНІ ІСКЕ АСЫРАТЫН МАМАНДАР ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ	253
Шайкистанова Танакул Балтабаевна БАЛАЛАРҒА ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИНКЛЮЗИВТІ ОҚЫТУ	256
Шевченко Светлана Михайловна ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ИССЛЕДОВАНИЯ, ПРАКТИКА, ОПЫТ	260
Шинкаренко Владимир Анатольевич НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К РАБОТЕ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	262

Шумейко Марина Сергеевна ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ	264
Щербакова Надежда Павловна ОПЫТ ДАНИИ В ИНТЕГРАЦИИ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ	267
ОГЛАВЛЕНИЕ	273